ARİF TEKİN

Kur'an'da Kadın ve Hz. Muhammed'in Hanımları

BERFİN

Berfin Yayınları : 191
Araştırma-İnceleme Dizisi : 73

ISBN 978 - 975 - 6680 - 96 - 4
Yayıncı Sertifika No: 10859
Matbaa Sertifika No: 12156

Arif Tekin : Kur'an'da Kadın ve Hz. Muhammed'in Hanımları
Yayın Yönetmeni : İsmet Arslan
Düzelti : Güzide Bulut
Kapak : Mehmet Özalp
Baskı - Cilt : Kayhan Matbaası (Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi, C Blok, No: 244 Topkapı -İstanbul)
İlk Baskı : Eylül 2001 (Kaynak Yayınları, "Muhammed ve Kurmaylarının Hanımları" adıyla, 227 Sayfa)
Berfin'de Birinci Baskı : Ocak 2010
İkinci Baskı : Aralık 2013

BERFİN BASIN YAYIN VE TİC. LTD. ŞTİ.
Cağaloğlu Yokuşu, Evren Han, No: 29 / 62
Cağaloğlu 34112 / İstanbul
Tel: (0.212) 513 79 00 - **Fax:** (0.212) 512 37 20
www.berfin.net **e-posta:** berfin@berfin.net

ARİF TEKİN

Kur'an'da Kadın ve Hz. Muhammed'in Hanımları

BERFİN
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Kur'an'ın harflerini ilk öğrenmeye başladığım zaman aşırı derecede ona hürmet eder, her açıp kapattığımda onu öper, alnıma koyardım. Tabi ki buna kupkuru bir inançla bağlanmıştım ve bu işi bilinçsiz bir şekilde yapardım. Kur'an'ın büyük bir yaratıcı tarafından –Cebrail diye varlığına inanılan melek aracılığıyla– Hz. Muhammed'e gönderildiğine canı gönülden inanırdım. Öyle bir coğrafyada dünyaya geldim ki, bu coğrafyada İslamiyet'ten başka hiçbir fikri akım yoktu, hatta köyümde ilkokul bile yoktu. Medreselerde eski usul Arap grameriyle ilgili öğrenime devam etmekten başka çarem yoktu. Nihayet, çevrenin diğer çocukları gibi ben de küçük yaşta Arapçaya başladım. Birkaç yıl Arap grameri üzerinde yaptığım amatörce çalışma, gerçekten çok verimli oldu. Öyle ki, Arap gramerinde (Nahiv-Sarf'ta) bir Arap dilbilimcisinden daha fazla uzman olduğumu rahatlıkla söyleyebilirim. Bunu övgü anlamında söylemiyorum; bu konuda yalnız ben değil, bölgemizde medreselerde yetişmiş benim gibi yüzlerce insan, Arap gramerini çok iyi biliyor; bu bir gerçektir. Bu dili bilenler pek çoktur; ancak tabuları yıkıp da kutsal diye adlandırılan bu dinlerin, eski mitolojik inançların bir devamı oldukları noktasında, maalesef çemberi yırtan birini bulamayız.

Dil bir araçtır; asıl olan hakikati bulmaktır ki, günümüz koşullarında bu da pek kolay değildir. Kur'an ve hadislerin anlaşılabilmesi için gerekli olan bu dil sorununu (altyapıyı) çözdükten sonra, zaman içinde –kendi çabamla– Kur'an'ın felsefi ve anlam boyutu üzerinde çalışmalar yürüttüm. Sonuçta, insanlar tarafından tabulaştırılan Kur'an'ın, gerçekten Allah'la hiç alakası ol-

madığını, Allah'ınsa dinleri ortaya atanlar tarafından insanlara karşı bir korku unsuru olarak kullanıldığını, üstelik ancak böylesi bir formülle insanların sömürülmesinin mümkün olabileceğini kavrayınca, bu konuda bir şeyler yapmaya karar verdim. Böyle bir çalışmayı ortaya koymak için ne kadar önemli kaynak taradığım hakkında, kitabın sonuna eklediğim "Kaynakça" ile dipnotlar sanırım yeterli olacaktır.

Bu kısa açıklamayı yapmadan geçemeyeceğim: Yazılarımda tanrının –uzaktan ve yakından– dinlerle alakası olmadığını, dinlerin ancak insan ürünü yasalar olduklarını, tanrının ise insanlara karşı lehte veya aleyhte –maalesef- kullanıldığını söylerken; bu ifademden tanrıyı inkâr ettiğim sonucu çıkarılmasın! Ben metafizikle uğraşmıyorum. Ben, her şeyden önce barış ve emek gibi bu dünyada geçerli olan kutsal değerler üzerinde durmayı yeğliyorum. Kaldı ki tanrının varlığı veya yokluğu, kişi veya kişilerin, kurum veya devletlerin tekelinde olamaz. Bu, felsefi-metafizik bir konudur ve tarih boyunca insanoğlu buna kafa yorduğu gibi yormaya da devam edecektir. Öz olarak; yaratıcının varlığı veya yokluğu hadisesi ayrı şeydir; dinlerin tanrısal boyutlarının olmaması ise apayrı bir şeydir. Burada sapla samanı birbirlerine karıştırmamak lâzım.

Hemen belirtmeliyim ki; Muhammed Peygamber, kendi döneminde geçerli olmak koşuluyla çok önemli şeyler yapmıştır; ancak yaptıklarına Allah'ı karıştırması, o bana vahiy gönderiyor demesi doğru değildir. Savaş esiri cariyeleri kullanmak, çok yaşlı olduğu halde genç kadınlarla evlenerek bunu Allah'ın emri saymak gibi insanlığa yakışmayan örnekler nasıl Allah'a mal edilebilir? İşte yanlış buradadır!

Tanrı'nın birini görevlendirmesi inancı, Sümer krallarında da vardı. Kaldı ki onların kabul ettikleri tanrıların sayısı bini geçiyordu. O günkü koşullarda, toplum tarafından buyrukları kabul edilsin diye tanrıyı devreye koymaları gerekiyordu ve belki de bir nevi otokontrol gibi toplumda faydası da olabiliyordu (ki sanmıyorum; toplumlar, hep dinler yüzünden sömürülmüş ve kıyımlara uğramışlardır); ama artık gelinen aşamada insanları hâlâ dinle oyalamak kadar tehlikeli bir şey yoktur.

Aslında dünyadaki yöneticiler de halka haksızlık yapabilir ve nitekim yaparlar da. İnsanoğlundan beklenen bir şeydir bu. Ancak Hz. Muhammed'in, kendi yaptıklarını olağanüstü bir yaratıcıya mal etmesi olağan bir durum olamaz. İşte benim karşı olup da bütün yazılarımda işlemek istediğim husus budur. Başka bir ifadeyle gayem, kutsal dinlerle (başta İslamiyet olmak üzere) yaratıcı arasında (iddia edilen) bağı koparmaktır. Tekrar ediyorum; eğer Hz. Muhammed normal bir insan olarak değerlendirilseydi, o zaman gelip geçen idareciler gibi o da bilgi olsun diye belki okunurdu ve böylece kalırdı tarih sayfaları arasında. Ama hâlâ toplumlar, onun yaratıcı tarafından görevlendirildiği inancını taşıyor. İşte tehlike burada!

Arkadaşlar zaman zaman bana, "**Sen dinlere bu şekilde yöneliyorsun iyi de; insanların kurtuluşu için kendi çözümünden hiç söz etmiyorsun; beraberinde çözümü olmayan bir eleştirinin kıymeti pek olmaz**" şeklinde eleştiri yöneltiyorlar. Aslında benimsediğim bir çözüm olmasaydı eleştiride bulunmam söz konusu olamazdı. Yazılarımda, direkt olarak çözüm görülmeyebilir. Bir kere şurası bir gerçektir ki, bu kitabın temel amacı dinlerin birer beşer kanunu olduklarını, bunların arkasında Tanrı'nın olmadığını ortaya koymaktır. Ama burada kısa ve net bir örnekle –hayata– bakış açımın bir ipucunu verip asıl konuya devam edelim: Benim çözümüm karıncalar örneğinde vardır. Birlikte çalışır, birlikte üretir ve birlikte tüketirler. Bu örneğe balarısını da eklemek gerekir. Biz de, karıncalar gibi çalışmalı ama bu çalışma aynı zamanda balarısı gibi çok verimli bir ürün vermeli. Bu da yetmez. Çünkü balarısında değişim yok. O halde insanoğlu, yararlı olan şeyleri icat etmekten ayrılmadan çok hızlı bir değişim içinde olmalı ve bu dünyada adeta bir cenneti oluşturmaya gayret etmelidir. Yani, sadakayla değil; kendi emeğiyle yaşayan bir toplum kurmalıdır. Bu düşüncemin şu andaki dünya gerçeklerine göre ütopik olduğunu biliyorum. Ama insanların huzur, refah ve barış içinde yaşayabilmeleri için eninde sonunda buna muhtaç olacaklarına inanıyorum. Çelişkilerin tümden biteceğini iddia edemem; ancak tüm sistemler içinde en ideal olanı

budur diyebilirim. Yöneticilerimiz bu ideal çözümü insanlara çoktan göstermeliydi. Ama ne yazık ki, kendimize uygun olan modeli, insanlardan değil; az önce örneğini verdiğim balarısı ve karınca gibi hayvanlardan öğreniyoruz!

Yanlış anlaşılmalara meydan vermemek için bir noktaya açıklık getirmem uygun olur. Ben bu benzetmelerle siyasi düşüncemi ifade etmeye çalışırken, farklı çağrışımlar olabilir. Şöyle ki, bu açıklama ve dinleri eleştirmem sonucu kimileri hakkımda, "Efendim anlaşılıyor ki bu yazar sosyalisttir" gibi bir sonuç çıkarabilirler/yakıştırabilirler. Ama bu tahmin yanlış olur. Ben demokrasi hayranı bir insanım. Gerçi mükemmel bir demokratik ülke yoktur; ama yeryüzündeki diğer sistemlere karşı yapılan mukayesede, topal da olsa en iyi sistem yine demokrasidir. Günümüz şartlarında demokrasi ötesini göze almak, bence doğru değildir. Çünkü bazı ülkeler için henüz demokrasi lüks sayılır, fazla gelir, dine veya başka ideolojilere şartlandırılan toplum/toplumlar bunu kaldıramadıkları gibi, çıkarlarına ters düştüğü için bu toplumların yöneticileri de iyi bir demokrasiye karşı çıkar. Buna rahatlıkla Türkiye de dahildir desek mübalağa olmaz. Dünyanın bugünkü koşullarını göz önüne almadan, demokrasi ötesini istemek, hem imkânsız hem de başarı şansı olmayan bir maceradır. Bunu şu basit örnekle daha somutlaştırmak isterim: Nasıl ki bir çocuk ilkokul, orta ve liseyi okumadan direkt üniversiteye geçerim diyorsa ve bu ne kadar gerçekçi ise, dünyanın vardığı bugünkü aşamada (global sermaye, dinler, silah üretimi, kültürel evrim, kitlesel gelişim ve bunlara benzer önemli olumsuzluklar) insanların kalkıp demokrasi ötesini savunması, bence bir çocuğun direkt üniversiteye kaydını yaptırıp bir şeyler öğrenmesinden de zor ve başarı şansı olmayan beyhude bir iştir. Tabi ki insanların kurtuluşu için en ideal formüller aranmalı; ama, günün koşulları da göz ardı edilmemelidir. Bilindiği gibi pervane ateş etrafında döner dolaşır, sonunda o ateşe düşüp canını verir. Gerçi ağır bir konu, belki kimileri yine eleştirir; ama artık bunu uzatmayacağım. Bundan kim ne anladıysa yeter diyorum.

İleride yeri gelince zaten anlatacağım; ancak burada kısaca değinmek suretiyle bir iki hadis vermekle konuya devam etmek

istiyorum. Hz. Muhammed erkekle kadın arasına o kadar fark koymuş ki, bu farkı onların idrarlarında bile görüyoruz. Kız çocuklarının idrarı, erkek çocuklarınkine nispeten daha pistir/necistir diyor. Yine kadınlar akılsızdır diyor diğer bir sözünde.[1] Ben nörolog, psikolog, ürolog falan değilim; ancak gözlemlerime dayanarak yazıyorum. Benim yanımda erkek ile kadın arasında cinsiyet farkından başka hiç fark yoktur. Çünkü görüyoruz ki kadın, şayet yapmak isterse, gereken koşullar onun lehine sağlanırsa, her konuda başarılı olabiliyor, hatta çoğu branşlarda erkekleri geride bırakabiliyor. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nü –ağır bedeller ödeyerek– dünya kadınlarına armağan edenler örnek olarak gösterilebilir. Bir kere çağımızda örnek vermek bile hatadır. Çünkü dünya sistemlerinin ataerkil olmasına rağmen, bugün kadının vardığı aşama hepimizin gözleri önündedir ve bunu birkaç örnekle ispatlamama gerek yoktur. Hayatın her alanında ve her kademesinde artık kadın vardır ve bütün dezavantajlara rağmen kadın rüştünü ispatlamıştır. Şunu da hemen belirtmeliyim ki, ben her iki cinse eşit mesafeden bakıyorum. Ama kadın, tarih boyunca aşırı derecede sömürüldüğü, ona kimlik tanınmadığı için, benim kendisine farklı bir biçimde yaklaşmam, onun problemlerine fazla eğilmem, benim ona fazla hak tanımam, sadece bir hak-hukuk ve vicdan meselesidir.

Bugün eğer kadın kendi çıplak bedeniyle burjuvazinin malına reklam aracı olmuşsa ve buna benzer insani, ahlaki olmayan yollara düşmüşse; bu, onun geninden kaynaklanan bir eksiklik, bir kusur değil; tersine sistemin yanlışlığından kaynaklanan bir kusurdur.

Sonuç olarak; eğer bu dünyada barış ve eşitlik temeline dayalı bir sistem kurulmak isteniyorsa, böylesine bir mücadele içinde, mutlaka kadın da bulunmalıdır; kadının da kurucusu, üyesi olmadığı bir ideal sistemin başarı şansı ya hiç yoktur veya en azından o mücadelenin olumlu anlamda sonuçlanması mümkün değildir. Ancak kadınlar da artık şunu iyi bilmeliler ki, hak hiç-

---

[1] Tecrid-i Sarih, Diyanet tercemesi, No:209

bir zaman verilmediği gibi verilmeyecektir de; hak ancak alınır. Kadınlar, aktif bir biçimde sorumluluk üstlenmesini artık bilmelidir. Çünkü gelinen aşamada koşullar kadınların mücadelesine elverişlidir. Bu çalışmama, tüm kadınların destek vermesi gerekir. Ancak üzülerek belirteyim ki, günümüz şartlarında insanlar bunun farkında değiller; hâlâ dinlerden medet umuyorlar.

Kısacası, amacım tikelden tümele doğru (düşünce bazında) özgür birey oluşumuna zemin hazırlamak ve bunun sonucu olarak da özgür toplum oluşmasına katkı sunmak. Daha net bir ifadeyle, gelişmeye engel olan tabuları yıkıp ortadan kaldırmak. Bu yolun çok uzun ve ince olduğunu biliyorum; ancak yapılması gereken bir insanlık görevi olduğu için bunu yapmak/yazmak zorundayım. Riskli de olsa (ki kesinlikle risklidir), bundan ancak mutluluk duyarım.

GİRİŞ

Önsözde de ifade ettiğim gibi, Kur'an'ın içeriğini kavrama aşamasına geldiğimde hayretler içinde kaldım. Kitabın konusu kadın olduğu için, kadınlarla ilgili beni hayrete düşüren ayet ve hadisler arasından birkaçını burada özetleyerek vermek isterim.

Nisa Suresi 34. ayette özetle şöyle deniliyor: "**Eğer siz erkekler, kadınlarınızın** –size karşı olan– **serkeşliklerinden** (saygısızlıklarından) **endişe ediyorsanız, o zaman onlara nasihat edin, onları yataklarında yalnız bırakın ve onları dövün.**" Bakara Suresi'nin 282. ayetinde ise, "**Veresiye alışverişlerde iki kadın ancak bir erkeğin yerini tutar**" deniliyor. Kur'an'ın değişik yerlerinde de erkeklere cennette huri sözü veriliyor. Ancak kadınlar da dini ibadetlerden sorumlu tutuldukları halde –huri varsa eğer-Kur'an'da onlara böyle bir imkândan söz edilmiyor. Keza kadına iş imkânı, erkeğe göre sınırlı olduğu halde, verasette ona erkeğin yarısı kadar pay veriliyor.[2]

Kur'an'da hal böyleyken, Hz. Muhammed'in hadislerinde (sözlerinde, icraatında ve onayladıklarında) az önce anlatılanlardan daha fazlasını görmek kolaydır. Mesela: Hz. Muhammed, "**Kız çocuğunun idrarı erkek çocuğununkinden daha pistir** (necistir)" demek suretiyle, bu iki cins arasındaki farkı idrara kadar indirgiyor. Bu konuda birkaç muhaddisin (hadis uzmanının) ortak olarak aktardıkları şu olay çok ilginçtir:

Hz. Muhammed'in torunlarından Hz. Ali'nin oğlu Hasan, henüz küçükken Hz. Muhammed onu kucağına alıyor. Bu arada ço-

---

[2] Örneğin, Nisa Suresi, ayet 11, 12 ve 176. ayetler

çuk Hz. Muhammed'in elbisesine işiyor; orada bulunan bir kadın ona, "**Çıkar elbiseni yıkayayım**" deyince, Hz. Muhammed; "**Hayır, bu elbisenin yıkanmasına gerek yoktur. Çünkü sütte olan bir çocuk, şayet bir elbise üzerine işerse, eğer o çocuk erkekse, o elbiseye sadece su dökülür ve bu şekilde artık temizlenmiş sayılır; şayet o çocuk kız ise, o zaman o nesne ovmak suretiyle iyi bir şekilde yıkanmalı**" biçiminde yanıt vererek, erkek kadın arasındaki farkı idrarda da gözetmek suretiyle inanılması güç bir açıklama yapıyor.[3]

Muhammed'in kız çocuğunun idrarı, erkek çocuğununkinden daha fazla necistir sözüne benzer inançlar, Tevrat'ta da vardır. Tevrat'a göre, bir kadın doğum yaptığı zaman eğer onun çocuğu erkekse o kadın 7 güne kadar murdar (pis) sayılır ve onun loğusa süresi de **otuz üç** gün olarak devam eder. Doğurduğu çocuk eğer kız ise, o zaman o kadın iki hafta murdar/pis sayılır ve loğusalık süresi de **66** gün devam eder. Kız çocuğundan ötürü pislik süresi, erkek çocuğunkinden daha fazla ve iki kattır.[4]

Bu konuda hem Yahudilikte hem de Hıristiyanlıkta farklı bilgiler vardır. Yahudiler her sabah, "**Tanrı, sana hamdolsun ki bizi kadın olarak yaratmadın**" şeklinde dua ederken, Hıristiyanlar, "**Kadın, erkek hizmeti için yaratılmıştır**" diyorlar.[5] Tabi ki Hz. İsa'ya atfedilen her 4 İncil'de de ben şahsen kadın aleyhinde ağır bir söz görmedim. Az önceki cümle ise, Pavlus'a aittir ve Korintoslulara yazdığı mektuplardan birinde geçiyor. Kadına bakış konusunda Hz. İsa'ya farklı bir gözle bakıyorum. Tabi ki onun da projesinde tanrısal boyut yok; yanlış anlaşılmasın diye bunu da ifade etmek isterim.

---

3 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc. No:166; Müslim, Taharet, No:286, Selam, No:2213; Buhari, Vudu, 59. Bab, Daavat, 31. Tıp, 10; Ebu Davud, Taharet, No:374-76; Tirmizi, Taharet, 54. Bab No:71 ve Cuma Namazı 77. Bab No:610; İbni Mace, Taharet, No:522-26; Nesai, Taharet, 189-190. Bablar 1/158 No:303; İmam Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/356; Süneni Daremi, Vudu, 63; Prof İ. Canan, Kütüb-i Sitte, 10/335-36.

4 Tevrat, Levililer bölümü, 12/2-5.

5 İslami Araştırma Dergisi, cilt 5, sayı, 4/235; İncil, Pavlus'un 1. Korintoslulara Mektupları, 11/6-10; M. Tayyip Okiç, İslam'da Kadın Öğretimi, Diyanet Yayını, s.7.

Tevrat ve İncil gibi Kur'an da kadının, erkeğin zevki (ihtiyacı) için erkeğin vücudundan yaratıldığını kabul ediyor.[6] İleride yeri gelince bu konuda var olan ayetler hakkında geniş bir bilgi vereceğim.

Tıp, erkek-kadın idrarlarının farklılığı hakkında bugüne kadar herhangi bir açıklama yapmış değil; yapacağını da sanmıyorum. Az önceki hadiste geçtiği gibi, gerçekten sütte olan küçük yaştaki kız-oğlan çocuklarının idrarlarının farklı olup olmadığı konusunda birkaç kez ürolog doktorlarla görüşmem oldu. Tabi ki o zaman gayem, Hz. Muhammed'in mucize niteliğini taşıyan bu sözlerini tespit etmekti. Yani o zaman ben de safça inanıyordum. Bu uzmanlarla yaptığım mülakat sonucu –doğrudan değilse de– mimik ve jestlerinden, "Allah sana akıl versin, seni ıslah etsin!" dediklerini kolaylıkla anlayabiliyordum. Açıkça verdikleri yanıtlar da böyle bir şeyin olmadığı yönündeydi.

Hz. Muhammed'in, kız-oğlan idrarıyla ilgili az önceki açıklamasını gerekçe göstererek, başta Hz. Ali olmak üzere, İmam Şafi-i, İmam Ahmet bin Hanbel, Hasan Basri, Ata bin Ebi Rebah, İshak, Zühri ve İbni Veheb gibileri, kız-oğlan idrarı arasında gerçekten pislik bakımından fark bulunduğunu kabul ederek, bu konuda açık bir şekilde Hz. Muhammed'in yukarıdaki hadisinde geçen hükme uymuşlardır.

İdrar olayını burada sembolik bir örnek olarak gündeme getirdim; yoksa bütün dinlerde kadın hukukuyla ilgili her alanda olumsuzluklar sayılmayacak kadar çoktur. Zaten ileriki safhada bu konuda hem teori, hem de pratikle ilgili detaylı bilgi verilecektir.

Erkek-kadın arasındaki ayrımcılıkla ilgili Hz. Muhammed'den bir örnek daha vereyim. Kendisi bir sözünde, "**Bir erkek çocuğunuz dünyaya geldiği zaman onun için iki koyun veya keçi kesiniz; şayet çocuğunuz kız ise, o zaman bir koyun veya keçi kesiniz**" diyor.[7] Bunun İslam terminolojisindeki adı

---

[6] A'râf Suresi 189 ve Rûm Suresi 21. ayetleri gibi

[7] Tecrid-i Sarih, No:1871-11/400; Tirmizi, Edahi, 16, No:1516; İbni Mace, Zebaih, No:3162; Ebu Davud, Edahi, 21, No:2834-36; Buhari, Akıka, 2. Bab; Nesai, Akika, 2, 3, 7/165; Taberani, age, 24/183; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 2/17-214; İbni Esir, Üsd'ül Gabe, No:7527-7530 vb.

'**Akika**'dır. Her alanda olduğu gibi, burada da çok açık bir şekilde ayrımcılık yapıldığını görüyoruz. Bu hadisi gerekçe göstererek, başta İmam Şafi-i olmak üzere, İmam Malik, İshak ve daha birçoğu, iki cins arasında farklı bir hüküm vermeye karar vermişlerdir. Bunlar haklılar; çünkü Hz. Muhammed'in açıklaması gayet nettir. Hatta bazı İslam önderleri, "**Kız çocuğu için Akika verilmez bile**" demişlerdir. Yani, kız çocuğu için öngörülen bir koyunun/keçinin de gerekçesinin olmadığını savunmuşlardır. Bunlar da haklılar; çünkü Hz. Muhammed'in ne pratiğinde ne de teorisinde böyle bir örnek yoktur. Onun erkek çocuklar için Akika adı altında hayvan kestiği gerçektir; ama kız çocukları için kestiğine dair herhangi bir örnek (hatta işaret) bile yoktur. Teorik olarak bir örnek yoktur diyorum; çünkü bu konuda çoğu hadislerde, **sadece erkek çocukları için verilir,** şeklinde beyanat vardır; **kız çocukları için de verilir,** ifadesi yoktur. O bakımdan, kimileri kız çocukları için öngörülen bir koyunu da kabul etmemişlerdir.[8]

Bu açıklamadan sonra, kitabın ana konusuna geçiyorum. Bu kaynakta ağırlıklı olarak şu konular işlenecektir:

1-Kur'an ve hadislerde kadın (teorik bilgiler ağırlıkta).

2-Hz. Muhammed'in kadınları (pratik bilgiler ağırlıkta).

3-Başta dört halife olmak üzere cennetle müjdelenen (on) seçkin sahabinin kadınları.

---

[8] Bu tartışmalar için bkz. Tecrid-i Sarih, No:1871; Ebu Davud, No:2834 hadislerin şerhleri.

I. BÖLÜM

KUR'AN VE HADİSLERDE KADIN

1) Kur'an'a Göre İlk Yaratık Erkektir

Bu konuda Kur'an ve hadislerde var olan bilgileri yazmadan önce, gerek Sümer, gerek Tevrat ve gerekse İncil'de erkek -kadın yaradılışıyla ilgili var olan efsaneye/mitolojiye biraz değinmek istiyorum. Bundan amaç, Kur'an'daki bilgilerin bunlara tıpatıp uygun olduğunu belirtmek, Kur'an'daki çoğu bilgilerin onlardan alınıp yeni bir isimle insanlara sunulduğunu vurgulamaktır. Bu karşılaştırma yapıldığında, Kur'an'ın yeni bir şey ortaya koyup koymadığı konusu daha kolay anlaşılır.

Sümer inancına göre, Tanrı'nın çamurdan şekiller yapıp üfürmek suretiyle canlılar haline getirdiğini ve dolayısıyla insanları da çamurdan yarattığını, tarihi kaynaklardan öğreniyoruz.[9] Sümerlerden sonra Yahudilik ortaya çıkınca, görüyoruz ki aynı inanç –bazı ilaveler yapılarak– kutsal kitapları olan Tevrat'ta da işlenmiştir.

Bu konuda somut bir örnek vermek gerekirse, Tevrat'ta[10] aynen şu bilgiler geçiyor: "Allah, önce Âdem'i topraktan yarattı. Onun huzur ve rahatı için de zaman içinde yine onun kaburga ke-

---

[9] Samuel Noah Kramer'in The Sumerians (Sümerler), Tarih Sumerde Başlar, Sümer Mitolojisi gibi kaynaklarda bu tabletlerin çevirileri var.

[10] Tekvin bölümünde 2/7-25; 3/12-24 ve 40/1

miğinden kadını yarattı. Yaratılan kadına da, insandan alındığı için genel anlamda '**Nisa**' dendi. Özel olarak da buna, '**Havva**' adı verildi. Yaradılıştan sonra ikisi de Cennet'e (bahçeye) kondu. Kendileri, her şeyden yiyebilmeleri için serbest bırakıldılar. Ancak tek bir şey yasak edildi. Daha sonra zaman içinde 'Havva' Âdem'i ikna edince/onu bu konuda etkileyince, o yasağı çiğnediler. Bunu yaptıkları için de, Allah tarafından ikisi de Cennet'ten kovuldular."

Tabi ki bu efsanede de, Tevrat'ta da İslam'da da suçlu ilan edilen kadındır. Şöyle ki, eğer Havva Âdem'i kandırmasaydı o yasak çiğnenmezdi şeklinde ortak bir eleştiri yapılıyor. Sadece Tevrat'ta Havva ile Âdem'in çocukları Habil ile Kabil'in mitolojileri –İslamiyet'te bilinen şekliyle– Kur'an'a nispeten daha detaylı olarak anlatılmaktadır.[11]

İncil kültürüne baktığımızda, konuyla ilgili olarak şunu görüyoruz: "Erkek kadından değil, kadın erkekten yaratılmıştır. Yine erkek kadın için değil; tam tersine kadın erkek için yaratılmıştır"[12] şeklinde bir açıklama var. Ancak bu fikir Pavlus'a aittir ve Korintoslulara yazdığı mektuplarda geçmektedir. Hz. İsa'ya ait olduğu söylenen dört İncil'de de böyle bir iddia olmadığı gibi, buna dair herhangi bir işaret yoktur. Dolayısıyla, bu durumda Hz. İsa'yı aynı kefeye koymamak lâzım. Bunu okuyanların zihinlerinde farklı bir algılama oluşabilir. Onun için hemen şu notu ekleyeyim: Benim nezdimde İsa da bizim gibi bir insandır ve onun projesinin arkasında da **vahiy** denilen tanrısal boyut yoktur. Ama bu konuda o, Hz. Muhammed'le Hz. Musa gibi düşünmemiştir; bunu ifade etmek istedim.

Tüm kutsal dinlerde konuya ilişkin şu ortak nokta ortaya çıkıyor: Yaradılışta asıl unsur erkektir; kadınsa onun hizmeti için yaratılan ikinci sınıf bir yaratıktır.

Konuyla ilgili eski kültür ve dinlerden bu kısa bilgiyi sunduktan sonra, şimdi de aynı konuda Kur'an ve hadislerdeki bilgileri

---

[11] Tevrat'ta Kabil yerine Kain ismi geçiyor.

[12] Kitab-ı Mukaddes, Pavlus'un 1. Korintoslulara Mektupları, 11/8-10

aktarmaya çalışayım: Şurası bilinmektedir ki, Kur'an'a göre ilk yaratılan insan erkektir (Âdem'dir); kadınsa, tıpkı Sümer kültürüyle Tevrat ve İncil'deki inançlar gibi erkeğin zevki, morali ve ihtiyacı için daha sonra erkeğin bedeninden yaratılmıştır. İlk yaratığın Âdem olduğuna ilişkin Kur'an'da var olan ayetlerden birkaçının anlamını sunmakla konuya gireyim:

"Allah Âdem'i topraktan yarattı. Daha sonra ona, 'Ol' dedi, o da oluverdi"[13]

"O Allah ki, sizi çamurdan yarattı"[14]

"Andolsun ki biz insanı (pişmiş) kuru çamurdan, şekillenmiş cıvık bir balçıktan yarattık"[15]

"Andolsun ki biz insanı çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yarattık"[16]

"O Allah ki insanı ilkin çamurdan yarattı"[17]

"Allah, insanı pişmiş çamura benzeyen bir balçıktan yarattı"[18]

Konumuz dışı olsa da kısa bir hatırlatma şeklinde değinmek isterim: Ku'ran'ın en eleştirilen noktalarından biri, aynı konudaki aşırı tekrarlar. Az önceki örnek ayetlerde de, bu sorun yaşanıyor.

İlk yaratılanın Âdem (erkek) olduğu her müslümanın inandığı ve ezberlediği bir şey olduğu için, ben bu konuda fazla ayet göstermeye, detaya girmeye gerek görmüyorum; ancak kadının erkekten yaratıldığına ve yaradılış gerekçesinin de erkeğe hizmet etmesi olarak gösterildiğine ilişkin Kur'an ve hadislerde var olan bilgiler üzerinde biraz durmak istiyorum. Kadının erkekten yaratıldığına ilişkin ayetler Kur'an'da fazladır. Ancak, kadının niçin erkekten yaratıldığına dair var olan ayet sayısı pek fazla değildir. Bu yaradılış gerekçesini belirten ayetlerden ikisinin anlamını sunayım önce.

---

13 Âl-i İmrân Suresi, ayet 59.

14 En'âm Suresi, ayet 2

15 Hicr Suresi, ayet 26

16 Mü'minûn Suresi, ayet 12

17 Secde Suresi, ayet 7

18 Rahmân Suresi, ayet 14)

"Sizi bir tek nefisten/candan (Âdem'den) **yaratan, gönlü** (sembolik olarak Âdem'in gönlü kastediliyor burada; ama genel anlamda tüm erkekler için geçerli) **ısınsın diye ondan da eşini** (Havva'yı) **yaratan odur/Allah'tır"**[19]

"Allah'ın, huzur bulmanız için kendi nefsinizden size eşler (hanımlar) **yaratması ve böylece aranızda sevgi ve merhameti var etmesi, Allah'ın varlık kanıtlarındandır."**[20]

Dikkat edilirse, her iki ayette geçen ifade gayet açık ve nettir ki kadın, erkeğin gönlü ısınsın diye ondan yaratılan bir varlık olarak değerlendirilmiştir. Zaten şimdiye kadar bu konuda müfessirler (Kur'an'ı yorumlayanlar) arasında herhangi bir ihtilaf söz konusu olmamıştır. Erkeğin önce yaratılması meselesi tek başına bir ayrıcalıktır. Kaldı ki, net olarak "Âdem huzur bulsun diye ondan Havva'yı yarattım" şeklinde açıklama vardır. Gayet nettir ki, bu konuda Kur'an ile Sümer, Tevrat ve İncil arasında bir mutabakat, bir paralellik söz konusudur: Kur'an da tıpkı bu eski kültürler gibi ilk önce Âdem'in topraktan yaratıldığını, eşi Havva'nınsa daha sonra onun bedeninden yaratıldığını beyan ediyor. Zaten ilk insanın Âdem olduğu, ondan sonra da Havva'nın kendisinden yaratıldığı İslam camiasında tartışmasız bir konudur.

Kur'an'da erkekle kadın arasındaki farklar hakkında başka hiçbir ayet yoksa bile, yalnız Âdem'in Havva'dan önce yaratılması ve üstelik Havva'nın onun bedeninden ve hele hele onun hizmeti için yaratılması olayı, "Kur'an'a göre önemli olan erkektir; kadınsa ikinci sınıf bir yaratıktır" önermesinin apaçık bir delilidir, tescilidir, bunun başka te'vili (yorumu) olamaz. Kaldı ki iş bununla bitmiyor; nitekim Muhammed, az önceki ayetlerin açıklama kısmında erkeklere hitaben şöyle diyor:

"Kadınlar hakkında hayırlı olmanızı tavsiye ederim. Zira onlar, erkeğin eğe kemiğinden yaratılmışlardır. O halde, eğer siz eğe kemiğini düzeltmeye kalkarsanız, onu kırarsınız (tıpkı eğe kemiği gibi kadının düzeltilmesi çok zordur demek isti-

---

[19] A'râf Suresi, ayet 189.

[20] Rûm Suresi, ayet 21.

yor); **şayet eğe kemiğini kendi haline bırakırsanız, daima eğri kalır.** (O halde siz eğe kemiğinden o eğri haliyle yararlanın.)[21]

Bu açıklama, Buhari ve Müslim başta olmak üzere tüm hadis kaynaklarında ortak olarak geçmektedir. Ayrıca, geçen on dört asır zarfında buna –son yıllarda yenilikçi diye bilinen bazı hocalar hariç– itiraz da yapılmamıştır. Dikkat edilirse bu eğe kemiği efsanesi –olduğu gibi– Tevrat'ta da geçiyor.[22] Az önce aynı temanın İncil kültürü, Pavlus'un 1. Korintoslulara Mektupları, 11/6-8 kısmında geçtiği belirtilmişti. Pavlus'un bu mektubunda, **"Erkek, Allah'ın sureti ve izzetidir. O yüzden, erkek başını kapatmamalı; kadınsa kendini ya örtmeli ya da saçını tıraş etmeli"** şeklinde bir açıklaması da var.

Kadının örtünmesi olayı, Yahudi inançlarında da önemlidir. Onlara göre bir kadın, ibadet izlerken başını bir örtüyle kapatmalıdır.[23] Bilindiği gibi bu başörtüsü olayı, Kur'an'a da yansımıştır. Mesela; Nûr Suresi, 31 ile Ahzâb Suresi, 59. ayetleri kadınların başörtüsünden söz etmektedir. Söz başörtüsünden açılmışken, Kur'an'ın neden bunu yasakladığına ilişkin biraz bilgi vermekte yarar var. Yasak nedeni şu üç önemli noktada toplanabilir:

1) Hz. Muhammed'in, Yahudilik ve Hıristiyanlığın yaygın olduğu bir coğrafyada dünyaya geldiği bilinen bir gerçek. Kendisi önemli hedefler peşinde olduğu için, başörtüsü gibi önemsiz meselelerde sorun çıkarmak istememiş, bu gibi tali konularda muhalefetle karşı karşıya gelmekten kaçınmıştır. Başörtüsünün önemiyle ilgili her iki dinin kaynakları az önce yazıldı. İşte başörtüsünün Kur'an'da kadınlara meşru kılınmasının bir nedeni de budur. Yani, sorun çıkmasın diye, Hz. Muhammed bu basit mesele üzerine gitmemiş, başına dert açmak istememiş ve hatta onların bu âdetini onaylamakla, onları mutlu bile etmiştir.

---

21 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc. No:1816 hadis; Buhari ve Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:933-934; Müslim, Reda, No:1468; Buhari, Enbiya, 1; Nikâh, 79-80. bablar; İ. Canan, age. 10/76, No:3302.

22 Bkz. Tevrat, 'Tekvin' bölümü, 2/22.

23 Prof.Dr. A.Rahman Küçük, Prof.Dr. Günay Tümer, Dinler Tarihi, s.227

2) Ömer gibileri, "**Ey Muhammed, hanımlarına söyle** –başörtüsünden söz etmeden, genel anlamda– **kendilerini örtsünler**"[24] şeklinde öneri sununca, bu konuda Kur'an ayetleri inmiş, tıpkı eski inançlar gibi buna da onay verilmiştir. Bu bir yorum değil; İslami kaynaklarda anlatılan bir gerçektir. Somut bir örnekle biraz açayım. Hz. Muhammed'in hanımlarından **Ayşe** anlatıyor:

"Örtünmeyle ilgili (buradaki örtünmeden kasıt sadece başörtüsü değildir) hiçbir ayet henüz Kur'an'da yok iken, Ömer Hz. Muhammed'e sık sık, 'Senin evine her çeşit insan gelir; o bakımdan sen hanımlarına örtünün desen daha iyi olur (fitne yolu kapanmış olur)' diyordu; fakat eşimiz onu dinlemiyordu ve biz her zamanki gibi yine serbest dolaşabiliyorduk. Bir gün, biz Muhammed hanımlarından 'Sevde binti Zem'a bir akşam vakti tuvalet ihtiyacını gidermek için 'Menasi' denilen yere gidip dönerken, Ömer onu yolda görüp kendisine seslenerek, 'Sevde, bak seni gördüm' diyor. Ömer'in Sevde'ye seslenmesinin amacı, Muhammed bize örtünmeyi emretsin diye, bunun hazırlığını ve altyapısını hazırlamak. Ömer'in Sevde'yi uyardığı haberi Muhammed'e ulaşınca, artık ondan sonra örtünmeyle ilgili ayetler gelmeye başladı."

Ayşe, gayet açık bir dille, **"Ömer, örtünme konusunda daima eşimize öneride bulunuyordu; fakat örtünme ayetleri ancak Sevde olayından sonra inmeye başladı"** diyor:

Bu durumda, ne zaman ki tehlike Hz. Muhammed'in de kapısını çaldı, artık o zaman Kur'an ayetleri inmeye başladı anlamı ortaya çıkıyor. Hatta başka bir olaydan ötürü, Muhammed'in hanımlarından Ümmü Seleme bir gün Ömer'e, "Sen her şeye müdahale ediyorsun; bari bizimle eşimiz arasına (özel hayatımıza) karışma ne olur" diyerek çok sert bir biçimde Ömer'i uyarıyor.

İşte böylesine müdahaleci olan Ömer'in etkisi de bu başörtü-

---

[24] Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:120 hadisin açıklama kısmı; Buhari, Vudu 13, Ahzâb tefsiri 8, İstizan 10; Müslim, Selam, No:2170, Fedail-i Sahabe, No:2399 (burada çok kısa olarak değinilmiş); Buhari, Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, Talak, No:944 (Burada Ümmü Seleme'nin Ömer'e karşı olan sert tepkisi yazılı).

sü konusunda göz ardı edilmemelidir ve tabi ki az önce de dile getirildiği gibi, Hz. Muhammed'in de yararına olunca (eşlerini kontrol altında tutmak gibi).

3) Örtünmenin kadınlara zorunlu bir giyim-kuşam biçimi olarak Kur'an'da yer almasının bir diğer önemli nedeni de şu: Muhammed zamanında cariyeler (savaş esiri kız ve kadınlar) vardı ve onlar, herhangi bir mal gibi insanlar tarafından alınıp satılırdı; hatta gece hayatı için kullandırılırdı.[25] Bu cariyeler çarşıda pazarda, hür kadınlardan ayırt edilsin (her iki kesim arasında bir nişan, bir işaret olsun) diye Kur'an, hür olan kadınlara başörtüsü kullanma zorunluluğunu getiriyor. Eğer böyle bir işaret olmasaydı, ola ki bir erkek, cariye olduğunu bilmediği bir hür kadına teklif sunardı ve bunun sonucu olarak da onunla kadının sahipleri arasında kavga çıkabilirdi. İşte bunun önlenmesi için, örtünme ayetleri inmeye başladı. Zaten bu gerekçe, Ahzâb Suresi'nin 59. ayetinde çok açık bir ifadeyle dile getirilmiştir. Orada özetle şöyle deniliyor:

"Ey Peygamber, hanımlarına, kızlarına, müminlerin kadınlarına örtülerini üstlerine almalarını söyle. Onların tanınıp incitilmemesi için bu, en uygun olanıdır."

İslamı savunan bazı yazarlar, bu ayette geçen "**tanınma**" teriminden farklı bir yorum çıkarmaya çalışmışlarsa da, tarihi olaylar bu tür yorumların yersiz olduğunu ortaya koyuyor. Mesela Halife Ömer, kendi oğlunun cariyesinin başörtüsünü zorla indirmiş ve ona "**Sen başını örtemezsin**" demiştir. Gerekçe olarak da, Ahzâb Suresi'nin 59. ayetindeki net ifadeyi göstermiştir ki, orada, **hürlerle cariyeler arasında bir nişan olsun diye, ancak hürler kullanabilir,** deniliyor.[26]

Bunu biraz açmak gerekirse; **A. Melik b. Habib** (h.238.ö); "Hz. Ömer, başını örten bir cariye (savaş esiri kız ve kadın de-

---

[25] Nûr Suresi, ayet 33.

[26] İmam Malık, Muvatta, 2/981; Kitab-ül Cami' 44; Abdülmelik bin Habib, Kitab-ül Edeb-i Nisa, 228, No:147; Fahrettin er-Razı Ahzab suresi 59. ayet. Beydavi de kendi ilgili ayet bölümünde bunu açıklamıştır. Ayrıca, bu konuda diğer uzun tefsirlere de bakılabilir

mek) gördüğü zaman onun başörtüsünü zorla alır kaldırırdı ve **'sen bir cariye olarak bunu yapamazsın, bu ancak hür/yerli kadınlara mahsus/özel bir giyim biçimidir'** diyordu" şeklinde bir aktarma yapıyor ve bunu **İmam Malik**'e dayandırıyor.[27] Tabi ki Halife Ömer bunu yaparken, onun da elinde Ahzâb Suresi'nin 59. ayeti kanıt olarak vardı. Demin de anlatıldığı gibi, bu ayette, başörtüsünün hür kadınlarla savaş esiri kız ve kadınlar (cariyeler) arasında bir nevi tanınma işareti olduğu vurgulanıyor. Aynı zamanda ben A. Melik b. Habib'in alıntı yaptığı İmam Malik'e ait yere de baktım. Orada İmam Malik şöyle diyor: Bir gün Hz. Ömer kendi oğlu Abdullah'a ait bir cariyesini başı örtülü olarak görünce, hemen eve dönüp kızı Hafsa'ya (ki Hz. Muhammed'in eşidir aynı zamanda) şunu söylüyor: 'Kızım, sen kardeşinin cariyesini gördün mü! Hürler gibi giyinmiş ve özgürce insanlarla konuşuyor' diye kızına anlatıyor. İşte bu olay üzerine de Ömer, artık cariyeler için başörtüsünün kullanılmasını yasaklıyor.[28]

İmam Malik'in kitabı üzerine **10** ciltlik şerh yazan "**Ebü-l Velit b. Eyup el-Baci** (403-474 Endülüs), **'el-Münteka'** adlı yapıtında, ilgili hadis şerhinde şunları yazıyor: **Hz. Ömer, başını kapatan bir cariyeyi/savaş esiri kadını gördü mü, hem zorla onun başını açardı, hem de o cariyeyi döverdi.**

Aslında Kur'an'da türbanın yasak olduğuna ilişkin hiçbir ayet yoktur; sadece yerli kadınlarla, savaş esiri kadınlar arasında bir işaret bulunsun diye kullanılması önerilmiştir. Ki bu, namaz gibi, hac gibi tüm zamanlarda vazgeçilmez bir dini görev niteliğini taşımıyor. Dolayısıyla bu durumda, o ki savaş esiri kadınlar (cariyeler) günümüzde artık yoktur, o halde bunun kullanılmasına da gerek kalmıyor. Tıpkı Hac ibadeti sırasında yapılan şeytan taşlaması gibi. Dinen, şeytan taşlaması geceleyin olmaz diye hükümler var; ama bugün artık bu hükümlerin geçerliliği yoktur; geceleyin de hac veya umrede şeytan taşlanabilir. Çünkü gecele-

---

27 Kitab-ü edebi-n-Nisa' adlı yapıtı, 147 nolu hadiste.

28 İmam Malik'in 'el-Müvatta' adındaki kitabında anlatılıyor bunlar: 'el-Cami', bab-ü ma câe fi-l mülük ve hibetihi,

yin olmamasının nedeni, ola ki karşında biri var, herhangi bir yerine taş değebilir kaygısıydı. Şimdi artık gece-gündüz farkı yok (Teşekkürler Edison'a ki, elektriği buldu, Müslümanların bu sorunu da böylece çözüme kavuştu, tartışmalarına nokta kondu!). O bakımdan gece de rahatlıkla şeytan taşlanabilir diye İslam âleminde fetvalar/içtihatlar var. Nitekim Diyanet İşleri de bu yönde fetva vermiştir ve Türkiye'den giden hacılar artık gece de şeytan taşlayabiliyorlar.

Aynen bu şeytan taşlama meselesi gibi, ben de diyorum ki, madem Kur'an'da başörtüsünün gerekçesi bir işaret olarak önerilmiş ve mademki artık savaş esiri cariyeler devri de kapanmıştır; o halde inanan bir kadın, Kur'an çerçevesi içinde kalarak rahatlıkla başını açabilir. İşte Müslümanlar bu gibi püf noktaları yakalayamıyorlar. Değişik avantajlar, hele de erkeklerin menfaatleri söz konusu olduğu için, maalesef sanki başörtüsü bir dini görevmiş gibi hep gündemde tutuluyor. Oysa bu, aynı zamanda Kur'an'a da aykırı bir tutumdur.

2) Allah'a İlk Karşı Gelen Kadındır

Daha önce de bir vesileyle –Tevrat'tan alıntı yapılarak– dile getirildiği gibi, cennette yasak edileni Âdem'e yediren, onu yoldan çıkaran Havva'ymış.[29] Aynı konuda Hz. Muhammed ise, **"Eğer Havva annemiz Âdem'e hıyanet etmeseydi** (cennette yasak edileni ona yedirmeseydi), **kadın kısmı hiçbir zaman erkeğe karşı gelmezdi; kocasına karşı hep saygılı ve itaatkâr olurdu"[30]** diyor. Ben de burada diyorum ki; demek ki Âdem, Havva kadar akıllı değilmiş, kandırılmaya müsaitmiş ki hemen ikna edilmiş. Aslında burada Havva'ya puan verilmeli bence!

---

[29] Örneğin, Tekvin bölümü, 3/12-14.

[30] Tecrid-i Sarih, No:1369; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:935; Buhari, Enbiyâ, 1. bab; Müslim, Reda, No:1470 ve Rikak, No:2742/99; İbni Mace, Fiten, No:4000; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 3/7-19-22; İ. Canan, age. 14/260; Beyhakı, Sünen, 7/91 ve daha niceleri.

Kur'an'da şöyle deniliyor: **"Hiçbir günahkâr, başkasının günahından sorumlu tutulmaz."**[31]

Hatta Fâtır Suresi 18. ayette daha da ileri gidilerek, **"Günahkâr/suçlu bir insanın akrabası bile onun günahını taşımaz (ondan sorumlu tutulmaz)"** denilerek suç şahsileştiriliyor.

Aslında kadını suçlu kılan hem az önceki hadis, hem de Tevrat'taki açıklamalar,[32] Kur'an'ın az önceki ayetleriyle tezat teşkil etmektedir. Bu gibi hadisleri açıklayan gerek Diyanet Yayınlarından Tecrid-i Sarih mütercimi Kamil Miras ve gerekse Kütüb-i Sitte mütercimi Prof. İbrahim Canan, sanki bu olay (yani ilk suç işleyenin kadın olması ve Âdem'i baştan çıkarması inancı) doğruymuş gibi ele almış, hiçbir yorum da yapmamışlardır. Hz. Muhammed'in bu hadisi, sağlam diye kabul edilen Buhari ve Müslim gibi kaynaklarda geçmektedir. Eğer hadis doğruysa hem Kur'an'ın az önceki ayetleriyle çelişiyor, hem de aynı zamanda kadına hakarettir; yok eğer doğru değilse, o zaman niçin sağlam diye kabul görmüş hadis kaynaklarında yüzlerce yıl korunmuştur ve hâlâ da korunmaktadır!

Bu efsane özetlenecek olursa; Tevrat'ta,[33] Havva'nın Âdem'den yaratıldığı, bundan dolayı da kadına Nisa dendiği yazılı. Aynı **Nisa** kelimesi Kur'an'da da kullanılmış ve üstelik de Kur'an'ın 114. Suresinden bir bölüme de ad olmuştur. Yani kadınlar suresi demek oluyor. Bu da büyük ihtimalle Tevrat'tan bir esintidir. Tevrat'a göre, daha sonra bu kadına özel bir isim konmuş ve buna "**Havva**" denmiştir.[34] İslam kültüründe de Âdem ile Havva'nın efsanesi aynen Tevrat'ta anlatıldığı şekliyle meşhurdur. Dolayısıyla, burada da her iki kültür arasında tam bir uygunluk mevcuttur.

Yaradılışta erkeğin amaç, kadınınsa onun zevki için ikinci planda yaratılmış olduğu konusunda Hz. Muhammed, "**Benden**

---

31 En'âm Suresi, ayet 164; İsrâ Suresi, ayet 15; Fâtır Suresi, ayet 18; Zümer Suresi, ayet 7; Necm Suresi, ayet 38...

32 Tevrat Tekvin 3/16-19.

33 Tekvin bölümü 2/23.

34 Tevrat, Tekvin bölümü 3/20.

sonra, erkekler için kadınlardan daha tehlikeli bir fitne olmayacaktır" diyor. Ama hiçbir yerde, "**Benden sonra erkekler, kadınlar için çok tehlikelidir**" ifadesini kullanmıyor.[35]

Sanırım şu hadisle konumuz daha da netlik kazanır.

Hz. Muhammed, kadınlara hitaben şunları söylüyor: "**Ey kadınlar! Sadaka verin, Allah'tan günahlarınızın bağışlanmasını dileyin. Çünkü bana cehennem gösterildi, oradaki cezalıların çoğu kadınlardı.**" Bunun üzerine orada bulunan kadınlardan biri ona, "Neden cehennemin kadrosunu biz kadınlar oluşturuyoruz, nedir suçumuz?" deyince, Muhammed, "**Çünkü çoğu kez hem ağzınızdan kötü söz çıkar; hem de sizler kocalarınıza karşı çok nankörsünüz. Bir de siz, hem dinen, hem de aklen eksik yaratılmışsınız. Sizin gibi hem aklı, hem de dini eksik olanların, kalkıp da akıl sahibi olan erkeklerin aklını çelebilsin, böyle birini görmedim, böyle bir örnek yok**" diyor.[36]

Hz. Muhammed bu hadiste çok açık bir ifadeyle, "Siz kadınlar gibi hem dinen, hem de aklen eksik olan biri, nasıl olur da sizden daha akıllı olan bu erkeklerin aklını çelebilir?" anlamına vurgu yapıyor. Ona göre erkekler akıllı; kadınlar akılsızdır. Bu iddiasını şöyle gerekçelendiriyor:

"**Aklınız eksiktir; çünkü şahitlikte iki kadın bir erkeğin yerine geçer.**[37] **Dininiz eksiktir; çünkü bazı özel durumlarda** (hayız, nifas vb.) **siz kadınlar namaz kılmaz, oruç tutmazsınız. İşte noksanlığınızın** (eksikliğinizin) **gerekçesi budur.**"[38]

Hadisin anlamı yorum kabul etmeyecek kadar açıktır. Ancak son yıllarda bazı yenilikçiler, kadın hukukuyla ilgili bu tür ağır

---

35 Tecrid-i Sarih, Diyanet Tercemesi, No:1795; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1744; Buhari, Nikâh, 17; Müslim, Zikir, No:2740-41; Tirmizi, Edep, 31, No:2780; İbni Mace, Fiten, No:3998; Beyhakı, Sünen, 7/91; A. Rezzak, Musannaf. No:20608 11/305.

36 Tecrid-i Sarih, No:27; Prof. İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, 15/182; Buhari ve Müslim hadisleri, el-Lü'lüü ve'l-Mercan, No:49 ile 525.

37 Bakara Suresi, ayet 282.

38 Tecrid-i Sarih Diyanet Terc. No:209; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:49 man bölümü; Buhari, Hayız, 6; Zekât, 44; Şehadet, 12; Müslim, İman, No:79; Ebu Davud, Sünne, 15, No:4679; İbni Mace, Fiten, 19, No:4003.

haksızlıklar içeren hadislerin arkasında fazla ravi (hadis aktaran kişi) bulunmadığı için -kendilerince güya sağlam hadis sayılmadığından- bunlara kuşkuyla bakılmalı, diyerek, kurtuluşu böyle bir şüphe uyandırma yönteminde aramışlar. Aslında bir bakıma bu da iyiliğe işarettir. Şöyle ki, demek ki artık bu sistemde eksikler olduğu bazı din hocaları tarafından da -yeterli olmamakla birlikte- seziliyor. Kaldı ki bu gibi yorumcuların, 14 asırdır İslam âlimleri tarafından korunagelen ve kendilerinden çeşitli hükümler çıkarılan bu tür hadislere itiraz etmeleri bir şey değiştirmez. Çünkü hem bu tip asılsız savunmalarla hadisin yalan olduğu ispat edilemez, hem de kadın erkek meselesiyle ilgili Kur'an ve hadislerde var olan bilgiler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, işin o kadar da kolay olmadığı, kalkıp bir iki hadisi atmakla meselenin halledilemeyeceği çok açık olarak ortadadır.

Az önceki hadislerde kadınların aklı ve dini eksiktir, onların çoğu cehennemliktir, deniliyordu; bazı hadislerde de şöyle deniliyor:

Hz. Muhammed, erkeklere hitaben bir konuşmasında şöyle diyor: "**Kadınlardan kendinizi koruyun! Çünkü İsrail oğullarında ilk fitne kadından gelmedir.**"[39]

Bu konuda aslında hadislere müracaat etmeye hiç de gerek yok. Zira bu çok açık bir ifadeyle Kur'an dile getirilmiştir. Örneğin, Bakara Suresi, 282. ayetinde aynen şu ifade kullanılıyor:

"**Veresiye alışverişlerde iki erkek şahit tutun. Şayet iki erkek yoksa o zaman rıza göstereceğiniz, kabul edebileceğiniz bir erkekle iki kadını şahit tutun. Bu durumda, şayet o şahit olan iki kadından biri unutursa** (yanılırsa) **diğeri ona hatırlatmış olur.**"

Bu ayetten gayet açık olarak şu sonuç ortaya çıkıyor:

"**En ideal şahitlik, erkeklerinkidir. Ama mecbur kalınca bir erkek yerine iki kadın da gösterilebilir.**"

Burada kullanılan, o iki şahit kadından biri unutursa (yanılırsa), hiç olmazsa diğeri ona hatırlatır, cümleciği açık bir şekilde kadının unutkan olduğunu belirtiyor. Ayrıca bu ayete göre, eksik

---

[39] Müslim, Zikir, No:2742.

olan bir erkek yerine iki kadının şahitliği ancak zorunlu hallerde mümkün olabiliyor. Ancak yine zorunlu hallerde her iki erkek de yoksa onlar yerine acaba dört kadın olur mu, olmaz mı diye Kur'an bir açıklık getirmiyor. Bundan şu sonuç ortaya çıkıyor: Veresiye alışverişlerde şayet şahit tutmak gerekiyorsa, normalde iki erkek gösterilmeli; ancak iki erkek yoksa bu durumda ille de bir erkek olmalı, yanı sıra o eksik olan diğer şahit erkek yerine de iki kadın tutulmalı. Yoksa erkeksiz şahitlik geçerli değildir. Kaldı ki, kadına tanınan bu imkân da bütün şahitliklerde geçerli değildir. Burada sadece mal alım satımında geçerlidir diyerek, kadının şahitlik alanıçok dar tutuluyor. Mesela, zinayla ilgili dört şahit isteniyor. Ama bu dört şahit erkek olmalıdır deniliyor (Nisa Suresi, ayet 15; Nûr Suresi, ayet 13). Kur'an, zina şahitleri dört tane olsun derken, erkek olsunlar ifadesini değil de; erkek zamirini kullanıyor. İşte bu ayetler kanıt gösterilerek bütün mezheplerde zina cezalarının şahitleri dört erkek olmalıdır şeklinde ittifak vardır.[40] Mezhepler bir yana; her şeyden önce ayet ortadadır ve gayet de açıktır.

Kur'an'ı savunma amacıyla bazı yenilikçi (reformist) İslami yazarların şuna benzer yorumlar yaptıklarına da şahit oluyoruz: Efendim kadın, Hz. Muhammed zamanında pek o kadar alışveriş işlerine karışmadığı için onun şahitliğine başvurulmuyordu. O bakımdan, Kur'an'ın kadına bu şekilde yaklaşmasında herhangi bir haksızlık yoktur. Dolayısıyla, bu bir uzmanlık meselesidir, o yüzden, Kur'an'ın kadının şahitliğini kabul etmemesi, ona hakaret anlamına gelmez şeklinde mesnetsiz/kanıtsız bir yorum yapıyorlar. Ben burada, "Allah bu ayeti kadınların o günkü toplum yapısı içindeki konumlarına göre göndermiş; dolayısıyla, sonsuza kadar kadınlar için bağlayıcı değildir, günün koşullarına göre değişebilir" iddiasında bulunursam, o zaman neye dayanarak bunu söyleyebilirim? Çünkü ayette bu tür yorumlara herhangi bir işaret yoktur. Eğer böyle keyfi yorumlara başvuracak olursak, o zaman dileyen, ayet ve hadisleri istediği yöne çekebilir; bu

---

40) Örneğin, A. Rahman Cezeri'nin dört mezheple ilgili Fıkıh, 5/71, Zina Şahitleri bölümü.)

durumda da işin içinden çıkılmaz bir tablo ortaya çıkar ve her ayet tartışma konusu olur.

Sonuç olarak, eğer Kur'an o günkü sosyokültürel yapıya, âdetlere göre şekillenmişse, o zaman onun, bugünkü insanlar için geçerliliği söz konusu olamaz. Çünkü zamanın sosyokültürel yapıları aynı değildir. Bilindiği gibi artık uzay çağında yaşıyoruz. O nedenle, Kur'an'da öne sürülen bu farklı yaklaşımı bu çağda kadınlara uygulamak akıl kârı değildir. Kur'an'ı kurtarmaya çalışan ve aynı zamanda yaptıklarından da çıkar sağlayan (köşeyi dönen) bazı yenilikçi İslami yazarların yaptığı asılsız savunma, az önce de belirtildiği gibi bir bakıma, "Artık bu sistemle bir yere varmak doğru ve yararlı değildir" tezinin bir işaretidir. Onların bu zoraki yorumları bile, Kur'an'ın artık çağımızda insanlara reçete olamayacağının bir göstergesi.

Buraya kadarki açıklamalarda –fikir olsun diye– kadınla ilgili Sümer kültürüyle Tevrat, İncil ve Kur'an'da ortak olarak işlenmiş bazı noktalar üzerinde duruldu. Bundan sonra, özellikle Kur'an ve sağlam diye kabul görmüş hadislerde kadın nasıl ele alınmış, ona nasıl bakılmış –değişik yönleriyle– bunun üzerinde durulacaktır.

3) Allah'ın Tercihi Kimden Yanadır?

Kur'an, "Allah'ın eşi benzeri olmadığını" söylüyor.[41] Dolayısıyla o, ne erkektir, ne de kadın. Bu inanç değişmezdir. Ama bir taraftan bu söylenirken, öbür taraftan Kur'an'da Allah'tan söz edildiğinde onun hakkında hep erkeklerin fiil, sıfat ve zamirleri... kullanılmıştır. Kur'an'da Allah hakkında hiçbir yerde kadınlara ait olan kelimeler kullanılmamaktadır. Bu, şunu gösteriyor: Allah, Kur'an'da içerik bakımından erkekleri desteklediği gibi, kendisiyle ilgili bir açıklama yaparken de erkeklerin kelimelerini (fiil, sıfat, zamirleri) kendine seçmiş, bu konuda bile erkeklerin tarafını tutmuştur. Namazlarda her gün yüzlerce defa tekrarlanan "Fâtiha" Suresi'nde Allah hakkında kullanılan fiil, zamir

[41] Şûrâ Suresi, ayet 11 ve İhlâs Suresi gibi.

ve sıfatlar hep erkeklere aittir. Örneğin; "**Malik**", "**İyyake**", "**İhdi**" ve "**En'amte**" kelimeleri hep erkek kalıplarıyla kullanılan kelimelerdir ve hepsi de Allah'la ilgilidir.

Eğer Kur'an'a göre Allah hakkında erkek/kadın kelimelerinin kullanılması konusunda bir fark yoksa, o zaman şöyle bir soru gündeme gelir: 14 asırdır ki Kur'an'da Allah hakkında hep erkek kelimeleri kullanılagelmiştir; mademki Allah ne erkektir, ne de kadın ve mademki Allah, erkekle kadına eşit bakıyor, o halde sembolik de olsa bundan sonra Kur'an'ın bazı ayetlerinde Allah hakkında kadınların zamir, fiil ve sıfatları kullanılsa acaba ne olur? Elbette ki bunu hem İslam âlimleri kabul etmez, hem de zaten Kur'an'dan böyle bir izin çıkmaz/buna izin verebilecek bir ayet yoktur. Şayet reformist bir İslami yazar, "Evet olur" dese, bu durumda onun elinde Kur'an'dan kanıt yoktur.

Özetle; Kur'an'da erkek-kadın arasındaki ayrıcalık, öylesine had boyutlara varmıştır ki, Allah hakkında bile erkek kelimeleri seçilmiştir. Bu, çok önemli bir saptamadır!

4) Erkek Yöneticidir, Eşini de Dövebilir

Kur'an'da şöyle deniliyor: "**Erkekler, kadınların yöneticileridir. Sebebine gelince, hem Allah'ın kimisini kimisine karşı üstün kılmış olması, hem de erkekler mallarından harcama yaptıkları için kadınlara karşı yöneticiler.**"

Devamında da, "**Başkaldırmasından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın ve onları dövün**"[42] şeklinde, kadınlar için çok talihsiz ve ağır bir cezadan söz ediliyor.

Şayet erkek kadına karşı başkaldırırsa, Kur'an bu durumda farklı bir öneri sunuyor.[43] "**Eğer bir kadın kocasının kendisine karşı başkaldırmasından endişe ediyorsa, o zaman her ikisi kendi aralarında** –herhangi bir şekilde– **anlaşsınlar (sulh yapsınlar)**" deniliyor.

---

[42] Nisa Suresi, ayet 34.

[43] Örneğin, aynı surenin 128. ayetinde.

Bu ayetle ilgili geniş açıklama, 'Kur'an'ın Kökeni' adlı eserimde yapıldığı için burada dövmeyle ilgili kısım üzerinde fazla durmayacağım. Kaldı ki, zaten bu olayda ihtilaf yoktur. Bunu gündeme getirmemin nedeni, Kur'an'da var olan kadın aleyhtarı ayetleri bir arada toplamaktır. Ancak burada, az önceki ayetin başlangıç bölümü üzerinde biraz durmak istiyorum. Bu kısımda, "**Erkekler kadınların yöneticileridir**" ifadesi var. Bunu, Hz. Muhammed'in hadisleriyle biraz açarsam, "**Şayet bir toplum, yönetimini kadına bırakırsa, o toplum iflah olmaz (huzur bulmaz**)" diyor.[44]

Bazı yazarlar, Hz. Muhammed'in bu hadisle bütün kadınları ve zamanları kastetmediğini, ancak burada özel bir olaya atfen böyle bir söz sarf ettiğini söylüyorlar ve şöyle bir yorum getiriyorlar: "İslam'ın tanınması ve başkaları tarafından kabul edilmesi için, Hz. Muhammed birkaç devlet başkanına elçiler gönderdiği gibi, İran padişahına da göndermiş. Fakat İran yöneticisi, elçinin şahsına karşı olumsuz davrandığı gibi, Hz. Muhammed'in isteklerini de kabul etmemiş. Günün birinde şah ölüp onun yerine '**Boran**' adında bir kadın tahta geçince, Hz. Muhammed bunun haberini almış ve –güya– az önceki sözü bu hanıma karşı –özel olarak– söylemiştir" diyorlar. Ama eleştirilerden kurtulmak için bu savunma yetmiyor. Çünkü bu yorumun hem kanıtı yoktur, kafadan bir yorumdur, hem de eğer adı geçen kadın yönetici için bu ifadeyi kullanmışsa, o kadın bunu hak etmemiştir. Çünkü **Boran**, görevde kaldığı altı ay gibi çok kısa bir dönemde büyük işler başarmıştır. Örneğin; İran'da para bastırmış; iyilik ve adalet örneği olarak tarihe geçmiştir. Bir hareketi sadece baskıyla, polisiye tedbirlerle bastırmak doğru değildir, demek suretiyle, çok doğru ve uygarca bir tespitte bulunmuştur. Bir insani jest olarak da, daha önce Kudüs'ten getirtilen "**Haç**", onun döneminde tekrar iade edilmiştir. Ayrıca vergi indirimine gitmiş ve halkına rahat bir nefes aldırmıştır.[45]

---

[44] Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc. No:1660; Buhari, Fiten, 18; Megazi, 82; Tirmizi, Fiten, 75, No:2262; Nesai, Kaza, 8, No:5385; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 5/43.

[45] Taberi, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, MEB Terc. 3/1256.

İşte altı aylık bir dönemde o gün için devrim sayılabilen çok önemli işleri başaran bir kadına karşı bu olumsuz sözleri sarf etmek hiç de isabetli değildir ve Hz. Muhammed'in az önceki sözüne de asla yanıt olamaz.

Hz. Muhammed, kadınlar hakkında az önceki açıklamasına benzer bir başka sözünde, **"Bir toplum, eğer yönetimini kadına bırakırsa, o toplum için yerin dibi yerin üstünden daha hayırlıdır (o toplum ölse daha iyidir)"** diyor.[46] Fakat herhangi bir hadisinde, **"Şayet bir toplum, yönetimini erkeğe bırakırsa o toplum için yerin dibi yerin üstünden daha hayırlıdır"** dememiştir. Farklı bir sözünde de Allah'a atfen şöyle diyor: **"Eğer Allah'tan başka herhangi birine secde etmek olsaydı, ben Allah olarak, 'kadın kocasına secde etsin' (ona eğilsin) diyecektim."**[47]

Ama tam tersine, "Şayet Allah'tan başkasına secde yapılsaydı, o zaman erkek, hanımına secde etsin diyecektim" şeklinde bir ifade kullanmıyor. Amacım, koca da kadına karşı secde etsin meselesi değil; ben burada, Kur'an'da var olan iki cins arasındaki farkları/ayrıcalıkları tespit etmeye çalışıyorum. İşte böyle ifadeler varken, kimilerinin kalkıp, "Şu sözü burada, bilmem bu sözü şurada kullanmış, bu sözler özeldir; genel değildir..." şeklinde yersiz açıklamalarda bulunmaları çok anlamsızdır.

Kur'an'da göze çarpan farklı bir ayet de şöyle: **"Erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır; ancak erkekler için kadınlar üzerinde bir üstünlük payı vardır."**[48]

Burada da her ne kadar karşılıklı iki haktan söz ediliyorsa da, sonuçta iş yine bozuluyor ve erkeklerin hakları daha fazladır denilerek, kadın-erkek arasına yine mesafe konuluyor. Kullanılan ifade gayet açık olduğu için, üzerinde durma gereğini duymuyorum.

---

[46] Ali Nasıf, Tac, Fiten bölümü, 5/345, Tirmizi'den naklen.

[47] Ebu Davud, Nikâh, No:2140; Rıyazü's-Salih, Diyanet Terc. No:283; İbni Mace, Nikâh, 4, No:1853; Tirmizi, Reda, No:1159; Nesai, İşreti Nisa, s.153. Ayrıca, Hakim, Müstedrek, 2/187; Heysemı, Mecmeu'z-Zevaid, 9/4; Taberani, Mucemeı Kebir, 18/352, No:895.

[48] Bakara Suresi, ayet 228.

5) Kadın, Kur'an'da Bir Meta Olarak Geçiyor

Âl-i İmrân Suresi'nin 14. ayetinde şöyle deniliyor: **"Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma atlardan, sağmal hayvanlardan ve ekinlerden gelen zevklere düşkünlük ve bağlılık, insanlar için bezenip süslendi. Bunlar, dünya hayatının metaıdır. Nihayet varılacak yer, Allah'ın huzurudur."**

Bu ayette kadın açık bir şekilde "**meta**" sınıfına tabi tutulmuştur. Kuran'da bunun tam tersi, 'erkek de kadın için tehlikeli bir metadır' ifadesi yoktur. Burada da iki cins arasında farklı bir yaklaşım söz konusudur. Hz. Muhammed, kadının bu emtia olayını kendi hadislerinde şöyle açıklıyor: **"Dünya bir metadır. Bu meta içinde en hayırlı olanı saliha** (iyi) **bir kadındır."**[49]

Yine, "Dünya bir metadır, bu metanın en hayırlısı temiz (iffetli) bir erkektir" şeklinde erkeği rencide eden bir cümle Hz. Muhammed'in hadislerinde yoktur. Ben, ille de erkek için de '**meta**' terimini kullansın demek istemiyorum. Demek istediğim, Kur'an'da var olan kadın-erkek arasındaki ayrımcılıkla ilgili ayetleri tespit etmek, bu farkları bir araya getirmek.

6) Kur'a Göre Erkeğe Ayrıcalık Vardır

Kur'an'da **İlâ** denilen bir olay vardır. Hemen şunu da belirteyim ki, bu gelenek, Hz. Muhammed'den önce ta eskiden beri var olan bir âdet: Bir kere kendisinin yeni getirdiği bir formül değildir. Ancak o, kendi sisteminde bu eski geleneğe onay vermiştir. **İlâ olayı şöyledir:** Erkeğin canı istediği zaman; –Kur'an burada herhangi bir şart öne sürmüyor– kendisi yemin içmek suretiyle belli bir süreliğine hanımından veya (varsa) tüm hanımlarından uzak durmasıdır. Böyle bir işlemin adı **İlâ'dır**. Böyle bir uygulama ve yetki kadın için söz konusu değildir–; kadın, "Ben de

---

[49] Müslim, Reda, No:1467; Nesai, Nikâh, 15. Bab, 6/69; İbni Mace, Nikâh, 5. bab, No:1855; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 2/168; İbni'l Cevzi, Ahkâm-ı Nisa, s.216.

belli bir süre kocamdan ayrı kalmak isterim" şeklinde ne bir ifade kullanabilir, ne de böyle bir yetkiye sahiptir. Kur'an'a göre bu avantaj, ancak erkeğe özeldir. Bunun erkeklere ait olduğu, Bakara Suresi 226. ayette kesin bir dille tescil edilmiştir ve şimdiye kadar hiçbir İslami yazar, "Gerektiği zaman kadın da eşine karşı İlâ yöntemini uygulayabilir" dememiştir; zaten demeye de hakkı yoktur. Çünkü bu konuda Kur'an'dan delil gösteremez. Bir de Hz. Muhammed'den 'kadın da bu yetkiye sahiptir' şeklinde herhangi bir işaret yoktur. Ayetin anlamı: "Kadınlarından uzak kalmaya yemin edenler için dört ay bekleme süresi vardır. Eğer –bu dört ay içinde kadınlarına– dönerlerse şüphesiz Allah çok bağışlayan ve esirgeyendir."

Kur'an'a göre bir erkek, böyle bir yöntemle dört aya kadar hanımı/hanımlarıyla her türlü ilişkiyi kesebiliyor, onlardan uzak kalabiliyor. Bu konuda az önceki ayet delil olarak zaten ortada. Kaldı ki, Hz. Muhammed'in aynı anda bütün hanımlarına karşı böyle bir yönteme başvurduğu sağlam kaynaklarda geçmektedir. Kendisi bir aylık bir süre zarfında bütün hanımlarından **"İlâ"** ile ayrılıp uzak durmuştur, bunda zaten ihtilaf yoktur.[50]

"İlâ" gibi kadın aleyhinde uygulanan bir başka yöntem de "**Zihar**" olayıdır. Zihar, bir erkeğin eşine, '**Sen benim için annemin sırtı gibisin**...' şeklinde kullanılan ifadelerle gerçekleşir. Yani, erkek, canı istediği zaman hanımına karşı bu lafları kullanabilir ve eşinden belli bir süre uzak kalabilir. Sonunda ya onu boşar, ya da kefaret ödeyip onunla eskisi gibi hayatını sürdürür. Zihar'la ilgili açıklama, Mücâdele Suresi'nin ilk dört ayetiyle hadis kaynaklarında anlatılmaktadır ve zaten her 4 mezhepte de geçerlidir, uygulanabilir.[51] Ayrıca, "Zihar" ve "İlâ" geleneği, Muhammed'den önce Arap toplumunda var oldukları gibi, Tevrat'ta da var olan geleneklerdi. Yani, iyi bir gelenek olmamakla birlikte bu da İslam'ın ortaya koyduğu yeni bir icat değildir.[52]

---

[50] Bu olayı, Buhari değişik yerlerde ele almıştır. Mesela, Salat, 18; Savm, 91-92; Eyman, 20; Talâk, 21; Mezalim, 25 ve Buhari'yle Müslim'in ortak olarak aldıkları el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:944-45.

[51] Buhari, Tevhid, 9; Nesai, Talâk, 33-6/168; İbni Mace, Talâk, 25, No:2063.

[52] Kur'an'ın Kökeni adlı yapıtımda bu konuda geniş bilgi vardır.

7) Bir Erkek, Boşadığı Eşini Geri Alabilir mi?

Kur'an'da Bakara Suresi'nin 229. ayetine göre, bir erkek hanımını üç sefer boşamadığı sürece o kadın onun hanımıdır; üçüncü seferden sonra artık bu evlilik bağına son verilmiş olur. Şayet günün birinde bu erkek boşadığı hanımına bir daha talip çıkarsa, kendisi çok ağır şartlarla karşı karşıya kalır. Bunu Kur'an'dan dinleyelim.

Bakara Suresi 230. ayette özet olarak şöyle deniliyor:

"**Eğer bir erkek eşini üçüncü defa boşarsa, artık ondan sonra o kadın bir başka erkekle evlenmedikçe eski kocasının bir daha onu alması kendisine helal olmaz** (haramdır, Kur'an'a aykırıdır). **Şayet kadının evlendiği ikinci erkek** –kendi rızasıyla– **önceki koca gibi o hanımı boşarsa ve bu durumda o eski eşler huzur içinde hayatlarını sürdürebileceklerine inanırlarsa, o zaman bunların yeniden evlenmelerinde bir beis** (sakınca) **yoktur**."

Şimdi de bu ayeti teyit eden somut bir örnek verelim.

Ayşe anlatıyor: Rifaa Kurezi'nin hanımı olan "**Temime**", Hz. Muhammed'e başvurarak eşinin kendisini üç sefer boşadığını, bunun üzerine kendisinin bu defa da Abdurrahman bin Zübeyr Kurezi ile evlendiğini, fakat ikinci eşini –her nedense– beğenmediğini dile getiriyor. Buna karşı Hz. Muhammed ona şu yanıtı veriyor: "**Sen herhalde tekrar ilk eşine varmak istiyorsun. Halbuki ikinci eşin seninle fiilen cinsel ilişkide bulunmadığı sürece ve kendi rızasıyla seni boşamayınca, senin önceki kocanla yeniden evlenmen söz konusu olamaz/dinen yasaktır.**"[53]

Hz. Muhammed'in bu konudaki açıklaması henüz bitmiş değil; bir koşul daha öne sürüyor: Şayet boşanan kadının ilk eşi, o

---

[53] Tecrid-i Sarih, No:1834; Buhari-Müslim Hadisleri, El-Lü'lüü ve'l-mercan, No:908; Buhari, Libas, 6, 23, Talâk, 6, 7, 37, Şehadet, 3, Edep, 68; Müslim, Nikâh, 17, No:1433 (burada çok önemli bilgiler vardır); Tirmizi, Nikâh, 27, No:1118-1120; Ebu Davud, Talâk, 49, No:2309; Nesai, Talâk, 12-6/148; Fahrettin er-Razi, Tefsiri Kebir, Bakara Suresi, ayet 230.

kadının ikinci eşiyle anlaşarak –formalite icabı– bir evlilik gerçekleştirirse ve ikinci erkek o kadına dokunmadan onu bir daha boşayıp bu arada eski kocası onu almaya kalkışırsa, ona helal değildir diyor ve bu konuda çok ağır bir ifade kullanıyor. İfade şu: "**Böylesine bir evlilikte hile yapana da, yaptırana da lanet olsun.**"[54]

Burada onun demek istediği, eski eşlerin bir daha birbirleriyle evlenebilmeleri için, ikinci bir erkeğin o hanımla dini bir nikâhla evlenip cinsel ilişkide bulunması gerektiğidir. Bu aynı zamanda az önceki ayetin de gereğidir zaten.

8) Ahirette Kadına da Erkek Huri Var mı?

Bilindiği gibi Kur'an'da inanan erkeklere cennette **Huri** olarak adlandırılan kadınlar vaat ediliyor.

Kur'an'a göre bu huri mükâfatı sadece erkeklere mahsustur; kadınlar için böyle bir şey söz konusu değildir. Burada da iki cinse farklı davranıldığı ortadadır. Mademki her iki cins de dini vecibelerden sorumludur, bu durumda tanrıya yakışan adil davranmak: Ya varsa ikisine vardır, ya da yoksa ikisine de yoktur demesi gerekiyordu. Aslında şöyle denseydi daha mantıklı olurdu: Erkek olsun kadın olsun kim Allah'ın emirlerini yerine getirirse, Ahiret'te **15-20** yaşlarındaki bir genç şeklinde tekrardan hayat bulup cennete girecek ve sonsuza dek orada kalacak. Huri diye bir şey yoktur. Ancak ben tanrı olarak dünyadaki çiftleri genç bir şekilde yaratacağım ve bu çift hiç yaşlanmadan sonsuza dek cennette kalıp birbirleriyle keyif (safa) içinde yaşayacak veya bir çiftten kimin günahı varsa ve cehennemi hak etmişse, o hak ettiği yere gidecek, kalan da (kadın olsun erkek olsun) bir başkasıyla hayatını sürdürmeye devam edecek... diye. Ama böyle dememiş; tam tersine ağırlığını erkeklere verip sadece onları sevindirmeye çalışmış Kur'an'ın Allah'ı.

---

[54] Ebu Davud, Nikâh, 16, Bab No:2076; İ. Canan, age. 16/50; Tirmizi, Nikâh, 28, Bab No:1119; Nesai, Talâk, 13, Bab 6/149; İbni Mace, Nikâh, 33, Bab No:1935.

Bu konuyu içeren ayetlerden birkaçının anlamını sunalım:

"Cennette erkeklerin yanlarında güzel bakışlarını yalnız kendilerine (erkeklere) tahsis etmiş iri gözlü eşler vardır. Sanki onlar sedefler içine yerleştirilmiş incilerdir."[55]

"Cennette erkeklerin yanlarında onlara kendi bakışlarıyla göz kırpan, onlara yaşıt olan güzeller vardır."[56]

"Allah'a karşı görevlerini yerine getirenler, Ahiret'te gerçekten güvenilir bir yerdeler. Bahçelerde ve pınar başlarındalar. Karşılıklı oturarak, ince ipekten ve parlak atlastan giyerler. Böyle olduğu gibi biz onları (erkekleri) iri gözlü hurilerle evlendiririz."[57]

"Cennette gözlerini yalnız kocalarına çevirmiş dilberler vardır ki, bu erkeklerden önce o dilberlere ne insan ne de cin dokunmamıştır. Onlar sanki yakut ile mercandırlar."[58]

"Cennetlerde güzel huylu, güzel yüzlü kadınlar vardır. Çadırlar içinde gözlerini yalnız kocalarına çevirmiş huriler vardır. Bu hurilere bu erkeklerden önce ne bir insan, ne de bir cin dokunmamıştır (bakireler)."[59]

"Biz –cennette– gerçekten hurileri yepyeni bir yaradılışla yarattık. Onları bakireler kıldık. Bunlar eşlerine yaşıt ve çok düşkünler. Bunlar, kitapları sağ tarafa verilen inananlara mahsustur."[60]

"Cennette hem bahçeler, hem de üzüm bağları vardır. Ayrıca, tomurcuk memeli ve eşleriyle aynı yaşta olan kadınlar vardır. Bir de o cennetlerde içki dolu kâseler vardır."[61]

Bu konuda Hz. Muhammed şunları söylüyor:

"Cennette siyah gözlü hurilerin toplandığı bir yer vardır; orada toplanıp 'Kendilerine nasip olduğumuz erkeklere ne mutlu!' şeklinde şarkı söylerler."[62]

---

55 Sâffât Suresi, ayet 48, 49.

56 Sâd Suresi, ayet 52.

57 Duhân Suresi, ayet 51-54.

58 Rahmân Suresi, ayet 56 ve 58.

59 Rahmân Suresi, ayet 70, 72 ve 74.

60 Vâkıa Suresi, ayet 35-38.

61 Nebe' Suresi, ayet 32-34.

62 Tirmizi, Cennet bölümü, 24. bab, No:2564.

"Bu hurilerin vücudu öylesine şeffaftır ki, 70 tane örtü içinde de olsalar, yine onların içi görünür. Hatta onların beyni bile görünür ve sanki onlar yakut ile mercandandır."[63]

"Cennetteki hurilerden yalnız tek bir tanesi yeryüzüne çıksa, gözleri kamaştırır ve güneş gibi bütün fezayı aydınlatır."[64]

Tıpkı Kur'an'da anlatıldığı gibi, hadislerde de bu huriler çok kıymetli cevherlere benzetiliyorlar. Burada şu kısa bilgiyi de aktarmak istiyorum: Kur'an'da[65] cennetteki kadınlara, "**Hurü'l iyn**" denir ki, siyah gözlü anlamına gelir. Arapça olan bu kavramın Türkçe karşılığı budur. Halbuki zevkler değişiktir; diyelim ki bazıları mavi gözlü hurileri sever, peki o zaman ne olacak?

Şunu da belirteyim ki, cennette kadının da erkek hurileri olsun demek istemiyoruz. Ben burada –din diliyle–, "Mademki Kur'an hem erkek, hem de kadının Kur'an'ıdır ve mademki her ikisinden de ibadet istiyor, o zaman her ikisine karşı eşit davranması, ücretlerini eşit vermesi gerekiyor" diyorum; yoksa benim hurilerle işim yok.

9) Kur'an'a Göre Kadının Verasetteki Payı

Kur'an'a göre, hem ölen eşler arasında, hem de ölenin erkek ve kız çocukları arasında veraset paylaşımında ayrıcalık vardır. İslam hukukunda bu fark dedeler arasında bile vardır. Yani, anne tarafından dede olana verasette pay verilmiyor; ancak, baba tarafından dede olana pay veriliyor. Bu dedeler meselesi de ayrı bir fark örneğidir; İslam hukukunda baba tarafından dede olana, "**Sahih ced**" denir ki, sağlam dede anlamına gelir; anne tarafından dede olana da "**Fasit ced**" denir ki, sağlam olmayan dede demektir.[66] Aynı şekilde ölen kişinin kızının kızına da verasetten pay verilmiyor. Ama oğlanın çocuğuna veriliyor.

---

[63] Tirmizi, Cennet, 24. bab. No. 2533.

[64] Tecrid-i Sarih, No:1182.

[65] Duhân Suresi, 54 ve Tûr Suresi, 20. ayetler.

[66] İslam hukukunda feraiz ve intikal, Diyanet yayını, s.34,75.

Şimdi de eşler arasında verasetteki eşitsizlikle ilgili Kur'an'daki bir ayetin anlamına bakalım:

"Yapacakları vasiyetten ve borçlarından sonra eğer –ölen– hanımlarınızın çocukları yoksa –onların– bıraktıklarının –tüm mallarının– yarısı sizindir. Çocukları varsa bıraktıklarının dörtte biri sizindir. Çocuğunuz yoksa –siz eğer hanımlarınızdan önce ölürseniz– sizin de yapacağınız vasiyetten ve borçtan sonra bıraktığınızın dörtte biri onların(hanımlarınızın)dır. Şayet çocuğunuz varsa –o zaman– bıraktığınızın sekizde biri eşinizindir, şayet birden fazla eş varsa o zaman eşlerinizindir."[67]

Bu net açıklama, Kur'an'ın bizatihi kendisinde var. Bu, eşler arasında var olan bir ayrımcılık. Aynı uygulama, ölen bir babanın çocukları arasında da geçerlidir. Buna da Kur'an'dan bir örnek verelim:

"Allah size çocuklarınız hakkında, erkek olan çocuğa kız çocuğunun payının iki katını –miras vermenizi– **emreder..."**[68]

Yine Nisa Suresi'nin son ayeti olan 176. ayette, "Eğer Kelale denilen (anne babası ve çocukları olmayan) kişi ölürse ve ondan da kalan varisler erkekli kadınlı şeklinde kardeşler halinde varsa, o zaman erkeğin payı, kadının payının iki katıdır. Şaşırmamanız/yanlış yapmamanız için Allah size açıklama yapıyor/bilgi veriyor. Allah, her şeyi bilmektedir" şeklinde açıklama yapıp mal paylaşımı konusunda iki cins arasında farklı bir yaklaşım gösteriyor. Şöyle bir örnekle konuyu bir az daha açmakta yarar var: Diyelim ki bir insan öldü, ondan da biri kız, diğeri oğlan iki çocuğu kaldı ve babanın bıraktığı mal da üç kilo altın. Bu durumda, kız çocuğu da gayet fakir ve aynı zamanda da sakat olsa ve oğlan da tam tersine aşırı derecede zengin-fabrikatör olsa, yine de Kur'an'a göre ölen baba veya annenin malından iki kilo altın erkek çocuğa, bir kilo da kız çocuğuna verilir. Gerekçe, az önce yazdığım ayetler.[69] Halbuki bu durumda zayıf olanın desteklenmesi gerekiyor. Fakat ne yazık ki, Kur'an'daki formül tam tersi!

---

67 Nisa Suresi, ayet 12.

68 Nisa Suresi, ayet 11.

69 Nisa, 11, 12 ve 176.

Bu konu hakkında hem var olan ayetler çok net, hem de İslam âlimleri arasında ihtilaf olmadığı için, fazla detaya girmeden bunu da burada kapatıp başka bir konuya geçiyorum...

10) Cariyelerin (Savaş Esiri Kadın) Kur'an'daki Statüsü

Bilindiği gibi, Hz. Muhammed'in hanımlarından Safiye, Cüveyriye ve Reyhane'nin kocaları, Hayber, Beni Mustalık ve Beni Kureyza savaşlarında Hz. Muhammed ve arkadaşları tarafından vurulmuşlardı. Hz. Muhammed bu hanımları, adı geçen savaşlarda cariye olarak ele geçirmişti. Zaten yeri gelince bunlar hakkında geniş bilgi vereceğim. Bunlar, savaşta ele geçirilip cariye olarak kullanılan kadınlara birer somut örnektir.

Cariyeleri kullanma konusunda Kur'an'da hem Hz. Muhammed'le ilgili özel, hem de diğer müminlerle ilgili genel fetva/onları kullanma yetkisi vardır. Önce Hz. Muhammed'le ilgili –ona özel olan– ayetlerden birkaçını sunayım: **Ahzâb Suresi 50**. ayette Hz. Muhammed'e nikâhları düşen kadınların listesi sunulurken, savaş esiri cariyeler de bu listede yer almaktadır. Aynı surenin 52. ayetinde, "**Bundan sonra artık başka kadınlarla evlenmen helal değildir**" diye açıklama yapılıyor ve devamında, "**Ancak cariyeler/savaş esiri kadınlar hariç (onları alabilirsin)**", deniliyor.

Kur'an'ın birçok yerinde diğer müminlere de –savaş esiri kadınların cariye olarak kullanılması konusunda– izin verilmiştir.[70] Ancak bütün bu ayetlerden şu ayet çok ilginçtir: "**Eğer siz(erkek)lerden herhangi birinin, inanan hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmiyorsa, o zaman cariyelerden alsın.**"

Burada her şeyden önce cariyeleri hor görmek bir insanlık suçudur/çok yanlıştır. Kur'an'a göre temiz diye vasıflandırılan hür kadınlar varsa, öncelikle onlarla evlenmek tavsiye ediliyor. Şayet mali imkânsızlıklar yüzünden hürlerle evlenmek mümkün

---

[70] Bkz. Nisa, 3, 24, 25; Mü'minûn, 6; Ahzâb, 50; Meâric, 29-30 ve daha niceleri.

değilse, o zaman cariyelerle yetinin deniliyor. Kur'an'ın savaş esiri kadınlarla ilgili bakış açısı bu.

Adil diye kendisine inanılan bir tanrının, Hz. Muhammed ve Müslümanlara –ister karşı taraf haklı olsun ister haksız, fark etmez, çünkü kadınlar hiçbir zaman savaş nedeni olmamıştır– **"Savaşlarda karşı tarafın hanım ve kızları sizin için helaldir, siz onları ele geçirince cariye olarak gece hayatında kullanabildiğiniz gibi, mal olarak da satabilirsiniz"** şeklinde açıkça onay vermesi, gerçekten inanılmaz bir şey! Savaş esiri kadınların satıldığına ilişkin bilgi ve kaynakları, 'Kur'an'ın Kökeni' adlı yapıtımda bulabilirsiniz.[71]

Cariyelerin kullanımı konusunda biraz detaya girmek istiyorum. Hz. Muhammed, ilk etapta Allah'ın emrine göre savaş esiri kadınlar sizlere helaldir dediği zaman, bu fikir bazı Müslümanların zoruna gitmiş ve bunu kabul etmemişlerdir. Bunun üzerine az önceki fetva ayetleri inip bu gibi insanların itirazlarını yersiz kılmış, onlar da zaman içinde bu işe alışmışlardır.

Ebu Sait el-Hudri şu olayı anlatıyor:[72]

"Hz. Muhammed, Huneyn savaşında bir grup arkadaşını, **Evtas** bölgesine gönderdi. Onlar Evtaslıları yenince, kadınlarını bize getirdiler. Bizim o esnada kadınlara karşı iştahımız çok kabarmıştı. Hz. Muhammed en son onları arkadaşlara dağıtınca, kimi Müslümanlar –müşriklerin hanımlarıdır bize nasıl olur diye– bunlarla ilişkiye girmekten kaçınınca, konuyla ilgili Nisa Suresi, 24. ayeti indi. Ayetin özü şu: '**Evli bir kadınla evlenmek haramdır; ancak savaş esiri bir kadınsa bunu alabilirsiniz.**' Bu ayet inince, artık itirazlar bitiyor ve bu aşamadan sonra bu tür kadınlar Müslümanlar tarafından cariye bir ödül olarak kullanılmaya devam ediliyor."

Yukarıdaki hadisi aktaran Ebu Sait, konuyla ilgili başka bir savaşa ait izlenimlerini şöyle anlatıyor:

---

[71] Kadın ve çocuklarını da sattılar adlı bölüm, s.109.

[72] Müslim, Reda, No:1456; Ebu Davud, Nikâh, No:2155; Tirmizi, Nisa Tefsiri, No:3016-17; Nesai, Nikâh, 59, Bab: 6/110.

"Ben de Muhammed'le beraber Beni Mustalık Harbi'ne katılmıştım. Bu savaşta ele geçirdiğimiz karşı taraf kadınlarıyla sevişirken, hamile kalmasınlar diye spermimizi dışarı akıtırdık. Spermin dışarı akıtılmasının dinen caiz olup olmadığını Muhammed'den sorduk. Kendisi 'Evet olur, yaptığınız bu işte, dinen hiçbir sakınca yoktur' yanıtını verdi."[73]

Bu olayda sorulan soru gayet belli, verilen yanıt gayet açık. O yüzden, yorumsuz bırakıyorum.

Bazen öyle oluyordu ki, birbirlerine devretmek suretiyle, bir cariyeyle birkaç Müslüman yatıyordu ve sonuçta kadın hamile kaldığında, onunla yatan erkekler o çocuk için birbirleriyle kavga ediyorlardı: Bir seferinde 3 kişi bir cariyeyle cinsel ilişkide bulunuyor ve sonuçta o kadın hamile kalıyor. Her 3 erkek de o çocuğa sahiplenmek istiyor. Hz. Ali, kadının doğurduğu çocuk hakkında o üç kişiyi uzlaştırıyor. Hz. Muhammed, Hz. Ali'nin onlara önerdiği uzlaşma formülünü duyunca, öylesine seviniyor ki, gülmekten kendini alamıyor.[74]

Burada demek istediğim şu: Müslümanların cariyelerle yatmaları öylesine yaygındı ki, bunun haddi hesabı yoktu ve hiç kimse de bunu ayıplamıyordu. Çünkü sonuçta, tanrı adına Kur'an'a sokulan fetva ayetleriyle bu olay meşru bir hal almıştı. Bu konu hakkında İslam tarihinde gerçekten yaşanmış örnekler çok. Bir-iki örnek daha vereyim.

Bu sefer Abdullah bin Mesut anlatıyor:

"Biz Muhammed'le beraber savaşa gitmiştik; yanımızda hanımlarımız yoktu ve biz gece hayatından uzun zaman uzak kalmıştık. Muhammed'den, 'Yanımızda hanımlarımız yok; acaba biz kendimizi iğdiş yapabilir miyiz?' diye sorduk. Bunun üzerine o bize: 'Siz elbise gibi şeyleri (yabancı olan) kadınlara ver-

---

[73] Tecrid-i Sarih. Diyanet Terc. No:1117, 1596; Buhari, Kader 4, Nikâh 96, Buyu 109, Megazi 32, İstizan 18, Itk 13, Tevhid, 18; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:913-14; Müslim, Nikâh, No:1438; Ebu Davud, Nikâh, No:2172; Tirmizi, Nikâh, 40, No:1138; Nesai, Nikâh, 55, 56/107, No:3326; İmam Malik, Muvatta, Talâk, 95. bab.

[74] Ebu Davud, Talâk, No:2269; İbni Mace, Ahkâm, No:2348; Nesai, Talâk, 6/182.

mek suretiyle (ücret karşılığı) onlarla cinsel ilişkide bulunabilirsiniz' dedi ve bize şu ayetin indiğini söyleyip okudu: '**Ey müminler, Allah'ın size helal kıldığını kendinize haram kılmayın. Ayrıca, sınırı da aşmayın.**'"[75]

Konuya ilişkin Cabir ve Seleme şu hadisi aktarıyorlar:

"**Biz savaşıyorduk; Peygamber bize gelip 'Ücretle/para karşılığı cinsel ilişkide bulunabilirsiniz, bu konuda size izin verilmiştir' dedi.**"[76]

Hz. Muhammed'in onlara okuduğu ayet Mâide Suresi'nde geçiyor. Bu sure, Kur'an'ın ahkâm konusunda inen son suresidir. Hal böyle olunca, demek ki Muhammed, ömrünün son günlerine kadar, az önce İbni Mesut'un anlattığı gibi bu işe izin vermeye devam etmiştir. Bazıları, "**Evet doğrudur, Muhammed Hayber Savaşı'na kadar parayla fuhuş yapmaya izin vermiştir; fakat peygamberliğin sonlarına doğru artık bu işe yasak koymuştur**" diyorlar. Böyle bir savunma inandırıcı olamaz. "Eğer başkasının hanımıyla yatmak kötüyse neden Kur'an bu konuda Hz. Muhammed ve arkadaşlarına belli bir süreye kadar izin verdi de daha sonra bu izni kaldırdı; yok eğer başkasının hanımıyla ilişkiye girmek meşru bir şey ise, o zaman neden daha sonra yasak koydu?" şeklinde çok haklı sorular sorulabilir.

Kur'an'daki bilgiler, "Mut'a" nikâhının (kadınla anlaşıp kendisine bir ücret vermek suretiyle [parayla] cinsi münasebette bulunmak) helal olduğu yönündedir.[77] Gerçi ilgili ayet hakkında bazı zoraki yorumlar yapılıyor ama konu hakkında bütün bilgiler bir araya getirildiğinde ve Kur'an'da kullanılan "**Mut'a**" kelimesinin de yaygın olan sözcük anlamına bakıldığında, yapılan savunmaların temelsiz olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Konumuz "Mut'a" nikâhı/parayla cinsel ilişki olmadığı için, burada bunun üzerinde fazla durmayı uygun bulmuyorum. Çünkü konu-

---

[75] Buhari-Müslim'in ortak olarak aldığı bir hadistir. Mesela, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:887; Buhari, Mâide Tefsiri, 9. bab ve diğer tüm hadis kaynakları. Ayrıca, Mâide Suresi 87.

[76] Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, Nikâh, No:888.

[77] Nisa Suresi 24. ayet.

nun netleşmesi için var olan bütün kanıtları uzun uzadıya yazmak gerek. Gerçekten bu konuda çok farklı rivayetler var. O nedenle, Mut'a nikâhı konusuna burada son veriyorum.

Savaşlarda ele geçirilen kadınlarla ilgili elimde var olan bilgi henüz bitmedi. Kur'an'a göre şayet bir hanım herhangi bir şekilde dul kalırsa, o kadının başka bir erkekle evlenebilmesi için belli bir süre beklemesi gerekir ki, fıkıh tabiriyle buna **"İddet"** denir. Eğer kadının dul kalma sebebi boşanmaysa, Kur'an'a göre bu süre, üç sefer adet (ay hali) görüp temizlenmesi şeklinde tespit edilmiştir.[78] Ama eğer onun dul kalmasının sebebi kocasının ölümüyse, o zaman o kadının **dört ay on** gün beklemesi gerekir.[79] Gelgelelim bu kural, bir savaş esiri kadın için geçerli değildir; onların bu konuda statüleri çok farklıdır. Kendileri için tek bir ay hali yeterlidir. Şayet ele geçirildikleri zaman ona da uyulmuşsa! Ama buna uyulduğuna hiç ihtimal vermiyorum. Çünkü Hz. Muhammed'in Safiye, Cüveyriye ve Reyhane ile savaşın bitiminden hemen sonra evine varmadan yolda gerdeğe girmesi, iddiamda haklı olduğumun açık kanıtlarıdır.

Burada şunu sormak lazım: Acaba inandırıcılığı var mı ki Hz. Muhammed, savaş sonrası ele geçirdiği bu cariyelerle yolda yatarken, onların iddetini araştırmış da, iddetleri bittikten sonra onlarla ilişkiye girmiş? Acaba bu Safiye, Cüveyriye gibilerin regli süreleri hep bu savaşların sonrasına mı denk gelmiş? İşte bu yüzden, ben şahsen Hz. Muhammed ve arkadaşlarının bu tek adeti (ay halini) bile beklediklerine hiç ihtimal vermiyorum. İkinci bir kanıt da şu: Hz. Muhammed, Zeyd'in hanımı Zeynep'i, Ahzâb Suresi'nin 37. ayetini delil göstermek suretiyle "Artık sen benim eşimsin" deyip nikâhsız, mehir ücretini vermeden, evlilik için şahit göstermeden, hele hele Zeynep ve onun velisinden hiç izin almadan hemen düğün hazırlığını yapıp onunla en kısa zamanda ilişkiye girmesi, çok kuvvetli bir kanıttır ki, Hz. Muhammed bu hanımın üç sefer adet görüp temizlenmesi prensibine uymamıştır. Bu konuda İslami yazarlar ancak, "Muhammed, eğer bir ilke

---

[78] Bu tespit, Bakara Suresi'nin 228. ayetinde vardır.

[79] Bunun da Kur'an'dan gerekçesi, Bakara Suresi'nin 234. ayetidir.

ortaya atmışsa, muhakkak ona uyar" şeklinde dogmatik bir söylemde bulunabilirler. Ama bu olaylarda sadece bu kadarını söylemek yetmiyor. Çünkü olayların zamanı ve mekânı ortada; bunlara objektif bakmak gerekir.

Ben burada, **"Hz. Muhammed ve Müslümanlar niçin iddet süresini beklemediler?"**[80] şeklinde itirazda bulunmuyorum. Amacım, bu konuya değinmişken acaba Muhammed ve arkadaşları, Kur'an ve hadislerde ortaya konan ilkelere -kendileri- bağlı kaldılar mı? Maalesef! Çünkü ortada savaş esiri kız ve kadınların Müslümanlar tarafından kullanılması varken, kalkıp iddet gibi çok tali (sığ) bir meseleyle uğraşmam elbette ki abesle iştigaldir. Safiye, Cüveyriye ve Reyhane gibileriyle ilgili geniş bilgi, ileride Hz. Muhammed'in hanımları kısmında verilecektir.

Peki, neden diğer hür kadınlardan farklı olarak savaş esiri cariyelerin iddetinde indirime gidilmiş, onlara neden farklı bir statü tanınmış? Böyle bir farklılık acaba cariyelerin lehine mi yoksa aleyhine? Bunun tek bir izahı var: Savaş esiri kadın ve kızlar, acilen hem Muhammed ve Müslümanlar tarafından kullanılabilsin, hem de canları istedikleri zaman onları bir mal gibi başkalarına satabilsinler. Az önce de değinildiği gibi Hz. Muhammed, "Beni Kureyza" baskınında ele geçirilen kadınlardan ihtiyaç fazlası olanları Şam ve Necd bölgelerine gönderip sattırmış, onlardan elde edilen parayla da savaş için at ve silah satın almıştır.[81]

Her ne kadar aşağıda anlatılan olay, ileride Hz. Ali'nin hanımları bölümünde işlenecekse de, burada ele alınan konu itibariyle kısaca değinmekte yarar var diye düşünüyorum. Olayın özeti şu: Hz. Ali bir gün Yemen'den savaş esiri kız ve kadınları getirirken, onlardan biriyle yolda cinsel ilişkide bulunuyor. Bazı askerler onu ordu komutanı Halit bin Velid'e şikâyet edince, Ha-

---

80 Ebu Davud, Nikâh, No:2157; Abdurrazzak, Musannaf, No:12898; Beyhakı, Süneni Kübra, 7/449; Taberani, Mucemi Kebir, 24/69.

81 Taberi Tarihi, age. 5/505-8; İbni Habib, Muhabber, 93; Askalani, İsabe, No:3160 Sad bin Zeyd bölümü; Diyarbekiri, age. 1/499; Begavi, Mealimü't-Tenzil, Ahzâb, 26-27; Derveze, Tefsirü'l Hadis Ahzâb Suresi, ayet 26-27; Tabtabai, Ahzab suresi 26-27. ayetlerin tefsirinde; Zehebi, İslam Tarihi, 2/317; İbni Esir, Üsd, No:1997; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:935; İbni Seyyidi'n-Nas, Uyun'ül Eser, 2/112.

lit buna ses çıkaramıyor; sonuçta olay Hz. Muhammed'e aktarılınca, o şu ilginç yanıtı veriyor: "**Aslında Ali'ye bir cariye değil; birden fazlası düşüyor. O bakımdan, Ali'yi yadırgamanıza hiç gerek yoktur.**"[82]

Aslına bakılırsa, Hz. Muhammed burada iki yanlışı birden yapıyor: Biri, savaş esiri kadına karşı takınan tavır; diğeri, Fatma'nın eşi ve Muhammed'in damadı olan Ali'ye karşı –Muhammed tarafından– kullanılan ifade. Olayın detayını Hz. Ali'nin hanımları bölümünde ayrıca sunacağım.

Cariyelerin dramıyla ilgili bir başka örnek Halife Ömer'den: Bir adam, Ömer'in halifeliği zamanında zinayla itham ettiği cariyesini makat üzeri ateşe oturtmak suretiyle cezalandırıyor. Bunu duyan Ömer, Peygamber, 'Bir erkeğe bir cariye yüzünden kısas olmaz' dediği için, ben bu adama kısas uygulayamam"[83] açıklamasını yapıyor.

Hz. Muhammed, ömrünün son yılında, **Havazin** Savaşında ele geçirdiği kadınları cariye olarak dağıtırken, **Rayte/Raite binti Hilal'i** kendi damadı Ali'ye veriyor; Hayyan kızı Zeynep'i, yine başka damadı olan Osman'a veriyor. Bir cariyeyi de Ömer'e bağışlıyor. Ömer –herhalde yaşlı olsa gerek– bunu kendi oğluna hibe ediyor. Daha sonra bu cariyeler arasında Muhammed'in sütkardeşi olan "**Şeyba**" çıkınca, dağıttığı cariyeleri bu hanımın hatırı için serbest bırakıyor. Tabi ki burada zor uygulamıyor. Yani dağıtılan cariyeleri, isteyen kişi geri veriyor, isteyen de vermeyebiliyor. Ama İslam tarihindeki bilgiler, "bunların çoğunun serbest bırakıldığı" yönünde.[84] Bu cariyelerin dini bir yasaktan dolayı değil de; özel olarak bir kadının hatırı için affedilmesi, çok anlamlıdır. Eğer cariyeler arasında o kadın çıkmasaydı, artık onlar dağıtılmıştı ve bir daha geri verilmeyeceklerdi. Burada yapılan işlem, özeldir. Dolayısıyla, İslamcıların bundan

---

[82] Tecrid-i Sarih, No:1641; İbrahim Canan, age. 12/273; Buhari, Megazi, 61; İmam Ahmet bin Hanbel, Müsned, 5/359.

[83] Beyhakı, Süneni Kübra, 8/36; A. Razzak, Musannaf, 9/438; Fethü'l Bari, 12/181, No:6856, Hudut Kitabı.

[84] İbni Kesir, Bidaye ve'l Nihaye, 4/363; İbni İshak'tan naklen.

olağanüstü bir anlam çıkarması herhalde doğru olmasa gerek. Bu konuda da ileride Hz. Ali'nin hanımları kısmında detaylı bilgi verilecektir.

Konuyla ilgili enteresan örneklere devam edelim:

Sad bin Ebi Vakkas'la Hz. Muhammed'in kaynı olan **Abd bin Zem'a**, bir cariyenin doğurduğu erkek çocuk yüzünden birbirleriyle tartışıyorlar. Sad, "Ey Hz. Muhammed, Kardeşim Utbe bana, 'Bu cariye benden hamiledir' diye vasiyette bulundu. Nitekim de çocuk benim kardeşime benziyor; o bakımdan çocuğun amcası olduğum için bana verilmeli" diyor. Abd ise, "Hayır, çocuk en son bizim evimizde dünyaya geldi. O nedenle benim kardeşim sayılır ve bana verilmelidir" diyor. Anlaşılan, o cariye Abd'ın babasından veraset yoluyla kendisine geçmiş ki, böyle söylüyor. Şunun da bilinmesinde yarar var; taraflardan biri olan Sad, Hz. Muhammed'in kendilerine cennet müjdesini verdiği on kişiden biri (Hz. Muhammed'in seçkin arkadaşlarından). Sonunda Hz. Muhammed, "Bu çocuk her ne kadar çok açık bir biçimde Utbe'ye benziyorsa da, koyduğum yasalara göre en son cariyenin hangi efendisinin evinde dünyaya gelirse onun olacak. O bakımdan, ben bu çocuğu Abd'e veriyorum" diyor. Bu çocuk Abd'e verilmekle aynı zamanda Hz. Muhammed'in hanımlarından Sevde binti Zem'a'nın kardeşi sayılıyor. Çocuk Abd'e verildiğine göre, direkt olarak Zem'a'nın çocuğu kabul ediliyordu. Buna rağmen, Hz. Muhammed kendi hanımı Sevde'ye, "Sen yine de bu çocuğa karşı kendini ört; zira her ne kadar kardeşin Abd'e verdimse de, yine sizin babanıza değil de, öbür adama benziyor; dolayısıyla, bu durumda sana yabancı geliyor" diyor.

Hadisin devamında, **"Muhammed'in bu tavsiyesi üzerine artık Sevde o çocuğa hiç görünmedi"** şeklinde bir ifade geçiyor. Burada köleye uygulanan muameleden ziyade şu olay dikkat çekicidir: Muhammed Sevde ile evlenirken 50 yaşlarındaydı. Demek ki aşağı yukarı Sevde de onun yaşında bir kadın. Çünkü, Sevde onun en yaşlı hanımlarındandı. Bu evlilikten sonra az önceki olay ne zaman meydana gelmiş bu da bilinmiyor. Peki, bu tıfıl (çocuk) yüzünden Muhammed'in kendi hanımına, "Sakın ha! Ona karşı örtün, ona görünme!" demesi nasıl izah edilebilir? Aca-

ba bu çocuk, Sevde'ye bir şey mi yapacaktı ki Muhammed böyle bir yaptırım uygulamasına gerek duydu? Bu da onun kadınlara nasıl baktığı konusunda bize ışık tutan ufak bir ipucu olabilir! İşte savaş esiri cariyeler Hz. Muhammed ve Müslümanların elinde bu tür uygulamalara tabi tutuluyordu. Bu Sad-Abd olayı, Buhari, Müslim ve diğer hadis külliyatında ortak olarak işlenmiştir.[85]

Konuyla ilgili son bir örnek verip başka bölüme geçelim. Habeşistan kralı, Hz. Muhammed'e **Sirin** ve **Marya** adlarında iki cariye hediye ediyor. Onları getiren erkek, yolda Sirin'le cinsi ilişkide bulununca, Muhammed o cariyeyi Hasan adında bir Müslüman şaire hibe ediyor.[86] Enteresandır ki bu şair, daha sonra Ayşe'nin **"İfk"** olayında Muhammed'in aleyhinde propaganda yapıyor ve Muhammed onu bundan dolayı (Ayşe'ye iftira etmiş diye) 80 değnekle cezalandırıyor. Diğer cariye Marya da **"Me'bur"** adındaki şahısla zina yapıyor ve Muhammed'in İbrahim adındaki çocuğu ondan oluyor.[87]

Bütün bu hadiseler ortadayken, "Kur'an, kadın haklarını garanti altına almıştır" söylemine inanmak için çok saf olmak gerekir.

11) Bir Erkeğin Evlenebileceği Kadın Sayısının Üst Sınırı

Kur'an'a göre bir erkeğin alabileceği kadın sayısının üst sınırı hakkında herhangi bir ayet yoktur. Bu konuda Kur'an'da var olan ayetler bir araya getirildiğinde Kur'an'ın, erkeği birden fazla kadın almaya teşvik ettiğini görüyoruz. Ayrıca hem Hz. Muhammed'in, hem de başta dört halife olmak üzere onun etrafın-

---

85 Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, Reda, No:922; Buhari, Itk 8, Vasaya 4, Buyu 100, Feraiz 18, 28; Nesai, Talâk, 6/181; Ebu Davud, Talâk, No:2273; Tirmizi, Reda, No:1157; İbni Mace, Nikâh, No:2004; Müslim, Reda kısmında.

86 İbni Esir, Üsd'ül Gabe, No:7268

87 Taberi, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, MEB. 5/854; Müslim, Tevbe No:2771; Hudut No:1705; İ. Canan, age. 6/227; Ebu Davud, Hudut, 34, No:4473; Tirmizi, Hudut, 13.

daki etkili insanların birden fazla kadınla evlendikleri ortada. Hepsi de birden fazla kadınla evlenip bir arada yaşamışlar.

Halk arasında meşhur olan, "Bir erkek ancak dört kadınla evlenebilir" sözüne gelince, bu konuda herhangi bir ayet yoktur. Ortada sadece Nisa Suresi'nin 3. ayeti vardır. Onun da uzaktan veya yakından halk arasındaki bilgiyle hiç alakası yoktur. Bu ayet çok net bir biçimde özel bir olaydan söz ediyor. Önce ayetin anlamını verip, sonra da detayına geçelim.

Ayetin anlaşılabilmesi için, ondan önceki 2. ayetin de anlamını bilmek gerekir. O bakımdan, her iki ayetin meallerini de sunmalıyız:

"Yetimlere mallarını verin, temizi pis olanla değiştirmeyin. Mallarınızı onların mallarına katarak yemeyin. Çünkü bu, büyük bir günahtır."[88]

"Eğer -kendileriyle evlendiğiniz durumda- yetimlerin haklarını korumaktan korkarsanız, o zaman beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın. Haksızlık yapmaktan korkarsanız, o zaman bir tane alın yahut da sahip olduğunuz -cariyeler- ile yetinin. Adaletten ayrılmamanız için bu, en uygun olanıdır."[89]

Kur'an'a göre erkeğin alabileceği kadın sayısıyla ilgili var olan ayet sadece bundan ibarettir. Görüldüğü gibi, bu ayet genel değildir; yetimlere özel bir ayettir. Bu ayette, "ikişer, üçer, dörder kadın alabilirsiniz" derken, ya iki ya üç ya da dört kadın getirin demiyor; tam tersine ikişer, üçer, dörder tane getirin diyor. Bir de burada dört sayısı son limit olarak ele alınmamalı. Çünkü bu rakamlar bir örnek olarak söyleniyor. Üstelik Kur'an'da "ikişer, üçer ve en üst limit de dörder kadar evlenin" şeklinde söylenmiyor; sadece, "ikişer, üçer, dörder" biçiminde ifade ediliyor. Tabi ki burada bütün sayılar sayılacak değildir. Maksat çokluk demektir. Yani, yetimler hakkında adil davranmaktan endişe ederseniz fazla kadın getirin demek istiyor. Tekrar ediyorum; bu ayetteki sayısal ifade sadece çokluk anlamında kullanılıyor; bunun dışın-

---

88 Nisa Suresi, ayet 2.

89 Nisa Suresi, ayet 3.

da ikinci bir ihtimal yoktur. Eğer az sonra konu hakkında verilecek olan bilgilerle birlikte değerlendirme yapılırsa, savımda haklı olduğum kolay anlaşılır. Ayrıca, sadece bu ayetteki kelime denklemine bakıldığında, –üst sınır belli olmamakla birlikte– bir müslümanın toplam olarak on sekiz kadınla –hepsi de hayattayken– evlenebileceği sonucu ortaya çıkıyor. Ki bu da bir üst sınır değildir. Sadece matematiksel olarak bakacak olursak, cümlenin sonu bu olur. Çünkü ayette üleştirme sıfatı (ikişer=4, üçer=6 ve dörder=8 ki toplam 18 oluyor) kullanılmıştır. Ama İslami yazarlar –güya– Hz. Muhammed'in bu konudaki bazı hadislerini delil göstererek, bu net olan 18 sayısı hakkında zoraki yoruma başvurup Kur'an'ın ilgili ayetindeki "**ve**" harfini asıl anlamından saptırıp '**yoksa**' anlamına gelen **"ev"** manasında kullanmışlardır. Bir de ayette geçen ikişer/üçer/dörder terimlerini iki, üç ve dört şeklinde yorumlayarak üst sınırı 4 kabul etmişlerdir. Açıkçası, Kur'an'da geçen "**ikişer, üçer ve dörder**" yerine "iki veya üç veya dört" anlamını çıkarmışlardır ki, kelimelerin asıl anlamlarıyla hiç ilgisi yoktur. Sonuç olarak, "Bir erkek ancak dört kadına kadar evlenebilir" hükmünde karar kılmışlardır. O zaman hemen şu soru gündeme gelir: Kur'an'da, neden iki, üç ve dört yerine, ikişer, üçer ve dörder sayıları kullanılmış. Doğru dürüst kelimeler varken neden, hiç ilgisi olmayan sayılar kullanılmıştır?

Yetimlerle ilgili olan bu ayetin hikâyesini bir de Muhammed'in hanımlarından Ayşe'den dinleyelim. Kendisi bu konuda özetle; "Diyelim ki adam ölünce kendisinden bir kız yetimle birlikte bir de o yetime nikâhı helal olan uzak bir varisi/yakını kalmış. O uzak olan varis, ölenin tüm malına el koymak, o kız çocuğuna mal vermemek için, bazen o yetimle evlenmek isterdi ki, bütün mal onun olsun. İşte bu gibi yetimlere haksızlık yapılmasın diye Nisa Suresi'nin bu üçüncü ayeti indi"[90] diyor ve olayın çok özel olduğunu gayet net bir şekilde açıklıyor.

---

[90] Diyanet Terc. Tecrid-i Sarih, No:1690 (Burada çok önemli bilgiler var); Buhari ve Müslim Hadisleri, age. No:1896; Buhari, Nisa Tefsiri 1 ve 23, Nikâh 1, 16, 19 ve 37, Vasaya 21, Şirket 7, Hiyel 8; Müslim, Tefsir, No:3018; Ebu Davud, Nikâh, 12, No:2068; Nesai, Nikâh, 66, 6/115, No:3344.

Yetimlerle ilgili hassasiyete Nisa Suresi'nin 127. ayetinde tekrar dikkat çekiliyor. Orada özetle, "Yetimlere miras vermemek için siz onlarla -haksız olarak- evlenmek istiyorsunuz" deniliyor ve Müslümanlar bu konuda uyarılıyor. Kaldı ki, Nisa Suresi'nin 3. ayetinde çok açık olarak, "ikişer, üçer ve dörder kadın alma" olayı, insanların, yetimlere karşı adil davranmamaları endişesinden gündeme getiriliyor. Bu ifade zaten ayetin denkleminde vardır. Olay bu kadar netken, buna hiç ilgisi olmayan anlamlar vermek yanlıştır.

Aslında bir erkeğin maksimum olarak kaç kadınla evlenebileceği konusunda Kur'an'da var olan bütün ayetler bir araya getirildiğinde, Kur'an'ın, bu konuda sınır koymadığı çok açık olarak ortaya çıkar. Konuya ilişkin Kur'an'daki ayetlere bir bütün olarak bakmak gerekir.

Kur'an'ın birden fazla kadın alma konusunda yasak koymadığına ilişkin iddiamı yine Kur'an ayetleriyle güçlendirmeye devam edelim. Nisa Suresi, 23. ayetinde erkeklere nikâhları haram olan kadınlar sayılırken, ayetin sonunda şu ifade kullanılıyor: "Hanımınız hayattayken onun kız kardeşiyle –baldızınızla– evlenmeniz haramdır" diyor. Burada net olarak şu söyleniyor: Bir erkek birden fazla kadın getirmekte serbesttir; ancak o kadınlar birbirlerinin kız kardeşleri olmamalılar. Yoksa niçin genel bir yasak değil de, özel olarak baldızı ayırt etsin ki! Zaten aynı surenin 24. ayetinde, "(23. ayette) isimleri açıklananlar dışında, diğerleri size helaldir" deniliyor. Hal böyle olunca, 23. ayette birçok kadınla evlenme yasağı konusunda herhangi bir işaret yoktur. Dolayısıyla, bu konuda üst sınır koymak Kur'an'da yoktur.

Birden fazla kadın almanın meşruğuna ilişkin bir diğer ayet de şöyle: **"Siz erkekler, üzerine düşüp uğraşsanız bile, kadınlar** (eşleriniz) **arasında adil davranmazsınız; bari birisine tamamen kapılıp da/onu fazla sevip de diğerini** (veya diğerlerini) **askıya alınmış gibi bırakmayın."**[91]

Burada da birden fazla kadınla evliliğe itiraz yoktur; ancak erkeğe, hanımları arasında adil davranması tavsiye ediliyor. Kaldı

---

[91] Nisa Suresi, ayet 129.

ki, adil davranmanın çok zor olduğunu kendisi de kabul ettiği halde, yasaktan hiç bahsetmiyor; sadece nasihatte bulunuyor: Kendinizi tam olarak bir hanıma verip diğerlerine haksızlık yapmayın şeklinde. Hz. Muhammed de, **"Allahım, ben hanımlarım hakkında ancak bu kadar adil davranabilirim; o halde gücümün üstünde beni sorumlu tutma"**[92] şeklinde dua edermiş.

Eğer Kur'an'a göre bir erkeğin birden fazla kadın alması kötü bir şey olsaydı, bunun net bir biçimde açıklanması gerekiyordu. Zira bu, hassas bir konudur, bir insan hakları meselesidir. O bakımdan, zoraki yorumlarla geçiştirmenin anlamı yoktur.

İslam âlimleri arasında geçen şu komik tartışmayı da sunmak isterim. Az önceki açıklamada Nisa Suresi'nin 23. ayetinde konuya ilişkin şu cümlecik vardı: **"Erkeğin hanımı hayattayken, onun kalkıp kendi hanımının kardeşiyle** –ki baldızı oluyor– **evlenmesi haramdır"** diye.

İslam hukukçuları bu ayetle ilgili şu tartışmaları gündeme getirmişler: Acaba bir erkek iki kız kardeşle, ikisi de hayatta iken evlenemediği gibi; iki teyze kızlarını, iki hala kızlarını ve benzerlerini getirebilir mi, getiremez mi? Burada bir ihtilaf söz konusu. Aslında bu tartışmalar yersizdir. Çünkü, Kur'an ayeti sadece iki kız kardeşle ilgili –o da eğer biri henüz hayattaysa– yasak koyuyor.

Burada somut bir örnek vereyim. Hz. Ali'nin ağabeyi Cafer'in oğlu Abdullah, hem Ali'den dul kalan bir hanımıyla, hem de Ali'nin bir başka hanımından olan kızıyla evlenmiş ve ikisiyle birlikte aynı anda yaşamıştır. Ayrıca, Ali'nin torunu olan Hasan bin Hasan, iki amca kızıyla aynı günde evlenmiştir. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi, Kur'an haram olanları sayarken, Nisa Suresi, 24. ayette, "Bu sayılanlardan başkası size helaldir" demekle nokta koyuyor. O bakımdan, burada teyze kızlarını, hala kızlarını aynı anda getirmekte herhangi bir yasak söz konusu değildir. Bu işte kıyas geçersizdir.

---

[92] Ebu Davud, Nikâh, 38, No:2134; Tirmizi, Nikâh, No:1140; Nesa-i Sireti, Nisa, 7/64; İbni Mace, Nikâh, No:1971.

Abdullah bin Cafer ve Hasan bin Hasan'ın evlilik olayları, İslam'da Kur'an'dan sonra en güçlü kaynak sayılan Buhari'de de anlatılmaktadır.[93]

İslam'ın, erkeğin birden fazla kadınla evlenebilmesi konusunda erkekten yana olduğunun bir başka kanıtı da şu: Hz. Muhammed, "**Evli olan bir erkek şayet başka bir kadınla evlenirse bakılır: Eğer o yeni olan kadın daha önce evlenip herhangi bir nedenle dul kalmışsa, o zaman damat ona üç gün tahsis eder ve ondan sonra gece hayatı için o da diğer hanımlarla birlikte sıraya tabi tutulur. Fakat eğer o gelin kız ise, o zaman damat ona 7 gün ayırır ve ondan sonra diğer kadınlarla birlikte onu da sıraya koyar**"[94] şeklinde detaylı bir açıklama yapmıştır. Muhammed, bunu söylemekle kalmamış; aynı zamanda evlendiği tüm hanımlarına –pratikte de– uygulamıştır. Ayrıca Hz. Muhammed, bir erkek eğer onun hanımı hayatta ise, eşinin halasını ve teyzesini getiremez, hükmünü ayette geçenlerden farklı bir ek madde olarak öne sürmüştür; bunun da bilinmesinde yarar var![95]

Hz. Muhammed bir diğer hadisinde, "**Hanımları arasında eşit davranmayan bir koca, kıyamet günü felçli bir şekilde Allah'ın huzuruna çıkacaktır**" diyor.[96] Peki eğer birden fazla kadınla evlenmek haram olsaydı bu ifadeleri nasıl kullanabilirdi? Hz. Muhammed'in bu sözünü yazarken onun hanımlarına çektirdiği ve hanımları arasında gösterdiği ayrımcılık hatırıma geldi. Kısa bir örnek vereyim; Kendisi –Ayşe başta olmak üzere– genç olan veya sahipleri güçlü olan hanımlarını fazla severdi. Hatta

---

93 Nikâh, 24. bab.

94 Tecrid-i Sarih, No:1821; Buhari-Müslim, age. No:925; Ali Nasıf, Tac, Nikâh, 2/324; Buhari, Nikâh, 100-101; Daremi, Nikâh, 27; Müslim, Reda, No:1460-61; İmam Malik, Muvatta, Reda, 2/529-530; Ebu Davud, Nikâh, No:2122-2124; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 2/178; Tirmizi, Nikâh, 41, No:1139; İbni Mace, Nikâh, 26.

95 Tecrid-i Sarih, No:1800 ve Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:890.

96 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc. No:1329-1130, ayrıca 9/404'te de geçiyor; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1582; Buhari, Hibe, 7-8, Fedail-i Sahabe, 30; Edeb, 111; İstizan, 16-19; Müslim, Fedail-i Sahabe, No:2441-47; Ebu Davud, Edeb, 166, No:5232; Tirmizi, Menakıb, No:3881; Nesai, İşret-i Nisa, 7/69, No:3954; İbni Mace, Edeb, No:3696.

Ayşe'yi çok aşırı derecede sevdiği için, "**Cebrail hep Ayşe'nin yanında olduğum sıralarda vahiy/tanrı mesajını getirir**" demek suretiyle neredeyse Ayşe'yi de peygamberliğe ortak ederdi. Ayrıca 'Muhammed, hanımları arasında adil davranmıyor' diyen bazı hanımları, kızı Fatma'yı kendisine gönderince, kendisi Fatma'ya, "**Kızım, babanın sevdiğini sen de sevmez misin**?" yanıtını veriyor ve böylece taraf tuttuğunu açıkça itiraf ediyor.

İleride bahsedeceğim gibi, Sevde adındaki hanımı biraz yaşlı olduğu için onu boşanmakla tehdit ediyor. Peki, "Hanımları arasında farklı davranan bir insan Allah'ın huzuruna felçli olarak çıkar"[97] diyen Hz. Muhammed'in, konuya ilişkin sözleriyle pratiği arasındaki bu çelişki nasıl izah edilebilir?

Hz. Muhammed'in, hanımlarına çektirdiği eziyetin bariz bir ispatı, hanımları hakkında inen Ahzâb Suresi'nin 28-34. ayetler ile Tahrim Suresi'nin ilk beş ayetinde net olarak ortada.[98] Aslında eğer bir ihtiyaçtan doğmasaydı bu ayetler oluşmazdı. Dolayısıyla bu tespit de gözden kaçmamalıdır. Şu da göz ardı edilmemeli ki, Kur'an'a göre nikâhları helal veya haram olan kadınların listesi, fazlasıyla Tevrat'ta da vardır.[99]

Birden fazla kadınla evlenmek konusunda Kur'an'da var olan ayetler bir araya getirildiğinde, erkeğin birden fazla kadın alması yönünde hiçbir yasağın söz konusu olmadığı açık. Ayrıca, ileride de görüleceği gibi– mademki Hz. Muhammed ve dört halifeyle onun en yakın arkadaşları birçok kadınla aynı anda yaşamlarını sürdürmüşlerdir, o halde niye onlarla Müslümanlar arasında kadın alma konusunda ayrıcalık olsun ki! Başka bir ifadeyle, mademki Hz. Muhammed'in yaptığı her şey Müslümanlar için de sünnettir ve mademki bu konuda özel bir yasak da yoktur; o halde neden kanıtsız olarak buna sınırlama getirilsin ki! (Tabi ki burada Kur'an mantığına göre konuşuyorum.)

---

97 Tecrid-i Sarih, No:1800-11/286; Ebu Davud, Nikâh, No:2133; Tirmizi, Nikâh, No:1141; İbni Mace, Nikâh, No:1969; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 2/295 ve 471; Hakim, Müstedrek, 2/186; Daremi, 2/143; Beyhakı, Sünen, 7/297.

98 Bu ayetlerle ilgili detaylı bilgi Kur'an'ın Kökeni adlı eserimde verilmiştir.

99 Tevrat, Levililer bölümü, 18/18.)

Aynı keyif ve sefayı eski peygamberlerin de sürdürdüklerini görüyoruz. Mesela, Davut Peygamber **100**'ü hür, **300**'ü cariye olmak üzere toplam **400** kadınla yaşamını sürdürmüştür. Onun oğlu Süleyman da **300**'ü hür, **700**'ü de cariye olmak üzere toplam **1000** kadınla yaşamıştır.[100] Bunlar, sahih (sağlam) olan İslami kaynaklarda anlatılmaktadır. Zaten Kur'an'da bunlara işaretler vardır.[101]

İlgili ayetlerin açıklamalarında bütün müfessirler az önceki sayıları yazmışlardır. Ayrıca, Hz. Süleyman veya babası Davut'un sadece bir gecede kullandığı **100** kadın hikâyesi sağlam kaynaklarda anlatılmaktadır. Bir de, bunlar yetmiyormuş gibi onların gayri meşru yollara başvurdukları da hem Tevrat'ta hem de İslam tarihinde anlatılmıştır. Tıpkı Hz. Muhammed'in, Zeyd'in eşi Zeynep'e; Davud'un da Hitti Uriya'nın hanımı "**el Yesiye**"ye el koyması gibi. Davud'un bu efsanesi aynı zamanda Tevrat'ta da anlatılıyor.[102]

Zaman zaman İslami kesimin şöyle bir savunma yaptığına tanık oluyoruz: "Bir erkeğin birden fazla kadın alması ancak zorunlu hallerde olabilir. Örneğin, savaş için asker lazımdır, diyelim ki erkeklerin sayısı da kadınlardan çok azdır; o zaman birden fazla kadınla evlenmek hem nüfus artışını sağlar, hem de hiç olmazsa en azından kadınlar erkeksiz kalmaz..." şeklinde kafadan bir savunma! Görünürde –kendilerince– mantıklı gibi gelen bu gerekçenin, gerçekle hiç ilgisi yoktur. Çünkü böyle bir şey, ne teorik olarak Kur'an ve hadislerde mevcuttur, ne de Hz. Muhammed ve ekibinin pratiklerinde ihtiyaçtan kaynaklanan böyle bir örnek vardır. Diyelim ki bu iş mazeret için vardır. Peki, şayet bir toplumda kadınların sayısı az kalıp da, erkekler fazla ise veya kadın çocuk isteyip de erkek bunu tıbben veremiyorsa, acaba bu kadın da mazeret için erkekler gibi birden fazla kocayla evlene-

---

[100] Buhari, Nikâh 119, Cihad 23, Eyman 3, Enbiyâ 40, Tevhid 31, Kefaret 9; Müslim, Eyman, No:1654; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1072-73.

[101] Rad Suresi, 38; Ahzâb, 38; Nisa, 54 ve Sad Suresi 21-25 ayetlerinde.

[102] Bütün bu bilgiler, Kur'an'ın Kökeni adlı yapıtımda vardır. Örneğin, Tevrat, 2. Samuel, 11/2-27.

bilir mi? Evlenemez! Çünkü bunun delili (gerekçesi) Kur'an ve hadislerde yoktur.

Erkek nüfusunun kadın nüfusuna nazaran fazla kalabilmesi bir varsayım değildir. Çünkü değişen dünya şartlarında günün birinde iki cins arasındaki sayısal değişiklik kadınların azalması yönünde gerçekleşebilir. Bu durumda, bir kadın birden fazla erkekle evlenebilir fetvası ne Kur'an'da, ne de hadislerde yoktur. Ancak içtihat denilen mekanizmaya başvurulur. Yani, bu konuda iş yine mollalara düşer. Şunu hemen hatırlatayım ki, "kadın da erkek gibi birkaç eşle birden evlensin" gibi bir niyetim yoktur. Ben bu olayı, eşitsizliğin bir parçası olarak ele almak babından işliyorum; yoksa hem erkeğin birden fazla kadın almasına, hem de kadının birden fazla erkek almasına karşıyım. Verdiğim örnekler yanlış anlaşılmasın diye böyle bir not düşürdüm.

12) Kur'an'a Göre Kadın Kocasını Boşayabilir mi?

Kur'an'ın birçok yerinde, "Ey erkekler! Kadınlarınızı boşarken şöyle yapın, böyle yapın" şeklinde hep erkeklere sesleniş vardır.[103] Ama Kur'an'ın hiçbir yerinde tam tersine, "Ey kadınlar! Siz kocalarınızı boşarken şöyle yapın böyle yapın" şeklinde bir cümle bulunamaz. Teoride böyle bir cümle bulunmadığı gibi, pratikte de buna bir örnek yoktur. Ancak eşlerinden çeken/hoşnut olmayan bazı kadınlar, Hz. Muhammed'e şikâyette bulununca; kendisi onları dinlemiş, iddialarında haklı bulunca da boşanmalarına karar vermiştir. Bu istisnai bir durum olmakla birlikte, burada boşanmaya karar veren kadın değil; Hz. Muhammed'in kendisidir. Ancak erkekler, Hz. Muhammed'e danışmadan kayıtsız şartsız hanımlarını boşayabildikleri halde, kadına böyle bir sınırsız yetki yoktur. O ancak derdini anlatarak şikâyet yoluyla boşanma talebinde bulunabilir. Bu durumda eğer haklı çıkarsa o zaman onun boşanmasına karar verilebilir. Yani, kendi özgür iradesiyle kocasını boşayamaz.

---

[103] Bakara Suresi, 230, 231, 232, 236, 237; Nisa, 20; Ahzâb 49; Talâk, 1 vs.

Ayrıca, Kur'an'da; "Şayet siz bir kadını bırakıp onun yerine başka bir eş almak isterseniz, onlardan birine yüklerle mehir ücretini (kadına eş tarafından verilen nikâh bedeli) vermişseniz bile, hiçbir şeyi geri almayın/yani o ücret o kadında kalsın" deniliyor.[104]

Bu ayette net olarak parası olan erkeğe boşanma için yeşil ışık yakılıyor. Çünkü bu durumda zengin olan bir kişi paraya bastı mı kadını hem boşayabilir, hem de onun yerine başkasını getirebilir. Erkeklere verilen fetva bundan daha açık olabilir mi? Kur'an'da, erkeğin boşanma konusundaki sınırsız yetkisini kısıtlayan herhangi bir ayet yok.

Konunun özeti şu: Kur'an'a göre erkek istediği an eşini boşayabilir; ama bu yetki kadına verilmemiştir. Bazı hadislerde kadınlardan yapılan şikâyetler sonucu Hz. Muhammed onların boşanmalarına karar vermiş. Yani kadının şikâyetini ancak kurum değerlendirir; erkek ise bu konuda serbesttir. Kur'an'ın direktifi budur.

13) İnanan Erkek ve Kadınlar Birbirlerinin Yardımcılarıdır

Kur'an'da Tevbe Suresi'nin 71. ayetinde özetle şöyle deniliyor: **"İnanan erkek ve kadınlar birbirlerinin dost ve yardımcılarıdır. İyiliği emreder, kötülükten de sakındırırlar..."**

Bazı İslami yazarlar, bu ayete dayanarak Kur'an'ın, kadına erkekle eşit bir şekilde –neredeyse– tüm hakları verdiğini öne sürüyorlar. Şu yorum yapılıyor: "Bu ayete göre, mademki kadın da iyilik ve kötülükten anlıyor, o halde o da tam bir varlıktır; dolayısıyla, onun eksik herhangi bir yanı olmadığı gibi aynı zamanda erkekle her alanda eşit haklara sahiptir."

Bir kere böyle bir yorum bu ayetten çıkmaz. Farz edelim ki bu yorum doğrudur. Peki, ya verasette kadına verilen payın erkeğinkinin 1/2 oranında olması, daha önce izah edildiği gibi kadı-

---

104 Nisa Suresi, ayet 20.

nın yönetici olamayışı, gerekirse eşi tarafından dövülebilmesi, kadına boşanma yetkisinin verilmeyişi ve daha birçok ayrımı nasıl izah edebilirler? 'ki cins arasında bu kadar ayrımcılık ortadayken, birilerinin kalkıp da zoraki bir şekilde kadının bütün haklarını bir ayet veya hadise sığdırarak bu işin içinden çıkılacağını sanması, herhalde kimseye inandırıcı gelmez. Kaldı ki, bu ayetler durup dururken de oluşmamıştır. Az önceki ayetin sebep-sonuç ilişkisini şu örnekle izah etmekte yarar var:

Başta Hz. Muhammed'in hanımlarından Ümmü Seleme olmak üzere, Medine'nin bazı aydın kadınları Hz. Muhammed'den, "Neden annemiz Havva, babamız da Âdem olduğu halde biz kadınlar Kur'an'da bulunmuyoruz, neden biz de savaşa katılmıyoruz (çünkü o zaman savaşa katılana, ele geçen ganimetten pay veriliyordu. Bunu kadınlardan da isteyen oluyordu) ve neden verasette erkeğe verilen payın yarısı kadar bize veriliyor?" şeklinde sorular yöneltiyorlar. Hatta Kur'an'da kadınlar aleyhine inen ayetlere karşı tepki olarak, bir gün Medine'de Müslüman kadınlardan yaklaşık 70 tanesi Muhammed'in evine doğru yürüyüşe geçiyor. İşte onların bu itirazları ve eylemlikleri sonucu ancak bu tür uzlaşma (gönül alma) ayetleri oluşuyor. Zaten bu tarz ayetlerin sayısı da o kadar fazla değil.

Lehte gibi görünen bu tür ayetlerin en önemlilerinin anlamlarını verelim:

"Ben, erkek olsun kadın olsun –ki hep birbirinizdensiniz– içinizden çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım..."[105]

Bu ayetle kadına fazla bir hak verildiği iddia edilemez. Sadece, kadın çalışırsa onun da hakkını vereceğim diyor. Hal böyle olunca, kalkıp da kadın da erkek gibi tüm haklara sahiptir şeklinde yorumlamak, ancak bir saptırmadır.

"Erkeklerin de kazandıklarından nasipleri vardır, kadınların da kazandıklarından nasipleri vardır."[106]

---

[105] Âl-i İmrân Suresi, ayet 195.

[106] Nisa Suresi, ayet 32.

Bu ayet de az önceki gibi farklı bir şey içermiyor; sadece çalışan kadına hakkının verileceğini yazıyor. Bu ise gayet normal bir şeydir. Elbette bu gibi ayetlerle bütün dünya kadınlara verilmiş değildir.

Ahzâb Suresi 35. ayette özetle, "**Müslüman erkekler ve Müslüman kadınlar, mümin erkekler ve mümin kadınlar, itaat eden erkekler ve itaat eden kadınlar, doğru olan erkekler ve doğru olan kadınlar... için Allah büyük bir mükâfat hazırlamıştır**" şeklinde bir bilgi vardır.

Biz bu bilgiden, "kadın da yönetici olabiliyor" gibi önemli hükümleri çıkaramayız. Burada –hukukla ilgisi olmayan– ancak Allah'a karşı yapılması gereken ibadetlerde kadın görevini yerine getirirse, o zaman ona da mükâfat verilecektir diyor. Bundan, az önceki ayetlerde olduğu gibi kadının erkekle her konuda eşit olması anlamını çıkarmak (bunu algılamak) herhalde kimsenin aklından geçmez. Tekrar ediyorum; bu gibi ayetlerin bazı aydın kadınların soru sormaları üzerine Medine döneminin son yıllarında oluştukları bir gerçektir. Bunu ben söylemiyorum; İslami kaynaklarda bu bilgiler zaten vardır.[107]

14) Hz. Muhammed'e Göre Kadına Beddua Ediliyor

Hz. Muhammed bir hadisinde, "**Sakın ha kadın kocasına karşı gelmesin! Çünkü kocasına karşı geldiği zaman, o kocanın müstakbel eşleri olan cennetteki hurileri, o kadın için, 'Allah belanı versin, senin yanında geçici olan o müstakbel eşimize niçin eziyet ediyorsun?'** şeklinde bedduada bulunurlar" diyor. Peki, eğer iki cins arasında eşitlik iddia ediliyorsa, o zaman neden erkeğe de, "Sakın ha, kadına eziyet etme! Çünkü o kadın senin yanında emanettir; o kadının cennetteki müstakbel

---

[107] Fahrettin er-Razi, Tefsiri Kebir, Âl-i İmrân Suresi, ayet 195; Tirmizi, Nisa Tefsiri, No:3032; İ. Canan, Kütüb-i Sitte Terc. 3/395; İbni Kesir Tefsiri, Nisa, ayet 32; Vahidi, Esbabi Nüzul, Âl-i İmrân 195, Ahzâb 35; Ali Nasıf, Tac, 4/490-93 ve 208; Mücahit Tefsiri, Âl-i İmrân 195, Nisa 32 ve Ahzâb 35. ayetler.

erkek hurileri senin için lanet yağdırırlar, etme, eyleme!" şeklinde bir ifade bulunmuyor. Ben, neden erkek için de hadislerde böyle bir ifade bulunmuyor fikrini savunmuyorum ve böyle bir mitolojiye de inanmıyorum. Ben, Kur'an ve hadisler içinde kalarak, iki cins arasındaki eşitsizlikleri tespit etmeye çalışıyorum.

Az önceki söze benzeyen şu hadis de çok ilginç: **"Şayet bir erkek hanımını yatağa/cinsel ilişkiye davet eder de hanım gitmemezlik ederse ve böylece o erkek dargın bir biçimde yatağına girerse, bu durumda melekler o kadına sabaha kadar lanet yağdırırlar."**[108]

Bu olayda da farklı bir ifade bulunmaz hadislerde. Yani, "Kadın da şayet kocasını yatağa davet eder de kocası '**hayır**' derse, melekler onun kocasına sabaha kadar lanet yağdırır" şeklinde bir ifade yoktur.

Bir kadının "Nafile Oruç" tutması bile kocasının iznine bağlıdır. Gaye, erkeğin canı sevişmek istediği zaman kadının buna her an için hazır olması, esas duruşta beklemesidir. Çünkü dinen oruçluyken cinsel ilişkide bulunmak yasaktır. Ama tam tersine, erkeğin nafile oruç tutması kadının iznine bağlıdır şeklinde bir ifade yoktur. Dikkat edilirse, oruç, dini bir ibadet olduğu halde, erkeğin çıkarı söz konusu olduğunda, buna bile yasak konmaktadır.[109]

Hz. Muhammed bir başka sözünde şöyle diyor: "**Bir kadının kocası, şayet kendisinden razı olacak bir durumda ölürse, o kadın cennetliktir.**" Yani bir bakıma, cennet kocaların ayakları altındadır, diyor. Burada da tam tersine, "Eğer bir hanım kocasından razı olacak şekilde ölürse, o erkek cennetliktir" demiyor. Başka bir ifadeyle, "Cennet hanımların ayakları altındadır" denilmiyor. Cennet, annelerin ayakları altındadır hadisi vardır; ama bu söz, eşlerle ilgili değildir. Bu söz, anne çocuk yetiştirdiği için,

---

[108] Diyanet Tercemesi, Tecrid-i Sarih, No:1337; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:912; Buhari, Nikâh, 85; Bed'ü'l Halk, 7; Ebu Davud, Nikâh, No:2114; Müslim, Nikâh, No:1436; İ. Canan, age. 10/67; İbni Mace, Nikâh, No:1853.

[109] Diyanet Tercemesi, Tecrid-i Sarih, No:1818; Buhari-Müslim Hadisleri, age No:604; Buhari, Nikâh, 84; Müslim, Zekât, No:1026; Ebu Davud, Oruç, 74, No:2458; Tirmizi, Oruç, 65, No:782; İbni Mace, Oruç, No:1762.

onun bu eziyetine karşı söylenmiş taltif etme anlamında bir sözdür; yoksa kadın erkek ilişkisi bağlamında değerlendirmek yanlıştır/abartılıdır.[110]

15) Özgürleşmede de Kadın İkinci Planda

Hz. Muhammed'in hanımlarından biri anlatıyor: "**Yanımda bir cariyem, bir de erkek kölem vardı. Onları azat etmek/özgürlüklerine kavuşturmak istedim. Bunun üzerine Muhammed bana, 'Sen önce erkekten başla, daha sonra kadını azat et' dedi.**"[111]

Bu konuda da farklı savunmalar yapılabilir; ben yersiz ve hayali savunmalara girmiyorum. Çünkü kadın aleyhinde bu kadar ayet ve hadis varsa, hayali yorumlarla bunun neresi savunulacak ki!

Konuyla ilgili şu olay çok ilginçtir: Hz. Muhammed'in hanımlarından Meymune binti Haris şöyle diyor: "**Bir cariyem vardı, eşim Muhammed'e danışmadan azat ettim/özgürlüğüne kavuşturdum. Daha sonra Muhammed'e haber verdiğimde o bana, 'Keşke onu azat etmeyip de dayılarından birine hibe edeydin; o zaman daha hayırlı bir iş yapmış olurdun' dedi.**"[112]

Bu olayı anlatan Meymune, hicri 7. yılda Hz. Muhammed'le evlenmişti ve o zaman Muhammed 60 yaşındaydı. Demek ki Hz. Muhammed'in konuya bakışı ömrünün sonuna kadar hiç değişmemiş. Yani kendisi, yasalarını tamamladığı bir aşamada bile, kadının cariye olarak kullanılmasından vazgeçmemiştir.

Burada farklı bir konuya değineceğim. Kadınlar olmasaydı Hz. Muhammed'in dünyaya gelmesi imkânsızdı. Ben burada kadının annelik vasfını kastetmiyorum; sadece Hz. Muhammed'le

---

110 İ. Canan, age. 10/66; Tirmizi, Reda, 10, No:1161; İbni Mace, Nikâh, No:1854; Hakim, Müstedrek, 4/137.

111 Ebu Davud, Talâk, No:2237; İbni Mace, Itk 10, No:2532, Nesai, Talâk, 6/161.

112 Tecrid-i Sarih, No:1135; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:583; Buhari, Hibe, 15; Müslim, Zekât, No:999.

ilgili özel bir olayı anlatmak istiyorum: Muhammed'in dedesi Abdülmuttalib, bir olaydan dolayı, "**Eğer bu davamda muradıma erersem andolsun ki, on çocuğumdan birini Allah rızası için keserim/kurban ederim**" diyor. Bilindiği gibi adam kesme geleneği, ta Hz. İbrahim'le oğlu İsmail döneminden beri vardır. İbrahim-İsmail olayı, Kur'an'da çok uzunca anlatılmaktadır.[113] Bazı insanlar bu geleneği Muhammed'den önceki dönemde de sürdürüyorlardı. Bu bilgiler tarihi kaynaklarda zaten var. Abdülmuttalib muradına eriyor. Tabi ki yeminin gereği oğullarından birini kesmesi gerekiyor. Keseceği oğlunu tespit etmek için, on çocuğu arasından kura ile birini seçiyor. Kura onun oğullarından Muhammed'in babası olacak olan Abdullah'a düşüyor. Fakat Abdullah'ı çok sevdiği için onu kesmek istemiyor. Bu arada fetva için kime başvurmuşsa, "**O çocuğu kesmen gerekiyor**" yanıtını alıyor. Buna rağmen çocuğu kesmiyor ve bölgede fetva aramaya devam ediyor. Sonunda, "**Secah**" veya "**Kutbe**" adında bir rahibeyi bulup ne yapacağını ondan öğrenmek istiyor. Kadın şunu öneriyor: "Sen bir tarafa oğlun Abdullah'ı, diğer tarafa da 10 deve al ve şöyle bir formül uygula: Git bir hedefe ok at (şans oyunu gibi bir şey); eğer Abdullah'ın şansına isabet ederse onu kesmemek için on deve ayırt; daha sonra yine ok at ve eğer Abdullah'a düşerse on deveyi yine ayırt; oklar develere düşene kadar bunu tekrarla." Adam aynısını uyguluyor. Tam yüz deveye kadar Abdullah'a düşüyor, ondan sonra develere düşünce artık vazgeçiyor ve o yüz deveyi fakirlere veriyor. Sonuçta bu şekilde oğlunu kurtarmış oluyor. O günkü inanca göre o kadın olmasaydı, Abdullah kesilecekti ve böylece Hz. Muhammed de dünyaya gelmemiş olacaktı. İşte anne olan kadının Muhammed'e olan bir başka özel yararı ve buna karşılık Muhammed'in kadına vermiş olduğu değer![114]

---

[113] Sâffât, 102-107.

[114] Moğultay, el-İşare, s.48-49; Taberi Tarihi, age. 4/7; Derveze, Asrı Nebı, 1/439; Vakıdi, Megazi, 1/273; Asım Köksal, İslam Tarihi, 4/47; İbni Sad, Tabakat, 1/41; Süheylı, Revdü'l Unuf, 1/177; Askeri, el-Evail, 16; Suyuti, el-Vesailü, 84; İbni Kuteybe, el-Maarif, 551, İbni'l Cevzi, Telkıh, 466.

16) Hz. Muhammed, Eşlerine Karşı Çok Kıskançtı

Kanımca, Hz. Muhammed'in kadına karşı bu kadar olumsuz davranmasının en önemli sebeplerinden biri, onun kendi hanımlarına karşı duyduğu kıskançlıktır. Çünkü, onlar hem sayıca bir hayli fazla, hem de yaş bakımından çok genç oldukları için Hz. Muhammed onlara hep kuşkuyla bakıyordu. Bunun sonucu olarak da onları kontrol altında tutabilmek için her çeşit yaptırıma başvuruyordu. Onun bu özel durumundan kaynaklanan yasaklar, maalesef bütün kadınları kapsayacak biçimde, hem Kur'an'da, hem de hadislerde geniş yer almıştır. Bunu, somut bir örnekle açmak gerekirse; bir ara Muhammed, hanımlarından Ümmü Selem ve Meymune'nin yanındayken, kör olan İbni Ümmü Mektum geliyor. Bunun üzerine Muhammed hanımlarına, "Kalkın buradan gidin ve örtünün" diyor. Kadınlarsa Muhammed'e, "**Bu adam kördür, bizi görmüyor; dolayısıyla, bizim ondan saklanmamızın anlamı ne**?" deyince o, "Ya siz kör müsünüz, adamı görmez misiniz?" karşılığını veriyor ve sonuçta onlar oradan kalkıyorlar. Burada açıkça, "**Ben size güvenmiyorum**" demek istiyor.[115]

Aynı Muhammed, aynı adama, başka bir kadını emanet olarak teslim edebiliyor. Olay şu: Hz. Muhammed, kocasından dul kalan **Fatma binti Kays**'ı –iddet süresi bitsin diye– adı geçen kör adama teslim ediyor ve kadına, "**Sen bu kör adamın yanında elbiselerini bile çıkarabilirsin; zira kendisi görmüyor**" diyor.[116]

Şurası ilginç ki, Hz. Muhammed o kör adamın yanındaydı. Dolayısıyla, o adam kötü niyetli de olsa, Hz. Muhammed'in yanında hanımlara bir şey yapamazdı. Buna rağmen eşlerine,

---

[115] Ebu Davud, Libas, No:4112; Tirmizi, Edeb, No:2778; Beyhakı, Sünen, 7/81; Ali Nasıf, Tac, 5/243; Hindi, Kenzü'l Ummal, No:13066; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/296; M. Sait Mübeyyed, Mevsuatu Hayati Sahabiyat, s.716.

[116] Müslim, Talâk, No:1480/36-50; Ebu Davud, Talâk, No:2284-87; Tirmizi, Nikâh, No:1135; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:946 hadisin şerhinde; Nesai, Nikâh 6/74, No:3244-45, Talâk 6/207, No:3405-3546; Beyhakı, Sünen, 7/471-73; İmam Müzi, Tuhfetü'l Eşraf, No:18034; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/414; İmam Malik, Muvatta, 2/580; İ. Canan, age. 12/50.

"Haydi bu kör adamın yanından gidin, kendinizi örtün" diyor. Başka kadına gelince, aynı adama teslim ediyor ve üstelik de kadının iddeti bitene kadar o adamın evinde onunla birlikte aylarca yaşamasına müsaade ediyor; hatta geceleyin bile onun evinde kalıyor. Peki, mademki Hz. Muhammed o kör adamdan o kadar korkuyordu, neden bu dul kadını ona teslim etti? Bu durumda, adamın o kadına bir şey yapmadığını nasıl garanti edebiliyor? Kendi hanımları için endişe duyan bir Hz. Muhammed, başkası için nasıl garanti verebilir ki?

Şunu tekrar ediyorum: Hz. Muhammed'in hanımlarına duyduğu kuşku, onun bütün kadınlar hakkında adil olmayan kararlar almasına neden olmuştur. Bu da olumsuz bir etkendir. Zaten kadınlar aleyhinde Kur'an'da var olan tüm ayetler, Hz. Muhammed'in çok evlilik yaşadığı Medine döneminde oluşmuştur. Tabi ki bu da düşündürücü olmalı!

Burada şu örneği de vermek istiyorum: Muhammed, bir gün eşi Ayşe'nin yanında bir erkek görünce çok sıkılıyor. Bunu fark eden Ayşe, "**Yanımdaki adam benim sütkardeşimdir**" diyor. Hz. Muhammed ise buna karşılık, "Sütkardeşliği, eğer bir çocuk küçük yaşta aç iken süt içerse, o zaman geçerlidir"[117] yanıtını veriyor. Kısacası, Ayşe'nin öne sürdüğü iddiayı kabul etmiyor ve o adamın Ayşe'nin yanında oturmasından rahatsız olduğunu bu şekilde yansıtmaya çalışıyor. Bu olay da Hz. Muhammed'in eşlerini kıskanması bağlamında önemli bir ipucudur.

17) Hz. Muhammed'e Göre Kadın Uğursuzdur

Hz. Muhammed bir başka ifadesinde, "**Evde, kadında ve at-ta/beygirde uğursuzluk vardır veya uğursuzluk olsaydı at, ev ve kadında olurdu**" diyor. Az önceki ifade biçimlerinden hangisi kullanılırsa kullanılsın –fark etmez– hakaret içerikli bir ifa-

---

[117] Tecrid-i Sarih, No:1799; Buhari-Müslim, age, No:921; Buhari, Nikâh, 21; Müslim, Reda, No:1455; Ebu Davud, Nikâh, 9, No:2058; Nesai, Nikâh, 5-6/102, İbni Mace, Nikâh, No:1945.

dedir. Bazı yazarların bu hadisi dayanaksız bir şekilde yorumladıklarını görüyorum. Ancak bunlar kayda değer olmadıkları için, bu tarz saptırma beyanlar üzerinde durmuyorum. Kaldı ki, kadınla ilgili şimdiye kadar anlatılanlarla bundan sonra anlatılacak olanlar birlikte değerlendirildiğinde, bunların hiçbir inandırıcılıkları olmadığı kendiliğinden ortaya çıkar.[118]

Deve misali: Sormuşlar, "Niye boynun o kadar eğri?" diye. O da, "Nerem doğru ki?" karşılığını vermiş. İşte kadınlar aleyhinde var olan bunca ayet ve hadisten hangi birine kurtarma operasyonu yapılsın ki!

18) Ayşe'den, İlginç Bir Saptama

Ayşe anlatıyor: "Muhammed'in gece kalma sırası bendeyken, bir ara gecenin geç saatlerinde kalkıp giyindi ve dışarı çıktı. Ben onun bu davranışını görünce, acaba başka birine mi gidiyor düşüncesiyle kalkıp onun peşinden gittim. Sonuçta başka yere gitmedi; doğruca mezarlığa gidip ölülere dua etmeye başladı. Daha sonra kalkıp eve gelmeye başlayınca, ben alelacele oradan ayrılıp eve geldim. Kendisi eve gelince –ki Ayşe'nin onu takip ettiğini görmüş– bana, 'Ayşe, sen çıkmamla kıskandın mı?' dedi. Ben de, 'Evet' dedim. Kendisi bu sefer bana, 'Ayşe, sana yine şeytanın gelmiş ha!' dedi. Ben devamla, 'Benim de şeytanım var mı?' diye sordum. Kendisi, 'Evet' deyince; yine, 'Peki, ya senin şeytanın var mı?' diye sordum. Muhammed, 'Evet, benim de şeytanım vardı; ama ben ona dua edince kendisi Müslüman oldu' dedi."

Hadiste var olan o mitolojik kısım (Şeytan Müslüman oldu gibi) bir yana; konumuzla ilgili net olarak şu sonuç ortaya çıkıyor: Ayşe'nin de tahmin ettiği gibi kendisi aslında başka hanım-

---

118 Tecrid-i Sarih, No:1211; Buhari, Nikâh, 17; Tıp, 43; Cihad, 47; Müslim, Selam, No:2225-27; Ebu Davud, Tıp, No:3922; Tirmizi, Edep, No:2824; Nesai, Hayl, 5, No:3566-68; İbni Mace, Nikâh, No:1995; Ahmed bin Hanbel, age, 2/8-36-115-126; A. Razzak, Musannaf, No:19527.

lara gitmek istemiş; ama Ayşe'nin bunu fark ettiğini anlayınca, zorunlu olarak yolunu değiştirip o gece yarısında lüzumsuz bir şekilde doğruca mezarlık yolunu takip etmeye başlamış. Bunun başka yorumu olamaz. Çünkü maksadı dua olsaydı, o gece evde de dua edebilirdi. Hele gece yarısı evden çıkmanın ne anlamı olabilir ki? Zaten Hz. Muhammed'in Ayşe'ye, "**Senin şeytanın yine geldi**" demesi, onun, aslında Ayşe'nin kendisini takip etmesinden rahatsız olduğunun işaretidir. Muhammed'in, bu olaydan çok rahatsız olduğunun bir diğer kanıtı da, kendisinin Ayşe'ye karşı bilinçsiz bir biçimde, "**Dua ettim, şeytanım Müslüman oldu**" tarzında kullandığı ifadedir. Bu, onun çok sinirli olduğunun, düşünmeden konuştuğunun bir belirtisidir: yoksa bunun gerçekle ne ilgisi olabilir ki![119]

Ayşe, Hz. Muhammed'in en genç hanımı olduğu halde, yine gece hayatıyla ilgili Muhammed'e olumlu bakmıyordu. Örneğin, bir gün Muhammed'e, "**Eğer ben ölürsem sen, akşam olmadan aynı gün hemen başkasıyla yatarsın**"[120] diyor. Ayşe durup dururken bu sözü ona karşı tesadüfen kullanmış değildir. Ayşe, Hz. Muhammed'in gece hayatıyla ilgili yapısını çok iyi bildiği için bu sözü kullanmıştır. Ayrıca, Ayşe'nin Hz. Muhammed'e –başka bir zamanda– çok sert bir şekilde, "**Bakıyorum ki, senin Rabbin senin zevkin için ayet göndermede çok aceleci davranıyor**" ifadesini dile getirmesi, bilinen çok meşhur bir sözdür.[121]

Yine çarpıcı bir örnek. Bu sefer Hz. Muhammed'in hizmetçilerinden Rezine anlatıyor:

"Yemen'den **Sevde** adında çok güzel bir kadın, Ayşe'yi ziyarete gelmişti. O sırada Muhammed'in eşlerinden Hz. Ömer'in

---

119 Müslim, Cenaiz, No:974/103 ve Sıfat-ı Münafıkın, No:2815; İ. Canan, age. 12/291 No:4309; İmam Müzi, Tuhfetü'l Eşraf, No:15793; İmam Ahmet bin Hanbel, age. 6/221; Nesai, İşreti Nisa, s.38-39 ve Süneni Nesai, Üşreti Nisa bölümü, 4. Bab, 7/ 72; Cenaiz, No:2037.

120 Buhari, Ahkâm 51, 93, Marza 16; Taberi Tarihi, age. 5/877; İ. Canan, age. 6/479, No:1740.

121 Tecrid-i Sarih, No:1721 ile diğer hadis kaynakları. Bu hadis üzerinde başka yerde fazla durduğumuz için burada kısa kesiyoruz.

kızı Hafsa da Ayşe'nin yanındaydı. Kadın hem çok güzeldi, hem de üzerindeki elbise bir başkaydı. O sırada Hafsa Ayşe'ye, "Bizim eşimiz gelirse bu parlayan kadın burada olacak!" (Muhammed'in onu görüp de kadına bir şey yapacağından endişe ediyor) diyor. Buna karşılık Ayşe Hafsa'ya, "Allah'tan kork! Ben bu işin yolunu bulurum" diyor. Sonuçta kadını çok tozlu-kötü bir yere gönderiyorlar. Muhammed geldiğinde, kadıncağız o kadar toz - duman içinde kalmıştı ki, tanınmıyordu."

Bu bilgiler, uzunca bir hadisin özetidir. Sonuç olarak, her iki kadın bu şekilde o yabancı hanımı kurtarmayı başarıyorlar. Hz. Muhammed'in eşleri tarafından saklanan Yemenli kadın olayından şu sonuç ortaya çıkıyor: Demek ki yabancı bir kadın, –belki Hz. Muhammed kendisine bir şey yapar diye– onun tek başına bulunduğu bir ortama kolay kolay giremezmiş![122]

19) Hz. Muhammed'e Göre Kadın Şeytandır

Cabir anlatıyor:

"Muhammed bir gün çarşıda-sokakta gezerken hoşuna giden bir kadın görüp kendisinden çok etkileniyor. O esnada çözüm yolu olarak aklına şu geliyor: Evine dönmek. Evet evine geliyor, deriden bir şeyler yapmaya çalışan eşlerinden Zeynep binti Cahş'ı (evlatlığı Zeyd'den aldığı kadın) işinden alıp kendisiyle cinsel ilişkide bulunuyor. Daha sonra bu olay nedeniyle, **'Kadın kısmının, hem gelişi hem de gidişi şeytan biçimindedir'** diyor."[123] Artık onun hayal ettiği şeytan nasılsa! Hani az önce geçen bir olayda, eşlerinden Ayşe'ye, **'Benim şeytanım Müslüman olmuş'** demişti; ama görülüyor ki onun şeytanı iş başın-

[122] Heysemi, Mecme-ü Zevaid, 4/319; Kandehlevi, Hayat-i Sahabe, 3/326, Arapçası, 3/395; Ebu Ya'li, Müsned, No:7003; Taberani, 'Mucemi Kebir', 16/18...

[123] Ebu Davud, Nikâh, No:2151; Tirmizi, Reda, No:1158; Müslim, Nikâh, No:1403; İbni Mace, Nikâh, No:1985; Taberani, Mucemi Kebir, 24/50, No:132; Hindi, Kenz, No:13051; Seyyid Sabık, Fıkhı-i Sünne, Nikâh, 2/138, Müslim, Ebu Davud ve Tirmizi'den naklen.

da... Kimbilir belki bu olayın olduğu tarihte daha şeytanı Müslüman olmamış/bu da mümkün! Bir de Hz. Muhammed burada söyledikleriyle çelişiyor: Çünkü bir sözünde, "Gözlerin de zinası vardır ki o da, eşi ve yakın akrabası olmayan birine bakmaktır"[124] demektedir. Peki bu durumda o yabancı kadına bakması nasıl açıklanabilir? Çok açıktır ki, Hz. Muhammed zevkle-dikkatle ona bakmış ki, duyguları zirveye çıkmış ve evine gidip eşiyle sevişmek zorunda kalmış. Durum çok vahim olmasaydı, bu olay üzerine kadına şeytan demezdi. Ayrıca bu hadise üzerine şöyle bir öneri de sunuyor erkeklere: "**Şayet çarşıda-sokakta gezdiğiniz bir sırada, hoşunuza giden bir yabancı kadın görürseniz, o zaman hemen eşinize dönün, onunla sevişin**"[125] diyor. Peki Hz. Muhammed böyle bir öneri sunuyor; ya adam evli değilse veya evli olup da o esnada eşinden uzaksa! Burada dikkati çeken şu aslında: Hz. Muhammed gördüğü bir kadından etkilenerek hadis ortaya koyuyor. Hem evine gidip bir eşiyle sevişiyor, hem kadına şeytandır diyor ve hem de erkeklere, **'Hoşunuza giden yabancı bir kadın gördüğünüzde hemen eşinize gidip onunla sevişin'** diyor. O kadından etkilenmeseydi, bu sözleri de söylemezdi. İşte ayet olsun, hadis olsun, bunların oluşumunu sağlayan buna benzer olaylardır. Mutlaka her hadis ve ayetin bir sebep-sonuç ilişkisi vardır. Yoksa durup dururken ne bir ayet oluşmuştur, ne de bir hadis.

20) Gece Hayatında da Mucize Sahibiydi

Bu başlık altında işlediğim hadisler hakkında, farklı ortamlarda zaman zaman öne sürülen iftiralar, dostlarım aracılığıyla bana ulaşıyor; sanki bu hususta ileri sürdüğüm hadisler, İslami kanıtlar ve hatta kaynaklar yokmuş gibi bir imaj yaratılıyor. Mesela kimileri, 'Efendim Arif kendi kitabında Zübeyr bin Bekar'ın,

---

124 Kenz'ül Ummal, No:13049, Buhari, Müslim ve Ebu Davud'dan aktararak

125 Müslim, Nikâh, Cabir'den naklen

el-Müntehab-ü min kitab-i Ezvac-i'n-Nebi adındaki eserinden alıntı yapmış, bu kitabın bir önceki nüshasında. Halbuki böyle bir eser yoktur!' diyerek beni ağır bir ithamla karşı karşıya getiriyorlar. Hal böyle olunca, sanki ben hayali kaynaklardan söz etmişim gibi bir sonuç ortaya çıkıyor. Bu kişiler, kanıt olarak bir araştırmacı ilahiyatçının, Zübeyr bin Bekar'la ilgili çalışmasını göstermişler. Türkiye'deki ilahiyatçıların ne kadar araştırmacı olduklarını anlatmama herhalde gerek yok. Çünkü bunlar, ancak Türkçeye çevrilmiş kaynaklardan bazı bilgileri bir araya getirerek yeni bir harmanla, sanki yeni bir buluş/araştırma ortaya koymuşlar gibi bir çalışma yürütüyorlar. Bunun ötesi yok! Ben burada şahısları muhatap almıyorum; ancak kitle bu konularda bilgisiz olduğu için, fazla kafa karışıklığına meydan bırakmamak için buna açıklık getirmek istedim. Kaldı ki ben, hem sözü edilen Zübeyr b. Bekar, hem de '**el-Müntehab...**' adlı eserinde konu edinmiş hadisleri buraya olduğu gibi yazıyorum. Bakalım yazdıklarım gerçek mi yoksa hayali mi? Bir de, bu konuda sadece Zübeyr bin Bekar değil, onlarca önemli İslami yazardan, önceki baskıda yaptığımdan daha farklı bir şekilde alıntılar yapacağım. Belki yersiz bir tartışma için bu kadar açıklama gerekmez. Ancak ben, tüm tezlerimde kanıtlarla yola çıkıyorum. Şu da var ki, sadece mütercim/çevirmen değilim; aynı zamanda işlediğim konular hakkında (yerine göre) düşüncelerimi de belirtirim. Sözün özü, bu başlık üzerinde biraz fazla duracağım.

İlkönce, başta Buhari olmak üzere birçok İslami kaynaklarda geçen şu hadisi sunmakla konuya giriş yapıp, sonra da az önce sözünü ettiğim Zübeyr bin Bekar'la başlamak üzere konunun kaynaklarına devam edelim.

Şu hadisi, Hz.Muhammed'e 10 yıl yaverlik/hizmetçi görevini yapan Enes bin Malik aktarıyor: '**Gece veya gündüzün herhangi bir saatinde Hz. Muhammed 11** (bazı rivayetlerde 9) **hanımını dolaşırdı/ bir saat içinde bunların tümüyle cinsel ilişkide bulunurdu**' diyor. Bu arada Enes'e, '**Peki Hz. Muhammed bunu yapabilir miydi, bu güce sahip miydi?**' şeklinde soru sorulunca o, '**Biz kendi aramızda, Hz. Muhammed 30 ka-**

dını da tatmin edebilir/bu güce sahiptir diye konuşuruz' yanıtını veriyor.[126]

Benzer hadislerden hareketle, başta **Ahmet Zeyni Dahlan** (1816-1886) olmak üzere, çoğu kaynakta konuya ilişkin Muhammed'e şu yakıştırma da yapılmış: **'Hz. Muhammed'in mucizelerinden biri de cinsellikte başkalarına oranla güçlü olmasıdır.'**

Hz. Muhammed'in hizmetçilerinden Selma anlatıyor: Peygamber bir tek gecede 9 hanımıyla cinsel ilişkide bulundu ve her defasında boy abdesti aldı. Selma Hz. Muhammed'den soruyor: Peki hepsiyle yatıp sonra tek bir boy abdesti alsaydın yetmiyor muydu, diye. Muhammed, **'Böylesi daha güzel'** yanıtını veriyor.[127] Bu hadis, birçok İslami kaynakta var.

Çeşitli İslami kaynaklarda buna yakın bir hadisi de Enes bin Malik anlatıyor: **"Hz. Peygamber, 'bana küfeyt verildi ki, cinsellikte 30 erkeğin gücü demektir' diyordu."** Enes açıklamasını şöyle sürdürüyor: **'O zaman Hz. Peygamberin 9 hanımı vardı ve bir gecede hepsiyle cinsel ilişkide bulunurdu.'**

Buhari'de 'Gusül' kısmında Hz. Muhammed bir saat içinde 11 kadınla cinsel ilişkide bulunurdu şeklinde geçiyor; ama hem aynı bölümde, hem de **'Nikâh'** kısmında iki yerde 'bir saat içinde 9 kadınla cinsel ilişkide bulunurdu' şeklinde de hadisler var.

Burada hemen şu hatırlatmayı yapayım ki, iki hadis arasında çelişki yoktur. Ola ki her iki sözü farklı zamanlarda söylemiş: İlk sözü, Muhammed yanında 11 hanım var iken, ikinci sözü de başka bir zamanda ve Muhammed yanında 9 hanım varken söylemiş

---

[126] Tecrid-i Sarih. Diyanet tercemesi, No:192; Buhari-Müslim hadisleri, El'lülüü vel'Mercan, No:179; Buhari, Gusül, 12. bab; Aynı, Umdet'il Kari, gusül kısmında; Feth'ul Bari, yine gusül kısmında; Nesai, Üşret'i Nisa bölümünde; Begavi, el-Envar fi Şemaili Nebiyyi'l Muhtar, No:1056; Şevkani, Neyl'ül Evtar, 1/289, (birçok kadınla yatıp sonunda tek bir boy abdesti alma kısmında, bir de bir erkeğin kaç eşle evlenebileceği bölümde aktarmış); Beyhaki, Sünen-i Kübra, Nikâh kısmında; Sahih-i İbni Hüzeyme, 1/115; İbni Hibban, Sahih, 4/8; Taberani, Müsned'i Şamiyyin, 4/18; Ayrıca İbni'l Hacer, Lisan'ül Mizan, 1/479 ve Sübül'i Selam, 3/147; İbni Adiyy, El-kâmil, 1/349; Zehebi, Mizan'ül İtidal 1/286; Ebu Ya'li el-Musili, Müsned, 5/472 ve daha sayamadığım birçok İslami kaynak.

[127] 'es'Siret-ü'n-Nebeviyye ve'l-Asar'ül Muhammeddiye adlı yapıtında.

olabilir. Bu pek o kadar sorun yaratmıyor; bunu da böylece belirtmiş olayım.

İslami kesim burada şunu öne sürebilir: Efendim bir kere Hz. Muhammed'in yanında toplu halde 11 kadın hiçbir zaman bulunmamış ki, bir saat içinde hepsiyle cinsel ilişkide bulunsun. Dolayısıyla bu hadis her ne kadar sağlam İslami kaynaklarda geçiyorsa da ve aynı zamanda her ne kadar güvenilir kişiler tarafından rivayet ediliyorsa da, geçerli değildir, diyebilirler ve iddialarını da şöyle sürdürülebilirler: Hz. Peygamber uzun süre yalnız Hz. Hatice ile yaşamış. Çok evliliğe geçiş zamanı ise, Hz. Hatice'nin ölümünden sonrasına ve o da Medine dönemine denk gelir. Kaldı ki Medine'de de onun yanında hiçbir zaman 11 kadın toplu olarak bulunmamıştır. Mesela Medine dönemi 2. yılında 9 yaşındaki Ayşe ile evlenmiş. Daha önce yanında Sevde de vardı, bununla birlikte 2 kadın oluyor. Medine döneminin 3. ve 4. yılında da Ümmü Seleme, Halife Ömer'in kızı Hafsa ve Hüzeyme kızı Zeynep'le evlenmiş. 5. yılda Cahş kızı Zeynep, 6. yılda Cüveyriye, 7. yılda da Safiye, Ümmü Habibe ve Meymune ile evlenmiş. Ayrıca yanında Reyhane ve Marya Kıpti de vardı. Ancak Hz. Muhammed'in ölümünden önce Reyhane ve Hüzeyme kızı Zeynep vefat etmişler. O bakımdan 11 ile buluşması pek sağlıklı olmuyor diye savunma yapılabilir. Yalnız bu savunma gerçekçi değil; çok yetersizdir. Çünkü Hz. Muhammed, Medine döneminde değil az önce isimleri geçen kadınlarla, birçok kadınla evlenmiştir. Bunları, zaten kitapta teker teker dokümanlarıyla birlikte anlatacağım. Enes, az önceki 11 sayısını söylerken, belki bu **11** kadının birlikte yaşadığı dönemde söylemiş/bu mümkündür. Bir kere hangi kadınlardı diye isimleri yok. Dolayısıyla bu 11 sayısı bunlardan olabildiği gibi kalan diğer kadınlarından da olabilir. Benzer yorumlar zaten yeni değildir; Örneğin İbni Hacer Askalani, ilgili hadis hakkında **'Feth'ül Bari'** adlı yapıtında az önceki yorumları gündeme getirmiştir.

İşin ilginç yanı, Diyanet İşleri Başkanlığının, Hz. Muhammed'in cinsel gücünün artmasıyla ilgili az önceki hadisin Türkçe çevirisinde, sanki Hz. Muhammed için bir artı puanmış gibi, **'Tabi ki o en büyük peygamberdir, her konuda diğer insan-**

lardan üstün/farklı olması gerektiği gibi, cinsellikte de farklı olmalı' şeklinde bir açıklama yapılmıştır. Diyanet'in yaptığı gibi, birçok İslami kaynak da bunu pek anormal görmemiştir. Mesela **Menavi**, kendi eseri olan Feth'ül Kadir'de, **'Hz. Muhammed'in cinsel gücünün Allah tarafından artırılması doğal bir şeydir'** diyor.

Aslında insan kapsamlı bir değerlendirme yapınca, Hz. Muhammed'in cinselliğiyle ilgili bu sözlerin neden ortalıkta dolaştığını veya niçin Hz. Muhammed tarafından söylendiğini rahatlıkla anlar. Şöyle ki, 54 yaşından sonra başta 9 yaşındaki Ayşe ve diğer gencecik kızları nikâhına alınca, tabi ki ister istemez toplum tarafından olumsuz bir tepki almaya maruz kalır. Şöyle ki, **'Hz. Muhammed yaşlıdır, bu kadar genç kadının günahına girmiş, nedir onların vebali...'** gibi eleştiriler (illa ki) gündeme gelirdi ve nitekim de gelmiş. İşte bu olumsuzluklara karşı sanki, **'Bakın ben cinsellik konusunda tanrıdan aldığım yiyecekle tüm bu kadınların haklarını** (ziyadesiyle) **verebilirim. Nitekim bir saat içinde hepsini tatmin ederim**' gibi bir yanıt verme gereğini duymuştur, ki amaç budur.

Hadislere devam ediyorum:

Buhari kadar önemli olan Müslim kendi hadis kaynağında '**Hayız**' kısmında, Enes'ten rivayetle, '**Hz. Peygamber birçok hanımıyla cinsel ilişkide bulunurdu, daha sonra tek boy abdesti alırdı**' diyor. Yani her defasında bir boy abdesti almıyordu demek istiyor. Burada önemli olan, onun kısa bir zaman dilimi içinde birçok hanımıyla cinsel ilişkiye girmesi ve muktedir olduğunu öne sürmesi.

İslami kesimce güvenilir sayılan kaynaklarda anlatılan hadislerin tercümelerini az sonra yeri gelince zaten vereceğim; ancak yukarıda belirtildiği gibi, ben ilkin Zübeyr bin Bekar'ın konuya ilişkin kendi kaynağında yazdığı tüm hadisleri vermekle başlamak istiyorum. Şunu da ekleyeyim ki, başta Zübeyr bin Bekar (**172-256.h**), Abdürrazzak (**126-211.h**), İbni Zebale (**ö.199.h**), İbni Sad (**h.230, Bağdat ö.**) Ahmet Zeyni Dahlan (**1816-1886**) ve daha niceleri, kendi kaynaklarında sözünü ettiğim Hz. Muhammed'in Cebrail'den aldığı yemek sonucu cinsellikte doping oldu-

ğu bağlamındaki hadislerin başında, '**Hz. Muhammed'in cinsellikte güçlenmesi konusunda bilgiler veya Hz. Muhammed'in mucizelerinden biri de, başkalarına oranla Allah'ın onu cinsellikte güçlü kılması** (Ahmet Zeyni böyle almış)' biçiminde bağımsız bir başlıkla giriş yapmışlar/ bunun da hatırlatmasında yarar var... Yani anılan konu, özel başlık altında işlemişler.

1) Zübeyr bu konuyla ilgili ilk önce özel bir başlık açmış, ondan sonra hadisleri vermeye geçmiştir. Başlığın Türkçesi şöyledir: '**Hz. Muhammed'e cinsellik konusunda verilen güçle ilgili söylenenler hakkında bir bölüm.**'

Hadisleri sırayla sunalım:

Safvan bin Selim'den naklen Hz. Muhammed'in, '**Cebrail bana bir yemek kabıyla geldi, Ben, içindeki küfeyt** (kimileri kefit diye yazıyor; bu yanlıştır) **denilen yemekten yedim, ondan sonra cinsellikte 40 erkeğin gücüne ulaştım**' dediğini aktarıyor.

Yakup adındaki kişi, Hz. Peygamberin, '**Bana küfeyt verildi, ben cinsellikte 30 erkeğin gücüne ulaştım**' anlamında biraz daha farklı bir hadis rivayet ediyor.

Hasan adında bir ravi, '**Cebrail bana Heris denilen cennet yemeğini getirip verdi ve bu, cinsellik artırıcı bir yemektir 'dedi**' diye farklı bir rivayet aktarıyor.

Yine Hasan, Hz. Peygamberin, '**Cebrail bana cennetten Heris** (yemek) **getirip verdi, ben onu yiyince cinsel gücüm arttı**' şeklinde biraz daha farklı bir hadisini anlatıyor. Aynı kişi Hz. Muhammed'den, '**Cebrail bana Herise denilen cennet yemeğinden getirip verdi ve bunu ye, bununla cinsel gücün artar dedi**' anlamında bu farklı hadisi de aktarıyor.

Malik bin Enes, '**Hz. Muhammed'e, cinsellikte güç verildiği gece, tüm hanımlarını dolaştı/hepsiyle cinsel ilişkide bulundu**' anlamında bir hadis daha veriyor.

Burada şu kısa hatırlatmayı yapalım: Bazı kaynaklarda, her kadınla cinsel ilişkiye girince, diğeriyle girmeden boy abdesti alırdı deniliyor. Bazılarında da hepsiyle girerdi sonra tek bir boy abdesti alırdı şeklinde. Bu bir çelişki değil aslında. Bunun anlamı, demek ki Hz. Muhammed bu konuda özgürmüş, isterse so-

nunda tek bir boy abdesti, isterse her bir sefer için ayrı boy abdesti alırmış. Yani bu bir sorun teşkil etmiyor.

Zübeyr bin Bekar, hicri 172'de doğup 256'da vefat etmiştir. El-Mütehab-ü min Kitab-i Ezvac-i Nebi adlı kitabı, tek cilt olup 72 sayfadan ibarettir. 1983'te Beyrut'ta Risale matbaasında basılmıştır. Sekine Şehabi de bunu tahkik etmiştir. Kitap, Hz. Muhammed'in eşlerini konu alıyor.

Zübeyr bin Bekar'ın böyle bir eseri yokmuş, Arif iftira ediyormuş diyen kişilere ve dinden beslenen çevrelere, hem kaynağın detaylarını, hem de onda konuya ilişkin geçen hadisleri böylece sunmuş oldum. Şunu da belirteyim ki, aynı hadisler ve aynı başlık, Zübeyr bin Bekar'dan önce yaşamış olan Muhammed bin Hasan bin Zebale'nin (h.199 ö.) kitabında da geçmektedir.[128] Tabi ki bu da ayrı bir kaynak. Anılan kitap, 82 sayfa olup Ekrem Ziya Ömer'i tarafından tahkik edilmiştir. 1981'de Medine'de el-Camiat-ül İslamiyye Matbaasında basılmıştır.

Hz. Muhammed'in cinsellik konusunda Allah'tan aldığı yemekle güçlenmesi konusundaki hadisleri aktaranların, önemli sahabiler olmaları ve daha sonra da Hz. Muhammed'e en yakın olan kişiler tarafından itirazsız bir biçimde kaleme alınmaları, ayrıca önemlidir. Ama çağımızda bu tür bilim ve mantık dışı açıklamaların geçerliliği olmadığı için, bakıyoruz yeni yetişmiş kimi İslami yazar-akademisyenler, bir kertede bu hadislerin uydurma olduğunu rahatlıkla söyleyebilirler. Halbuki bu bilgiler, İslam karşıtı kişilerin kaynaklarından alınmamış; tersine İslam'ı savunan yazarların kaynaklarında vardır. O zaman sormazlar mı, madem bu gibi hadisler asılsızdı, peki niye İslami kaynaklara konu oldu? İşte bu tarz sorular gerçek yanıtını bulamıyor. Kaldı ki, eğer bu başlık baştan sona kadar bir bütün olarak ele alınırsa, zaten olup bitenler hakkında gerekli yanıt ortaya çıkar.

Bir de Abdurrazzak'ın el-Musannaf'ından biraz söz etmek durumundayım. Orda da böyle bir şey yokmuş gibi bazı iddialar var. Halbuki ben ondan alıntı yaparken, kitabın bir önceki baskısında, 7. cilt sayfa 506 diye yazmıştım. Şimdi tam net bilgi veri-

---

128 'Mütnehab-ü kitab-ı Ezvc-i'n-Nebi.'

yorum. Çünkü her yayınevi konuyu farklı sayfada işlemiş olabilir. Ben burada ayrıca hadislerin numaralarını veriyorum. İşte bu durumda baskı ne olursa olsun hadis değişmez. Bu kaynaktaki bilgiler farklı bir versiyonla verilmişse de, sonuç itibariyle Zübeyr bin Bekar, İbni Sad, İbni Zebale, Menavi, Isfahani, Ayni ve daha nicelerinin aktardıklarıyla örtüşüyor.

2) A. Razzak (h.126-211), '**Musannaf**' adlı eserinde 14049 ile 14052 nolu hadislerin başında şu başlığı atıyor: '**Hz. Muhammed'in cinsel gücüyle ilgili kısım**' diye. Bunu yazdıktan sonra ilgili hadislere geçiyor. Şimdi de o hadisleri vermeye geçelim.

14049 nolu hadis: '**Cinsellikte Hz. Muhammed'e 40-45 erkeğin gücü verildi**' diye bir hadis aktarıyor ve devamında da, '**Acaba 40 erkeğin mi yoksa 45, bu konuda emin değilim**' diye ekliyor.

14050 nolu hadis. Bunu Sait bin Müseyyeb aktarıyor. Hadis şöyle: '**Cinsellikte Hz. Peygambere 45 erkeğin gücü verildi**' diye...

Az önceki hadisi aktaran Sait bin Müseyyeb 14051 nolu hadiste, '**Hz. Peygambere cinsellikte 45 erkeğin gücü verildiğini, onun gündüzleyin bir kadınla kalmadığını; ancak tümünü dolaştığını/hepsiyle cinsel ilişkide bulunduğunu ve gece gelince de artık sıra kimdeyse onda kaldığını**' aktarıyor.

Musannaf'ta geçen bu üç hadis, sanki rivayet edenlerin kendi görüşleri; ancak daha sonra gelen şu 14052 nolu hadis düğümü çözer. Şöyle ki, **Enes bin Malik**, 'Hz. Peygamber, bana küfeyt verildi ki cinsellikte 30 erkeğin gücü demektir' anlamında, peygamberin ağzından bir hadis aktardığını ve devamında da kendi bildiğini ekleyerek, '**O zaman Hz. Muhammed'in yanında 9 eşi vardı, bir gecede hepsiyle cinsel ilişkide bulunurdu**' anlamında bir rivayet aktarıyor.

Her ne kadar bu hadislerde Cebrail ismi geçmiyorsa da, sonuç itibariyle tema aynıdır. Ona verilen küfeyt ismi geçiyor, 30 erkek gücü kadar cinsellikte güçlendiğini söylüyor ve bir gecede 9 kadınla cinsellikte bulunduğu ifade ediliyor. Kaldı ki, Abdurrazzak konu hakkında belki de bu kadar bilgi edinmiştir. Konu-

ya ilişkin tüm kaynaklarda geçen bilgiler bir araya getirilip değerlendirildiğinde daha net bir sonuç ortaya çıkıyor.

Musannaf'ta anlatılan az önceki hadisler, **İbni'l Cevzi**'nin yapıtlarında da işlenmiştir (Hadis no:1312-1318).[129]

3) **İbni Sad (168-230. H)**, o meşhur kaynağı **'Tabakat-ı Kübra'**sında konuya ilişkin özel bir başlık açmış ve adını da, **'Hz. Muhammed'e cinsellik konusunda verilen güçle ilgili bölüm'** koymuştur. Daha önce de belirtildiği gibi bu başlık, birçok kaynakta bağımsız bir şekilde işlenmiş, ondan sonra da var olan hadislerin anlatımına geçilmiştir.

İbni Sad'ın konuya ilişkin işlediği hadisler şöyle:

Safvan bin Selim Hz. peygamberin, 'Cebrail bana bir (yemek) kabıyla geldi, ben ondan yiyince, cinsellikte 40 erkeğin gücüne ulaştım' sözünü aktarıyor.

İbni Sad bu net hadisten sonra şu hadisleri aktarıyor:

Mücahit anlatıyor, **'Hz. Muhammed'e cinsellikte 40 erkeğin gücü kadar güç verilmiş. Cennette ise cinsellikte, her erkeğe bu dünyadaki erkeklerden 100 erkeğin gücü kadar güç verilecek'** diyor.

Ahmet ve Kabisa adındaki şahıslar, **'Cinsellik konusunda Hz. Peygambere 40 erkeğin gücü kadar güç verildi'** diyerek az önceki hadisi teyit ediyorlar. İbni Sad'da geçen hadislerin bir kısmında ravinin direkt kendi beyanı var: Hz. Peygambere verildi anlamında; bir kısmında da Hz. Muhammed'in bizzat kendi beyanatı var: Cebrail bana bir şey getirip yedirdi, ondan sonra cinsellikte 40 erkeği bile geçtim biçiminde şahsi cümlesi var. Bu hadisleri aktaran İbni Sad, İslam camiasında güzide bir bilgin ve İslam âlimleri arasında zaman olarak da Hz. Muhammed'e en yakın olanlardan, yani Hz. Muhammed'i görmemiş; ama ona en yakın zaman dilimi içinde yaşamış olan bir İslam âlimi. Diyanet işleri başkanlığı da kendi yayınlarında onu bu şekilde ele almış, nerdeyse göklere çıkarmıştır. Bugüne kadar İslam âleminde İbni Sad'a itiraz eden çıkmadı. Bir de bunları sadece o aktarmamış; aynı hadisler, kendisi gibi meşhur olan birçok güvenilir İslami

---

129 'el-Vefa bi Ahval-il Mustafa.'

yazarın kaynaklarında da işlenmiştir. İbni Zebale, Zübeyr bin Bekar, A. Razzak ve İbni'l Cevzi gibilerden az önce alıntı yaptım; başka yazarlardan da bu konuda bilgiler sunacağım.

Bunlara geçmeden, konuya ilgisi nedeniyle farklı bir şey anlatmak istiyorum.

Selma adında bir kadın, Hz. Muhammed herhangi bir eşiyle cinsel ilişkide bulunduğunda, su getirir Muhammed'in eline dökerdi, o da tenasül organını temizleyip başka bir eşiyle cinsel ilişkide bulunmak için hazırlığını yapardı diye İslami kaynaklarda bilgiler var. Bu su dökme işini bazen de Enes bin Malik yapardı. Yani bir erkek cinsel ilişkide bulunmak için birçok kadını aynı gecede sıraya koyuyor (Muhammed), başka bir erkek de (Enes) ne zaman Muhammed'in sevişmesi biterse eline su dökmek için nöbet bekliyor ki gelsin temizlenip diğer hanıma geçsin diye...

Bu söz, başta İbni Sad'ın **Tabakat**'ında (ilgili bölümde) geçmek üzere, başka da birçok kaynakta aktarılmaktadır. Hatta İmam Gazali, **İhyaü'l Ulum** adlı eserinde şöyle bir hadisten söz ediyor: Hz. Muhammed kendi torunları için, "**Hasan bana, Hüseyin ise babası Ali'ye benziyor**" demiş. Yani Hz. Muhammed, 'Hasan'ın kendisi gibi cinsellikte güçlü olduğunu, Hüseyin'in ise o kadar güçlü olmadığını' ifade etmek istemiş diyor **İmam Gazali**.[130] Hatta bazen Hz. Hasan bir gün içinde 4 hanımını boşar, yerlerine aynı günde 4 yenisiyle evlenirdi ve onun evlendiği kadın sayısı **200**'den fazlaydı diyor İmam Gazali ve devam ediyor: Hz. Muhammed'in sahabelerinden/arkadaşlarından 3 ve 4 kadınla evli olanlar çoktu; ancak 2 kadınla evli olanların sayısı o kadar fazlaydı ki, kimse bunu hesaplayamıyordu, diyor. Burada, Hz. Ali'nin, Fatma'nın ölümünden 7 gün geçtikten sonra başkasıyla evlendiğini de yazıyor. Ne yazık ki, bu çok abartılı görünen sözleri ve olayları, İmam Gazali gibi bir İslam düşünürü kaydediyor. Burada şu anormal örnek de var: Hz. Muhammed'in arkadaşlarından Şube oğlu Mugire, hayatında toplam 80 kadınla evlenmiş. Tabi ki bunların hepsi bir aradaydı demiyor; ama bir ge-

---

130 'Bab-ü Adab-i Nikâh' kısmı 2/30 da.

tirmiş, bir boşamış ve bu şekilde devam etmiş.[131] Amacım burada Hasan falan değil ve buna da şahsen inanmıyorum. Bana göre bunlar, Muaviye, yani Hz. Ali'nin ailesine karşı kini olan kesimin iftiralarıdır. Çünkü benzer açıklamalar hem sağlam diye bilinen hadis külliyatında geçmiyor, hem de Fatma Medine döneminde evlenmiş ki, zaten Hz. Muhammed Medine'de 10 yıl yaşadıktan sonra ölmüştür. Peki bu çocuklar henüz ergenlik çağına gelmeden Hz. Muhammed onların cinsellikte kendisi gibi güçlü veya zayıf olduklarını nerden bilsin? Ancak eğer Cebrail kendisine bu konuda vahiy getirmişse bu ayrı! Kaldı ki beni ilgilendiren, tanrıyı arkasına alıp her söylemini ona mal eden Hz. Muhammed'dir, onun kadına bakışıdır; ben diğer şahıslar üzerinde durmam. Çünkü onlar bu sistemin kurucuları değil. Ancak şu da önemli ki, yaklaşık bin yıl önce İmam Gazali gibileri bu gibi rivayetleri işlerken, neden İslam âleminden kimse ses çıkarmadı ve ey Gazali, nerden getiriyorsun bu gibi yalan rivayetleri, demedi!

Kimileri benzer hadislere karşı şu tarz savunma yapabilir: Efendim her ne kadar İmam Gazali önemli bir İslam düşünürü, hatta filozofu da olsa, o bir hadis uzmanı değildir. Dolayısıyla onun Hz. Hasan hakkında öne sürdüğü hadisler yalandır. Bu, tıpkı Süleyman Ateş ve Bediüzzaman Sait Nursi'nin Ebu Hureyre hakkında söylediklerine benzer. Süleyman Ateş, "Ebu Hureyre eşeğe binip Medine sokaklarında tur atardı ve çekilin emir/vali geliyor çekilin derdi. Hatta Halife Ömer, rüşvet nedeniyle onu valilikten alıyor ve hadis rivayeti konusunda ona yasak bile koyuyor ve "Sen Hz. Muhammed'in hadislerini alma/rivayet etme! Aksi halde seni asıl memleketin olan Devs bölgesine geri gönderirim" diyor.[132] Yani, sanki Nasrettin hoca gibi komedyen bir tipi vardı, demek istiyor ve onu çok küçük düşürüp aldığı hadisler hakkında kuşku uyandırıyor. Bunu. Turan Dursun'a verdiği yanıt anlamındaki "**Gerçek Din Bu**" adlı yapıtında anlatıyor. Yine Ayşe, Ebu Hüreyre'ye, **"Bırak bu hadis işini, sen hadis rivayet**

---

131 Gazali, İhya'ül ulum, Nikâh kısmı, 2/75-76

132 İbni Kesir, El-Bidaye ve'l Nihaye, 8/106.

etmekten vazgeç" deyip onu yalancılıkla itham etmiştir. Ama aynı zamanda Sait Nursi ise nerdeyse Ebu Hureyre'yi göklere çıkarıyor. Gel de bu işin içinden çık bakalım!

Daha ilginç bir örnek: Yaşar Nuri Öztürk, 1990'larda yazdığı Kur'an mealinde Nisa Suresi 34. ayette geçen kısa bir cümle için özetle, **'Siz erkekler gerekirse eşlerinizi dövebilirsiniz'** diye açıklama yapmış; ama daha sonra bakmış ki, bu iş bu çağdaş dünyada bu şekilde yürümüyor; bu sefer sonraki baskılarda 'Eşlerinizi dövebilirsiniz' yerine aynen şu ifadeyi kullanmıştır: **"Onları evden çıkarın/bulundukları yerden başka yere gönderin."** Bu açıklamanın kelime denklemiyle uzaktan yakından bir ilgisi yoktur; ama kabul edelim ki var. Peki be mübarek, nereye göndersinler söyler misin? Eğer burada amaç boşanmaysa niye açıkça bunu belirtmiyor; yoksa onları evden çıkarın demekten maksat ne? Huzurevine mi göndersinler, başka bir kadın kampına mı göndersinler, var mı bunun açıklaması? Yok! Bir de aynı durum acaba erkek için de geçerli mi, gerekirse kadın da erkek eşini evden çıkarabilir mi, bulundukları yerden başka yere gönderme yetkisine sahip mi? Asla değil! İşte bunlarınki böyledir: Doğru dürüst bir ölçü yok. Kimisi aynı nesneye beyaz diyor, ama başkası ona siyah da diyebiliyor.

Prof. Suat Yıldırım başkanlığında Türkçeye çevrilen Fahrettin er-Razi'nin **'Mefatih'ül Gayb'** adlı tefsiri, Bakara Suresi'nin 22. ayetinde, yer ve gökle ilgili yorumu hakkında, **"Maalesef Fahrettin er-Razi burada yanılmıştır"** diyebilmekte. Bunların bir taktiği de bu: Zorda kalıp savunma yapamadıkları zaman, meşhur da olsalar kendilerinden önceki yazarları eksik buluyorlar, kusuru onlarda buluyorlar.

Fikir olsun diye bu konuda bir iki enteresan örnek daha verip asıl konuya devam edelim. Vereceğim örnekler çeşitli İslami kaynaklarda geçiyor; ama herkes Arapça bilmediği için Türkçeye çevirisi yapılan bir kaynaktan alıntı yapalım. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Süleyman Uludağ, kendi kitabında şöyle örnekler veriyor: Dört hak mezhep liderlerinden İmam Ahmet b. Hanbel, ölene kadar karpuz yememiştir. Neden karpuz yemiyorsun diye kendisinden soru-

lunca, "Hz. Muhammed'in karpuzu ne biçimde yediği hakkında bana bilgi ulaşmadı da ondan" yanıtını vermiştir.[133] Yani, ben Muhammed'in yaşantısı dışına çıkamam, hayatım, onun yaşantısının bir kopyasıdır demek istiyor. Ben de derim ki, demek ki bu zat şimdi yaşasaydı ne karayoluyla, ne de havayoluyla bir yere gidemezdi. Çünkü Hz. Muhammed ne arabaya binmiş, ne de uçağa. Zira o zaman bunlar yoktu. O halde İmam Ahmet b. Hanbel ya ata binerdi ya deveye ya da merkebe. Üstelik bu mentalitede olan kişi, bir mezhep lideri. Ama aynı adam, bir diğer mezhep lideri İmam-ı A'zam hakkında, **"Onun düşüncesi de, hadis bilgisi de zayıftır/eksiktir. Ebu Hanife'nin İslam için tehlikesi, şeytanın verdiği tehlikeden daha fazladır"** diyor.[134] Yine İslam'da Kur'an'dan sonra İslam'ın nerdeyse ikinci anayasası durumunda olan **"Sahih-i Buhari"** yazarı, İmam-ı A'zam hakkında, **"O, peygambere ters düşmüştür"** ifadesini kullanmış ve en önemlisi de, kendi kitaplarında İmam-ı A'zam'ın ismini bile anmak istememiş, gerektiği yerlerde de ismini yazmak yerine, **"Bazı insanlar da bu konuda şunu demiştir"** şeklinde geçiştirmiştir.

Yine Hadis ilminde Buhari'den sonra gelen ikinci adam Müslim ve yine hadis yazarlarından Tirmizi de İmam Buhari gibi Ebu Hanife'ye karşı olumsuz bir tutum içine girmişlerdir.[135] Mevlana da, **"Biz Kur'an'ın özünü aldık, postunu, kabuğunu da köpeklerin önüne atıyoruz"** demiş.[136] Mevlana, bugün piyasada Kur'an'ın harflerini okuyup da (hatim indirme yoluyla) milletten para toplayan veya sevap kazanmak amacıyla anlamını bilmeden Kur'an okuyan kişileri köpeğe benzetiyor. Benim insana köpek diyecek ne hakkım var, ne de böyle bir şey felsefemde var. Ama eski zaman insanları birbirlerine böyle ağır hücumlarda bulundukları halde, insanlar hâlâ kalkıp da bu çağda onlardan

---

[133] Prof.Dr. Süleyman Uludağ, İslam Düşüncesinin Yapısı, s.52, Dergâh yay. 1985 İst.

[134] Prof. Süleyman Uludağ, age, s.99.

[135] Prof. S. Uludağ, age, s.100

[136] Prof. S. Uludağ, age, s.141

medet umuyorlar, düşüncelerini rehber olarak kabul ediyorlar. İşin ilginç olan tarafı bu işte!

Ebu Avane anlatıyor: Ben de İmam A'zam'ın yanındaydım; "Henüz tam olgunlaşmamış hurmaları çalanın cezası nedir?" diye bir fetva soruldu. O da, "Eli kesilir" yanıtını verdi. Ben de hemen itiraz ettim ve Hz. Peygamber, 'Meyve ve olgunlaşmayan hurma hırsızlarının eli kesilmez dediğini" ona söyledim. Buna karşı İmam A'zam, "Ama böyle bir hadis bana ulaşmadı" karşılığını verdi. Ben de, "İşte ulaştı, haber yolla verdiğin fetvadan vazgeç" dedim. Bu sefer imam, "Artık olan oldu, verdiğim fetva her yere ulaştı biz geri cayamayız" karşılığını verdi diyor. Yine meşhur hadis âlimlerinden Abdurrahman b. Mehdi, "Ebu Hanife ilim nedir bilmezdi. Yanlış yola yönlendirdiği insanların günahı kıyamet günü onun sırtına yapışacaktır. Ebu Hanife'nin düşüncelerini sakın tutmayın" demiştir.[137] İmam Şafii ise İmam-ı A'zam hakkında, "İmam-ı A'zam, Peygamberin getirdiği sistem dışında, kendine özgü batıl bir mezhep oluşturmuştur" diyor. Yine aynı zamanda bir mezhep lideri olan Süfyani Sevri'nin şu açıklaması çok garip: İmam A'zam vefat edince Süfyani Sevri, Abdussamet adındaki kişiye, "Git İbrahim'e söyle, ümmetin fitnesi, belası öldü diye müjde ver" demiş. Öbür taraftan bakıyoruz ki, İbni Cerir Taberi gibileri de İmam Malik hakkında kötü şeyler yazmışlar...[138]

Sakın yanlış anlaşılmasın: Ben sivri bir örnek verdim; aslında diğer imamlarla ilgili de benzer örnekler var; ancak Hanefilik Türkiye'de hem resmi mezhep, hem de büyük bir çoğunluk Hanefi olduğu için onu bilerek örnek seçtim. Amacım burada insanların inançlarıyla, mezhep liderleriyle alay etmek veya bunu küçümsemek değil. Zaten bunları aktaran bir ilahiyatçı akademisyen ve şu an görevi başında, devletin bir üniversitesinde de hocalık yapıyor. Ben bununla, hazin bir manzarayı okurlarla pay-

---

137 Prof. S. Uludağ, age. s.57

138 Prof. S. Uludağ, age s.99'da alıyor bunu ve İmam Şafii'nin 'el-ümm', 7/267 ve 272. 'er-Risale' s.507 ve 'Duha'ül İslam, 2/156. İmam Gazali, 'el-Mustafa' 1/274'ten alıntı yaparak.

laşmak istedim. Yüzyıllar önce birbirlerine bu kadar hakaret eden, birbirlerini bu kadar küçümseyen insanlar, ne ilginçtir ki, bugünkü çağdaş dünyada hâlâ lider kabul ediliyor ve bugünkü insanlar, hayatlarını onların verdikleri fetvalarla düzenlemeye çalışıyorlar... İşte bu örneklerden kastım bu.

Ortalıkta dolaşan ve İmam Gazali'nin **İhya**'sına aldığı bir rivayet yüzünden konuyu bu kadar uzattım. Ama bu rivayet nedeniyle verdiğim örneklerin yararlı oldu kanısındayım. Asıl beni ilgilendiren Kur'an'ın kendisidir; ama ister istemez insan bazen benzer konularla karşı karşıya kalınca bir açıklama yapmak zorunda kalıyor.

4) Ebu Naim Isfahani, Cabir'den rivayetle Hz. Muhammed'in; 'Cebrail bir (yemek) kabıyla bana geldi. Ben, küfeyt denilen o yemekten bir kez yedim. Böylece cinsellikte 40 erkeğin gücüne vardım' açıklamasını aktarıyor.[139]

Ebu Naim başka bir eseri olan **Tıp** kitabında ise, Hz. Muhammed'in, 'Cebrail bana Heris denilen cennet yemeğinden getirdi ve bu, cinselliği artırır dedi' hadisini yazıyor. Bu iki hadis arasındaki fark, birinde yediği cennet yemeğinin adı '**Küfeyt**', diğerinde ise, **'Heris'** olarak geçmesidir.

5) Hindi (h. 885-975), **Kenz'ül-Ummal** adlı eseri no: 18686'da, Enes bin Malik'ten rivayetle, 'Hz. Peygamber'in, bana küfeyt verildi, bunun, cinsellikte **30** erkeğin gücü demek olduğu' sözünü aktardıktan sonra devamla, 'O zaman Hz. Peygamberin yanında **9** hanımı vardı ve bir gecede hepsiyle sevişiyordu' diyor.

Yukarıda geçen Isfahani hadisi, aynı zamanda 'Fedail' kısmında geçiyor. 'Cebrail bana bir kapla geldi, içindeki küfeyt denilenden bir kez yedim. Böylece cinsellikte 40 erkeğin gücüne vardım' anlamında aynı kitabın bir başka yerinde veriyor.[140]

İlginçtir ki, yazar kendi kaynağında bazı hadislere '**zayıftır-asılsızdır**' diye kayıt düşürdüğü halde; bu hadisler hakkında herhangi bir olumsuz not da düşürmemiştir. Düşürseydi yine değişen

---

139 12759 nolu hadis ve 8. cilt, s. 421.

140 'Hülliyet-ül Evliya' adlı yapıtında no 31896 hadiste.

bir şey yoktu. Çünkü, bunlar İslam'a inanan yazarlardır. Dolayısıyla hoşlarına gitmeyen bir hadise, **"zayıftır"** deyip savunma yapabilirler. Ama buna rağmen olumsuz bir not eklememiştir.

Cebrail'in Hz. Peygambere bir şeyler yedirmesi sonucu onun cinsel gücünün aşırı derecede arttığı anlamındaki hadisler, İbni'l Cevzi'nin **Mevzuat** adlı yapıtında da ele alınmış. O, 3/158'de konuya ilişkin daha farklı hadisler de almıştır. Mesela Muaz bin Cebel'in, '**Ben Hz. Muhammed'den sordum, hiçbir zaman cennet yemeğini yedin mi, diye. O da evet; ben Heris denilen yemekten yedim ve böylece cinsellikte 40 erkeğin gücüne ulaştım**' anlamında bir karşılık veriyor. İbni'l Cevzi, adı geçen eserinde bu yemekle birlikte cinsellikte 40 erkeğin gücüne varma hadisini, Huzeyfe ve İbni Abbas'tan aktarıyor.

İbni'l Kayserani de benzer şeyleri yazmıştır.[141]

Ayrıca Hz. Muhammed'e cinsel gücünün artırılması için 'küfeyt' verildiğine ilişkin hadis, Begavi'nin (h.432-516) "El-Envar..." adlı kitabında no:1058'de de geçmektedir.

6) Heysemi (h.ö.807) de Cabir'den, **'Hz. Muhammed'e küfeyt verildiğini, bunun cinsellikte güçlü olmak demek olduğu'** anlamında bir hadis aktarıyor.[142] Aynı eserde, Ömer'in oğlundan 7554 nolu şu çarpıcı hadisi veriyor: "**Andolsun ki, cinsellik konusunda benim kadar güçlü yoktur; ancak Hz. Muhammed hariç, o benden daha güçlüdür.**"

Heysemi, az önceki hadisin, Taberani'nin de iki önemli kaynağında geçtiğini belirtiyor ve bu hadisi aktaran kişilerin güvenilir kişiler olduğunu ifade ediyor.

Ömer'in oğlu, **'Yeryüzünde cinsellikte Hz. Muhammed kadar güçlü biri yoktur'** diyorsa, bu çok anlamlıdır. Çünkü İslami kaynaklarda anlatıldığına göre, İbni Ömer cinsellikte çok azgın biriydi. Dolayısıyla bu konuda önemli bir bilirkişidir demek isabetli olur. Zira kendisi ramazanda her akşam orucunu, iki cariyeyle cinsel ilişkide bulunmak suretiyle açardı. Bundan kaç

---

141 'Zehiret'ül Huffaz, 1/218'de.

142 'Mec'me'ü-z-Zevaid' adlı yapıtında, hadis numarası 7553.

yıl önce Sayın Zekeriya Beyaz'ın gündeme getirdiği, **'İnsan orucunu seksle de açabilir'** sözleri, bu tür kaynaklara dayanır; yoksa kafadan uydurduğu yeni bir fikir değildir.

Kimi sahabenin orucunu seksle açtığı konusu, **A. Melik bin Habib'**in (h.238 ö.) kitabında anlatılmaktadır.[143] İbni Ömer, daha önce ifade edildiği gibi, genelde ramazan orucunu cinsel ilişkide bulunmak suretiyle açardı ve hatta çoğu kez akşamla yatsı arasında 3 cariye ile ilişkiye girer, ondan sonra kalkıp boy abdestini alır yatsı namazına giderdi, diye enteresan açıklamalar da var bu kaynakta. Hatta burada daha farklı rakamlar da var. Mesela; 11 cariye ile ilişkiye girerdi, şeklinde.[144]

Yazar, adı geçen kaynağında başka İslami yazarların da bu bilgileri aktardığını belirtiyor... Onun, İslam'ın ilk yıllarına en yakın biri olması, ayrıca önemlidir.

Hz. Muhammed'e Cebrail tarafından verilen bu özel yemeğin adı, değişik kaynaklarda **küfeyt, bud'a, budaâ, heris-herise** gibi isimlerle ifade edilmekte...

Burada bir hatırlatma yapalım: Tabi ki hiçbir şekilde inandırıcılığı olmayan bu hadislerin karşısında bazı (modernist-reformist) İslami yazarlar, **bu tarz hadisler batıldır ve bunlar Hz. Muhammed'e iftiradır**, şeklinde hiçbir gerekçe göstermeden kabul etmiyorlar. Bunların başında 1914'te Arnavutluk'ta doğan Nasiruddin Elbani gelmektedir.[145] 1901'de dünyaya gelen Ahmet bin Sıddık Gummari, **el-Mugir** adlı eserinde bu tür hadislerin zayıf olduklarını, Hz. Muhammed'in böyle bir şey söylemediğini, iddia ediyor. Özellikle **Elbani**, beğenmediği hadislere sadece zayıftır veya batıldır deyip evet-hayır biçiminde es geçiyor. Bu şekil bir geçiştirme elbette inandırıcı olmaz. Bu iş sadece evet–hayırla olmaz; İslami kaynaklarda bu kadar doküman varken bunları yok saymak olur mu?

---

143 'Kitab'ü Edeb-i Nisa', s.178 ve devamında anlatılır.

144 Bütün bu açıklamalar, Kitab-ü Edeb-i Nisa, s.154, 159, 178, 197, 199, 462 ve 465'te geçmektedir.

145 Es'Silsilet-ü Zayife', no 1685 ve 1686 ve 'Zayif'ü Cami-i's-Sagir', No:63 ve 64 gibi yerlerde böyle diyor.

Yukarıda gerek heris/herise olsun, gerek küfeyt olsun, Hz. Muhammed'in cinsel isteği artsın diye Cebrail'in getirdiği yemek hadisi, aynı zamanda Suyuti'nin (h.911 ö.) kaynaklarında da var.[146] Menavi de, **'Feyz'ül Kadir'** adlı eserinde bunları işlemiştir. Ayni, Buhari'nin şerhi olan **'Umdet'ül Kari'** adındaki kitabında ilgili hadis şerhinde, Hz. Muhammed'in, **'Cebrail bana cennetten küfeyt getirip verdi, ben yiyince cinsellikte 40 erkeğin gücüne ulaştım'** hadisini aktarıyor.

Kısacası, bu konudaki hadisler, geniş bir yazar kitlesi tarafından çeşitli dini kaynaklara konu olmuştur; bunlardan ancak bir kısmını buraya aldım... Aslında çok farklı ve enteresan açıklamalar da var. Mesela; Muhammed Abdurrauf el-Menavi (h.952-1031), **'Feyz'ül Kadir'** adlı yapıtı 86 nolu hadiste, **'Tirmizi de Hz. Muhammed'in şu sözüne sahih** (yani sağlam) **demiştir'** dedikten sonra devam ediyor: 'Hz. Peygambere cinsellikte verilen 40 erkeğin gücünden kasıt, cennetteki erkeklerin gücüdür. Ki orda her erkeğin cinsel gücü bu dünyadakinden 100 kat daha fazladır. Bu durumda Hz. Muhammed'e verilen bu 40 erkek gücü, onların bu dünyadaki gücü değil; öbür dünyadaki gücü oranında kastedilmiştir.' Daha sonra şu sonucu belirliyor: **'O zaman onun cinsellik gücü, toplam 4000 erkeğin gücüne bedeldir.'**

Bu sayının 4000 erkek gücüne bedel olduğunu yazan yazarlardan biri, Buhari üzerine şerh yazan **Ayni**'dir (m.1361-1451). Kendisi, **Umdet'ül Kari** adlı eseri 'Gusül' bölümünde anlatıyor. Hatta, burada Hz. Muhammed'in 50 civarında eşinin olduğunu söylüyor ve teker teker bunların isimlerini veriyor... Bir diğeri de yine Buhari üzerine şerh yazan **Feth'ül Bari**'dir. O da 40 erkek gücünden kasıt, **4000** erkektir diyenler de vardır diyor... Menavi başta olmak üzere, çoğu yazar, bu heris/herise veya küfeyt denilen yemeğin, hangi maddeden oluştuğunu da yazıyorlar... Et ve buğdaydan yapılmıştır diye aktaranlar var.[147] Hatta Menavi, Hz. Muhammed'e 40 erkek gücü verildi sözüne, peygamberlikle ne alakası var anlamında itirazlar gelebilir diyor ve **"O bir peygamberdir, tabi ki bu konuda da diğer insanlardan farklı ol-**

---

146 'el-Camiu's-Sagir Min Ehadis'il Beşiri'n-Nezir'de.

147 Fayz'ül Kadir, no.86 hadisin şerhinde bu açıklama vardır.

malıdır", şeklinde inandırıcı olmayan bir yanıt verip benzer hadisleri olumlu buluyor...

Hz. Peygamber, "**Hayatımda en çok kadın ve koku severim. İnsan acıkır yemek yer biter, susuz kalır, su içer biter; ancak ben hayatımda kadınsız edemem**" diyor. Farklı bir versiyonda da, '**Ben yemeksiz ve susuz yaşayabilirim; ancak kadınsız asla'** diyor.[148]

Burada göze çarpan bir şey var. Dikkat edilirse, bu hadisleri rivayet edenler başta sahabiler ve daha sonra bunları takip eden İslam'daki hemen hemen ilk güzide şahsiyetler. (Vakıdi, İbni Sad, İbni Bezale, Zübeyr bin Bekar gibi.) Ancak zamanımızda artık böyle iddiaların insanlar tarafından benimsenmesi olasılığı olmadığından bazı İslami yazarlar, Hz. Muhammed'i salt savunmak niyetiyle, **'Hayır bunlar hadis olamaz, bunlar olsa olsa ancak yalandır...'** gibi laflarla savunma yöntemini uyguluyorlar. Az sonra değineceğim gibi, konuya genel bir bakışla bakıldığında, gerçek kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Cebrail'in Hz. Muhammed'e bir şeyler verdiğini yazan kaynaklardan bir kısmını dipnot olarak aşağıya alıyorum.[149] Her ne

---

[148] Bu hadis, Muhammed bin Ebubekir Eyup ez'Zar'i İbni'l Cevzi (691-751) 'Revzet'ül Muhibbin ve Nezhet-ül Müştakin' 1/204 adlı eserinde belirtiyor. Yine bu yazar (İbni'l Cevzi) Tıbb-i Nevevi' adlı eseri s.195'te de bunu almıştır. Ayrıca aynı hadis, İsmail Ac'luni de (1676-1749) 'Keşf'ül Hafa' adlı eseri 'Ha' harfi bölümü, No:1089 hadisin açıklama kısmında ele alınmıştır. Muhammed'-ül Baz, 'Hadaik'ül Mut'a' adlı tek ciltlik eserinde bu hadisi olduğu gibi almıştır. Baz, aynı zamanda 'Fecir' gazetesinde yetkili bir isim. Hz. Muhammed ve arkadaşlarını eleştirdiği için, onun hakkında dinden çıkmış hatta Hıristiyan olmuştur diyenler var... Yine Zad'ül Maad 4. cilt, Hz. Muhammed'in cinselliği bölümünde bunu aktarmış. Ac'luni bunu, 'Keşf'ul Hafa'da almış. Hatip-el Bağdadi, 'Bağdat Tarihi' adlı yapıtında, Ebu Y'ali el'Musılı, Müsned'inde, Ebu Avane, (Müstağlak adlı eserinde), Beyhaki, Deylemi, Hakim (Müstedrek) ile Kenz'ül Ummal'da, No:17346 da bu hadisin farklı bir versiyonunu veriyor.

[149] Hindi, Kenz. No:18686 ve 18696; Zübeyr b. Bekar, Muntahab-ün mün kitab-i ezvac-i Nebi' yapıtının son sayfalarında. İbni Sad, Tabakat, Muhammed'in gece hayatında güçlü olduğu başlığın altında yazıyor. A.Razzak,'Musannaf', No:14049-14052; Ebu Naim Isfahani, 'Hülliyet-l Evlaiya', No:12759; İbni'l Cevzi, 'El-Mevzuat', Muaz bin Cebel'den aktarıyor. Heysemi, Mec'maü-z-Zevaid' No. 7553 ve 7554... hadisler; Begavi, 'elüAncar..', No.1058; Abdurrauf Menavi, 'Feydul kadir', No:86.

kadar sağlam diye kabul görmüş İslamı kaynaklarda bu hadisler varsa da; yine de gerçekten bunların aslı var mı yok mu, acaba olay nedir sorusuna, geniş bir yelpazeden bakarak inandırıcı yanıt bulmaya çalışalım.

Bence, Hz. Muhammed'in bu sözleri söylediğinde zerre kadar şüphe yoktur. Şöyle ki, Osman hemen hemen onun yaşıtı ve Muhammed de bilindiği gibi 25 yaşına kadar evlenmemiştir. Daha sonra evlenince ondan doğan 2 kız çocuğunu zaman içinde kendi yaşıtı olan Halife Osman'la evlendirmiştir. Peki sorulmaz mı, acaba bu kızlar kaç yaşlarındaydı, Osman kaç yaşında? Yine Muhammed 54 yaşında iken 9 yaşındaki Ayşe ile ve kitapta isimlerini ve yaşlarını açıklayacağım o gencecik kadınlarla (birçoğunun da eşlerini ya savaşlarda öldürüp ele geçirmek suretiyle veya eşlerini canlı yakalayıp daha sonra öldürmek gibi bir yöntemle) evlenmesi açıklanabilir bir olay mı? Yine evlatlığı Zeyd'in eşi Zeynep'i bir biçimde ele geçirip nikâhına alması ve inandığı Allah'ı şahit göstermesi,[150] insanlar kendi evlatlığı Zeyd'in eşi onun geliniydi, geliniyle evlendi demesinler diye, '**Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir**'[151] gibi ayetlerle kendini savunması izah edilebilir mi? Yine eşlerini kontrol altında tutmak için, '**Ey Muhammed eşleri! Evlerinizde oturun. Önceki cahiliye dönemi kadınlarının açılıp saçıldığı gibi siz de açılıp saçılmayın**' diyerek tanrı adına eşlerini tehdit etmesi ilginç değil mi!? Zeyd'in hanımı Zeynep'le gerdeğe girdiği gece, dağılmayan cemaate karşı **'Cebrail Allah'tan ayet getirdi'** diyerek[152] **'Kalkın gidin, ne bekliyorsunuz?'** gibi akıl almaz cümleler öne sürmesi hiçbir şekilde izah edilebilir mi?

Yine bilindiği gibi Hz. Muhammed'le Ömer hemen hemen yaşıttılar. Ömer, Ali'den yaklaşık **30** yıl büyük iken, gün gelir Ali'nin 5. sırada dünyaya gelen kızıyla evlenir. Ki o zaman kızcağız yaklaşık 10 yaşlarında, Ömer'se 60 yaşlarındadır ve ondan biri kız, diğeri oğlan 2 çocuk dünyaya gelir. Böyle bir ekibin mensuplarından

---

150 Ahzab suresi 36-37. ayetleri.

151 Ahzab, 40.

152 Ahzab suresi 53. ayeti.

inandırıcılığı olmayan her açıklama beklenebilir. Benzer örnekler çoğaltılabilir. İşte bu yüzden, Hz. Muhammed, kolaylıkla konumuzla ilgili hadisleri de söylemiştir diyorum... Kaldı ki, bunlar zaten İslami kaynaklarda vardır; yoksa İslam'ı kabul etmeyenler tarafından yazılan kaynaklardan birer alıntı değildir. Eğer bunlar uydurmaysa, niye İslami kaynaklarda vardır, diye sorulmaz mı? Şu da dikkate alınmalı ki, ne Enes bin Malik, ne de cinsel ilişkiden sonra kendini yakalayan Hz. Muhammed'e su döken Selma, Muhammed'in içerde ne yaptığını görmemişler.

Bence, Cebrail'in getirdiği yemek olayı da, Muhammed'in 9 veya 11 kadını bir saatte tatmin etmesi de bir uydurmadır, onunla hizmetçileri arasında bir danışıklı dövüştür. Nasıl olsa Enes de, Selma da Muhammed'in emir kulları. Kendisi bir saatte eşlerini dolaşmış olabilir; ancak bir şey yapmamış, hepsi film, hepsi senaryo. El-âlem desin ki, maşallah Muhammed hepsini tatmin ediyor... Olay bu! Yoksa Hz. Muhammed bir saatte bilmem şu kadar kadını tatmin etti, bu kadarını da edebilirdi gibi lafların inandırıcılığı yok! Yineliyorum: Topladığı bu kadar kadına karşı muhalefetten eleştiri almasın diye hepsi senaryo. Şu da var ki, Hz. Muhammed belki de Selma ve Enes'e ben hepsiyle bir saatte yattım demiş olabilir.

İbni Ömer'in hadislerine gelince (hani az önce Hz. Muhammed dışında bu dünyada cinsellik konusunda benden daha güçlü yoktur demişti), bu insan Muhammed'in evindeki kadın sayısına bakarak böyle bir değerlendirmede bulunmuş olabilir; yoksa Muhammed'in daha güçlü olduğunu nerden bilsin, ölçü ne ki!

21) Hz. Muhammed, Kadına Sabır Öneriyor

Hz. Muhammed, kadın alma konusunda erkek için kesenin ağzını sonuna kadar açık bırakmışken, kadın için zorunlu durumlarda bile sabır önerisinde bulunuyor. Şöyle ki, şayet bir kadının kocası savaş meydanında bile kaybolsa ve ondan hiçbir haber alınmıyorsa, bu durumda kadın en az bir yıl beklemeli. Fakat, hayat-

ta olup da onun yeri –esir alınmış veya hapse atılmış diye– biliniyorsa, o zaman bir yıl şartı yoktur, kadın onun tahliyesini beklemelidir diyor. Halbuki bir kişinin savaş meydanında kaybolması, büyük ihtimalle öldürüldüğüne işarettir. İşte Hz. Muhammed'e göre, böyle bir durumda kadının beklemesi gerekiyor. Ben, kadın beklemesin demiyorum; itirazım, iki cins arasındaki farklı yaklaşıma yöneliktir; yoksa sevgi temeline dayalı bir evlilikte eşler birbirlerini beklerse, elbette buna kimsenin itirazı yok. Bu, eşlerin bileceği iştir. Burada ben eşler arasında ne yapılması gerektiği konusu üzerinde durmuyorum; amacım, İslam'da bir erkek, istediği zaman –eşi veya eşleri hayatta da olsa/olsalar– başka bir kadınla evlenebiliyor; bu kapı ona ardına kadar açık, buna hiçbir engel yok. Ama kadın, hapse girse veya esir düşse, Kur'an'a göre erkeğe engel yok. İşte aradaki bu fark önemli.[153]

22) "Erkeklerin Sayısı Azalacak"

Hz. Muhammed bir sözünde, "Kıyametin işaretlerinden biri de erkeklerin azalmasıdır. Hatta öyle bir gün gelecek ki, bir erkek 50 kadına bakacak (bu kadar kadına bir erkek düşecek)" diyor.[154] Amaç, savaşlardaki erkek zayiatı mı, yoksa başka bir şey mi, hadis metninde bu açık değil. Ancak bu olay, Hz. Muhammed'in kadına bakışı çerçevesinde (genel yaklaşımının bütünü) içinde ele alınırsa; hanımlar kocalarını fazla sevsinler, emirlerini yerine getirsinler/itaatkâr olsunlar diye bunu bir taktik olarak söylemiştir diyebiliriz. Çünkü gelişen dünya olayları karşısında erkeğin mi, yoksa kadının mı, tabir caizse "**kelaynak**" gibi neslinin tükeneceğini kimse kestiremiyor. O bakımdan, Hz. Muhammed'in bunu, kadınları kocalarına karşı itaatkâr kılmak istemesinden başka bir niyetle söylediğine ihtimal vermiyorum.

---

153 Buhari, Talâk, 22. bab.

154 Tecrid-i Sarih, No:72; Buhari-Müslim, age. No:593; Buhari, Nikâh, 110, Zekât, 9; Müslim, Zekât, 18, No:1012.

23) Hz. Muhammed Evlilikte Kızları Tavsiye Ederdi

Hz. Muhammed, bir savaş dönüşü evli olan Cabir b. Abdullah'a, "Sen kızla mı evlendin, yoksa dulla mı?" diye soruyor. Adam, dulla evlendiğini söyleyince Hz. Muhammed, "**Keşke bir kızla evlenseydin daha iyi olurdu. Sen onunla mutlu olurdun, o da seninle**" karşılığını veriyor.

Bu, hem Buhari, hem de Müslim'in ortak işledikleri hadislerdendir. Müslim bunu 5 değişik şekilde aktarmıştır.[155] Bu arada sözü edilen Cabir, çok mantıklı ve yerinde bir mazeret de açıklıyor. "Babam Abdullah vefat edince ondan 7 kız yetim kaldı. Tabi ki onlara ben bakıyorum. Peki bu durumda bir kızla evlenseydim nasıl bunlar bir arada geçinebilirlerdi? Çok zor olurdu. Onun için mecbur kaldım" diyor.

Bu paralelde farklı bir hadis daha verelim:

Hz. Muhammed'in eşlerinden meşhur Ayşe bir gün bu konuda (kızla evlenmenin daha iyi olduğu konusunda) Hz. Muhammed'e şu soruyu soruyor: "Senin yanında deven var ve sen bir vadide mola veriyorsun. Orda iki ağaç var. Birinin yaprakları daha önce başka bir hayvan tarafından kullanılmış; ama diğeri sağlam olarak duruyor. Peki bu durumda sen deveni hangi ağaca bırakırsın ki ondan yararlansın?" Hz. Muhammed, "tabi ki yaprakları kullanılmayana bırakırım" diyor. Buradaki mecazdan kasıt, dul ve kız demektir. Bu da başta Buhari Nikâh kısmı olmak üzere diğer hadis külliyatında geçiyor.[156]

Burada benim için önemli olan, Hz. Muhammed'in kızlarla evliliği daha uygun ve keyifli görmesidir. Hatta çoğu hadislerde: **"Kız olsaydı sen onunla, o da seninle oynaşırdınız, sevişir-gülüşürdünüz"** diyor. Bu hadis, Buhari ve Müslim'in ortak olarak işledikleri hadislerdendir.

---

[155] Tecrid-i Sarih, No:976; Buhari-Müslim Hadisleri, age, No:932; Buhari, Buyu, 34; Müslim, Reda, No:1466.

[156] Buhari Nikâh, kızlarla evlik babında.

24) Kız Çocuklarının Diri Diri Gömülmesi

Kur'an, Hz. Muhammed zamanında kız çocuklarının diri diri mezara gömüldüğünü yazıyor. Hassas bir konu olması nedeniyle üzerinde biraz fazla durmak istiyorum. Çünkü işin içinde bir tarafa (Muhammed'den önceki dönemde yaşayanların) kız çocuklarına karşı vahşice davrandıkları ağır bir iddia söz konusu; öbür tarafta da (yani Kur'an'a da) çok hümanist bir yaklaşım mal edilmektedir, kız çocukları bu mezalimden kurtardığı savı var. O nedenle, doğru olanı ortaya koymaya gayret edeceğim.

Kız çocuklarının o zaman diri olarak mezara gömüldükleri (öldürüldükleri), Kur'an'ın Tekvir Suresi, 8. ayetinde şu şekilde dile getirilmiştir: "**Diri diri toprağa gömülen kızlara, 'Suçunuz neydi, hangi günah nedeniyle öldürüldünüz?' diye sorulduğunda**..." onların çiğnenen bu hukukundan kıyamet gününde sorumluların sorguya çekileceği vurgulanıyor. Fakat burada, niçin böyle bir muameleye tabi tutuldukları konusuna herhangi bir açıklık getirilmiyor; sadece Hz. Muhammed zamanında böyle bir şeyin olduğundan söz ediliyor.

Nahl Suresi 58 ve 59. ayetlerde özetle şöyle deniliyor:

"**Onlardan biri kız çocuğuyla** (doğum anında) **müjdelendiği zaman öfkelenir ve yüzü kapkara kesilirdi. Bu müjdeye karşı** –kız çocuğunun sahibi– **kendini gizlerdi ve o kız çocuğu için de, yanında bırakmakla mezara gömmek arasında düşünür dururdu.**"

Başka ayetlerde de kız çocuklarının isimleri belirtilmeden, mutlak bir ifadeyle, "**Çocuklarınızı öldürmeyin. Zira, hem sizin, hem de onların rızklarını ben veririm**" deniliyor.[157] Burada kız çocuğundan söz edilmiyor; erkeklere ait olan "**Hüm** (onlar)" zamiri kullanılıyor. Dolayısıyla, değil ki kız çocuklarının; erkek çocuklarının da öldürüldükleri belirtiliyor. Ayrıca bunların niçin öldürüldükleri konusunda gerekçe olarak açlık gösteriliyor.

Bu tür olayların niçin meydana geldiğine ilişkin, bunların sebep-sonuç ilişkileri üzerinde biraz durmak lâzım. Bir kere her şeyin bir istisnası vardır, bunu kabul etmek gerekir. Yani, o zaman

---

[157] En'âm 151 ile İsrâ 31.

bir babanın kalkıp (kız olsun erkek olsun) bir evladını öldürmesi (az sayıda da olsa) tabi ki muhtemeldir ve bu her dönemde olur. Mesela bir ara haberlerde geçti ki Şubat 1999'da "Adana'da, bir kadının doğurduğu çocuğun kız olduğunu öğrenen baba, kalkıp kendi kızını öldürdü. Peki bu örneğe bakarak, 'Türkiye'de herkes kendi kızlarını öldürüyor' sonucunu çıkarabilir miyiz? Yine dünyanın birçok yerinde kendi kızıyla cinsi münasebette bulunan insanları basın-yayın organlarında izliyoruz! Daha geçen yıl tüm dünya, Avusturyalı bir babanın, yıllarca kendi kızıyla yaşayıp cinsel ilişkide bulunduğunu, 24 yıl kızını eve kilitlediğini ve onlardan 7 çocuk dünyaya geldiğini konuşmadı mı! Yine Avustralyalı 61 yaşındaki **John Deaves**'in, öz kızı **Jenny Deaves**'le (39 yaşında) cinsel ilişkide bulunduğunu ve bunlardan bir de çocuk dünyaya geldiğini basın-yayın ve tv'lerde hep izlemedik mi? Keza eşini veya herhangi bir akrabasını fuhuşta kullandıran insanlar hiç mi yok! Bütün bunlara bakarak, "**Aman ha, tüm Türkiye veya dünyanın başka bir ülkesi benzer ahlaksızlıkları yapıyor**" sonucunu çıkarmak doğru mu? İşte ayetlerde öne sürülen sav da tıpkı buna benzer; bunu genele getirmek doğru değildir; olsa olsa ferdi düzeyde meydana gelmiş olabilir...

Bir kere bu istisna meselesini göz ardı etmemek gerekir. Olayın bir diğer nedeni de, o günkü şartlarda erkeğe daha fazla ihtiyaç duyulmuş olması. Çünkü erkek, kadına oranla daha savaşçıydı, o günkü insanların tek vurucu gücüydü. Şöyle bir örnek vereyim: Kabileler arasında yapılan savaşlarda adama erkek lazımdı; diyelim onun hanımı da üst üste kız çocuğu doğuruyordu. İşte böylesi durumlarda bazen öyle oluyordu ki, erkek istemeyerek de olsa buna sinirleniyor ve kız çocuklarına karşı iddia edilen o diri diri gömme vahşetine başvurabiliyordu. Yoksa kız olduğu için eksiktir veya kötüdür gibi bir anlayış asla o dönemde yoktu. **Zühre bin Kilab** buna örnek gösterilebilir: Peş peşe üç erkek çocuğu öldüğü için, daha sonra doğan bir kız çocuğunu diri olarak mezara gömdüğü İslam tarihçileri tarafından yazılmaktadır.[158]

Bu gibi nedenlerden ötürü kız çocuğuna fazla önem verilmediği (az da olsa) vaki olmuş olabilir. Bu, o günkü koşullardan

---

158 Ibni Habib, Munammak, 336.

kaynaklanan bir sorundu. Her ne kadar Kur'an'da, o zaman kız çocuklarına önem verilmiyordu, ancak Kur'an'ın gelmesiyle kız çocukları kurtulabildi dense de, pratikte Kur'an'ın da farklı bir şey getirmediğini, hatta daha beterini getirdiğini görüyoruz. Bunun kanıtı, buraya kadarki anlattıklarımla bundan sonraki anlatacaklarım ve Hz. Muhammed'in kendi evlatlarına karşı uygulamalarıdır. Örneğin, onun kızları (Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatma) dünyaya geldikleri zaman onlar için bir müjde, Akika veya hediye verdiği vaki değildir; ama oğlu İbrahim dünyaya geldiği zaman, Hz. Muhammed'e müjde veriliyor ve kendisi buna karşı o müjde veren kişiye (**ki onun ismi Ebu Rafi'dir**) bir köle veriyor. O zaman nerede kaldı onun iki cins arasında eşit davranma anlayışı? Ayrıca, İbrahim hemen hemen Hz. Muhammed'in ölümüne bir iki yıl kala dünyaya gelmişti. Dolayısıyla bu olaydan, Muhammed'in ömrünün son nefesine kadar bile köle kullandığı da tescil edilmiş oluyor. Başka bir deyişle, onun burada İbrahim için farklı davranmasından ziyade, onun bir insana başka bir insanı köle olarak müjde vermesi. Bu çok yanlış bir davranıştır. Burada kaş yapayım derken, göz çıkarılmıştır. Bu da dikkatlerden kaçmamalı.[159]

Hz. Muhammed'in cariye ve köleyi kendi yakın akrabasına ve dostlarına hibe ettiği, İslam tarihinde çok yaygın olan bir hadisedir. Meymune bölümünde anlatılacağı gibi, kendisi Muhammed'den izin almadan bir cariyesini (savaş esiri cariyeleri, bazen onun eşleri de kendi ev işlerinde kullanırdı) azat ediyor; Hz. Muhammed bunu duyunca ona, "**Keşke o cariyeyi azat etmeseydin de dayılarından birine hediye etseydin**" şeklinde görüş belirtiyor. Ayrıca, kızı Fatma'ya köle hibe ettiği de gerçektir.[160] Tabi ki

---

[159] İbni Asakir, Tarih-i Medine-i Dımaşk, 3/236; Kastalani, el-Mevahibü'l-Ledüniye, 1/397; İbni Sad, Tabakat, 1/64; İbni Esir, Üsd., No:6, İbrahim md.; İbni Abdi'l Ber, İstiab, 1/54, İbrahim md.; Yakubi Ahmet, Tarihi Yakubi, 1/411; İbni'l Cevzi, el-Muntazam, 3/300; Belazuri, age. 1/449.

[160] İbni Asakir, Tarih-i Medine-i Dımaşk, 3/236; Kastalani, el-Mevahibü'l-Ledüniye, 1/397; İbni Sad, Tabakat, 1/64; İbni Esir, Üsd., No:6, İbrahim md.; İbni Abdi'l Ber, İstiab, 1/54, İbrahim md.; Yakubi Ahmet, Tarihi Yakubi, 1/411; İbni'l Cevzi, el-Muntazam, 3/300; Belazuri, age. 1/449.

köle Fatma'nın evinde, işinde çalışacaktı; dolayısıyla Fatma'nın her zaman kendini ona karşı örtmesi çok zor bir şeydi. Bunun üzerine Fatma Hz. Muhammed'e, "**Fistanım vücudumun tümünü kapatmıyor, bazı yerlerim açıkta görünüyor; peki bu durumda bu köleyle nasıl bir arada yaşarım, örtünmem gerekmiyor mu?**" şeklinde soru yöneltiyor. Hz. Muhammed, "**Kızım, bu senin kölendir; o nedenle sen onun yanında örtünmeyebilirsin, anlattığın halinle de onun yanında kalabilirsin**" diyor.[161]

Bence bu hadis, çok önemli bir mentaliteyi ortaya koyuyor. İslami kaynaklarda Hz. Muhammed'in, kendisinden köle istediği halde kızı Fatma'ya vermediği, bu konuda farklı bir tavır takındığı geçiyor. Bu da doğrudur. Fakat her iki olayın zamanı çok farklıdır; bunu da bilmek gerekir. Peki, neden bazı zamanlarda cariye olsun, köle olsun istediği kişiye vermiş de, bazı zamanlarda kızı Fatma da olsa vermemiştir? Hemen yanıtına geçeyim: Bir ara Fatma'nın ellerinde –el değirmenini çevire çevire– yaralar oluşur. Bunun üzerine Hz. Muhammed'e gidip bir cariye (köle) isteğinde bulunur. Babası kendisine, "**Ashabı Suffe gibileri açlıktan ölürken, ben nasıl sana hizmetçi vereyim?**"[162] yanıtını verir. Bir kere bu cevabın politik olduğu tartışmasız. Çünkü, gerçekten ganimetin henüz bol olmadığı bir dönemde, eğer fakirlere değil de, Fatma'ya verseydi, o zaman Hz. Muhammed kendi çevresinden kötü bir not alırdı (eleştirilirdi). O bakımdan, bu olayda çevreye hümanist olduğunu belirtmek için söz konusu olumsuz yanıtı vermiş oluyor. İşte çelişik gibi görünen bu iki olayın nedeni bundan ibarettir.

O günkü koşullarda kız çocuklarına gösterilen olumsuz davranışların sebeplerini irdelemeye devam ededilim. Kız çocuğuna gösterilen olumsuzlukların bir diğer nedeni de fakirlikti. Nitekim az önce meallerini sunduğum gibi, bu konuda Kur'an'da net ayetler var.[163] Burada tabi ki o günkü şartlarda kız ve erkek ço-

---

[161] Ebu Davud, Libas kısmı, bab, 32, No:4106...

[162] Kadı Beydavi ve Fahrettin er-Razi, Nur suresi, 31. ayetin açıklama kısmında; Prof. Rıza Savaş, age. 249; Muhammed el-Bakır, tezvic-i Fatma, 57; Prof. İ.Canan, Kütüb-i Sitte, 10/230; Ebu Davud, Licad, 32, No:4106.

[163] En'âm Suresi 151, İsrâ Suresi 31.

cuktan hangisi daha yararlıysa ona önem verilmiştir (ki onlar için erkek daha yararlıydı) ve ille de yok olması gereken bir taraf varsa ikinci derecede önemli olan yok edilirdi (ki ikinci derecede olanlar kız çocuklarıydı). **Normalde yasak olan şeyler mazeret anında helaldir; bu, fıkhi bir kuraldır.** Kaldı ki, insan mazeret anında haram olan şeyleri yiyebilir, şeklinde Kur'an cümlesi vardır. Örneğin, Mâide Suresi, 3. ayetin son bölümünde özet olarak; **"Kişi, fazla aşırı gitmemek koşuluyla mazeret anında haram sayılanlardan yiyebilir"** deniliyor. Burada, o zaman Araplar haklıydı ki, kız çocuklarını öldürdüler gibi bir yaklaşım içinde olamayız. Ben, burada o günkü gelenekten söz ediyorum.

Hz. Muhammed zamanında kızlara yapılan haksızlıkların bir diğer sebebi de; velilerin, kız çocuklarının fuhuş yapması konusunda taşıdıkları endişeydi. Bu sebep, gerçekten kız çocuğunun velisini düşündürüyordu: Veliler, kızım fahişe olacağına, öldürülse daha iyidir şeklinde bir olumsuz düşünceye kapılıyorlardı. Ayrıca kızın evde kalma endişesi de önemli bir olumsuz etkendi.[164] Bir diğer önemli olumsuzluk da kız çocuklarının savaşlarda esir düşmesi halinde cariye statüsüne tabi tutulmaları ve herhangi bir mal gibi kullanılmalarıydı. Aslında kız çocuklarına karşı gösterilen olumsuzlukların en önemli sebebi budur desek yerinde olur. Gerçekten bu neden çok olumsuz bir etki yapardı. Kur'an'da Zuhruf Suresi 18. ayette buna işaret edilmiştir. Adı geçen surenin bu ayetinde, **"Süs içinde yetiştirilip savaş edemeyecek olanı istemiyorlar mı?"** şeklinde dile getirilmiştir.[165]

Bu tür mazeretlerin benzerleri sıralanabilir. Ama yineliyorum ki bunlar, ferdi düzeyde olan olaylardı; kitlesel düzeyde değildi. Çünkü ne akıl, ne de tarihi olaylar bunu doğrulamaz. Akıl doğrulamaz; zira insanda, evladına karşı doğuştan gelen bir içgüdüsel sevgi vardır. Hatta bu, tüm hayvanlarda içgüdüsel biçimde de olsa vardır. Gerçi çevre, ortam gibi faktörler kişiyi olumsuz yön-

---

[164] Buhari-Müslim Hadisleri, age. 1739; Buhari, Fedaili Sahabe, 9; Müslim, Zikir, No:2727/80.

[165] Halebi, İnsanü'l Uyun, 1/73.

de etkileyebilir, ama bu, geneli kapsayacak biçimde değildir. Şu tespiti de göz ardı etmemek gerekir: Hz. Muhammed ortaya attığı sistemi iyi göstermek için, kendinden önceki dönemi çok abartılı bir şekilde eleştirmiştir. Bunun bu kadar yaygın olmadığını; tam tersine ferdi düzeyde meydana gelmiş olabileceğini ispatlamak için konuyla ilgili İslam tarihinden birkaç örnek vermek istiyorum.

a) Bir kere eğer kadınlara hayat hakkı tanınmasaydı nasıl olurdu da Hz. Muhammed'in hanımı Hatice, o dönemde böylesine müthiş bir servete sahip olabildi Mekke şehrinde! Halbuki onun elindeki sermaye, tüm Mekkelilerin sermayesinden de fazlaydı. Kaldı ki, onu koruyacak böyle etkili bir çevresi de yoktu.

b) Bir diğer husus da, Hz. Muhammed'in de hem katıldığı, hem de çok tasvip ettiği "**Hilfü'l Füdul**" gibi çok önemli insan hakları teşkilatlarının, Hz. Muhammed henüz peygamber olmadan önce bir kez daha hayatiyet kazanmasıdır! Bu teşkilat, çok eski zamanlara dayanır. Hz. Muhammed zamanında bu teşkilata çok önem verilirdi. Bu olumlu gelişmelerin tümü Muhammed'in dışında oluyordu. Zira o henüz çocuktu. Peki, çok eskilere dayanan bu teşkilatın, o dönemde yeniden canlanmasının hikmeti neydi? Nedeni şuydu: Bir Mekkeli, yabancı bir tüccardan zorla kızını alıyor, o günkü Mekke yöneticileri bunu kabul etmeyip hemen harekete geçiyorlar. Sonuçta hem o adamın kızını, hem de malını geri verdikleri gibi, bir daha ne yabancılara, ne de diğer insanlara karşı bu gibi haksızlıklar yapılmasın diye adı geçen teşkilatı yeniden faaliyete geçiriyorlar. Yani işin aslına bakıldığında, bu teşkilatın tekrar işlerlik kazanmasına, yabancı bir kız çocuğuna yapılan saldırı olayı neden oluyor. Hani Muhammed gelmeden önce kız çocuklarına vahşet uygulanıyordu! Hem Hatice'nin o dönemde zengin olabilmesi, hem de yabancı bir kız çocuğu yüzünden Mekkelilerin harekete geçmesi, o günkü şartlarda kız çocuklarına nasıl bakıldığına birer örnektir.[166]

c) Daha önemlisi, Arap toplumunda öylesine bazı kurallar vardı ki, Kur'an'ın öne sürdüğü gibi kadına hayat hakkı yoktu

---

[166] Taberi, Zuhruf suresi, 18. ayetin tefsirinde (25/56'da) buna değinmiştir.

tezini boşuna çıkartır. Örneğin, bir kabilenin ister kölesine, ister kızına karşı yapılan saldırı, savaş nedeni sayılırdı. Hatta Araplarda meydana gelen çoğu ficar savaşlarının sebebi namus meselesidir; bu bir gerçektir.[167]

d) Kız çocuklarını kurtarmak, onları evliliğe hazırlamak için, teşkilatlar kurmak suretiyle onlara sahip çıkmak, o dönemde yaygın olan bir hadiseydi. Buna somut örnek vermek gerekirse, **Sa'saa** adında bir kişi, sayıları 100 ile 360 arasında değişen kızları, velilerinden alıp büyütmüş ve evliliğe hazır hale getirmişti. Çoğu İslami kaynaklar, adı geçen şahsın, bu 360 kızı velilerinden aldığı zaman –ayrıca her kız başına yardım olarak üç deveyi velilerine verirdi– kız evlilik çağına geldiğinde, insanlık adına onları yetiştiren hayır sahibi kişi, hiçbir ücret almadan götürüp velilerine teslim ederdi. Bu işler yapılırken, Muhammed henüz peygamberlik iddiasında bulunmamıştı. Bu gibi olaylar, o günkü sosyal yapıya ışık tutacak çok önemli ipuçlarıdır.[168]

e) Kavgalarda kadına sığınan bir insan affedilir, ona dokunulmazdı. Bu, o günkü şartlarda kadına verilen önemin bir diğer göstergesidir.[169] Hz. Muhammed de bu geleneğe riayet ederek Mekke'nin fetih günü Ümmü Hani'ye sığınan iki insanı affetmişti. Başka bir ifadeyle, Arapların bu eski geleneğine Hz. Muhammed de onay vermiştir.[170]

f) Hz. Muhammed zamanında, onun peygamberliği henüz ortada yok iken, o dönemde kadın doktorlar bile vardı. Ama kendisi iş başına gelince örtünme olsun, ev hapsi olsun kadınları kontrol altına aldı.[171] O günkü doktor kadınlar hakkında bazı

---

167 Bu konuda: Isfahani, el-Ağani, 17/284; İbni Sad, Tabakat, 1/60; İbni Habib, Munammak, 55'te detaylı bilgiler vermişlerdir.

168 Isfahani, el-Ağani, 22/54-75; Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 6/88.

169 İbni Habib, Muhabber, 141 ve Munammak, 154; Halebi, İnsanü'l Uyun, 1/201; Isfahani, el-Ağani, 21/280; Alusi, Ruhü'l Maani, Tekvir Suresi, 8. ayetin tefsirinde; Taberi, Camiü'l Beyan... Tekvir Suresi, 8. ayetin tefsirinde, 30/ 72; Süheyli, Revdü'l İnuf, 2/363; Hakim, Müstedrek, 3/611; İbni Habib, Munammak, 204; Belazuri, Ensabü'l Eşraf, 1/130.

170 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc. No:230.

171 İsfahani, el-Eğani, 21/202; Alusi, Büluğü'l Ereb, 1/342.

kaynaklarda uzunca listeler de vardır. Hatta Hz. Muhammed bir ara hastalanınca, eşi Hatice kendisini bir kadın hekime götürüp tedavi ettirmiştir.[172]

g) Kadın, o zaman evlendiğinde –bazen İslamiyet'in tam tersine– boşanma yetkisini kendi üzerine alırdı, bunu şart koşardı: Şayet günün birinde boşanmamız söz konusuysa ben seni boşayacağım, diyordu. Bu yetkiyi, şahitler huzurunda sağlama bağlayarak kocaya kabul ettirirdi. Bunu, kadının velileri yapardı.[173] Bazı kaynaklarda bu tür evlilikleri gerçekleştiren kadınların sayısıyla ilgili uzunca listeler verilmiştir.[174]

h) Muhammed döneminde –henüz peygamberlik ortalarda yokken– evlenecek olan iki çift arasında denklik aranıyordu. Başka bir deyişle, her isteyen istediğiyle evlenemezdi. Tabi ki İslamiyet buna onay verdi.[175]

ı) Bazı ailelerde kocası tarafından dövülen bir kadını, velisi gider kocasından alırdı. Ama İslamiyet gelince, daha önce de ifade edildiği gibi Nisa Suresi 34. ayetine göre, "Kadını dövebilirsiniz" demek suretiyle eskiyi aratır bir biçimde çok sert yaptırımlar getirildi.[176]

j) İslamiyet gelmeden önce, bir kadın kendi kızını evlendirebilirdi. Fakat İslam gelince, bu yetkiyi ondan aldı. Hatta İslam gelmeden önce Hatice, Muhammed'den olan kızı Zeynep'in nikâhını bile kendisi kıymıştı. Üstelik Muhammed de hazırken.[177]

k) Bazı durumlarda, kadının hakemliğine başvuruluyordu.[178]

---

[172] Prof. Dr. Rıza Savaş, Muhammed Devrinde Kadın, s.23, İbni İshak'tan alıntı yaparak.

[173] İbni Habib, Muhabber, 399.

[174] Isfahani, el-Ağani, 17/387; Hufi, el-Mer'e, 268; Cevdet Ali, el-Mufassal fi Tarihi'l Arab Kable'l İslam, 5/554. 10 cüz..

[175] Taberi Tefsiri, Mümtehine Suresi, 28/670; İbni Habib, Muhabber, 310.

[176] İbni Habib, Muhabber, 357.

[177] Prof. Rıza Savaş, age. s.35; Taberi Tarihi, age. 2/467, Arapça kısmından nakil yaparak.

[178] Nesep tespiti vb. Alusi, Büluğü'l Ereb, 1/342'de bu tür hakemlik yapan kadınların uzunca bir listesini yazmış. Ayrıca Isfahani, age. 21/202'de bu konuda çok detaylı bilgiler vermiştir.

l) Muhammed henüz peygamber olmadan önce kadın, erkeklerle beraber şiir müsabakalarına katılırdı. Hatta Ukaz panayırında yapılan şiir yarışmalarında erkekleri bile geride bıraktığı tarihi kaynaklarda geçiyor. Fakat Hz. Muhammed iş başına geçer geçmez –İslam âleminde hâlâ geçerli olan– bu tür erkekli kadınlı etkinliklere son verdi.[179]

m) Kur'an'da şöyle bir olay anlatılıyor: Süleyman zamanında Belkıs adında bir kadın, Yemen tarafında devlet başkanlığı yapmış, kraliçe olmuş ve önemli bir konuda vezirleriyle istişare yaptığında, kendileri, "**Sen ne yaparsan yap, biz senin kadar bilgili değiliz**" yanıtını vermişlerdi. Konuyla ilgili ayetin mealini veriyorum: Belkıs vezirlerine seslenerek, "**Beyler, ulular! Bu işimde bana bir fikir verin. –Bilirsiniz ki– siz yanımda olmadan ben hiçbir işi kestirip atmam, sizinle istişare etmeden bir iş yapmam**" diyor. Buna karşılık onun vezirleri, "Biz güçlü kuvvetli kimseleriz, zorlu savaş erbabıyız; buyruk ise senindir; artık ne emredeceğini sen düşün" yanıtını veriyorlar.[180] Bu konuşmalardan sonra yine Belkıs, çözümü kendisi önerir ve ona göre gereken yapılır.

Kur'an'da bu efsane uzun uzadıya anlatılmaktadır. Buna, şundan dolayı değindim: Hz. Muhammed'in zamanı şöyle dursun, ondan asırlar öncesine kadar kadın, çok farklı bir yerde, yönetim kademesinin en zirvesinde görev alıyordu. Kur'an'ın da beyan ettiği gibi, etrafındaki vezirlerden çözüm istediği halde onlar, biz bilmiyoruz, ne yapıp edip sen bu işin çözümünü kendin bul diyorlardı. Yani, bütün erkekleri, yönetim şöyle dursun, fikir üretme konusunda bile gerilerde bırakan bir yönetici kadın. İşte çok eskilerde kadının durumu böyle olduğuna göre, demek ki Hz. Muhammed zamanında daha iyiymiş sonucunu –mantıksal olarak da– çıkarabiliriz. Çünkü, zaman içinde insan evriminde hep ilerleme vardır. Hal böyle olunca, Süleyman Peygamber'den sonraki aşamada kadının durumu daha iyi olmalı. Şayet zaman içinde kadın hakları konusunda gerileme söz konusu ol-

---

179 Prof. Rıza Savaş, age. s.25; İbni Hişam, Sireti, 1/129.

180 Neml Suresi, 32. ve 33. ayetler.

muşsa –ki olmuştur– bu, kadının beceriksizliğinden değil; tam tersine erkeğin fiziğini (kaba kuvvetini) kullanarak onun hakkına tecavüz etmesinden ileri gelmektedir. Erkeğin, hâlâ kadına karşı fizik gücünü kullandığı herkesçe bilinmektedir.

Bu bölümle ilgili şunu söylemek istiyorum: İslam'da öne sürüldüğü gibi, kadın daha önce hiçbir şey değildi, velileri tarafından diri diri mezara gömülüyordu; 'slam ise, ona tüm imkânları seferber etti şeklindeki abartılı sözlerin gerçekle hiç ilgisi yoktur. Çünkü, az önce de o dönemle ilgili verdiğim somut örnekler bunun kanıtıdır. Şunu da belirtmek durumundayım: Kadının özgürlüğünden kastım, onun kocasına karşı gelme veya gayri ahlaki yollara bulaşma gibi konularda tam özgür olması demek değildir; aynı şey erkek için de geçerlidir. Ben tam tersine, ikisini de mutlu kılacak insanca ve sevgi temeline dayalı, dayanışmayı esas kılan bir yaşam modelini arzuluyorum. Bu kitapta, eşler arasındaki ideal ilişki nasıl olmalı sorusuna yanıt aramıyorum. Burada, İslam'ın kadına nasıl baktığını anlatmaya çalışıyorum.

25) Zina Yapan Cariyeler Recmedilmez

Kur'an'da, "**Şayet cariye zina yaparsa, onun cezası hür kadının cezasının yarısı kadardır**" deniliyor.[181]

Hz. Muhammed hadislerinde bu konuda şöyle diyor:

"Şayet bir cariye zina yaparsa onu kamçı ile cezalandırın; bir daha yaparsa, yine aynı yöntemi uygulayın; tekrar yaparsa yine cezalandırın; dördüncü kez yaparsa, o zaman hem aynı cezayı uygulayın, hem de fiyatında ne gelirse gelsin onu başkasına satın."[182]

Bu hadis sağlam İslami kaynaklarda geçiyor. Açıktır ki, hürlere uygulanan cezaya nazaran, cariyelerin zina cezasında önemli bir indirim söz konusu. Hür kadınların cezası, Nur Suresi'nin 2. cümlesine göre **100** değnek olduğuna göre, cariyeninki **50**

---

181 Nisa Suresi 25. ayet.

182 Buhari, Buyu 66, Itk 17, Hudut 35; Tecrid-i Sarih, No:998; Müslim, Hudut, 1703 ve diğer hadis külliyatı.

değnek (celde) olarak tespit edilmiş oluyor. Ayetin hükmü bu. Ayrıca, hadislerde bu ceza açık bir şekilde netleştirilmiştir.

Bir taraftan cariyelerin eşleri vurdurularak onları dul bırakıp Müslüman erkeklere peşkeş çekiliyor, öbür taraftan zina cezası konusunda onlar için indirim yapılıyor; acaba bu çelişkili durumun hikmeti ne? Daha önce de bir vesileyle gündeme getirildiği gibi, Nisa Suresi 25. ayetinde özetle, "Eğer hür kadınları getirmeye gücünüz yoksa savaş esiri kadınları getirin" deniliyordu. Hal böyle olunca, şayet hür kadınlara uygulanan recm cezası veya 100 kamçı (evli olmadıkları durumlarda) onlara da uygulansaydı, o zaman recmle idam edilmek suretiyle cariyelerde azalma meydana gelirdi. Böyle olunca da cariye için savaşlara katılan, piyon gibi kullanılan insanlarda bir moralsizlik, savaşa gitmeme söz konusu olabilirdi. Savaşlarda kullanılan bu tür insanların avantajına engel olmamak, onların önünü kesmemek için böyle bir ceza indirimine gidilmiştir diyorum.

Bir diğer önemli neden de, cariyenin bir nevi mal statüsüne tabi olması. Cariye, herhangi bir emtia gibi alınıp satılırdı, bir gelir kaynağıydı. Bu durumda, zina ettiği zaman hür kadınlara uygulanan ceza ona da uygulansaydı (o da recmle öldürülseydi), Müslümanlar için büyük bir ekonomik kayıp söz konusuydu. İşte bu nedenlerden dolayı, zorunlu olarak cariyenin cezasında indirime gidilmiştir. Bunu başka türlü yorumlamak doğru olmaz. Çünkü, daha önce de söylendiği gibi, bir taraftan savaşlarda onların eşlerini öldürüyor, sevgi temeline dayalı evliliklerine son verip onları dul, çocuklarını da yetim bırakıyor, onların tüm akrabalarını öldürüp hem maddi, hem de manevi olarak onları zarara uğratıyor, –ki kadınlar savaş nedeni de değildi, suçsuzdu– diğer taraftan, zina yapmaları halinde onlara ceza indirimi yapılıyor. Çelişkili gibi görünen bu iki durumun hakikati bundan ibarettir. Olayın temelinde çıkar söz konusudur.

Ben burada ayet ve hadisler üzerinde duruyorum genelde; fıkhi fetvalara girmem; ancak ister istemez durumdan farklı sorular akla gelir. Mesela fıkıh kitaplarında şu gibi sorular var: Diyelim bir savaşta ele geçen kadınlar erkeklere yetmedi; iki-üç erkeğe bir cariye düştü. Peki bu durumda hepsi de o kadınlar cin-

sel ilişkide bulunup da kadın çocuk doğurursa, ne olur, kime düşer, nasıl düşer? Veya baba-oğul aynı cariyede ortak iseler, ikisi de cinsel ilişkide bulunabilir mi? Veya bir cariyeye iki erkek ortak olsa ve onlardan biri hakkından vazgeçip onu özgürleştirse, acaba diğer erkek onunla cinsel ilişkide bulunabilir mi? İşte bu konuda tüyler ürperten benzer fetvalar var. Fetvalar olmalı. Çünkü Kur'an, savaşta ele geçen kız-kadınlar kullanılabilir diyorsa, benzer fetvalar ister istemez gündeme gelir. Fakat ben bunlara değinmek istemiyorum.[183]

26) Kadınlar, Fasık ve Cehennemliktir

Hz. Muhammed bir defasında kadınlar hakkında, "**Şu fasık (günahkar) kadınlar cehennemliktir**" diyor. Cemaatten biri, "Kadınlar bizim annelerimiz, kardeşlerimiz, hanımlarımız... değil mi?" diye karşılık verince Hz. Muhammed, "**Çünkü onlar hem sabırsızlar, hem de –kocalarına karşı– nankörler**" diyor. Bir defasında da, "**Kocası kendisinden razı olmayan bir hanımın ne namazı, ne de başka bir ibadeti kabul olunmaz; onun ibadetinin kabulü, ancak kocasının rızasına bağlıdır**" diyor. Ama aynı ifadeleri, ters bir biçimde kullanmıyor. Yani, erkeğin de ibadetinin kabulü kadının rızasına bağlıdır şeklinde bir ifade yok.[184]

Buraya kadar sunduğum bilgiler, Kur'an ve hadislerden derlediğim teorik ve pratik karışımı bilgilerdi. Bundan sonraki bölümdeyse, pratikle ilgili olan ve kitabın ana konusunu oluşturan olaylara yer vereceğim. Eminim bundan sonra daha heyecanlı, hatta bazen de moral bozucu birçok farklı olaya tanık olacağız.

---

183 Şevkani, ed-Dürer'ül Behiye; Biceyremi alal-hatib, 11/455; el-Münteka Şerh'ül Muvata, 4/164; A. Razzak, Musannaf, 7/219; Taberi, Rida'ü-Nadre, 269; el-Fetva'el Hindiye, 30/86; el-Mebsut, 15/489 vs.

184 İbni'l Cevzi, Ahkâm-i Nisa, 149; Nesai, İşreti Nisa, s.37; Hakim, Müstedrek, 2/191; Hindi, Kenz, No:5072; Heysemi, Mecmeü'z-Zevaid, 4/313; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 3/428, 444.

II. BÖLÜM

HZ. MUHAMMED'İN HANIM VE CARİYELERİ

Arkadaşlar zaman zaman bana, neden Hz. Muhammed'in evlendiği kadınlar hakkında İslami kaynaklarda net bir sayı yoktur diye sorarlar. Bu yerinde bir sorudur.

Kanımca Hz. Muhammed fazla eleştiri almasın diye, tarih süreci içinde İslami yönetimlerin bu konuda yazarlar üzerinde baskıları söz konusu. Çünkü elimizdeki veriler İslami kaynaklarda var olan verilere dayanır: Bunlar dışında başka alternatif yok ki. Dolayısıyla bu konuda tam gerçeğe varmak zor. Mesela; Mısır'da üniversite öğretim üyeliği yapmış, Arap grameri konusunda uzman bir hoca olan **Ayşe A.Rahman binti Şati**; (1913-1998-Mısır) ki aynı zamanda hem Mısır devlet başkanlığından, hem Suud kralı Fahd'dan ve hem de Küveyt emirinden, Arap grameri dalında ödül alan bir hocadır. Muhammed'in eşleriyle ilgili yazdığı kitabında meşhur olanların isimleri üzerinde durmuş. Kalanlar hakkında tartışmalar olduğu için, onları işlemek istemiyorum, diye yazmış. Ama **Salihi**, (m.1536.ö) yazdığı '**Hz. Muhammed'in Eşleri**' adlı yapıtında **55**'inin ismini ve hayat hikâyelerini anlatıyor.

İbni Esir (h.630 ö.) '**El-Kamil fi't-Tarih**' adlı yapıtında, Hz. Muhammed'in eşleri, cariyeleri ve çocukları adlı bölümde, Muhammed'in yaklaşık 25 eşinin isimlerini veriyor ama aynı İbni Esir bir başka eseri olan isimler ansiklopedisi **Üsd'ül-gabe**'de

Hz. Muhammed'in 50 civarında eşini anlatıyor.[185] Yani bir yazar bile, bir kaynak yazarken (konuya ilişkin) bilgisi farklı, başka zamanda ayrı bir kaynak yazarken daha da farklı olmuştur. Dikkat edilirse, ben bile bu kaynağın bir önceki baskısında işlemediklerimi yeni yazıyorum. Çünkü daha önce bu yeni bilgilere ulaşamamıştım. Hem farklı isimler ekledim, hem de detaylarda çok önemli bilgiler sundum bu yeni genişletilmiş baskıda. Kimbilir bir dahaki sefere tekrar araştırma yapsam, belki daha da farklı bilgi ve sayılar ortaya çıkar.

Bu farklar şundan kaynaklıdır: Bu konu yüzlerce eserde işlenmiş. Mesela Zehebi, '**Tarih'ül İslam'da**' işlemiş; ki bu kitap bazı baskılara göre 50 cildi geçiyor. Yine aynı Zehebi, '**Siret'ü A'lami Nübela'**da işlemiş ki, bu da 25 cilt. İbni Asakir (h.571 ö.) **Tarih'ü Medinet'i Dımaşk**'ta bunların bir kısmını işlemiş ki, bu kitap 60 cilt. Keza **Nüveyri** (h.733 ö.) 31 ciltlik '**Nihayet'ül Ereb'** adlı kitabında bunların bir kısmı hakkında bilgi vermiş. Benzer örnekler çok.

Burada demek istediğim şu: Bir kere bu konuda İslami kaynaklarda var olan sayıyı bulabilmek için tüm bu eserleri okumak lazımki bu zaten imkânsız. Çünkü çoğu kitaplarda, Ahmet bin Salih Mısri'den alıntı yapılıyor. Ki bu şahıs çok eski, hicri 170'de dünyaya gelmiş; ben şahsen bu kaynağa ulaşamadım. Mısır'a giderek araştırdım; ancak orda da bulamadım; fakat İskenderiye Kütüphanesi'ne gitmedim. İşte bu nedenle diyorum ki, tek bir kişinin tüm yazılanları bulup bir araya getirmesi zor. Bir de aradan tam 14 asır geçmiş; başka veriler de yoksa sadece İslami kaynaklarda var olanla yetinmek söz konusu. Ne yazık ki, İslami kaynaklardaki konuya ilişkin bilgiler de birbirinin aynısı değil. Kimisi **30** kadınla evlendi demiş ve bildiği isimler hakkında bilgi vermiş, kimisi **50** demiş, kimisi **60** demiş, kimisi daha

---

185 Örneğin; Esma binti Salt, Esma binti Numan, Şeraf binti Halife, Sevde Kureşiye, Fatma binti Dahhak, Leyla binti Hakim Ansariye-Evsiye, Leyla binti Hatım Züferiye, Amre binti Yezit Kilabiye, Ümeyme binti Şerahil, Amre binti Muaviye Kindiye, Havle binti Hakim bin Ümeyye ve daha birçoğunun açıklamaları Üsd'de geçiyor; ancak el-Kamil fi't-Tarih'te bunlara rastlamadım.

fazla bir rakam söylemiş ve bu şekilde ortak bir paydada buluşamamışlar.

Ben ise, İslam camiasında güvenilir sayılan kaynaklarda parça parça anlatılan tüm hanımlarını (bu da ulaşabildiğim kadarını!) bu kaynakta bir araya getirmeye çalışıyorum. Burada anlattıklarım artık son rakamdır diyemem. Benim de mutlaka ulaşamadıklarım vardır. Kaldı ki, ben sadece İslami kaynakları tanıyorum; kimbilir belki yazdırılmayanlar da var. İslami eserlerde Hz. Muhammed'in bazı eşleri hakkında tam mutabakat/ittifak vardır. Bunlar meşhur olanlar. Yani dost-düşman herkes bunları biliyor. Mesela **Hatice, Sevde, Ayşe, Hafsa, Safiye, Cüveyriyye, Meymune, Zeynep binti Cahş, Hüzeyme kızı Zeynep, Ümmü Habibe, Ümmü Seleme, Marya Kıpti** ve **Reyhane** gibi. Bunlarla evlendikten sonra hiçbir zaman asgari sayı 9'dan düşmemiştir. Hatta Hz. Muhammed vefat edince, bunlardan ikisi dışında hepsi dul kalmış ve uzun zaman Kur'an'daki yasak ayetleri nedeniyle ölene dek evlenememişlerdir. Bunlar dışındakiler hakkında İslam tarihçileri arasında fikir birliği yoktur. (Bu ittifak, İslami kaynaklarda yoktur. Yoksa Hz. Muhammed ne kadar kadınla, hangi şartlarda yaşamış, bunun gerçeğini bilemiyoruz. Değerlendirmemiz, yalnız İslami kaynaklarda var olanlar üzerine kuruludur; ötesini bilemiyoruz. Şöyle ki, birkaçını bir yazar işlemiş; ama bakıyoruz aynısını başka bir yazar hiç kaleme almamış. Aslında bu gayet normaldir, bunu çelişki olarak görmemek lazım. Çünkü az önce de belirtildiği gibi her yazarın, Hz. Muhammed'in tüm eşlerini bilmesi kolay bir iş değildir ve herkesin araştırma olanakları farklıdır.

Bir örnek vermek gerekirse, Hüseyin bin Mahmut (990.h.ö), kendi kaynağında Hz. Muhammed'in **64** eşinin isim ve bilgilerini verirken, daha dün yaşayan M. Sait Mübeyyed ise, bunlardan ancak **50**'sinin ismini vermektedir. Belli ki M. Sait, tüm ilgili kaynakları gözden geçirememiştir. Olay bu; yoksa İslam literatüründe ikisi de güvenilir önemli yazarlar. Bütün bu bilgileri az sonra zaten teferruatıyla sunacağım. Benim için önemli olan, onun eşleriyle ilgili bu kitapta sunacağım tüm bilgilerin, güveni-

lir İslami kaynaklardan derlenmiş olmasıdır. Bu şu demektir: Mademki bu bilgiler İslam'a inanan ve Hz. Muhammed'i çok seven yazarlar tarafından kaleme alınmış, o zaman demek ki burada bir gerçek payı vardır sonucu ortaya çıkar... Ben ille de vereceğim sayı %100 doğrudur diyemem; ancak bunları İslam karşıtı kaynaklardan derlemedim. Eğer gerçek payı yoksa, o zaman niye bunlar İslam'da güvenilir kişiler tarafından kaleme alınmış olsun? Bir de zaten Ahzab Suresi'nde kaç yerde, '**Ey peygamber hanımları!**' şeklinde özel sesleniş var. Yani sayı belli değilse de, eşlerinin fazla olduğu konusunda Kur'an'da açık ayetler var. Hele yukarıda isimlerini verdiğim hanımlar hakkında İslam âlimleri arasından hiç itiraz yoktur.

Bu bölümde Hz. Muhammed'in tüm hanımları hakkında detaylı bilgi sunacağım. İslam kaynaklarına dayanarak ilkin birkaç kategoriye ayırıp bir sıralama yapalım, ondan sonra da elimizdeki listeyi sunup teferruat kısmına geçelim.

*Ölene kadar Muhammed'le birlikte olan meşhur eşleri.

*Muhammed'in, beraber yaşayıp da zaman içinde boşadığı eşleri.

*Muhammed'in, birleşme olmadan ayrıldığı nikâhlı eşleri.

*Nikâhları kıyılıp da herhangi bir nedenle birleşmeleri gerçekleşemeyenler.

*Muhammed'in, mehir ücretini ödemeden –bedava- aldığı hür kadınlar.

*Muhammed'in cariyeleri (odalıkları).

*Muhammed'in evlilik teklif ettiği kadınlar.

*Muhammed'in istediği halde dini engeller yüzünden alamadığı kadınlar.

*Muhammed'in ev işlerinde çalışan cariyeler.

Hz. Muhammed'in eşlerini daha farklı bir şekilde sınıflandıranlar da var: Mesela gasbettiği/zorla aldığı kadınlar: Cüveyriye, evlatlığı Zeyd'in eşi Zeynep binti Cahş, Reyhane ve Safiye gibi. Ama ben böyle bir sınıflandırmayı buraya almaya gerek görmüyorum. Çünkü anlatılınca her şey zaten yerini bulmuş olur.

Görüldüğü gibi, liste hayli kabarık. Belki tekrar olur; ancak yinelemekte fayda var: Tüm bu bilgiler, İslam camiasında güve-

nirlikleri kabul görmüş kaynaklardan derlenmiştir. Zaten hangi eşi hakkında bilgi verirsem, onunla ilgili alıntı yaptığım yerleri de belirteceğim.

Muhammed'in hanımları hakkında detaylı açıklamaya geçmeden, bunların kaç tane oldukları konusunda değişik İslami yazarlardan bilgi sunacağım. Ancak şunu hemen hatırlatayım ki, bu sayıya, Muhammed'in ev işlerinde çalışan cariyeleri dahil değildir. Onları kitabın sonuna doğru ayrıca anlatacağım. Sayı gerçi kabarıktır ama ne yazık ki İslami kaynaklarda bunlar anlatılmaktadır. Detaya geçmeden, birkaç yazarın kendi kaynaklarında yazdıkları listeleri ayrı ayrı sunmak istiyorum.

Yanlış anlaşılmasın diye şunu bir daha hatırlatmak isterim: Bu listelerde geçen sayıya, az önce bölümün başında sıraladığım tüm kategoriler dahildir. Sakın bunların tümüyle cinsel ilişkide bulunmuştur şeklinde bir izlenim oluşmasın. Zaten hepsini teker teker anlatacağım; ama belki merak olur diye, hemen işin başında böyle bir hatırlatma yapma gereğini duyuyorum.

1. **Hüseyin bin Mahmut Diyarbekiri** (ö.h.990), Muhammed'in hanımları hakkında bilgi verirken, **65** tanesinin hem isimlerini veriyor, hem de hayat hikâyelerini anlatıyor. Ayrıca sayı hakkında birçok yazardan da alıntı yapıyor.[186] Bu kaynağı herkese öneriyorum. Ne yazık ki Arapça olarak piyasada var; o da çok nadir. Bunun Türkçesi yok. Hatta bazen içimden geçiyor; acaba kalkıp bunu tercüme mi edeyim diye. Kanımca bunu okuyan bir insan, ne kadar mutaassıp da olsa fikrinde değişiklik olacaktır... Adam gerçekten önemli bir araştırma yapmış. Tabi ki aşağıda isimleri geçen kaynaklar da bu konuda çok önemli.

2. **Salihi** (ö.h.942), Muhammed'in **55** hanımının hem isimlerini veriyor, hem de başlarından geçenleri anlatıyor. Salihi'nin Muhammed'in eşleriyle ilgili yazdığı tek ciltlik kitap çok önemli ve enteresan. Öyle ki, Mısır'da, 'Din İşleri Yüksek Kurulu, Salihi'nin, hem güvenirliği-âlimliği, hem de Muhammed'in eşleriyle ilgili yazdığı özel kitap için ayrıca bir ansiklopedi hazırla-

---

186 Hüseyin bin Mahmut Diyarbekiri, Tarih-i Hamis, 1/271-274.

mıştır. Böyle yapmakla, Salihi'nin bu eserinin ne kadar önemli olduğuna vurgu yapmak istemişler.[187]

3. **Mahmut Halebi,** Muhammed'in **50**'den fazla hanımını anlatıyor. Onun kitabı, baştan sona kadar özel olarak Muhammed'in hanımlarını işlemektedir.[188]

4. **Muhammed Sait Mübeayyıd,** Muhammed'in **50** civarında hanımının isimlerini verip hepsinin açıklamalarını yapıyor.[189]

5. **Hafız Şerafettin Dımyati** (ö.h.705), **50** civarında isim veriyor ve bunların hayat hikâyelerini anlatıyor.[190]

Dımyati, ayrıca şu bilgiyi de ekliyor: "Hz. Muhammed'in meşhur olan hanım ve cariyelerinden başka, en az **30** tanesi daha vardı. Bunlar, ücretsiz olarak kendini Hz. Muhammed'e hibe edenler, onun sözlü ve cariyeleriydi." Bu açıklama, ayrıca birçok yazar tarafından da işlenmiştir.[191]

6. **Abdü'l Kerim Halebi** (ö.h.735), Hz. Muhammed'in cariyeleri, boşadığı hanımları, sözlüleri, meşhur olan hanımları... şeklinde yazarken, toplam **50**'sinin ismini verip kendileriyle ilgili olup bitenleri anlatıyor.[192]

7. **İbni Hacer Askalani** (ö.h.852), Muhammed'in **45** hanımının hem isimlerini, hem de hayat hikâyelerini anlatıyor. Kitap, sahabelerin isim ansiklopedisidir.[193]

---

187 Salihi; Ezvaci Nebi ve Sübülü'l Hüda ve'r-Reşad fi sireti Hayri'l İbad, 3/280...

188 Mahmut Halebi, Nisaün Havle'r-Resul.

189 Muhammed Sait Mübeayyıd, Mevsuatu Hayati's Sahabiyatı.

190 Hafız Şerafettin Dımyati, Kitabü Nisai Resulillah, s.31, 119.

191 Es'Siretü'n Nebeviye, s.64; İbni Seyyidi'n-Nas, Uyunü'l Eser, 2/403; İbni Kayyım el Cevzi, Zadü'l Maad, 1/113; Sahavi, et'Tühfetü'l Latife, 1/41; İbni Asakir, Tarihi Medineti Dımaşk, 2/309; Beyhakı, Delailı Nübüve 7/287 ve Süneni Kübra 7/55; İbni Kesir, Ahzâb Suresi, 50. ayet tefsirinde; Biceyremı, Tuhfetü'l Habıb, 1/18; A. Kerim Halebi (ö. hicri 735), el-Mevridü'l Azb..., s.220; Salıhi, Sübülü'l Hüda ver Reşad, 3/286.

192 Abdü'l Kerim Halebi, el-Mevridü'l Azb, s.205 vd.

193 İbni Hacer Askalani, el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe, c.8; ayrıca bkz. Tehzib-i Tehzib.

8. Hafız Moğultay (ö.h.762), Muhammed'in meşhur **11** eşinin, **4** cariyesinin ve ev hizmetinde çalıştırdığı diğer cariyeler dışında, ayrıca **35** hanımının isimlerini veriyor ve teker teker açıklamalarını yapıyor. Tabi ki bunların hepsiyle yatmış demiyor; kimisi hibeli, kimisi sözlü, kimisi boşanmış vs hepsini toplu olarak yazmış.[194]

9. İbni Asakir (ö.h.571), Muhammed'in **35** hanımının hem isimlerini, hem de olaylarını izah ediyor.[195]

10. İbni'l Cevzi (ö.h.597), takriben **40** hanımın hem isimlerini, hem de hayat hikâyelerini anlatıyor.[196]

11. Yusuf Nebehani (ö.h.135), **37** hanımın hem isimlerini, hem de olaylarını anlatıyor.[197]

12. Nüveyri (ö.h.733), yaklaşık **40** hanımın ismini veriyor ve çok detaylı olarak onların olaylarını anlatıyor.[198]

13. İbni Seyyidi'n-Nas (ö.h.734), **43** hanımın ismini ve hayat hikâyelerini anlatıyor.[199]

14. Zehebi (ö.h.748), Muhammed'in yaklaşık **40** hanımının hem isimlerini, hem de olaylarının önemli kısımlarını güzel bir şekilde izah ediyor.[200]

15. İbni Esir (ö.h.630), Muhammed'in **30**'un üzerinde hanımının ismini verip detaylı açıklamalar yapıyor.[201]

---

194 Hafız Moğultay, el-İşaretü ila Sireti Ebi'l Kasım, s.405-413. Ayrıca bkz. ez-Zührü'l Basim.

195 İbni Asakir, Tarih-ü Medineti Dımaşk, s.3/164-242.

196 İbni'l Cevzi: El-Muntazam-ü fi Tarihi'l Mülâki ve'l Ümem; el-Mücteba mine'l Müctena; Telkihü fühumi'l Eser fi Uyuni't-Tarihi ve's-Siyer; Ahbari Nisa; el-Vefa bi Ahvali'l Mustafa; Sıfat-ı Safve.

197 Nebehani, Yusuf el-Envarü'l Muhammediye, s.148 vd.

198 Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/170-207 vd.

199 İbni Seyyidi'n-Nas, Uyunü'l Eser, s.2/393-406.

200 Zehebi: Tarihi İslam, 1/592-597; Sireti A'lami Nübela, 2/109-312; Tehzibi Sireti Alam, 1/58...; Tecrid-ü Esmai's-Sahabe. İsim Ansiklopedisi; el'İberü fi Haberin min Gaber, değişik yerlerinde bahseder; Sireti Nebi, s.413 vd.

201 İbni Esir: el-Kamilü fi't Tarih, 2/307-310; Üsdü'l Gabe; isim ansiklopedisidir. İlgili isim kısmında.

16. İmam Müzi (ö.h.742), Muhammed'in meşhur olan hanımları dışında, başka birçok hanımının da isimlerini yazıp açıklamalarını yapıyor.[202]

17. İbni Sad (ö.h.230), Muhammed'in **30**'un üzerinde hanımının isim ve olaylarını anlatıyor.[203]

18. Kurtubi (ö.h.671), eşlerinden **30**'unun isimlerini veriyor ve hangileriyle yaşadığını, hangileriyle yaşamadığını açıklıyor.[204]

19. İbni Habib (ö.h.245), Muhammed'in hemen hemen tüm hanımlarının isim ve olaylarını anlatıyor.[205]

20. İbni Küteybe (ö.h.276), Muhammed'in çoğu hanımlarının isim ve evlilik hikâyelerini alıyor.[206]

21. Muhibbüddin Taberi (ö.h.694), Muhammed'in meşhur olan hanımlarını anlatırken, halk arasında meşhur olmayan başka birçok hanımından da bilgi veriyor.[207]

22. Belazuri (ö.h.279), **30'dan** fazla isim veriyor ve hepsini de izah ediyor.[208]

23. İbni Abdi'l Ber (ö.h.463), Muhammed'in çoğu hanımının isim ve evlilik olaylarını anlatıyor.[209]

24. Taberi Ebu Cafer bin Cerir (ö.h.310), **30**'dan fazla isim veriyor ve diğer yazarlar gibi o da onlar hakkında bilgi veriyor.[210]

25. Halebi (ö.h.1044), yaklaşık olarak **30** hanımından söz ediyor. Bu sayıya, cariyeler dahil değildir. Ayrıca, bunlar hakkında detaylı bilgi de veriyor.[211]

---

202 İmam Müzi: Tehzibi Kemal, 1/203-205; Tuhfetü'l Eşraf.

203 İbni Sad, Tabakatü'l Kübra, No:4114, 8/268 vd

204 Kurtubi, Camiu Ahkâmi'l Kur'an tefsiri, Ahzâb Suresi, ayet 28.

205 İbni Habib: el-Muhabber...; el-Munammak.

206 İbni Küteybe, el-Maarif, s.40-46.

207 Muhibbüddin Taberi, Semtü's-Semin fi menakıbi İmmehati'l Müminin, s.14-115.

208 Belazuri, Ensabü'l Eşraf, 2/23, 2/107.

209 İbni Abdi'l Ber: el-İstiab...; ed-Dürerü fi İhtisari'l Megazi ve's-Siyer.

210 Taberi Ebu Cafer bin Cerir: Tarih'ül Mileli ve'l Hükkam, 3/402-414 (Arapça nüshası); Zeylü'l Müzil, s.590-626.

211 Halebi, İnsanü'l Uyun... 3/322.

26. Kastalani (ö.h.923), **40**'ın üzerinde isim verip hepsini teker teker anlatıyor. Aynı kitabın şerhi olan Zürkani (ö.h.1122), kaynağında hepsinden söz ediyor.[212] Tabi ki, bunlar başlık halinde veriliyor; bazen öyle oluyor ki, her başlık altında birkaç tane isim daha çıkıyor. Bu tür isimleri de sayarsak, o zaman Muhammed'in hanımlarının sayısı verilenin de bir hayli üzerine çıkmış olur.

27. İbni Tolun (ö.h.953), **45** hanımın hem ismini veriyor, hem de olaylarını anlatıyor.[213]

28. Ma'mer bin Müsenna (ö.h.209), hemen hemen hepsi hakkında detaylı açıklama yapıyor ve çok güzel bir şekilde onları sınıflandırıyor.[214] Şöyle ki, Muhammed'in kız olarak aldığı kadınlar, dul olarak getirdiği kadınlar, onların yaşları, eğer dul ise daha önce evlendiği eşi, çocukları olanlar, Hz. Muhammed'in kendisiyle yattıktan sonra boşadığı hanımlar, nikâhlayıp da onlarla cinsi münasebette bulunmadan herhangi bir nedenle ayrıldığı hanımlar, onun yanında ölen hanımlar, Hz. Muhammed öldüğü an kendisinden dul kalan hanımlar, Mekke'de evlendiği kadınlar, Medine'de evlendiği kadınlar, evlendiği kadınların bağlı oldukları kabileler, Hz. Muhammed'in isteyip de alamadığı kadınlar, onlarla evlenmeye istekli olduğu halde dini mazeretten ötürü getiremediği kadınlar, hangi yıllarda hangi hanımlarla evlendiği hususu, Hz. Muhammed'in cariyeleri vs şeklinde çok yönlü bir sınıflandırma yapmıştır. Gerçi aynı tasnif diğer kaynaklarda da yapılmıştır ama en detaylısını bu yazar yapmıştır diyebilirim.

29. Abdurrazzak Ebu Bekir bin Hemman (ö.h.211), meşhur olanlarla birlikte, beş tanesinin daha isimlerini veriyor: Ümre binti Cevn, Fatma binti Dahhak, Ümeyme binti Numan, Aliye binti Zabyan ve Esma binti Numan'dan da uzunca söz ediyor.[215]

---

[212] Kastalani, el-Mevahibü'l Ledüniye, 1/40-418; aynı kitabın şerhi olan Zürkani, Şerhu Mevahibi'l Ledüniye, 3/260, 3/310.

[213] İbni Tolun, el-Mürşidü'l Muhtar... s.255-285.

[214] Muammer bin Müsenna, Tesmiyetü Ezvaci Nebi, s.45-85.

[215] Abdurrazzak Ebu Bekir bin Hemman, el-Musannaf, 7/488.

30. Dr. Ayşe A.Rahman Şatıi (1913-1998), "**Nisaü'n-Nebi'** adlı **245** sayfalık eserinde Muhammed'in meşhur olan eşleri üzerinde duruyor. Bu fazla evliliklerin siyasi, sosyal yararları varmış gibi bir savunma da yapıyor. Ayrıca, diğer kalan eşleri hakkında değişik spekülasyonlar nedeniyle bilgi vermek istemiyorum diyor.

31. Dr. Makrizi, "el-Mechul fi hayat-i Resul" adlı tek ciltlik eserinde Muhammed'in **41** eşi hakkında detaylı bilgi veriyor. O da sınıflandırma yapıyor. Zaten kitabın adı ilginç. Anlamı '**Bilinmeyen yönleriyle Muhammed'in hayatı'** demek. O bu eserinde, ölüme kadar ilişkileri devam edenler, kendini Muhammed'e (mehir ücretini istemeden) hibe edenler, Muhammed'in isteyip de alamadığı kadınlar, kendini hibe ettiği halde, bu kez Muhammed'in beğenmediği kadınlar, nikâhlayıp da ya Muhammed'in, ya da kadının ölmesi üzerine birliktelikleri gerçekleşemeyen kadınlar ve onun cariye olarak kullandığı hatunlar şeklinde sınıflandırma yapıyor.

32. Muhammed'ül Baz, "Hadaik'ül mut'a Funun'ül cins-i İnd'el arab" adlı tek ciltlik yapıtında Muhammed'in cinselliğiyle ilgili enteresan şeyler yazıyor.

33. Zekeriya Batris, "Nisa'ün Nebi" adlı yapıtında, Muhammed'in **54** hanımın isimlerini ve onlarla ilgili özeti sunuyor. Tabi ki bu şahıs, dine eleştirel mahiyette yaklaştığı için Müslümanlar ona iyi gözle bakmıyorlar, hatta saldırıyorlar bile...

34. Ayni, (1361-1451), Buhari'nin şerhi **"Umdetü'l Kari"** adlı yapıtın 'Gusül' kısmı ilgili hadis şerhinde Muhammed'in **50** civarında eşlerini anlatıyor. Tabi ki bunu anlatırken, cariyeler, boşananlar, ölene kadar onunla beraber olanlar, isteyip de başaramadığı ve nikâhlı olup da düğünü yapılamayan kadınların tümü demek; yoksa aktif olarak onun yanında **50** kadın vardı demiyor. Zaten hiç kimse bunu böyle yazmıyor.

Yukarıda isimleri geçen yazarlar dışında, daha yüzlerce İslami yazar, Muhammed'in hanımları hakkında hem sayısal olarak, hem de bilgi verme konusunda kendi kaynaklarında detaylı açıklamalar yapmışlardır. Hepsini buraya almanın bir anlamı yok. Bunlardan bir kısmını dipnot olarak aşağıya alıyorum. Okuyucunun bu dipnotlara da göz gezdirmesini dilerim. Göz gezdirilsin

ki, böylesine hacmi küçük bu kitabın, ne çok kaynak taramasıyla oluştuğu iyi anlaşılsın.[216]

Burada birçok kaynak yazmamın sebebi şu: Taradığım eserlerin hepsi, Kur'an'ı savunan ve aynı zamanda İslami kesimce kendilerine saygı duyulan meşhur yazarlar tarafından kaleme alınmış. Hz. Muhammed'i savunan kesimin kaynaklarında, evliliğiyle ilgili hem sayısal olarak bu kadar kabarık bir listenin bulunması, hem de –sırası gelince açıklanacağı gibi– yöntem olarak Hz. Muhammed'in onları pek tasvip edilmeyen bir yolla ele

---

216 İbni Asakir (ö. hicri 620): Kitabü'l-Erbain fi Menakıb-i Ümmehati'l Müminin. Kısa, bir kaynak. Beyhaki (ö. hicri 458): Süneni Kübra c.7, Delaili Nübüvve 7/287 vd. İbni Kesir (ö. hicri 774), el-Bidaye ve'n-Nihaye; Ahmet bin Ebi Yakub Abbasi (ö. hicri 292), Tarihi Yakubi, 1/406 vd. Halit A. Rahman AK, Mevsuatu Uzema'in Havle'r-Resul, c.3. Şevkani, (ö. hicri 1250), Derrü's-Sahabe. Ahmet Halil Cuma, Nisaü Ehli'l Beyt. Hakim (ö. hicri 405), Müstedrek..., c.4. Mus'ab Zübeyri, (ö. hicri 236), Nesebu Kureyşin. Kayrevani, (ö. hicri 386), el-Camiu fi's Sünen... s.130-133. Ömer Rıza Kehhale, A'lami Nisa. Kelai, Ebu Rabi' Süleyman (ö. hicri 634), el-İktifa Bima... Isfahani Ebu Nuaym (ö. hicri 430), Marifetü's-Sahabe. İbni Beşkeval Ebu Kasım Halef (ö. hicri 578), Gavamidü'l Esmai'l Mübheme. Mamekani (ö. hicri 1351), Tenkihü'l Mekal... c.3. Dulabi, Ebu Bişr Muhammed, 'ez-Zürriyetü't-Tahire'. İbni Zebale, 'el-Müntehabü min Kitab-i Ezvaci'n-Nebi' (gerçekten çok önemli bir eserdir. 82 sayfalık bir kitaptır ama alanında hazırlanmış ender kitaplardan biridir). Endülüsi (ö. hicri 328), Ikdü'l Ferid; Semhudi (ö. hicri 911), Vefaü'l Vefa bi Ahvali Dari'l Mustafa; Ahmet bin Salih Mısri, Ezvac-i Nebi (İlk asırlarda yazılmış çok eski bir eserdir. Sadece Muhammed'in hanımlarından söz eder. Gerçekten bu alanda çok önemli bir kaynak. Ama maalesef, takip ettiğim halde ona ulaşamadım. Çoğu yazarın alıntılarından tanıdım). Harkuşi (ö. hicri 407), Şerefü'n-Nabi, s.70-72 (Farsça nüshasını gördüm). Bahteri, Hammasetü'l Bahteri. Musa Şahin Laşin, Ezvaci Nebi (bu kaynak, sadece Muhammed'in kadınlarından söz eder). Sehavi, et-Tühfetü'l Latife, s.1/41). İbni Hazm (ö. hicri 456), Camiü's-Siyer. İbni -Habban Temimi (ö. hicri 354), Kitabü's-Sükat. Begavi (ö. hicri 516), el-Envar fi Şemaili Nebiyi'l Muhtar. Safedi (ö. hicri 864), el-Vafi bi'l Vefeyat. Muhammed Mahmut Savvaf, 'Zevcat'ü-n-Nebi et'tahirati'. Zekeriya Betris, 'Nisa-ü Nebi'. Vedat Sekakini, 'Ümmehat'ül müminin'. Amr Halit, 'Zevcat'ü Resul', 6 cilt. A.Sabur Şahin, Mevsuat'ü Ümmehati'l müminin. A.Gani, Abdurrahman, 'Zevcat'ü Nebi ve Hikmet'üteaddüdihinn'. Saniye Münisa, Ezvac'ü Resulillah...' Muhammed Mufık, 'Silsilet'ü Ümmehat-il Müminin'. Émir Mühena Hayami, 'Zevcat-ü Nebi'. Prof. Rıza Savaş, İslam'da Kadın, s.190. İbni Habib, Muhabber, s.79. Belazuri, Ensab... 1/98. Makrizi, el-Emta... s.1/9. İbni Abd'il Ber, İstiab, 1/35. Yakubi, Tarihi Yakubi, 1/340. Askeri, el-Evail, s.77. Halebi, İnsanü'l Uyun, 1/140, İbni Seyyidi'n-Nas, age. 1/115.

geçirmesi, bugüne kadar nasıl ses getirmemiş, nasıl birileri buna karşı eleştirel anlamda yazı yazmamış, doğrusu çok garip! Şu da var ki, bu gibi konuları işleyenlerin can güvenlikleri de yok. Sanırım yazamayışlarının en önemli nedeni bu olmalı.

Hz. Muhammed'in aldığı kadın sayısı hakkında bu açıklamayı yaptıktan sonra, şimdi de çeşitli kaynaklardan yaptığım tarama sonucu, ulaştığım isimlerin listesini sunup (meşhur olanlar, boşananlar, hibe edilenler, nişanlılar, istenip de verilmeyenler, cariyeler gibi) daha sonra onlarla ilgili detaylı bilgiyi vermeye geçeceğim. Tabi ki vardığım liste çok kabarık. Zaten az önce değişik kaynaklardan verdiğim rakamlar çok yüksek; ancak ben burada Mısır Din İşleri Yüksek Kurulunun önemseyip kendi eseri hakkında ansiklopedi hazırladığı Salihi'nin kitabına aldığı listeyi baz alarak aşağıya alıyorum. Ondan sonra onun listesinde olmayıp da başka kaynaklarda bulduğum isimleri yazarak daha sonra bunların detay kısmına geçeceğim. Aslında en yüksek sayıyı Hüseyin b. Mahmut "**Tarih'ül Hamis**" adlı yapıtında vermiş: 65 tane diye; ama mademki Salihi daha ağırlığını hissettiriyor İslam âlimleri nezdinde, ben de onun listesini tercih edip aşağıya alıyorum:

1. Hatice.
2. Sevde b. Zem'a.
3. Ebubekir kızı Ayşe.
4. Ömer kızı Hafsa.
5. Cahş kızı Zeynep.
6. Hüzeyme kızı Zeynep.
7. Ü.Seleme.
8. Ü.Habibe.
9. Meymune b. Haris
10. Reyhane...
11. Cüveyriye b. Haris.
12. Marya Kıpti.
13. Safiye b. Hüyey.
14. Fatma b. Dahhak.
15. Aliye b. Zabyan.

16. Melike b. Kab Kilabiye.
17. Esma b. Numan.
18. Kuteyle b. Kays.
19. Esma b. Salt.
20. Esma b. Kab.
21. Selma b. Necdet.
22. Havle b. Hüzeyl.
23. Şeraf b.Halife.
24. Amre b.Yezit Kilabiye.
25. Şat b. Rufaa.
26. Kuteyle b. Kays Kindiye.
27. Şenba b. Amr Gıfariye.
28. Ümeyme b. Şerahil.
39. Seba b. Süfyan.
30. Leyla b. Hakim.
31. Leyla b. Hatim.
32. Havle b. Hakim.
33. Ümmü Şerik Ansariye.
34. Ümmü Şerik b.Cabir Gifariye.
35. Ümmü Şerik Devsiye.
36. Ümmü Şerik Kureşiye/Amiriye.
37. Guzeyye b. Avf.
38. Amre b.Muaviye Kindiye.
39. Sena b.Esma.
40. Cemre b.Haris bin Avf.
41. Cemre b.Ebi Haris Müzeniye.
42. Habibe b.Sehl.
43. Nüame Belanberi, (savaş esiri).
44. Emame b.Hamza b. Abdulmuttalib.
45. İzzet b. Ebi Süfyan (baldızı oluyor).
46. Ümmü Hani b.Ebu Talib (amca kızı).
47. Dubaa b.Amır.
48. Safiye b.Beşame.
49. Sevde Kureşiye.
50. Fatma b.Süreyc.
51. Esma b.Seba.

52. Ümmü Haram.
53. Heble binti Kays.
54. Kendinden söz edilen; ancak adı belli olmayan biri daha var diyor. Bu şekil bir ifade birçok kaynakta geçiyor.

Tabi ki bu sayıya, Cemile ve Zeynep b. Cahş'ın Muhammed'e hibe ettiği cariyeler dahil değildir. Aşağıdaki isimlere Salihi'nin kaynağında rastlayamadım; bunları başka eserlerden aldım. Yeri gelince hem detaylarını, hem de alıntı yaptığım yerleri ayrıca yazacağım. Salihi'de bulamayıp da başka kaynaklarda gördüklerim şunlar:

55. İbnet'ü Cündüb bin Demre el-Cündai'nin kızı.
56. Davut kızı Müleyke.
57. Ümmü Habibe b. Abbas (amcasının kızı).
58. Züleyha el-Kureziye (Halebi, İnsanü'l Uyun, 3/419).
59. Ümmü Şerik b. Guzeye.
60. Ümeyme b. Numan.
61. Hind el-Mahzumiye.
62. Kindiye binti Numan.
63. el-Fetatü'l Fezariye.
64. Zebiha el-Kureziye (Dr. Makrizi. 41 nolu).
65. Ümmü Esved
66. Amre b.Yezit b. Ubeyd b. Revas.
67. Hamde binti Haris (Tarih'ül Hamis, 2/272).

Burada daha farklı isimler de eklenebilir; ancak bazı isimler tekrardır; hatta bana göre bu verdiklerim arasında da tekrar vardır. Yani bazen bir isim farklı bir şekilde yazılmış, insan zanneder ki farklı biridir; ama detay kısmına bakıldığında iki ismin tek bir kişiye ait olduğu belli oluyor.

Tabi ki burada Hz. Muhammed'in aldığı kadın sayısıyla ilgili son rakam nedir diye sormaktan ziyade, onun kadına bakış açısını ve anlayışını (dini kaynaklar baz alarak) ortaya koymak ve bir bütün olarak bu kadınların detayını okuyunca bir yere varmak. Dolayısıyla ha 60 kadınla evlenmiş, ha 160, bu artık o kadar önem arz etmez.

A) Hz. Muhammed'in Meşhur Eşleri

1-Hatice

Evlilik Anında Muhammed ve Hatice'nin Yaşları

İslami kaynaklarda yaygın olan görüşe göre, Hatice Muhammed'le evlenirken 40, Muhammed'se 25 yaşlarındaymış. Aynı kaynaklarda değişik görüşlere de yer verilmiştir. Örnek vermek gerekirse, "Hatice Muhammed'le evlenirken 25-28; Muhammed'se 30-37 yaşlarındaydı" diyenler de var. Tabi ki bu yazarlar, kendi görüşlerini de belirtiyorlar. Onlara göre en doğru olanı, Muhammed'in 25, Hatice'nin de 40 yaşında olduğudur.[217]

Yaş o kadar önemli olmamakla birlikte, yine şahsi görüşümü belirtmek isterim: Hatice Muhammed'den önce iki erkekle daha evlenip onlardan çocuk sahibi olmuştu. Hal böyle olunca, iki sefer evlenip de doğum yapan ve 40 yaşından sonra üçüncü eşle bir daha evlenerek altı çocuk daha dünyaya getiren (Kasım, Abdullah, Zeynep, Ümmü Gülsüm, Rukiye, Fatma. Hatta bazıları, sekiz çocuk doğurmuştur diyorlar. Ama yine de en azı olan altıyı alalım.) bir kadını görmek tıbben pek o kadar mümkün değildir. Kanaatimce, diğer konularda olduğu gibi, Hatice'nin yaşı konusunda da Müslüman yazarlar abartılı beyanatta bulunmuşlardır. Kendilerince, yaşlarını böyle abartırlarsa Muhammed için sanki mucize olur. Doğrusu, 40 yaştan sonra bu kadar çocuk doğurmak pek bilimsel olmuyor. Ancak istisnalar var. Tabi ki eğer Hatice de o istisnalardan biriyse!

Hatice'nin Kişiliği

İslamiyet henüz ortalarda yokken, halk Hatice'ye iffetli, namuslu anlamına gelen "et-Tahire" diyordu. Öylesine akıllıydı ki,

---

[217] İbni Asakir, Tarihi Medine-i Dımaşk, 3/164; Rıza Savaş, İslamda kadın, s.190; İbni Habib, Muhabber, s.79; Belazuri, Ensab... 1/98; Makrizi, el-Emta... s.1/9; İbni Abd'il Ber, İstiab, 1/35 ve Sübülü'l Hüda ve'r Reşad, 2/225; Yakubi, Tarihi Yakubi, 1/340; Askeri, el-Evail, s.77; Halebi, İnsanü'l Uyun, 1/140; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 1/115; M. Sait Mübeyyid, age. 323.

Muhammed'e muhalif olanlar onun hakkında şöyle diyorlardı: "Aslında Kur'an Allah'tan gelmiyor; Hatice onu Muhammed'e öğretiyor, o da Allah'tan geldiğini söylüyor. Hatice kadın olduğu için öne çıkamıyor"[218] şeklinde görüşler de var.

Hatice'nin Ekonomik Durumu

Hatice öylesine zengindi ki, onun memurları, kâtipleri, işçileri... vardı. Hatta tarihi verilere göre, onun elindeki sermaye, Mekke halkının elindeki sermayeden de fazlaydı. Aynı zamanda aşırı derecede cömertti. Örneğin, bir defasında Muhammed'in sütannesi olan Halime'ye 25 koyunla birkaç deve –sadaka olarak– verdiği rivayet edilmektedir. Bunları verdiği zaman, Muhammed henüz peygamberlik iddiasında da bulunmamıştı. İşte bu tür niteliklere sahip olduğundan ve hele aşırı derecede zengin olmasından dolayı, çevresindeki ileri gelenler, onunla evlenebilmek için her şeyini vermeye hazır oldukları halde, kadın hiçbiriyle evlenmek istemiyordu.[219] Zaten Hatice'nin ilk inanan kişi olması, ister istemez muhalefetin onun hakkında, "Kur'an'ın mimarı Hatice'dir" şeklinde öne sürdükleri söylemde haklı oldukları ihtimalini güçlendiriyor.

Hatice'nin Muhammed'le Evlenmesi

İslam tarihindeki bilgilere göre, ilk evlilik teklifi Hatice'den gelmiş. Olayın özeti şu: Hatice'nin birçok işçisi olduğu gibi, Muhammed de onun işçilerinden biriydi. Bir defasında mal satmak için Muhammed de kervanla Şam tarafına gitmişti. Bu seferki alışverişin çok kârlı olması, Hatice'yi çok sevindirmişti. Hatice bu olayda onun dürüstlüğünü görünce kendisiyle evlenmeye karar vermiş. Dünür olan şahıs, Hatice'nin evlenme teklifini Muhammed'e götürünce, kendisi buna inanamamış. Zira o günkü geleneğe göre Hatice gibi bir zenginin kalkıp Muhammed gibi bir yoksulla evlenmesi pek o kadar yaygın değildi. Bilindi-

---

218 Fahrettin er-Razi, Mefatihü'l Gayb tefsiri, Nahl Suresi, ayet 103.

219 Kandehlevi, Hayat-i Sahabe, 3/293, Ahmet Meylani Terc.; Heysemi, Mecmeü'z-Zevaid, 9/220; Halebi, age. 1/168-224; Tarihi Taberi, MEB Terc., 4/70; İbni Sad, Tabakat, 1/62.

ği gibi günümüzde de zengin bir kadın, kolay kolay bir fakir erkeği kabul etmez. Öyle ki, Hatice'nin velisi de bu evlilik olayını duyduğu zaman, "Ben Ebu Talib'in bu yetimine nasıl kadın vereyim?" şeklinde itirazda bulunmuş. Hatta bazı kaynaklar, Hatice'nin velisinin silaha sarıldığını ve "Bunlar ne yüzle kızımı istiyorlar, utanmıyorlar mı?" şeklinde çok sert bir çıkış yaptığını, neredeyse kavga çıkmak üzere olduğunu da yazmışlar.

Hatice, velisinin bu sert tepkisine karşılık bir yemekte ona içki içiriyor ve o esnada ona güya Muhammed tarafından verilmiş bir elbise giydiriyor. Adam içkinin etkisinden ayılınca, "Bu ne elbisedir?" diye soruyor. Hatice ona, "Sen beni Muhammed'e verdin, bunlar da onun elbiseleridir" diyor. Bu arada her ne kadar yine itiraz ettiyse de Hatice'nin tertiplediği plana karşı etkili olamıyor ve sonuçta bu evlilik gerçekleşiyor. Damat tarafının elbisesini giymek, o işin artık bittiği anlamına geliyordu onların geleneğinde. Onun için velisi artık sesini çıkaramamış ve bu evlilik gerçekleşmiş.[220]

Muhammed Bu Evliliğe İnanamamış

Hatice, evlilik için adamını Muhammed'e gönderdiği zaman kendisi buna inanamayıp benim gibi bir fakiri nasıl kabul eder şeklinde hayretini dile getirmekten kaçınmamıştı. Muhammed, ekonomik çöküntü içindeydi; hatta Hatice'nin işçisi olmadan önce onun kız kardeşinin develerini güder, ücret karşılığı çobanlık yapardı.[221] Sonraki yıllarda ise, tüm Mekkelilere çobanlık yaptığı güvenilir İslami kaynaklarda geçmektedir. Her şeyden önce Hatice'nin işçisi olduğu için o günkü geleneğe göre bir patronun kalkıp da kendi işçisiyle evlenmesi pek mümkün değildi. Hatta iki kişi birbirlerine âşık bile olsalar yine velileri buna engel olurdu. Ni-

---

220 İbni Sad, age. 1/63; İbni Esir, Üsd, No:6867, 6878; Kandehlevi, age. 3/292-93; Halebi, age. 1/224-3/401; Taberi, age. 4/70; Hindi, Kenz.., No:37763; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3311; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 2/274; Diyarbekiri, age. 1/264; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/37; Mamekani, age. 3/77; A.Razzak, age. 5/321; Heysemi, age. 9/220-22; İbni Habib, Muhabber, 79; Yeni Şafak gazetesi Siret Ansiklopedisi, 2/158.

221 Tecrid-i Sarih, 9/286; Buhari, İcare, 2. bab; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 1/35; Süheyli, Revdü'l Unuf, 2/182; Heysemi, age. 9/221; İbni Sad, age. 1/59.

tekim az önce açıklandığı gibi, Hatice'nin velisi bu evliliğin haberini alır almaz şiddetle karşı çıkmış ve en son olarak da bu evlilik, Hatice'nin kurduğu planlar sonucu ancak gerçekleşebilmişti.[222]

O günkü âdete göre kızlar küçük yaşlarda evlendikleri gibi erkekler de genç yaşta evlenirdi; ama Muhammed 25-30 yaşlarına geldiği halde kimse ona kızını vermek istememişti. Hatta Hatice'yle evlenmeden önce kendi amcası Ebu Talib'den kızı Ümmü Hani'yi istemiş, amcası ona vermediği gibi, üstelik ona, "Oğlum, herkes ancak kendi dengiyle evlenir; kızımı nasıl sana vereyim! Kızım ancak falancaya uygundur"[223] demek suretiyle çok ağır konuşmuş ve kızını da başka birine vermişti. Bu aşamada henüz peygamber olmamıştı ki bazıları, "Efendim, fikirleri, dini inançları farklı olduğu için adam kızını vermek istememiş" şeklinde savunma yapıp olayı başka yöne çeksinler.

Evlilikten Sonraki Hayat

Muhammed evlenir evlenmez Hatice'nin evine taşınır ve Mekke'de kaldığı sürece onun evinde yaşamını sürdürür.[224] Sadece bununla kalmaz; Hatice bütün malını ona devreder, koyunların işine de Muhammed bakar.[225] Muhammed peygamber olarak ortaya çıkınca, Hatice'nin etkisiyle birçok köle Müslüman olur. Hatice, ayrıca birçok köleyi de satın alarak kendi malıyla onları özgürlüklerine kavuşturur. Zeyd bin Harise bunun en bariz örneklerindendir. Bu şahsı Hatice azat etmişti.[226]

---

222 Askalani, İsabe, No:11086; İbni Sad, age. 1/62; İbni Esir, Üsd, No:6867; Zirikli, A'lam, 2/346; Halebi, age. 1/137; Kandehlevi, age. 3/1257; İbni İshak, Siret, 133; Heysemi, age. 9/222

223 Askalani, İsabe, No:12285; Moğultay, el-İşare.., 409; İbni Habib, Muhabber, 98; Hakim, Müstedrek, 2/420, 4/39-53; İbni Sad, age. No:4133-8/322; M. Sait Mübeyyed, Mevsuatu Hayati's-Sahabiyatı, 611.

224 Halebi, age. 1/101.

225 Cahız, Kitabü'l Hayavan, 5/509.

226 Askalani, İsabe, No:11086; Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, 1/181, Salih Tuğ Terc.; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3311; Tecrid-i Sarih, No:1536-38, 1800 hadisin şerhi; Buhari-Müslim Hadisleri, age. 1577; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 3/127; İbni Kayyım el Cevzi, Zadü'l Maad, 1/105; İbni İshak, Siret, Sezai Özel Terc., 227.

Aslında Muhammed'in Hatice'nin malı sayesinde zengin olduğu hususu Kur'an'da da anlatılıyor. "Duhâ" Suresi'nin 8. ayetinde Hz. Muhammed'e hitaben, "Fakirken seni zengin etmedik mi?" deniyor. Bu ayet Mekke döneminin ilk yıllarında inmiştir. O zaman henüz savaş falan da yapılmamıştı ki, "Zenginlik kaynağı Hatice'nin malı değil de, ganimet gibi şeylerle zengin olmuş" denilsin. Çobanlıktan kurtulur kurtulmaz Hatice'yle evlenir ve bu şekilde zengin olur. Yoksa onun başka gelir kaynağı yoktu. Zaten çoğu tefsirlerde, ayette belirtilen Muhammed'in zenginlik kaynağının Hatice'nin malı olduğu vurgulanıyor.[227] Kaldı ki, o günkü şartlarda Hatice'den başka onun herhangi bir geliri zaten yoktu; yani, ayetteki zenginlikten kasıt, Hatice'nin malıdır; bunun dışında başka ihtimale yer yok.

Hatice'nin Ölümü Muhammed'i Sarsıyor

Muhammed'i koruyan amcası Ebu Talib ile Hatice'nin aynı yılda, hatta üç gün arayla ölmesi, Hz. Muhammed'i sarsıyor. İslam tarihinde bu yıla, üzüntü yılı anlamına gelen "**Senetü'l Hazen**" denir. Hz. Muhammed, bu iki ölüm olayından üzüntü duyduğu için bu yıla az önceki isim konmuştur. Öylesine üzülmüştü ki, geçici bir süre için Mekke'yi terk edip Taif'e gitmişti. Çünkü öbür taraftan muhalefetin baskısı vardı. Bu nedenle, büyük bir bunalım içine girip bir ara Mekke'yi bile terk etmişti **(m.620)**. Giderken de beraberinde üvey evladı Zeyd bin Harise'yi götürmüştü (ki daha sonra onun eşi Zeynep'i kendisinden aldığı kişi). Çoğu kaynaklarda "Hz. Muhammed herhangi bir sıkıntıya girdiğinde derdini Hatice'ye anlatır, ondan teselli alırdı" diye açıklamalar var. İşte böyle bir Hatice'nin ölümü elbette ki Muhammed'e üzüntü verirdi. Hatta öldüğünde, Muhammed onu kendi eliyle mezara indirmiş ve çok sevdiği için kendisi onun kabrinde bizzat çalışmıştı. Bütün bu bilgiler, Hz. Muhammed için Hatice'nin ne kadar önemli olduğunun belirtileridir. Zaten böyle ol-

---

227 Hamdi Yazır, Hak Dini, Er-Razi, Nesefi, İbni Abbas gibileri 'Duha' suresi 8. ayet açıklamasında.

malıydı. Çünkü, en azından onu çobanlıktan (yoksulluktan) kurtarmış, Mekke'nin patronu haline getirmişti.[228]

Hatice Cennetle Müjdeleniyor

Deminden beri izahına çalıştığım nedenlerden dolayı, Hz. Muhammed onu cennetle müjdeliyor. Gerçekten de Hatice'nin ona olan faydası, hem maddi, hem de manevi olarak takdire değerdi. Muhammed'in Hatice'ye üzülmesi, ona cennet vaadinde bulunması elbette onun üzerinde her şeyden önce bir vefa borcuydu. Yani Muhammed'in Hatice'ye bu kadar ilgi göstermesi, olağanüstü bir iyilik olarak algılanmamalıdır. Çünkü, buradaki iyilikler karşılıklıdır. Dolayısıyla Hatice'nin kaybı, elbette Muhammed'i üzmeliydi. Bundan daha doğal bir şey olamaz.[229]

Bazı yazarlar, "Hz. Muhammed'in Medine döneminde birden fazla kadınla evliliği, bir zevkten dolayı değil; tam tersine başka maksatlardan dolayıdır. Bu da siyasi, ekonomik, insani ve benzeri şeylerden ibarettir. Yoksa gece hayatı için evlenmiş olsaydı, o zaman dul bir kadın olan Hatice'yle değil de kızlarla evlenirdi veya Hatice zamanında da birçok kadınla evlenebilirdi. Hatta Mekke'nin ileri gelenleri –peygamberlik davasından vazgeçmesi halinde– ona memleketin en güzel kızını getireceklerini söyledikleri halde, kendisi bu teklifi kabul etmemişti" şeklinde bir savunma yapıyorlar.

Bu aşamada şunu söylemekle yetiniyorum: Bir kere onun diğer kadınlarla nasıl evlendiğini, hangi şartlarda onları getirdiğini, ileride onların kısmında açıklayacağım. Bu bilgiler bilindikten sonra Hz. Muhammed'in onlarla hangi sebepten dolayı evlendiği ancak o zaman sağlıklı bir şekilde anlaşılır. O bakımdan, burada tüm hanımlarının evlilik sebepleri üzerinde durmuyorum. Ancak Hatice hakkında bir iki söz söylemeden de geçemeyece-

---

228 Wensinck, A.J. MEB Terc., 5/44; Sezai Konrapa, Siyer-i Nebi, 35; İbni Kayyım el Cevzi, age. 1/89; İbni İshak, age. 307; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 2/5, No:125.

229 Tecrid-i Sarih, No:1395-1537; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1573-76; Tirmizi, Menakıb, 61, No:3876-78; İbni Mace, Nikâh, 56, No:1997.

ğim. Deminden beri izahına çalıştığım böylesine bir Hatice üzerine acaba Hz. Muhammed ikinci bir hanım getirebilir miydi? Asla getiremezdi. Çünkü böylesine güçlü bir hanım, istediği zaman Muhammed'i kolaylıkla ortadan kaldırabilirdi. Mekke sermayesinin yarısından fazlasını kendi elinde bulunduran Hatice, Muhammed'i çobanlıktan kurtarmış, buna karşı Muhammed de kalkıp ikinci evlilik yapacak, bu mümkün değil. Hatta diyebiliriz ki, o hayattayken, ikinci evlilik Hz. Muhammed'in aklından bile geçmemiştir. Zira koşullar, bu işin olamayacağı yönündeydi. En azından muhalefet bu konuda dedikodu yapardı, bunun sonucu olarak da onun kendi kafasında tasarladığı projesi gerçekleşmeyebilirdi. Farz edelim ki bizim günümüzde parasıyla, makamıyla, ahlakıyla... şöhret sahibi olmuş, ama biraz yaşlı ve dul olan bir kadın, genç bir fakirin elinden tutup onu inşaatçılıktan kurtarır ve onunla evlenirse, ayrıca her şeyini de ona devrederse ve deminden beri izahına çalıştığım gibi, Hatice'nin Hz. Muhammed'e yaptığını o dul, fakat zengin olan kadın da o fakir adama yaparsa, acaba bu fakirin aklından hiç ikinci bir evlilik geçebilir mi? İşte bu bakımdan, yapılan bu tür savunmaların inandırıcılığı yoktur, gerçeği yansıtmıyor.

Hatice'yle ilgili bölüme burada son verip başka bir hanımın hayat hikâyesini anlatmaya geçiyorum.

2-Sevde Binti Zem'a

Hatice'nin ölümünden sonra Hz. Muhammed Mekke'de hem Sevde, hem de Ayşe ile evlenir. Ayşe 6 yaşında küçücük bir çocuk olduğu için onunla sadece nikâhı kıyılır ve ancak Medine'ye geçerken gerdeğe girer. (Gerdek gecesi Ayşe 9 yaşında, kendisi de 54-55 yaşlarındadır. Bunları Ayşe kısmında açıklayacağım.) Hatice'den sonra ilişkide bulunduğu ilk hanım Sevde'dir. Bu hanım daha önce amcasının oğlu Şükran'la evlenmiş, onun ölümünden sonra dul kalınca, ikinci evliliğini Hz. Muhammed'le gerçekleştirmişti.

Sevde Evlendiğinde Kaç Yaşındaydı?

İslami kaynaklarda Sevde ile Hz. Muhammed'in yaşları hemen hemen aynı diye geçiyor.[230] Genel kanı, evlendikleri zaman ikisinin de 50 yaş civarında olduklarıdır. Kanımca, İslami kesimde Sevde'nin yaşı biraz abartılmış olarak gösterilmiş. Sevde-Muhammed beraberliği yaklaşık 13 yıl sürmüş, Muhammed'in ölümü üzerine bu kadın dul kalmış ve ondan sonra da yaklaşık 40 yıl daha yaşamıştır. Böyle olunca, onun yaşı hakkında öne sürülen rakam, pek inandırıcı olmuyor. Gerçi istisnai durumlarda bir insan 110 yıl yaşayabilir ama kala kala bu istisna Sevde'ye mi kaldı? O bakımdan, onun bu yaş meselesi tıpkı Hatice'de olduğu gibi bana abartılı gösterilmiş gibi geliyor. Ama o kadar da önemli bir konu değil...

Sevde-Muhammed İlişkisi

Hz. Muhammed onunla ilk evlendiğinde, sevgi temeline dayalı bir evlilikleri olmuştu; aralarında herhangi bir sorun yoktu. Ancak İslam tarihine baktığımızda görüyoruz ki, zaman içinde Hz. Muhammed, "**Ayşe**", "**Cüveyriye**" ve "**Safiye**" gibi çok genç hanımlarla evlenince, onlara nispeten biraz yaşlı olan Sevde için bahane bulmaya çalışmış, hatta öyle bir an gelmiş ki, işi boşanmaya kadar götürmüştür. Kimi kaynaklarda bu boşanma işinin Ebu Bekir ve Ömer huzurunda gerçekleştiği öne sürülüyor. Kadın bu boşanma işini kabul etmiyor, buna karşı çıkıyor. Çünkü eğer boşansaydı ölünceye kadar hiç kimseyle evlenemezdi. Zira, Ahzâb Suresi'nin 6. ve 53. ayetleri bu konuda çok açık bir şekilde, **"Muhammed'in hanımları Müslümanların anneleridir, hiç kimse onlarla evlenemez"** şeklinde kesin bir yasak içeriyor. Kaldı ki, bu ayetler olmasaydı bile, Hz. Muhammed'in boşadığı bir kadına kim cesaret edip teklif sunabilirdi ki! O bakımdan, boşanmak demek, ömür boyu bir daha eş görmemek de-

---

[230] Müslim, Türkçe Terc. 4/388; İbni Sad, age. No:4115; İbni Esir, Üsd. No:7027; Askalani, İsabe, No:11357 ve Tehzibi Tehzib, No:2819; Zehebi, Siretı A'lam, 2/265; Tecrid-i Sarih, 5/166.

mekti. Bu nedenle kadın ona yalvarıyor, yapma-etme diyordu. Zaten az sonra bunu biraz açacağım.

İşte hele bu ayetler de varken, onun kalkıp biraz yaşlı olan hanımını terk etmesi herhalde tasvip edilir bir iş değildi. Hani Hz. Muhammed'in bütün evliliklerinde insani bir yarar vardır diye söyleniyor hep! Peki, hem Kur'an'a göre onunla evlenen kadınlar artık hiç kimseyle evlenemez diyor, hem de kalkıp suçsuz yere –biraz yaşlıdır diye– hanımını boşuyor; acaba böyle bir boşanmada ne gibi yararlar vardı ki!

Nihayet, Sevde boşanmaması için bir yol kavşağında Hz. Muhammed'in önünü kesip kendisine çok yalvarınca, ikisi şu şekilde anlaşıyorlar: Sevde o andan itibaren gece hayatı için Hz. Muhammed'den bir istekte bulunmayacak ve gece sırasını artık Ayşe'ye devredecekti; yani, Ayşe o andan itibaren gece hayatı konusunda iki kadın hakkını kullanacaktı; böylece, Hz. Muhammed de Sevde'yi tekrar kabul edecekti. En son bu şekilde anlaşıyorlar ve o günden sonra da artık Muhammed'le olan gece ilişkisine son verilmiş oluyor. Tabi ki Hz. Muhammed bu boşanma işini hem Ömer, hem de Ebu Bekir gibi çok önemli iki kişinin yanında yapmıştı; dolayısıyla, Hz. Muhammed ile Sevde'nin bir daha anlaşıp bir araya gelmeleri, ister istemez Ömer ve Ebu Bekir gibi kişileri şüphede bırakıyordu. Şöyle ki, nasıl olur da boşadığı halde bir daha geri getiriyor, acaba haram değil mi şeklinde kafalarına sorular gelebilirdi. Çünkü o günkü âdete göre, boşanan bir kadın, artık geri alınamazdı. İşte Ebu Bekir ve Ömer başta olmak üzere diğer insanları tatmin-ikna etmek için, hem de Sevde'nin gece hayatından mahrum bırakılmasını meşrulaştırmak için bu olayın hemen akabinde, **"Kadın, kocasının serkeşliğinden endişe ediyorsa, kendi aralarında anlaşarak işi çözüme bağlayabilirler, bunda bir sakınca yoktur"** ayeti oluşuyor.[231] İşte böyle bir ayetle bu olay kapanmış oluyor. Yani bu olayda Muhammed Sevde'ye karşı serkeşlik gösteriyor, buna karşı da fetva ayeti oluşup bu şekilde iş bitmiş oluyor. Ama daha önce de ifade edildiği gibi, eğer olum-

---

231 Nisa Suresi'nin 128. ayeti.

suzluk kadından gelirse, erkek onu dövebilir şeklinde ağır cezadan söz ediliyordu Kur'an'da.[232]

Muhammed'in Sevde ile bu şekilde anlaşması, en çok Ayşe'yi sevindirmişti. Çünkü Ayşe'nin bu konuda ifadesi vardır. Kendisi Sevde'nin Muhammed'le olan bu uzlaşması için, "Allah ondan razı olsun, yaşlanınca gece sırasını bana verdi"[233] şeklinde teşekkür ediyor.

Başka bir yerde de bir vesileyle anlatıldığı gibi, Hz. Muhammed, **"Kim kendi eşleri arasında farklı davranırsa, kıyamet günü felçli olarak Allah'ın huzuruna çıkacaktır"**[234] diyordu. Kaldı ki, Hz. Muhammed bu eziyeti yalnız Sevde'ye çektirmemiş, o aynı zamanda diğer kadınlarına da çektirmişti.[235] Hz. Muhammed kendi ağzıyla "Cebrail bile vahiy getirirken, Ayşe'de kaldığım gece, onun nöbetinde getirir" diyerek, eşleri arasında farklı davrandığını itiraf ediyor.[236]

Sevde hakkında en önemli olay, onun Hz. Muhammed tarafından boşanıp gece nöbetini Ayşe'ye vermesi ve Hz. Muhammed'in bu eleştiriden kurtulabilmesi için Kur'an'da işlenen ayet... Bundan başka Sevde'yle ilgili önem arz eden bir olay olmadığı için, onun bölümüne son veriyorum.

---

232 Nisa Suresi. 34. ayet.

233 Müslim. Reda, No:1463-67; İbni Mace, Nikâh, 48. No:1972: Ali Nasıf. Tac. 2/323, Buhari ve Müslim'den naklen. 4/101; Tecrid-i Sarih. Diyanet Terc., No:1136-8/32; Ebu Davud. Nikâh, No:2135-2138; İbni Hemman, Musannaf. No:10657; Taberani Mucemi. Kebir. 24/31. No:81-86; Tirmizi. Nisa tefsiri. No:3040; İbni Sad. Tabakat, No:4115; Askalani. İsabe, No:11357 ve Tehzib-i Tehzib. No:2819; Hakim. age. 2/186; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3394; İbni Habib. Muhabber. 81-92; Seyyid Sabık. Fıkhı Sünne. 2/450; Heysemi. age. 9/246; Zehebi. Sireti A'lami. Nübela. 2/266; Tarihi Yakubi. 1/407; Fahrettin er-Razi. Nisa Suresi. ayet 128; Nesefi. Ahzâb Suresi. ayet 51; Siyuti. Lübab... Nisa Suresi. ayet 128; Mamekani. Tenkihü'l Mekal... 3/80; Nebehani. Envar-i Muhammediye. 148; Ömer Rıda Kehhale. A'lami Nisa. 3/6; Cessas. Ahkâmü'l Kur'an. Ahzâb Suresi. ayet 51 tefsirinde vs.

234 Tecrid-i Sarih. No:1800; Ebu Davud. Nikâh. No:2133; Tirmizi. Nikâh. 42; Nesai. Uşreti Nisa. 2. bab. 7/63; İbni Mace. Nikâh. 47. bab.

235 Tecrid-i Sarih. No:1130; Buhari-Müslim Hadisleri. age. No:1582.

236 Ne kadar farklı davrandığı konusunda bilgi sahibi olmak için sadece Tecrid-i Sarih. Diyanet Tercemesi. No:1130'a bakmak yeterlidir.

3-Ebu Bekir'in Kızı Ayşe

Evlendiklerinde Kaç Yaşlarındaydı?

Ayşe'nin hayatı gerçekten çok maceralı geçmiş. Ayrıca onun konusu da çok zengin bir konu. Kendisi hakkında şimdiye kadar çok şeyler yazıldığını biliyorum. Fakat, burada okuyucuya farklı bir şey sunmak istiyorum. **"Hz. Muhammed, Ayşe'yi küçük yaşta almıştır"** sözünü ilk öğrendiğim zaman belki tek bir yazarın yorumudur veya İslam tarihinde böyle bir şey yoktur diye inanamadım; zaman içinde konuyla ilgili araştırmalara başlayınca –esefle ifade edeyim ki– duyduklarımın beteriyle karşılaştım. Ayşe'nin yaşıyla ilgili bilinen hadis külliyatı, müsnedler (diğer hadis kitapları), tefsir çeşitleri, siyer (peygamberin hayatını konu alan özel tarih) ve tabakat/ansiklopedi kitaplarının çoğuna baktım; adı geçen kaynaklarda şu ortak görüş var: Ayşe 6 yaşındayken babası Ebu Bekir'den istenip o günkü geleneğe göre resmen nikâhı kıyılıyor; 9 yaşına gelirken de Hz. Muhammed onunla gerdeğe giriyor. Hz. Muhammed öldüğü zaman, Ayşe 18 yaşında dul kalıyor ve ölünceye dek (yaklaşık 45-48 yıl) evlenemiyor ve dul olarak yaşamını sürdürüyor.[237] Çünkü Kur'an'a göre onun eşleri ömür boyu başkalarıyla evlenemezler, tüm Müslü-

---

[237] Tecrıd-i Sarih, No:1553; Buhari, Menakıb-i Ensar 44, Nikâh 38, 39, 59; Müslim, Nikâh, 10, No:1422/69; Ebu Davud, Nikâh, No:2121, Edep 55, No:4933-37; Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:897; İbni Mace, Nikâh, 13, No:1876; Nesai, Nikâh, 29-6/82; Beyhakı, Sünen, 7/71; Delail, 7/284; İbrahim Canan, Kütüb-i Terc., 15/485, 17/217; Hindi, Kenz, 13/693, No:37779; İbni Habib, Muhabber, 81; Diyanet Ansiklopedisi, Ayşe md., 2/202; İbni'l Cevzi: el-Mücteba 92, el-Muntazam 3/16-69, Sıfat-i Safve 2/10, No:127; Askalani: İsabe, No:11457, Ayşe md., Tehzib-i Tehzib, No:2840; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4029, Ayşe md.; Halebi, İnsanü'l Uyun, 3/314; Taberi,Tarihi Milel... Arapçası, 3/405; İbni Sad, Tabakat, No:4116; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye 3/129; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 31; İbni Küteybe, el-Maarif, s.44; Zehebi: Sireti A'lami Nübela 2/139-141, Tarihi İslam, 1/592; İbni Esir, Üsd, No:7085 ve el-Kamil, 2/308; Begavi, el-Envar fış-Şemail... 2/671; Nebehani, Envari Muhammediye, 148; Mamekani, Tenkihü'l Mekal... 3/81; Belazuri, Ensab... 1/409; İbni Seyyidi'n-Nas, Uyunü'l Eser, 2/300; İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, s.317; M. Sait Mübeyyed, Mevsuatu Hayati's-Sahabiyat, s.520-23 vs.

manların anneleri sayılırlar. Hz. Muhammed'den sonra başkasıyla evlenmesinler diye Kur'an'a yasak ayetleri eklenmiştir.[238]

Hz. Muhammed, onunla gerdeğe girdiğinde 54-55 yaşlarındaydı. Bilindiği gibi O, 63 yıllık yaşamının 53 yılını Mekke'de geçirdikten sonra Medine'ye göç etmiştir. Bu evlilik de Medine döneminin 2. yılında olduğuna göre, demek ki Muhammed'le ilgili söylenen rakam (54-55 yaş) kesindir. Buna zaten kimsenin itirazı da olmamıştır.

Ayşe'nin yaşıyla ilgili başta **Sahihi Buhâri** ve onun özeti olan, aynı zamanda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından tercüme edilen **Tecrid-i Sarih**, hadis külliyatı ve diğer İslami kaynaklarda anlatılan en sağlam bilgiyi, yine Ayşe'nin ağzından dinleyelim. Uzunca bir hadiste Ayşe şunları anlatıyor:

"6 yaşında küçücük bir kızken Hz. Muhammed'le nikâhım kıyıldı; daha sonra biz Medine'ye hicret ettik. Orada hastalandım; bu hastalıktan ötürü saçlarım döküldü. Daha sonra saçlarım yeniden gürleşti. Bir gün çocuklarla birlikte salıncakta oynarken annem Ümmü Ruman gelip beni çağırdı. Ben de annemin yanına vardım. Beni ne yapacağımı bilmiyordum. Elimden tuttu, ta evimizin kapısına kadar geldik. Ben yorgunluktan kaba kaba soluyordum. Nihayet soluğum biraz yatıştı. Sonra annem biraz su getirdi; o suyla yüzümü başımı sıvazladım. Daha sonra beni eve koydu. Evde Ensar'dan (Mekke'den Medine'ye göç eden Hz. Muhammed ve arkadaşlarına yardım eden Medineli Müslümanlar) birtakım kadınlar hazır bulunuyordu. Bunlar bana, 'Hayır ve bereket üzere geldin, hayırlı kısmet getirdin!' deyip beni alkışladılar. Annem beni bu kadınlara teslim etti. Bunlar da benim kılığımı, kıyafetimi düzeltiler ve içeri giren Hz. Muhammed'e teslim edip çıktılar. Beni hiçbir şey üzmedi; ancak Hz. Muhammed habersiz olarak içeri girince çok sıkıldım. Ensar kadınları beni Hz. Muhammed'e teslim ettiklerinde ben **dokuz** yaşındaydım."

Burada Ayşe'nin küçük olmasından ziyade, anlattıkları ilginç! Ayşe bir başka yerde şunları da anlatıyor:

---

[238] Ahzab suresi, 6 ve 53. ayetleri.

"Çabucak büyüyeyim, boy alayım diye annem sürekli bana hurma ile salatalık yediriyordu. Gayesi, bir an önce beni büyütüp Hz. Muhammed'e teslim etmekti. Bu konuda başka ilaçlar da denemek istedi. Ama ben sadece hurma ile salatalığa devam ettim."[239]

Kızın babası Ebu Bekir'in teklifi de çok enteresan. Ebu Bekir sık sık, **"Neden nikâhlın olan Ayşe'yi bir an önce götürmüyorsun?"** deyip dokuz yaşından da önce onu Hz. Muhammed'e teslim etmek istiyormuş. Peki, acaba Hz. Muhammed niçin onu daha erken götürmemiş? Kız henüz küçük olduğu için mi, yoksa başka bir neden mi varmış? Bu sorunun cevabı, Hz. Muhammed tarafından Ebu Bekir'e verilen yanıtta var. Muhammed şu yanıtı vermişti: "**Ayşe'yi bir an önce götürmeyişimin sebebi, düğün masraflarımın olmayışı.**" Demek ki masrafı olsaydı dokuz yaşından da önce düğün yapacaktı ve bir baba olarak Ebubekir de bundan mutluluk duyacaktı. Hz. Muhammed masraf konusunu açınca, Ebu Bekir kendi cebinden beş yüz bin dirhem gümüş[240] para çıkarıp düğün masrafı olarak ona veriyor ve bu aşamadan sonra düğün işine başlanıp az önceki Ayşe hadisinde de anlatıldığı gibi bu iş fiilen gerçekleşmiş oluyor.

Ayşe bir ifadesinde, "**Anne ve babamı gördüm göreli hep Müslümandı**" diyor. Bundan, onlar Müslüman olmadan önce Ayşe'nin henüz dünyaya gelmediği ortaya çıkıyor.[241] Bir diğer sözünde de, "**Ben öylesine çocuktum ki, bazen Hz. Muhammed bana çocukları çağırırdı, ben de onlarla beraber oynardım**" diyor.[242]

---

239 İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, 11/187, No:3948; Ebu Davud, Tıp, 20, No:3903, bu hadisin şerhinde Nesai'nin de bunu aldığını yazıyor; İbni Mace, Et'ime, 37, No:3324; Hindi, Kenz, No:37783.

240 Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Ayşe md., 2/202; İslam Alimleri Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi Yayını, 1/165; Süleyman Nedvi, Asrı Saadet, Terc. Ömer Rıza, 5/12-25; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat... 526.

241 Buhari, Kefalet, 4. Bab.

242 İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, 17/217

Ayşe Daha Önce Başkasının Nişanlısıydı

Bu başlık altında farklı bir şey anlatmaya çalışıyorum. Ayşe'yi, Hz. Muhammed'den önce Mut'im bin Adiyy adında bir Müslüman kendi oğlu Cübeyr'e istemişti, yani başkasının sözlüsüydü. O günkü âdete göre, herhangi bir şeye söz verildi mi artık ondan kolay kolay caymak yoktu. Hatırlanacağı üzere Hatice, velisine karşı kurduğu bir oyun sonucu Hz. Muhammed'le olan evliliğini gerçekleştirmişti. O oyunun özeti şuydu: Velisini öyle aldatmıştı ki, sanki onun velisi istekli bir şekilde Hatice'yi Muhammed'e vermişti; tabi ki söz vermesi halinde cayamazdı. Sonuçta, Hatice kurduğu bu akıllıca planla evlilik işini başarmıştı. Bu olay, o günkü geleneğe göre sözün ne kadar önemli olduğunu vurgulamak için önemli bir kanıt. Zaten bunun tekrarından gayem, o günkü koşullarda verilen sözün önemini vurgulamak. Peki, ne oldu da Ebu Bekir Ayşe'yi o adamdan alıp da Hz. Muhammed'e verdi? Olay şu: Muhammed'in direktifiyle bir kadın Ebu Bekir'e gidip kendisine Ayşe'yi istiyor. Ebu Bekir, **"Hayır olamaz! Çünkü benle Hz. Muhammed kardeş olmuşuz; dolayısıyla, kızımın nikâhı ona kıyılamaz (haramdır)"** diyor. Kadın, Ebu Bekir'in bu sözünü Hz. Muhammed'e anlatınca kendisi, git ona, "**Evet, insan kendi kardeşinin kızıyla evlenemez ama bizimki kan kardeşliği değildir. O bakımdan, bizim için herhangi bir engel söz konusu değildir de"** diyor. Bu ifade Ebu Bekir'e anlatılınca, bir yolunu bulup sözünden cayıyor ve Ayşe'yi eski nişanlısından alıp Hz. Muhammed'e veriyor.[243]

Burada, Ayşe'ye yapılanlardan ziyade, Hz. Muhammed'in, başkasının nişanlısına talip çıkması, kendi koyduğu prensiplere bile ters düşer. Çünkü o, **"Başkasının talip çıktığı bir kadına**

---

[243] Askalani, İsabe, No:11457; Zehebi, Tarihi İslam, 1/279 ve 592, Sireti A'lami Nübela, 2/109 ve 245; İbni Habib, Muhabber, 81; Taberi, Tarihi Milel... Arapçası, 3/403; İbni'l Cevzi, Telkihü'l fühum... s.10; Ömer Rıda Kehhale, A'lamı Nisa, 3/10; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4029; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/300; Muhibbüddin Taberi, Semt-i Semin, 30; İbni Sad, age. No:4116; İbni Kesir, el-Bidaye... 3/130; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat... 520; Kurtubi, Ahzâb Suresi, 59. ayet tefsirinde vb.

siz talip çıkmayın. Ancak eğer o adam vazgeçerse o zaman olabilir" diyor.[244]

Burada kendisi başkasının nişanlısına talip çıkmakla birlikte, çok samimi ve aynı zamanda da Hz. Muhammed için her riski göze alan bir fedakâr dostuna karşı da pek uygun olmayan bir davranışta bulunmuş oluyor: Hz. Muhammed'den önce Ayşe'yi kendi oğluna isteyen Mut'im, Hz. Muhammed'in çok sadık bir dostuydu. Müşrikler Hz. Muhammed'i öldürmek için karar aldıkları zaman bu şahıs, Muhammed'i korumak için dört oğlundan her birini, Kâbe'nin bir köşesine yerleştirmişti. Böylece onlar Muhammed'i düşmanlarından korumaya çalışıyorlardı. Müşrikler, bu adamın dört çocuğunu Muhammed'i savunmak için nöbete gönderdiğini duyunca, "Mademki sevdiğimiz bu çok değerli insan, dört oğluyla Hz. Muhammed'i savunmaya çalışıyor, o zaman biz de onun hürmetine bu eylemimizi gerçekleştirmiyoruz" deyip Muhammed'i öldürme planından vazgeçiyorlar. Hatta adamın bu iyiliğine karşı Hz. Muhammed, Bedir esirleri hakkında onun oğlu ve aynı zamanda Ayşe'nin eski nişanlısı olan Cübeyr'e, "**Eğer senin baban hayatta olup bu** (bize düşman olan) **insanlar için ricada bulunsaydı, ben onun hürmetine hiç kimseye zarar vermeden hepsini affederdim"** diyor.[245]

Burada şunu demek istiyorum: Ayşe'nin başından geçenler bir yana; her dört çocuğunu da Hz. Muhammed'i korumaya yollayan adamın iyiliğine karşı yapılan bu işlem pek uygun değildir.

Ayşe'nin Muhammed'e Verilmesi Allah'ın Emriymiş

Ayşe meşhur **"İfk"** olayında zina ile suçlanınca Ömer Hz. Muhammed'e, "Senin Ayşe'yle evliliğin vahye mi dayanır, yoksa kendi iradenle mi onunla evlendin?" diye soruyor. Hz. Muhammed ise, "Ayşe ile evliliğim Allah'tan aldığım vahye dayanır" cevabını veriyor. Bunun üzerine Ömer, "O zaman merak et-

---

[244] Tecrid-i Sarih, No:1809; Buhari, Nikâh, 45; Buyu, 58; Müslim, Nikâh, 6, No:1412-14; Ebu Davud, Nikâh, No:2080.

[245] Tecrid-i Sarih, No:1574.

me Allah sana bir yol gösterir" diyor. Bunun üzerine Nûr Suresi'nin ikinci sayfasından itibaren ondan fazla ayet iniveriyor.[246]

Bu olayı anlatmakla, Hz. Muhammed'in Ömer'in sorusu üzerine verdiği yanıta dikkat çekmek istiyorum.[247]

Ayşe'yle ilgili Hz. Muhammed'in şu rüyasını anlatmakta –sanırım– yarar vardır: Kendisi, "Rüyamda Cebrail bana, 'Ayşe ile evleneceksin' dedi. Ben de, acaba bu rüya Allah'tan mıdır diye denedim. Meğer ki Allah'tanmış" diyor.[248]

Az önceki Cebrail izni (vahiy) meselesi özel olarak Ayşe'yle ilgiliydi; bir de Hz. Muhammed'in tüm hanım ve kızlarının evlilikleriyle ilgili vahiy konusunda söylediği hadis var: "Ben herhangi bir kadınla evlenirken veya herhangi bir kızımı evlendirirken ille de o konuda bana Allah'tan vahiy gelip öylesine karar vermişimdir" diyor. Halbuki, –ilerde de anlatılacağı gibi– Muhammed'in birçok kadınla evliliği sonucu, kendisiyle hanımları arasında çok olumsuz şeyler olmuş, değişik konularda onların hukuku çiğnenmiş, bir trajedi yaşanmış. Bu durumda bütün bu olumsuzlukların sorumlusu acaba kim![249]

Ayşe, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra on sekiz yaşında gencecik bir gelin olarak dul kalıyor ve hicri 57 yılında vefat ediyor. Demek ki Hz. Muhammed'in ölümünden sonra yaklaşık olarak elli yıl dul olarak yaşamını sürdürmek zorunda kalmış. Evlenmesine engel olan gerekçe zaten belli: Kur'an'dan Ahzâb Suresi –özellikle 53. ayetin son cümleciği– Ayşe'yle ilgili bilgi, Kur'an'ın Kökeni adlı yapıtımda detaylıca verildiğinden, burada o bilgileri bir daha tekrar etmeyi doğru bulmuyorum. Ayşe konusu hem çok zengin hem de bir o kadar ilginçtir.

---

246 Nûr Suresi'nin 11-20. ayetleri.

247 Tecrid-i Sarih, 2/351 ve No:1151; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1763; Buhari, Şehadat, 15; Megazi, 34; Nûr tefsiri, 6-11; Müslim, Tevbe, 10, No:2770; Tirmizi, Nûr tefsiri, 24, No:3180.

248 Buhari, Nikâh, 9, 35 ve Tabir, 20-21; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1579; Müslim, Fedaili Sahabe, 13, No:2438; Tirmizi, Menakıb, 62, No:3880; Zehebi, Sireti A'lam, 2/141.

249 Tecrid-ı Sarih, No:241 şerhinde, 2/311; Heysemi, age. 9/83; Hindi, Kenz, No:37753; İbni Esir, İsd, No:7573.

4-Ömer'in Kızı Hafsa Evlendiklerinde Kaç Yaşlarındaydı?

Hz. Muhammed ile Hafsa'nın evliliği h.3 yılında gerçekleşmiş. Daha önce Huneys bin Huzafe'nin hanımıymış. Bu adam, h.2 yılında meydana gelen Bedir Savaşı'nda Müslümanların yanında yer alıp çarpışırken yaralanmış ve daha sonra ölmüştü. Kadın dul kalınca, babası Ömer onu evlendirmek için hem Ebu Bekir'e, hem de Osman'a teklifte bulunmuş. Osman mazeretini beyan edip güzel bir şekilde Ömer'i tatmin etmiş; Ebu Bekir'se, ne olumlu, ne de olumsuz bir yanıt vermemişti. Birkaç gün sonra Ömer Hz. Muhammed'e, "Dul kızımı Osman'a sundum kabul etmedi. Ondan sonra Ebu Bekir'e teklif ettim; o ne olumlu, ne de olumsuz bir yanıt vermedi. Tabi ki onun böyle davranması beni çok üzdü" diyor. Buna karşılık Hz. Muhammed Ömer'e, "Üzülme, ben sana öyle bir damat bulurum ki, onlardan daha hayırlı olacak. Ayrıca Osman'a da kendi kızımı (Ümmü Gülsüm'ü) vereceğim" diyor. Böylece Hz. Muhammed, o damadın kendisi olduğunu söylüyor ve Hafsa'yı Ömer'den istiyor; kendi kızını da Osman'a veriyor. Halbuki Osman, hemen hemen Muhammed'in yaşındaydı. Ama buna rağmen Ümmü Gülsüm'ü ona verdi. Hz. Muhammed ve arkadaşlarının kadına bakışları böyle işte. Bunları, Osman'ın hanımları bölümünde geniş bir şekilde anlatacağım. Osman daha önce Muhammed'in kızı olan Rukiye ile evliydi; kadın o günlerde yeni ölmüştü. Bu sefer de onun yerine kardeşi Ümmü Gülsüm'le evlenmiş oluyordu.

Hafsa'nın olayı bu şekilde kapanınca, birkaç gün sonra Ebu Bekir Ömer'e, "Aslında sen kızını bana teklif ettiğin zaman ben kabul ederdim. Fakat daha önce Hz. Muhammed bana, 'Ey Ebu Bekir, ben Ömer'in kızıyla evlenmek isterim" demişti. Hz. Muhammed'in Hafsa'ya talip olduğunu bildiğim için, sana bir yanıt veremedim; belki bana kızmışsın ama, hadise bundan ibarettir' diyerek bu şekilde mazeretini beyan ediyor. Bilindiği gibi, Hz.

Muhammed yaklaşık bir yıl önce de Ebu Bekir'in kızı Ayşe'yle evlenmişti.[250]

Hz. Muhammed Hafsa'yla evlendiği zaman kendisi 56; Hafsa ise 21 yaşlarındaydı. Gerçi Hafsa'nın 17 yaşında olduğunu söyleyenler de var; ama genel kanı[251] onun 21 yaşında olması. Hafsa'nın o anda 17 ile 18 veya 20 yaşlarında olduğunu yazan kaynaklar da vardır.[252]

Bu hanım, 28 yaşlarındayken Hz. Muhammed'in ölümü üzerine dul kalıyor ve diğer kadınlar gibi o da ölene dek evlenemiyor. Yaygın olan görüşe göre hicri 45. yılda vefat ediyor ve böylece yaklaşık olarak 35 yıl dul olarak yaşamını sürdürmek zorunda kalıyor.[253]

Onun hakkında özet olarak şunları özetleyebilirim: Muhammed'in hanımları arasında Ayşe ile Hafsa –babalarından da cesaret alarak– Muhammed'e karşı en çok cephe alan eşleri. Bir gece hayatı olayı yüzünden bunlar Muhammed'i zor durumda bıraktıkları için, Allah buna müdahale ediyor ve böylece Tahrim Suresi'nin ilk beş ayeti iniyor. Ayrıca, Hz. Muhammed yemin içip onlardan bir ay uzak kalıyor. Daha sonra onlarla barışınca, Bakara Suresi'nin 226. ayeti (yani ilâ olayını içeren ayet) iniveriyor; ki erkek belli bir süre hanımlarından uzak kaldıktan sonra onları tekrar geri alabilir diye. Bir de bu ilâ davasında Hz. Mu-

---

250 Tecrid-i Sarih, No:1571 ile 1803, 11/295; Buhari, Nikâh, 33-36-46; Megazi, 12; Zehebi, Sireti Alam, 2/228; TDV İslam Ansiklopedisi, 15/119; Nesai, Nikâh, 30-6/83; Taberani, Mucemi Kebir, 23/187; İbni Abd'il Ber, İstiab, No:3297; İbni Esir, Üsd, No:6845; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/28; Hindi, Kenz, 37785; Belazuri, Ensab... 1/423.

251 Nebehani, Envari Muhammediye, s.148; MEB Ansiklopedisi, A.J. Wensinck, 5-1/81.

252 İbni Sad, age. No:4117; Zehebi, Sireti Alam-i Nübela, 2/227; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 2/28; Askalani, İsabe, No:11047; Tehzib-i Tehzib, 12/439; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 1/417; Halebi, İnsanü'l Uyun, 3/402; İbni Seyyidi'n-Nas, Uyunü'l Eser, 2/302; Hindi, Kenz, No:37786; TDV İslam Ansiklopedisi, 15/119; Siret Ansiklopedisi Yeni Şafak gazetesi, 2/196.

253 Şunu hep tekrarlıyorum: Evlenmelerine engel olan, Ahzâb Suresi'nin 53. ayeti...

hammed Hafsa'yı boşuyor; fakat Ömer'in hatırı için (daha doğrusu onun bastırması sonucu) Hafsa'yı tekrar geri alması konusunda Cebrail Allah'tan vahiy getiriyor; Hz. Muhammed bu vahye dayanarak bir daha onu geri almayı kabul ediyor. Ayrıca, Cebrail'in getirdiği vahiyle ilgili öne sürdüğü cümlede, "**Ey Muhammed! Hafsa cennette senin eşindir**" ifadesi de var.

5-Huzeyme Kızı Zeynep

Bu kadın daha önce Abdullah bin Cahş ile evlenmişti. Hafsa'nın kocası savaşta öldürüldüğü gibi, bunun da kocası Uhud Harbi'nde öldürülmüş ve kendisi dul kalmıştı. Aynı yıl içinde (h.3. yıl) Hz. Muhammed'le evleniyor. O zaman kendisi 30, Hz. Muhammed 56 yaşlarında.[254] Böylece Muhammed o yıl hem Hafsa, hem de Zeynep'le evlenmiş oluyor. Muhammed'in bu kadınla olan evliliği fazla sürmemiş, evlendikten birkaç ay sonra kadın ölmüştür. Bununla ilgili fazla bir bilgi yok. Çünkü, beraberlikleri fazla sürmemiştir. Ancak burada şu önemli notu eklemekte yarar var: Hz. Muhammed, Cahş ailesinden 3 kadın getirmişti.[255]

Biri, bahsettiğimiz bu Zeynep ki, Cahş'ın gelini oluyordu. Bir diğeri de Cahş kızı Zeynep h.5. yılda onunla evleniyor. Yani, bundan yaklaşık iki yıl sonra Zeyd'in eşi olan Zeynep'le evleniyor. Bir diğeri de Ubeydullah bin Cahş'ın hanımı olan Ümmü Habibe'dir. Bunu da h.7. yılda alıyor. Yeri gelince bunları ayrıca anlatacağım. Böylece, Cahş adındaki şahsın iki geliniyle bir kızını almış oluyor.

---

254 Zirikli, Alam, 3/106; Askalani, İsabe, No:11230; İbni Sad, Tabakat, No:4121; Ömer Rıda Kehhale, Alam-i Nisa, 2/65; Halebi, İnsanü'l Uyun, 3/319; Yeni Şafak gazetesi Siret Ansiklopedisi, 2/196; Hali Cuma, Nisa'u Ehl'il Beyt, 219; Salihi, Ezvaci Nebi, 192-95; Tarihi Yakubi, 1/407; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat, 376.

255 İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, 319; İbni Kesir, el-Bidaye... 4/145; İbni Esir, Üsd, No:6953; Zehebi, Sireti Alam, 2/218.

6-Ümmü Seleme (Hind)

Evlendiklerinde Kaç Yaşlarındaydı?

Bu kadın da eski eşinden dul kalmış ve öylesine Hz. Muhammed'le evlenmişti. Daha önce Abdullah bin Abdi'l Esed (Ebu Seleme) adında biriyle evlenmişti. Bu şahıs, hicri 3. yılda meydana gelen Uhud Harbi'nde yaralanmış, yaklaşık bir yıl sonra da ölmüştü. Tabi ki bu da diğerleri gibi Müslümanlardan yana çarpışmıştı. Eşinin ölümünden sonra aynı yıl içinde bu kez de Muhammed onunla evleniyor; o zaman kadın 29; Muhammed 57 yaşlarında.[256]

Evliliğin Gerçekleşmesi

Kadın dul kalınca hem Ebu Bekir, hem de Ömer ona talip çıkıyorlar. Sonuçta her ikisine de olumsuz yanıt veriyor. Daha sonra Hz. Muhammed ona talip çıkınca, ona da hayır diyerek şu mazeretleri öne sürüyor: **a)** Çocuklarım var; ki onlar evliliğim için büyük bir sorun oluşturuyor. **b)** Benim velilerimden (akrabalarımdan) şu an kimse yok. Yani onların rızaları var mı yok mu bilemiyorum. Bir de seninle nikâhımı kıyacak yakın akrabam yok demek istiyor. **c)** Ben kıskanç bir kadınım; bilindiği gibi senin başka hanımların da var; evlendiğim zaman birbirimizle kavga edebiliriz. O bakımdan evlenmemek daha iyidir diyor ve ona da Ebu Bekir ve Ömer gibi olumsuz yanıt veriyor. Kadının bu açıklamasından sonra Hz. Muhammed kendisine şunları söylüyor: Çocukların için korkma. Allah onların geçimini verir; ayrıca ben de onlara bakarım. Senin akrabalarına gelince, onların burada hazır bulunmamaları bir şey değiştirmez. Çünkü, senin bütün akraban beni sever. Senin kıskançlığına gelince, hiç merak etme!

---

256 Askalani, İsabe, No:11845; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/29; Ömer Rıda Kehhale, Alam-ı Nisa, 5/222; Yeni Şafak gazetesi Siret Ansiklopedisi, 2/196; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat, 757; Nebehani, Envari Muhammediye, 148.

Ben dua ederim, o da geçer. Bu sıkı pazarlıktan sonra kadın kabul ediyor ve evleniyorlar.[257]

Evlendikten Sonra Gerdeğe Girmiyor

Kadının elinde eski kocasından olma Suttee olan çocuğu vardı. O günkü âdete göre çocuk emziren kadınla yatılmazdı. Hz. Muhammed, birkaç kez Ümmü Seleme'nin yanına varıp kucağında Zeynep adındaki çocuğu görünce onunla ilişkiye girmeden geri dönmek zorunda kalıyor. Bu durum birkaç gün sürüyor. Nihayet bir gün Hz. Muhammed'in arkadaşlarından bunu fark eden Ammar bin Yaser, gelip o çocuğu Ümmü Seleme'den alıp götürüyor, bundan sonra hanımın yanına gelen Hz. Muhammed, çocuğu yanında görmeyince onunla gerdeğe giriyor. Bütün bunlar, az önceki dipnotta geçen kaynaklarda anlatılmaktadır.

Burada şu ilginç olayı aktarmakta yarar var: Hz. Muhammed belli bir süre, **"Çocuk emziren kadınlarla ilişkiye girmeyin"** diyerek buna yasak koyuyor.[258] Fakat zaman içinde ifade değiştirip bu tür kadınlarla yatılabilir şeklinde açıklama yapıyor. Hz. Muhammed'in, bu yasağı ortadan kaldırmak için öne sürdüğü gerekçe çok ilginç. Kendisi şunu diyor: "**Aslında çocuk emziren kadınla cinsel ilişkide bulunmayı yasaklamak istedim; ancak bakıyorum ki Rumlar ve Farslar böylesi kadınlarla yatıyorlar, olumsuz bir şey de olmuyor. O bakımdan ben de bu yasağı kaldırıyorum.**" Bu aşamadan sonra artık onun bu fetvası yürürlüğe giriyor.

Burada şunu demek istiyorum: Az önce Ümmü Seleme bölümünde açıklandığı gibi, Hz. Muhammed onun zamanına kadar bu

---

257 Müslim, Cenaiz, No:918/3; Nesai, Nikâh, 28-6/81; İbni Sad, age. No:4118; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/29; Ahkâm-i Nisa, 231; Taberani, Mucemi-i Kebir, 23/248; İbni İshak, Siret, 320; İbni Kesir, el-Bidaye ve"l Nihaye, 4/92; İbni Kayyım el-Cevzi, Zadü'l Maad, 1/109; Askalani, Tehzib-i Tehzib, 12/455; İsabe, No:11645, 11845, 12061 (Hind; Karibe ve Ümmü Seleme bölümünde); Halebi, age. 3/319; İbni Kuteybe, Maarif, 128-136; İbni Habib, Muhabber, 85; İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, 15/494, 16/43; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/295; İbni Esir, İsd, No:7464; Kandehlevi, Hayati Sahabe, Ahmet Meylani Terc., 3/298; Süheyli, Revdü'l Unuf, 4/268; Hindi, Kenzü'l Ummal, No:37790; Hakim, Müstedrek, 4/17.

258 Ebu Davud, Tıp, 16, No:3881; İbrahim Canan, age. 16/72; İbni Mace, Nikâh,

yasağa uyuyor. Nitekim birkaç sefer içeri girip onun elindeki çocuğu görünce geri dönüyor ve onunla gerdeğe girmiyor; ta ki Ammar gelip o çocuğu götürene kadar. Bundan şu sonuç ortaya çıkıyor: Hz. Muhammed bu ikinci fetvayı (ifade değişikliğini) kendi şahsı için özel olarak vermiştir. Zaten çoğu ayet ve hadislerin oluşumunda benzer sebep-sonuç ilişkileri vardır. İkinci ilginç nokta da şu: Hz. Muhammed'in, "Aslında ben bunu yasaklardım; fakat bakıyorum ki Farslarla Rumlar bu kadınlarla yattıkları halde olumsuz hiçbir şey olmuyor. Dolayısıyla, bu gibi kadınlarla cinsel ilişkide bulunmak artık helaldir" demesi. Burada ister istemez şu soru akla gelir: Hz. Muhammed'in çıkarmış olduğu sistemin dayanağı (kaynağı) Farslarla Rumların âdetleri mi?[259]

İlk Başta Yapılan Duanın Sonu

Az önce açıklandığı gibi, Hz. Muhammed Ümmü Seleme'ye evlilik teklifini sunduğu zaman, "Ben dua ederim ki sende kıskançlık kalmaz" demişti. Peki, bu dua kabul oldu mu acaba? İslam tarihine baktığımızda maalesef kabul edilmediğini görüyoruz. Çünkü bu evlilikten sonra gerek Hz. Muhammed'le hanımları arasında, gerekse hanımlar arasında uzlaşma sağlanmadığını, dikkatli olsunlar diye, bu konuda Ahzab Suresi'ne birçok ayetin girdiğini görüyoruz. Bu tür ayetlere bakıldığında, Hz. Muhammed'in aile huzurunun olmadığı kolayca anlaşılır. Hatta İslami kaynaklarda Hz. Muhammed'in, kadınlarını gruplara ayırdığı, aralarında çok kavga olduğu yazılı. Zaten Hz. Muhammed bazılarını fazla seviyordu. Ümmü Seleme ise sevilmeyen grupta yer alıyordu. Bu konuda fazla kaynak göstermeme gerek yok. Sadece Diyanet tercemesi olan Tecrid-i Sarih, 1130 nolu hadise bakmak yeterli. Burada, Hz. Muhammed ve hanımları arasındaki kavgalar, taraf tutmalar çok açık bir biçimde ifade ediliyor. Hatta bu hadiste Ümmü Seleme muhalif grubun temsilcisi olarak Hz. Muhammed'e gidip "Ey peygamber, senin hanımların seni adil

---

259 Müslim, Nikâh, 24, No:1442-43; Nesai, Nikâh, Gayle bölümü, 54, 6/107; Askalani, İsabe, No:10969, Cüdame b. Veheb md.; İmam Malik, Muvatta, s.608; İmam Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/361-434; İbni Esir, İsd, No:6796; İ. Canan, Kütüb-i Sitte Terc., 16/43; İbni Abdi'm Ber, İstiab, No:3268.

davranmaya davet ediyorlar" diyor ve çok uzun olan bu hadiste Hz. Muhammed hem Cebrail'in Ayşe nöbetinde Allah'tan vahiy getirdiğini söylüyor, hem de Ayşe'yi fazla sevdiğine ilişkin kendi kızı Fatma'ya, "Ey kızım, babanın sevdiğini sen de sevmez misin?" demek suretiyle Ayşe'ye olan aşırı sevgisini ve tarafgirliğini gizleyemiyor, bunu açıkça itiraf ediyor. Halbuki Ümmü Seleme'yi istediği zaman kadın kabul etmemişti, Ebu Bekir ve Ömer'i boş çevirdiği gibi, onu da boş çevirmişti. Fakat Hz. Muhammed, "Sana dua ederim olumsuz bir şey olmaz" diye ona garanti vermişti. Peki madem böyle, o zaman neden bu kavgalar!

Bin Tekbir Hikâyesi

Bu hanımın ilk eşi öldüğünde Hz. Muhammed dokuz kere tekbir getiriyor. Halk o ana kadar böyle bir âdete alışık olmadığı için Hz. Muhammed'den bu tekbirlerin sebebini soruyor: "Ey peygamber, acaba sen yanıldın mı?" Hz. Muhammed, "Hayır, yanılmadım. Ancak bu adam çok önemli biri olduğu için ona tekbir getirdim. Aslında onun için bin tekbir de getirsem yine azdır"[260] karşılığını veriyor.

Kanımca, Hz. Muhammed'in getirmiş olduğu tekbir anlamlıdır. Şöyle yorumlanabilir: Adamın ölümü üzerine kadın dul kalınca Hz. Muhammed, "Nasıl olsa dul kalan bu hanım benim olacak; bari eski eşine teşekkür anlamında birkaç tekbir getireyim" deyip sevinçten bu işi yapmıştır. Bu sözü, adamın çok iyi olmasından dolayı değil de, kadının onun olacağından dolayı söylemiştir diyebiliriz. Tabi ki bu bir yorumdur. Ancak, yorumumda haklı olduğumun bazı kanıtları vardır. Örneğin, bu adamdan daha değerli insanlar öldükleri halde Hz. Muhammed onlara böyle özel bir tekbir getirmemişti. Bir diğer kanıt da, Ümmü Seleme'nin çok akıllı olmasıdır. Zaman zaman Hz. Muhammed'in onunla istişare ettiğini görüyoruz. Kadının akıllı olduğuna ilişkin somut bir örnek vermek gerekirse, Hudeybiye Antlaşması'nda Hz. Muhammed'in, kurban kesmekle ilgili yaptığı çağrıya halk cevap vermeyince (onu dinlemeyince), Ümmü Seleme kendisi-

---

260 Taberi, Tarihü'l Mileli ve'l Hükkam, 3/405, Ümmü Seleme bölümü.

ne. **"Sen söylemekle onları etkileyemezsin; kalk kurbanını kes halk da bunu görünce kessin"** diyor. Hz. Muhammed onun dediğini yerine getirince, halk ona bakarak kalkıp kurbanlarını kesmeye başlıyor.[261]

Eğer akıllı biri olmasaydı, çocuk sahibi olduğu halde Ebu Bekir ve Ömer ona evlilik teklifinde bulunurlar mıydı? Ayrıca, Halife Ömer Hz. Muhammed'den yaklaşık 500 hadis aktarırken, kadın olduğu halde, o 378 hadis aktarıyor.

İşte böylesine önemli biri olduğunu bildiği için, onun eski eşine fazla tekbir getirmiştir dersek, sanırım mübalağa olmaz. Kaldı ki, eğer bu olay Hz. Muhammed'in genel olarak kadına bakışı çerçevesinde değerlendirilirse, az önceki söylemimde haklı olduğum kolay benimsenir.

Bunun bir diğer kanıtı da şu: Hz. Muhammed onu getirdiği zaman, hem Ayşe, hem de Hafsa, "**Kadın çok güzeldir; bizim güzelliğimiz onunkinin yanında hiç kalır. O bakımdan, bundan böyle bu kadın yüzünden huzurumuz bozulabilir**" demişlerdi. Öylesine cesaretli bir kadındı ki, Hz. Muhammed'in bile kolay kolay kendisini kırmak istemediği Ömer'e, çok sert bir şekilde tepki göstermiş ve **"Ey Ömer, sen her şeye müdahale ediyorsun, bari bizimle eşimiz Hz. Muhammed arasına, özel hayatımıza girme"** demişti. İşte bütün bunlar, söylenen tekbirlerin asıl nedenine ışık tutan birer ipucudur.[262]

Bu hanımın eski eşi hem ilk Müslümanlardandı, hem Muhammed'in halasının oğluydu, hem de aynı zamanda Muhammed'in sütkardeşiydi.[263] Ayrıca Muhammed'in emri üzerine Habeşistan'a hicret edenlerdendi.

---

[261] Tecrid-i Sarih, No:1164; Buhari, Şurut, 15; İ. Canan, age, 3/395, 12/79, 16/62. Kur'an'dan Ahzâb 35, Âl-i İmrân 195, Tevbe 71 ve Nisa 32. ayetlerin inmesine neden olan kadınlardan biridir. Bu konuda, ilgili ayetlerin tefsirlerine bakılabilir.

[262] El-Lü'lüü ve'l Mercan, No:944; Tecrid-i Sarih, No:1678; Müslim, Talak, 29, No:1479; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat, 751; Taberi, Tarihü'l Mileli ve'l Hükkam (Arapçası), 3/405; Askalani, İsabe, No:4786 ve 12061; İbni Sad, age, No:4118, Ümmü Seleme bölümü.

[263] Askalani, İsabe, No:4786; İbni Abdi'm Ber, İstiab, No:1589 ve 3013; İbni Esir, Üsd, No:3036 ve 5971.

Ümmü Seleme 27 veya 29 yaşında dul bir kadınken, 57 yaşlarında olan Hz. Muhammed'le evleniyor. Onların bu evliliği yaklaşık olarak 7 yıl sürüyor. Hz. Muhammed'in vefatı üzerine kadın dul kalıyor ve ölünceye dek de diğer kadınlar gibi Kur'an engeli nedeniyle evlenemiyor. Hz. Muhammed'den sonra yaklaşık 50 yıl daha yaşıyor.[264]

7-Haris Kızı Cüveyriye

Evlendiklerinde Kaç Yaşlarındaydı?

Genel kanı, Hz. Muhammed'in bununla olan evliliği Medine dönemine rastlar. O da şöyle olur: Hz. Muhammed ve taraftarları, "**Beni Mustalık**" Harbi'nde onu esir olarak ele geçiriyorlar ve Hz. Muhammed burada onu kendine seçiyor. Onun ilk eşi bu savaşta Müslümanlar tarafından öldürülüyor. O zaman kadın 20, Muhammed'se 58 yaşlarında.[265] Bu evlilik, hicri 5. yılda olduğuna göre, Muhammed'in 58 yaşında olduğu kesinlik kazanır. Zaten kimse buna itiraz da etmemiştir. Cüveyriye'nin yaşına gelince, yüzlerce İslami kaynakta onun 20 yaşında olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca çoğu kaynaklarda, Cüveyriye'nin h.56 yılında 65 yaşındayken öldüğü yazılı. O zaman, Muhammed'le evlendiğinde 15 yaş civarında olduğu saptanmış olur.[266]

---

264 Askalani, İsabe, No:11845, 12061; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/29; İbni Sad, age. No:4118; Taberani, age. 23/248; Taberi, age. 3/405; İbni Habib, Muhabber, 85.

265 TDV İslam Ansiklopedisi, 8/146'da, Cüveyriye'nin 607 yılında doğduğu yazılı. Adı geçen bu savaş 627'de olduğuna göre, demek ki tam 20 yaşındaymış. Ayrıca burada 'kadın henüz evlenmişti (yeni gelindi)' diye yazıyor; İbni Sad, age. No:4122; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 1/474; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/36; Halebi, İnsanü'l Uyun, 3/413; İbni Asakir, Tarihi Medinei Dımaşk, 3/219; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat, 275; Nebehani, Envari Muhammediye, 148; Kastalani, Mevahibi Ledüniye, 1/412.

266 Kurtubi, Ahzâb, 28; Askalani, İsabe, No:11002; Taberani, age. 24/61; Hakim, Müstedrek, 2/27'de ölümüyle ilgili bu bilgiler veriliyor.

Cüveyriye ile Nasıl Evlendi?

Beni Mustalık baskınında Müslümanlar karşı tarafı mağlup edip kadınlarını ele geçirince, Hz. Muhammed onları Müslümanlara cariye olarak dağıtıyor. Bu arada Cüveyriye, Sabit bin Kays adındaki şahsa düşüyor. Cariye statüsünde kalmak çok kötü olduğundan ve önemli bir ailenin çocuğu olduğundan, kendisine cariye olarak düştüğü Sabit bin Kays'tan özgürlüğünü ister. Çünkü cariye kalsaydı her an için bir mal gibi başkasına da satılabilirdi. Sabit, kadının özgürlüğü için kendisinden bir miktar para teklifinde bulunur. Bunun üzerine kadın doğruca Hz. Muhammed'in yanına gider. Hz. Muhammed bu savaşa beraberinde Ayşe'yi de götürmüştü. Zira, her savaşta genelde yanında bir hanımını götürürdü. Kadın ilkin Ayşe'ye varıyor. Bundan sonrasını Ayşe'den dinleyelim:

"Kadın yanıma gelip derdini anlattı ve kendisine yardımcı olsun diye eşim Muhammed'i sordu. Öylesine güzeldi ki o an kalbime, Hz. Muhammed'in ona el koyacağına dair şüpheler doğdu. Çünkü, onu görenin kalbine, güzelliğinden ötürü ille de bir şeyler doğardı. O yüzden Hz. Muhammed belki onu alır diye çok korktum. Sonunda kendisine Hz. Muhammed'in çadırını gösterdim; doğruca oraya gitti. Gidiş artık o gidiş; nitekim Hz. Muhammed ona el koydu ve o tarihten sonra da artık onun eşlerinden biri oldu. İçerde kendisine şunları söylüyor: Mademki gayen özgürlüktür, o halde benim eşim ol, ben seni azat edeyim diyor ve böylece kadınla anlaşıp evleniyor."[267]

Tabi ki Hz. Muhammed'in burada kendi arkadaşı Sabit'ten onu alması da ayrı bir sorun.

---

[267] Tecrid-i Sarih, No:1117, 7/454; Ebu Davud, Cihad, No:2633, Itk, No:3931; Buhari, Itk, 13; Müslim, Cihad, No:1730 (az bilgi var!); İ. Canan, age. 12/159; TDV İslam Ansiklopedisi, 8/146; Hayat-i Sahabe, Terc. Ahmet Meylani, 3/308; Zehebi, Sireti Alam, 2/262...; İbni Sad, age. No:4122; Kastalani, age. 1/412; Halebi, age. 3/413; İbni İshak, Terc. Sezai Özel, 322; Hakim, age. 4/26; İbni Kesir, el-Bidaye... 4/159; Taberi, MEB Terc.., age. 5/527; İbni'l Cevzi, el-Müceteba, 95; Sıfat-i Safve, 2/36; İbni Abdi'l Ber, age. No:3282; Taberani, age. 24/58; Muhibbüddin Taberi, Semt-i Semin, 99...; Tarihi Hamis, 1/474 ve daha niceleri.

Muhammed Onun Orucunu Bozduruyor

Kadın artık Hz. Muhammed'in olunca, bir cuma günü onun yanına varıp kendisinin oruçlu olduğunu öğrenince, "Sen dün de niyetli miydin?" (Tabi ki bu oruç nafile bir oruçtu.) diye soruyor. Cüveyriye, "Hayır" cevabını veriyor. Bu sefer Hz. Muhammed ona, "Peki sen yarın da oruç tutacak mısın?" şeklinde bir daha soru soruyor. Kadın tekrar "Hayır" cevabını veriyor. Bunun üzerine Hz. Muhammed, "O halde orucunu boz, bugün oruç tutma" diyor.[268] Böylece, kadının orucunu bozduruyor.

Bilindiği gibi, İslam inancına göre Cuma günü çok önemli bir gün. O halde başka bir günde oruç tutmak tavsiye edildiğine göre Cuma gününde tutulsa daha makbul olması gerekir. Peki, Hz. Muhammed neden böyle bir yola başvurdu? Hadis kaynaklarında, "Hz. Muhammed onunla sevişmek için yanına vardı da o yüzden orucunu bozdurmak istedi" diye açık bir cümleye rastlamadım. Ancak, Hz. Muhammed'in gece hayatıyla ilgili genel durumu göz önüne alındığında, ister istemez şöyle bir soru insanın aklına gelir: "Hz. Muhammed onunla sevişmek için oraya gitmiş; fakat kadının niyetli olduğunu öğrenince, zorunlu olarak onun orucunu bozdurma yöntemine başvurmuştur." Bilindiği gibi, oruçluyken cinsi münasebette bulunmak dinen yasaktır. Oruç da nafile bir oruç olduğuna göre, bozulmasında pek o kadar sakınca yok. Sonuç itibariyle, bozdurma nedeni budur denilebilir.

Daha önce de ifade edildiği gibi, Hz. Muhammed bir gün çarşıda gezerken hoşuna giden çok güzel bir kadın görüp ondan çok etkilenmişti. Bunun sonucu olarak da doğruca dönüp evine gitmiş ve eşlerinden Zeynep binti Cahş'la cinsel ilişkide bulunmuştu. Bu olay nedeniyle de, "**Kadının gelişi de, gidişi de şeytan gibidir**" demişti. İşte onun bu gibi davranışları da göz önüne alınırsa, kendisinin Cüveyriye'nin orucunu cinsel ilişki için bozdurduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü kadın, çocuk emzirmiyordu, orucuna engel olabilecek herhangi bir acil olay yoktu ve

---

268 Tecrid-i Sarih, No:941Buhari, Oruç, 63; Müslim, Oruç, 1144; Ebu Davud, Oruç, No:2422; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/324-430; Askalani, İsabe, No:11002; Zehebi, Sireti Alam, 2/264.

Cuma günü de sevap bakımından çok farklı bir gündü; o bakımdan, Hz. Muhammed'in onun orucunu bozdurmasının başka ne gibi sebepleri olabilirdi ki? Bu konuda başka inandırıcı bir gerekçe olamaz ki.[269]

Burada şunu da eklemekte yarar var: Daha önce de belirtildiği gibi Hz. Muhammed, "Bir kadın ancak eşinden izin alırsa nafile oruç tutabilir" diyordu. Yine bir başka sözünde, "Bir erkek cinsi münasebet için hanımını yatağa davet edip de o gitmemezlik ederse, melekler sabaha kadar o kadına lanet yağdırır" diyordu. Yine daha önce yazıldığı gibi Hz. Muhammed'in "Gece hayatında zayıftım, Cebrail bana bir şey verdi; ben onu yiyince bu konuda kuvvetlendim" demesi vb, yukarıdaki yorumumda yanılmadığımın önemli kanıtlarıdır.[270]

Cüveyriye ile Hz. Muhammed'in beraberliği yaklaşık olarak 6 yıl sürmüş. Hz. Muhammed'in ölümü üzerine dul kalıp 40-50 yıl kocasız olarak yaşamını sürdürmek zorunda kalmış.[271] Başkasıyla evlenemeyişinin nedeni, malum Ahzâb Suresi'nin 53. ayeti.

Şunu da hatırlatayım ki, bu savaşta Hz. Muhammed ve arkadaşları tarafından Cüveyriye'nin hem babası, hem amcası, hem de kocası vurulmuştu.[272] Tabi ki bazı kaynaklarda onun babası hayatta olup kızının hürriyeti için çok uğraş vermiş gibi bazı farklı şeyler de söyleniyor; ama ne söylenirse söylensin hiçbir savunma, Hz. Muhammed'i eleştirilerden kurtaramaz. Sebebine gelince;

a) İkisi arasındaki aşırı yaş farkı.

b) Daha önce Sabit'e düşmesi ve usulsüz bir şekilde ondan alınması.

---

[269] Müslim, Nikâh, No:1403; Ebu Davud, Nikâh, No:2151; Hindi, age. 13051; Tirmizi, Reda, 9, No:1158; Taberani, age. 24/50; Begavi, El-Envar... 2/675.

[270] Tecrid-i Sarih, No:1337, 1818; El-Lü'lüü ve'l Mercan, age. No:604-912.

[271] Tecrid-i Sarih, No:1117, 7/454; Taberani, age. 24/59; İbni Abdi'l ber, İstiab, No:3282; İbni Sad, age. No:4122, 8/303; Halebi, age. 3/320; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/36; TDV İslam Ansiklopedisi, 8/146; Askalani, İsabe, No:11002

[272] Tarihi Yakubi, 1/372.

c) Kadının bu baskında birçok akrabasının vurulması ve suçsuz olduğu halde cariye olarak ele geçirilip Hz. Muhammed'in onlarca hanımı arasına dahil edilmiş olması;

Hz. Muhammed'in ölümü üzerine en az 40 yıl dul olarak yaşamını sürdürmesi gibi önemli ciddi nedenler varken, birilerinin kalkıp bunu savunması, nasıl izah edilebilir ki! Ayrıca Ayşe'yle ilgili "**İfk**" olayı da bu savaş dönüşünde yolda meydana geliyor.

Bazıları Hz. Muhammed'in bu hanımı ele geçirmekteki gayesi, gece hayatı değil de, başka olumlu nedenlerdi diyorlar. Bu gibi savunmaların yanıtı Safiye bölümünde açıklanacaktır. Ancak burada şu kısa cümleyi söylemekle yetiniyorum: İnanmıyorlar diye insanları öldürmek suretiyle onların suçsuz olan hanımlarını ele geçirip cariye olarak kullanmaktan gelen barışa herhalde kimse barış diyemez. Mademki arkasında çok güçlü, şefkatli bir Allah vardı, o zaman işi barışçıl yollarla (kan dökülmeden), kimseyi yetim ve dul bırakmadan halletmesi gerekmez miydi?

8-Zeyd Kızı Reyhane

Hz. Muhammed ve arkadaşları hicri 5. yılda Hendek Savaşı'ndan sonra, Cebrail'den alınan vahiy üzerine, Beni Kureyza Yahudileri üzerine yürüyorlar ve bir günden de az bir zaman içinde onların bir kısmını öldürüp bir kısmını da esir alıyorlar. Bunu zaten Kur'an'ın Ahzâb Suresi, 26-27. ayetleri belirtiyor. Yaklaşık olarak 600 ile 900 kişi esir alınıp kılıçtan geçiriliyor; kadın ve çocukların da bir kısmını birbirlerine (köle-cariye olarak) dağıtıyorlar, bir kısmını da köle-cariye sıfatıyla satıp onların parasıyla savaş için at ve silah temin ediyorlar.[273]

Reyhane daha önce evliydi. Onun "**Hakem**" adındaki eşi bu baskında Hz. Muhammed ve arkadaşları tarafından katledilmişti. Kadınla eşi birbirlerini çok severlerdi. Hatta birbirlerine, "**İki-**

---

[273] Bu olay, Kur'an'ın Kökeni adlı yapıtımda kaynaklarıyla birlikte detaylı olarak izah edilmiştir.

mizden hangisi önce ölürse öbürü artık ölünceye kadar evlenmeyecek" diye söz vermişlerdi. Çoğu kaynaklarda bu hanımın ölene dek cariye kalmayı tercih ettiği ve başını da örtmediği, türban takmadığı anlatılmaktadır. Hatta onunla Hz. Muhammed arasında anlaşmazlık olduğu söyleniyor. Ancak, o günkü koşullarda bir kadın Hz. Muhammed'e karşı ne kadar direnebilirdi ki? O nedenle, cariye olmak ve başına gelenlere boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bu savaşta kadının eşi Hakem'den başka, onun tüm akrabası, ya savaş meydanında ya da esir alındıktan sonra öldürülmüştü. Ayrıca, Hz. Muhammed onu aldığı zaman kendisi 58 veya 59 yaşında, kadınsa sevgi temeline dayalı henüz evlenmiş gencecik bir gelin. Bu hanım, yaygın olan görüşe göre hicri 10. yılda Muhammed'den önce vefat etmiş. Çoğu yazarlar bu kadını, Muhammed'in cariyeleri bölümünde anlatmışlardır. Genel kanı, kadının ölene dek kendi iradesiyle cariye kalmayı tercih ettiği. Hz. Muhammed'in onu savaşta ele geçirdiği konusunda hiçbir ihtilaf yok.[274]

9-Zeynep Bint-i Cahş

Hicri 5. yılda Hz. Muhammed üç kadınla evleniyor. Biri, az önce bahsettiğim Reyhane binti Zeyd; bir diğeri de Cüveyriye binti Haris ki daha önce o da anlatılmıştı. Üçüncüsü de konumuz olan Zeynep binti Cahş'tır. Hz. Muhammed, Zeynep'le evlenmeden bir ay önce Cüveyriye ile evlenmişti.[275] Aynı yıl içinde bu üç hanımla evleniyor/üç sefer damat oluyor. Kendi eski hanımları da hariç. Daha önce de yazıldığı gibi Hz. Muhammed bu Cahş ailesinden üç hanımla evlenmişti: Zeynep binti Huzeyme ki.

---

[274] Salihi, Ezvaci Nebi, 231; Ensab, 1/453; Rıda Kehhale, age. 1/474; Halebi, age. 2/346; İbni Sad, age. No:4124; Askalani, age. No:11197; Esir, el-Kamil, 2/186; Semhudı, Vefaü'l Vefa, 1/306; Ebu Ubeyde, Ezvaci Nebı, 82; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/129; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3350; Mahmut Halebi, Nisa'ün Havle'r-Resul, s.147.

[275] Dımyati, Kitab'u Nisai Resulillah, s.63.

Zeynep binti Cahş'ın ağabeyi olan Abdullah'ın hanımıydı. Bu şahıs Uhud Savaşı'nda yaralanıp daha sonra ölmüş, böylece Muhammed dul kalan eşi Zeynep binti Hüzeyme'yi almıştı. Ayrıca, daha sonra zamanı gelince açıklanacak olan Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe, Ubeydullah bin Cahş'ın hanımıydı. Bu adam, İslamiyet'i yaymak için Habeşistan'a gidip orada ölmüş ve onun hanımı Ümmü Habibe dul kalmıştı. Bunun eski eşi, aynı zamanda müslümanlıktan çıkıp Hıristiyan olmuştu. İşte bunlar, Muhammed'in Cahş ailesinden getirmiş olduğu hanımlarıdır.[276]

İslam tarihindeki bilgilere göre, Hz. Muhammed Zeynep binti Cahş'ı aldığı zaman kendisi 58; Zeynep ise 35 yaşlarındaydı. Zaten bu konuda ittifak var. Bu hanım, meşhur olan görüşe göre Hz. Muhammed'in ölümünden 10 yıl sonra vefat ediyor. Yani, o da dul kaldıktan sonra ölünceye dek Kur'an'daki ayet engeli yüzünden başkasıyla evlenemiyor.[277]

Bu hanımla ilgili olup bitenleri, Kur'an'ın Kökeni adlı eserimde izah ettiğim için, kısa bazı bilgiler verip başka konulara geçeceğim.

Zeynep, Hz. Muhammed'in halasının kızıdır. Muhammed'le evlenmeden bir yıl önce Muhammed, Cebrail'den aldığı Ahzâb Suresi'nin 36. ayetine göre kadının isteği dışında Zeyd bin Harise'yle evlendirmişti. Bu ayette özet olarak şunlar söyleniyor: "Allah ve Resulü bir şeye karar verdi mi, hiçbir mümin erkek ve kadına itiraz hakkı yoktur." Bu ayette mümin erkek ve mümin kadından kasıt, Zeynep'le ağabeyi Abdullah'tır. Çünkü Hz. Muhammed bir yıl önce bu hanımı Zeyd'le evlendirirken, ne Zeynep, ne de Abdullah bunu kabul etmemiş, bu evliliğe karşı çıkmışlardı. Bunun üzerine az önceki ayet inip kendilerinin bu konuda söz hakkına sahip olmadıklarını beyanla, bu evliliğe karar verilmişti. Ama bir yıl sonra Ahzâb Suresi'nin 37. ayeti geliyor

---

276 İbni Esir, Üsd, No:6947 ve el-Kamil, 2/309; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3355; Zehebi, Sireti Alam, 2/211; Taberani, age. 24/38.

277 İbni Sad, age. No:4120; Kastalani, el-Mevahib... 1/410; Hindi, Kenz... age. No:37786; Hakim, age. 4/25; Halebi, age. 3/313; Askalani, İsabe, No:11221; İbrahim Canan, age. 4/189.

ve bu sefer Hz. Muhammed'le evlendiriliyor. Üstelik bu ayette, "**Sizin nikâhınızı da ben kıydım**" deniliyor.

Burada şu merak konusudur: Acaba Zeynep'in suçu neymiş ki Allah bir yıl önce Ahzâb Suresi'nin 36. ayetini gönderip onu Zeyd'e vermişti de, bir yıl sonra yeni bir ayetle bu kez Hz. Muhammed'e vermeye karar vermiş?

Konuya gerçekçi olarak bakacak olursak, olayın mahiyeti şudur: Hz. Muhammed bir gün Zeynep'in evine gidip onu çıplak olarak görünce, dengesini kaybedip "**Ey kalpleri değiştiren Allah**" diyor. Hatta burada Zeynep, "Hz. Muhammed beni bu şekilde görünce, kendi kendine bir şeyler söylemeye başladı; ben onun sözlerinden ancak az önceki ifadeyi anlayabildim" diyor.[278] Evet, onun bedenini gördükten sonra, kendisine âşık oluyor. Muhammed, daha önce Zeynep'in bu kadar beyaz tenli, böylesine güzel olduğunu bilseydi, onu hiçbir zaman Zeyd'le evlendirmezdi. Zaten çoğu kaynakta, "Hz. Muhammed onun bembeyaz, Arapların en güzeli, boylu poslu... biri olduğunu görünce kalbine bir şeyler doğdu" şeklinde açıklamalar var.[279]

Artık bu aşamadan sonra hadisenin nasıl seyredeceğini tahmin etmek herhalde zor değildir. Zeyd eve gelince Zeynep olup bitenleri kendisine anlatıyor; hatta Hz. Muhammed'in kullandığı ifadeyi bile Zeyd'e söylüyor. Bunun üzerine Zeyd, direkt olarak Muhammed'in yanına varıp hem niçin evine geldiğini soruyor, hem de –ya korkusundan ya da belki Muhammed kendisine çarpar diye saflığından– şu çok acı, ama gerçek olan teklifi de Muhammed'e sunuyor: "**Sen bizim eve gelip eşimi görmüşsün;**

---

[278] Kadı Beydavi, Envarü't-Tenzil; Beğavi, Mealimü't-Tenzil; Kasımi, Mehasinü't-Te'vil; Şeyhzade (Kadı Beydavi'nin şerhi); Taberi, Camiu'l Beyan... Alusi, Ruhü'l Maani...; Kurtubi, Camiu Ahkâmü'l Kur'an; İbni'l Arabi, Ahkâmü'l Kur'an ve daha birçok müfessir, Ahzâb Suresi, 37. ayetinde bu ifadeyi yazmıştır. İbni Sad, Tabakat, No:4120-8/295; Heysemi, age. 9/247; İbni İshak, Terc. age. 321; İbni Habib, Muhabber, 85; Taberi, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, MEB Tercemesi, 5/461; Ömer Rıda Kehhale, A'lam-i Nisa, 2/59; Askalani, Tehzib-i Tehzib, No:2800, 12/449; Taberani, age. 24/44; M. Sait Mübeyyed, Mevsuatü Hayati's-Sahabiyat, 398 vb.

[279] Örneğin; Kadı Beydavi'nin şerhi Şeyhzade, Ahzâb Suresi, 37 ve diğer tefsirler. Bir de Kur'an'ın Kökeni adlı eserimde bu konuda çok bilgi verilmiştir.

ona âşık olmuş olabilirsin; o zaman ben onu boşayayım sen al" diyor.[280] Hz. Muhammed, bu şekilde Zeynep'i almanın çok riskli olduğunu herhalde bilmiyor değildi; o yüzden görünürde, "Hayır" diyor. Ama bu hayır onun içinden gelmiyor, bir an evvel ona ulaşmak istiyor. Zeyd'e hayır dedikten sonra, hemen Ahzâb Suresi 37. ayeti iniyor. Anlamını aynen veriyorum: "Peygamberim! Hem Allah'ın, hem de senin ona iyilik yaptığın kimseye (Zeyd'e) 'Eşini yanında tut, Allah'tan kork!' diyorsun. Halbuki Allah'ın açığa vuracağı şeyi (senin ona olan aşkını), insanlardan çekinerek kendi içinde gizliyorsun. Oysa asıl çekinmen gereken Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişiğini kesince biz onu sana nikâhladık ki, –bundan böyle– evlatlıkları, karılarıyla ilişkilerini kestikleri (onları boşadıkları) zaman o kadınlarla evlenmek hususunda –üvey baba olan– müminlere bir güçlük/bir engel olmasın diye. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."

Bu ayette geçen, **"onu ben sana nikâhladım"** ifade çok ilginç. Gerçekten bu ayet iner inmez Hz. Muhammed ne nikâh için şahit gösterir, ne kadına mehir ücretini verir, ne ondan, ne de velisinden izin ister, iş yukarıda bitirildiği için, onu artık nikâhına almaya da gerek duymaz ve hemen düğün hazırlığına geçer.

Hz. Muhammed Zeyd'e, çok zor bir teklif sunuyor ve zorunlu olarak Zeyd de onu kabul ediyor. Teklif şu: "Git, bana hanımın olan Zeynep'i iste." (Şunu da hemen hatırlatayım ki, İslami kesime göre –güya– bu gelişmelerden sonra artık Zeyd onu boşamıştı.) Zeyd gidip ona dünürlük yapıyor. Fakat kadın Hz. Muhammed'in bu teklifine sıcak bakmıyor, düşünmem gerekiyor diyor. Sıcak bakmamakta haklı. Çünkü, kabul etmemek için hiçbir neden yoksa da, Muhammed'in yanında var olan birçok hanım, Zeynep için bahane olarak yeterliydi. Nasıl kendi rızasıyla o gencecik erkeği bırakıp da yaşlı ve aynı zamanda da birçok kadınla evli bir dedeyi tercih edebilirdi ki? Bu imkânsızdı. O hal-

---

280 Ahzâb Suresi, 37. ayetle ilgili önemli tefsirlerin tümü; Taberani, 24/44; Hakim, 4/23; Heysemi, 9/247; Ömer Rıda Kehhale, 2/59; İbni Habib, 85; İbni İshak, Türkçe Terc. Sezai Özel, 321; İbni Sad, Tabakat, No:4120, 8/295 vb. Özellikle Şeyhzade'nin, Ahzâb Suresi, 37. ayette yaptığı yorum çok önemli.

de, kadını nasıl ikna ettiği hem bu konudaki ayet ve hadisler yan yana getirildiğinde, hem de Hz. Muhammed'in yaşı ile kadının yaşı ve Hz. Muhammed'in diğer kadınları göz önüne alındığında, kolaylıkla anlaşılır. Ancak eğer kadın deli ise buna bir diyecek yok. Fakat, kaynaklarda çok akıllı biri olarak anlatılıyor!

Zeyd, Hz. Muhammed'in üvey evladıydı. Dolayısıyla Zeyd'in eşi de, o günkü geleneğe göre onun gelini sayılırdı (ona nikâhı haramdı). Bu engelin kaldırılması için, Zeyd-Zeynep olayının anlatıldığı Ahzâb Suresi'nin 6, 7 ve 40. ayetleri iniyor. Bu ayetlerin, aynı olayın anlatıldığı bölüm içinde anlatılması dikkat çekici ve zaten düğümü çözer olmalı. 'çerikleri özetle şöyle: "**Üvey evladın hanımı boşandığı takdirde, üvey baba için helaldir.**" Şunu da belirtmekte yarar var ki, Zeyd-Zeynep olayı ortalarda yokken, ne pratikte, ne de Kur'an'da böyle bir fetva yoktu. Hz. Muhammed, bu olaydan önce en az 15 yıldan beri peygamberdi; kendisine bu süre zarfında, "Üvey baba, şayet üvey evladın eşi boşanırsa onun hanımıyla evlenebilir" şeklinde bir ayet inmediği gibi, üstelik "Benle Zeyd hangimiz önce ölürsek birbirimize varisiz" diyordu.[281] Ama Zeynep olayı ortaya çıkınca aynı hadisenin anlatıldığı Ahzâb Suresi'nin bu üç ayeti üst üste inmeye başlıyor!

Hz. Muhammed'in, hem Zeynep'le az önceki yöntemle evlenmesi, hem de birçok kadına sahip olması –özellikle– Yahudiler tarafından eleştirilince, onların peygamberlerinden ikna edici örnekler vermek suretiyle ayetler iniyor.[282] Ahzâb Suresi'nin 38. ayetinde özet olarak şöyle deniliyor: "**Allah'ın kendine helal kıldığı bir şeyi** (Zeynep'i) **yerine getirmede** (onu eş olarak almakta) **Muhammed için herhangi bir günah yoktur. Bu, önceki peygamberlerin dönemlerinden beri süregelen** (var olan) **ilahi bir kanundur.**"

Büyük müfessirlerin çoğuna göre, burada geçen "**önceki peygamberler**" ifadesinden Davud ve Süleyman kastedilmiş ve şu açıklama yapılmıştır: Hz. Muhammed'in Zeyd'e yaptığı gibi,

---

281 İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 1/200.

282 Bu ayetler, Ahzâb, 38; Ra'd, 38 ve Nisa Suresi, 54. ayetleridir.

Davud da bir gün damda gezerken karşı evde çok güzel bir kadın görmüş ve hoşuna giden o kadının kimin eşi olduğunu soruşturmuş; sonunda Hitti Uriya'nın hanımı **el-Yesiye** olduğunu öğrenmiş ve zorla onu alıp kendisiyle cinsel ilişkide bulunmuştur. Daha sonra zaman için bu gayri meşru ilişkiden de Süleyman Peygamber dünyaya gelmiştir. Süleyman'la ilgili çok nahoş şeyler de yazılmış ama bu tür konuların içine girmeyi uygun bulmuyorum.[283] En sonunda Davud –çevresi tarafından eleştirilmesin diye– kocasını dönmesi imkânsız bir savaşa yollayıp vurdurmak istemiş ve nitekim o savaşta öldürülmüştü. Bundan sonra formaliteler yerine getirilip o hanım Davud'un eşlerinden biri olmuştur. Bu konuda Tevrat'ta çok detaylı; İncil'de de kısmi bilgiler vardır.[284]

Bu ayetleri oluşturmaktan asıl kasıt, hem Zeynep'le olan evliliğine yönelik eleştirilerden, hem de birçok kadınla olan evliliğinden dolayı yapılan eleştirilerden kurtulmaktı. Ayette geçen, **"Önceki peygamberler döneminde de bu tür olaylar vardı"** deyiminden maksat, Davud'un bu olayıdır şeklinde yapılan yorum, birçok tefsirle birlikte çeşitli İslami kaynaklarda da geçmektedir.

Bazı ayetlerin açıklama kısmında Davud ile oğlu Süleyman'ın hanımlarından söz edilirken, Davud'un yüz tane hür, üç yüz tane de cariyesi vardı; Süleyman'ın ise üç yüz hür, yedi yüz de cariye olmak üzere toplam bin hanımı vardı şeklinde bilgiler var.[285]

Hz. Muhammed hem çok kadın alma konusunda, hem de Zeynep olayında Yahudiler tarafından eleştirilince, inen/oluşan bu tür ayetlerle onların peygamberlerinin çokeşliliğine gönderme yapmak istemiş ve bu şekilde kendilerini susturmaya çalışmıştır. Ayrıca Süleyman'ın sadece bir gecede yetmiş ile yüz hanımıyla iliş-

---

283 Kadı İyad, eş-Şifa, 1/85; Taberani, age. 24/43; Hindi, age. 7/92 vb. Er-Razi, Kurtubi, İbni Abbas, Beğavi, Alusi ve daha birçok müfessir, Ahzâb 38., Ra'd 38. ve Nisa 54. ayetlerinde bu bilgileri aktarmaktalar.

284 Tevrat, 2. Samuel, 11/2-27'de bunlar daha ilginç bir şekilde anlatılmaktadır. İncil de Süleyman'ın, Uriya'nın hanımından olduğunu yazıyor, Matta, 1/6.

285 Ahzâb 38., Ra'd 38. ve Nisa 54. ayetlerin tefsirlerinde.

kiye girdiği, onlardan sadece bir tanesinin hamile kaldığı ve onun da doğurduğu çocuğun felçli olduğu, sağlam diye İslam camiasında kabul görmüş kaynaklarda anlatılmaktadır.[286]

Aslında Hz. Muhammed-Zeynep konusu çok zengin bir konudur. Ancak daha önce de belirtildiği gibi başka bir kaynağımda anlatıldığı için burada özetini sunmakla yetindim. Öbür kitabımda Davud ve Süleyman'ın aldıkları kadınların listesi -kaynaklarıyla birlikte- şema halinde sunulmuştur.

Ahzâb 38'de işaret edilen Muhammed'le Davud benzerliklerinin bir diğer ortak noktası da şu: Davud, adamın hanımına âşık olup onunla yattıktan sonra, o adamı savaşa gönderip vurdurmak istiyor ve nitekim de vuruluyor. İşin burasında da Muhammed-Zeyd olayıyla Davut-Hitti Uriya olayı arasında tam bir benzerlik var. Örneğin; Muhammed Zeynep'le bu şekilde evlendikten sonra sadece bir yıl içinde Zeyd'i komutan olarak altı sefer savaşa yolluyor ve hepsinde de Zeyd kazanarak geri dönüyor. Mesela şu seferler: **Beni Süleym**; **İys**; **Taraf**; **Hisma**; **Vadi'l Kura**; **Ümmü Kürfe**.[287]

Zeyd, en son Hz. Muhammed tarafından ordu komutanı olarak Mute Harbi'ne gönderiliyor ve orada vuruluyor. Bu savaş, Suriye bölgesinde Rumlarla oluyor. Müslümanların asker sayısı üç bindir; karşı tarafın asker sayısı ise yüz binden fazladır. Sonuçta kendisi öldürüldüğü gibi ordusu da hezimete uğruyor.

Zeynep'le gerdeğe girdiği gecede düğüne davet edilen halk, evi terk etmeyip fazla oturunca, Hz. Muhammed'in morali bozuluyor. Bu arada birkaç kez dışarı çıkıp tekrar eve giriyor. Buna rağmen halk bir türlü dağılmıyor. Tam bu sırada Ahzâb Suresi'nin 53. ayeti iniyor. Uzunca olan bu ayetin konuya ilişkin bölümün anlamı şu: "Siz bir yemek için Hz. Muhammed'in evine çağırıldığınızda gidin. Fakat, yemeğinizi yer yemez hemen evi terk edin. Sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i

---

[286] Buhari-Müslim'in Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:1072-73; Buhari, Nikâh, 119; Eyman, 3; Enbiya, 40; Tevhid, 31; Müslim, Eyman, No:1654 ve daha birçok kaynak.

[287] İbni Sad, Tabakat, 2/293, İbni Seyyid-i Nas, Uyun'ül eser, Gazalar kısmında.

üzüyor, fakat o –bunu söylemekten– utanıyor. Allah ise hakkı söylemekten çekinmez."

Bu ayetleri o gece o insanlara okuyunca artık onlar kalkıp gidiyorlar ve kendisi Zeynep'le baş başa kalıyor.

Aslında ayetin söylediği doğrudur. Gerçekten bir grup davetli yemekten sonra sohbete devam ediyorlarmış. Buna canı sıkılan Hz. Muhammed, cemaati dağıtmak için sık sık dışarı gidip gelmiş. Fakat onlardan bir grup oturmaya devam etmiş. Bu arada gelin olan Zeynep de yüzü duvara dönük bir vaziyette bekliyormuş. Bu iş, gecenin geç saatlerine kadar sürmüş. Tabi ki bütün bunları Hz. Muhammed'e on yıl hizmet eden "**Enes**" anlatıyor. Bunu yaparken şunu da ekliyor: "**Bu ayetin nerede, ne zaman, hangi olayla ilişkili olarak geldiğini benden daha iyi bilen yoktur**" diyor. Doğrudur; çünkü kendisi Hz. Muhammed'in evinde özel olarak hizmetçilik yapıyordu. Hz. Muhammed herhangi bir yere adım attığında o da yanındaydı, ondan ayrılmıyordu. Bu nedenle en iyisini o bilmiş olabilir. Hz. Muhammed'in sık sık dışarı çıkıp içeri girmesi ve cemaatin de oturmaya devam etmesi, Zeynep'in yüzü duvara dönük bir vaziyette beklemesi sürerken, tam bu sırada az önceki ayet iniveriyor/oluşuyor![288]

Bir ara Hz. Muhammed'in hanımlarından Safiye'nin binek hayvanı hastalanır. Zeynep'in yanında kendi şahsına ait fazla hayvanı vardır. Hz. Muhammed, Zeynep'ten o fazla olan hayvanı Safiye için ister; fakat Zeynep vermediği gibi üstelik Safiye hakkında, "Ben nasıl o Yahudi kadına hayvanımı vereyim?" şeklinde hakaret içerikli bir ifade kullanır. Bunun üzerine Hz. Muhammed ona darılır ve Zeynep'le üç ay süreyle bütün ilişkilerini keser. Görünürde sanki haklı bir gerekçedir ama durum hiç de öyle değildir.[289]

---

288 Tecrid-i Sarih, No:261, 1678, 1868; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:903-905; Buhari, Nikâh, 64, 67; Et'ime, 59; İstizan, 10, 33; Ahzâb tefsiri, 8; Müslim, Nikâh, No:1428.

289 İbni Esir, Üsd, No: 6947 ve 7055; İ.Canan, age. 15/501, 10/219; Zehebi, Sireti A'lam... 2/234; Askalani, İsabe, No:11401 ve 11221; Taberani, age. 24/71; Ebu Davud, Sünnet, No:4602; İbni Mace, Nikâh, 50, No:1980; İbni Sad, age. No:4120; Salihi, Ezvaci Nebi, 227; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/132-261; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3355; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat, 502.

Hz. Muhammed bu hanımla üç ay sonra barışınca, kadın –sevinçten– ona bir de cariye hediye eder. Hz. Muhammed'in cariyeleri olduğu gibi, onun hanımlarının da –hizmet amacıyla– cariyeleri vardı. Burada şunu demek istiyorum: Hz. Muhammed'in Zeynep'le küskün kalması, ona bir kadın daha kazandırıyor, bu küskünlük ona fayda getiriyor. Muhammed eşiyle barışınca, kadın ona, "Bu iyiliğine karşı seni nasıl mutlu edebilirim?" diyor. Bunlar barışınca, Zeynep Hz. Muhammed'i mutlu kılmak için az önceki hediyeyi (cariyeyi) ona bağışlıyor. İşte üç aylık küskünlüğün getirisi![290]

Zeynep'in hikâyesi bununla bitmiyor; Hz. Muhammed'in hanımlarından hem Ayşe, hem de Hafsa, Safiye'ye, "Yahudi kızı" dedikleri halde, Hz. Muhammed onlara herhangi bir ceza vermiyor.[291] Çünkü onların babaları olan Ebu Bekir ve Ömer çok etkiliydi; Zeynep'inse otoriter kimsesi yoktu.

Halbuki daha evvel de ifade edildiği gibi, Hz. Muhammed, "**Hanımları arasında eşit davranmayan bir koca, kıyamet gününde felçli olarak Allah'ın huzuruna çıkacak**" diyordu. Ama burada onun açık bir şekilde taraf tuttuğu ortada. Bir ifadesi de şu: "Herhangi bir Müslümanla üç günden fazla küs kalmak haramdır."[292] Ama kendisi, hem bu süreyi üç ay kadar çok uzun bir zamana yayıyor –üstelik güçsüz bir kadına karşı– hem de bu olay yüzünden kadından bir de cariye alıyor.

Hz. Muhammed döneminde kadının bu çilesi her erkek için geçerliydi. Burada yine Zeyd'le ilgili bir örnek vermek istiyorum; Zeynep'in eski eşi Zeyd, mağdur diye neredeyse onun için

---

290 Askalani, İsabe, No:11401; Safiye Md., 11819; Nefise Md.; İbni Kayyım el-Cevzi, Zadü'l Maad, 1/114; İbni Seyyidi'n-Nas, age, 2/311; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/338; İbni'l Cevzi: Telkih... 28, Sıfat-ı Safve, 1/76; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 115; Salihi, Ezvaci Nebi, 229.

291 Ömer Rıda Kehhale, Alam-i Nisa, 2/333; İ.Canan, age, 13/47, Tirmizi ve Nesai'den naklen; Askalani, İsabe, No:11401, Safiye bölümü; İbni Mace, age. No:1980; Taberani, age, 24/70, 75.

292 Tecrid-i Sarih, No:1996; el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:1658; Buhari, Edeb, 57.

* Mute Harbi 629'da olmuştur. Ki o zaman Zeyd yaklaşık olarak 40-45 yaşlarındaymış.

insanın sinirleri bozuluyor. Fakat bakıyoruz ki, kendisi de birden fazla kadınla evlenmekten azami derecede yararlanmıştır. Üstelik, canı istediği zaman almış, istediği zaman da boşayıp yerine başkasını getirmiştir. İşte burada şöyle düşünmek lazım: Zeyd gibi köle asıllı bir insan, bu kadar kadın aldığına göre, artık kodamanların, etkili kişilerin kaç kadınla evlendiklerini insan tahmin edebiliyor. Bir fikir olsun diye bu şahsın aldığı kadın sayısına biraz değinmek istiyorum.

Onun kaç kadın aldığına ilişkin çok yönlü bir araştırma yapmış değilim. Çünkü gayem, -defalarca belirttiğim gibi- Kur'an ve hadislerde ve hele Hz. Muhammed'in icraatında kadına nasıl bakılmış, bu konudaki bilgileri tespit edip bir araya getirmek ve okuyuculara sunmak. Eğer Zeyd gibileri hata yapmışsa bu, onlar için bir kusur değildir; eksiklik varsa Hz. Muhammed'in getirmiş olduğu sistemden kaynaklanır. Zeyd'in kaç hanım getirdiğini araştırmadım derken, bu yazdıklarımın dışında da onun hanımları olabilir anlamını kastediyorum. Ulaşabildiklerimi yazmadan şunu da hatırlatayım: Zeyd, Hz. Muhammed'den on ile yirmi yıl daha küçüktü ve Hz. Muhammed'den yaklaşık olarak üç yıl önce Mute Harbi'nde öldürülmüştü.[293] Yani, aşağıda yazılı olan bu kadar kadınla, çok kısa bir zamanda evlenmiştir. Şu halde eğer bu adam o genç yaşta öldürülmemiş olsaydı, kimbilir belki de daha neler getirecekti?

Zeyd'in evlendiği kadınların isimleri şöyle: **Ümmü Eymen** (Bereke); **Ümmü Gülsüm** (Ukbe kızı); **Ümmü Mübeşşir** (Bera kızı); **Dürre/Dürey** (Ebu Leyla/ Ebu Leheb kızı); **Hind** (Avam kızı); **Hümeyme** (Sayfi kızı); **Zeynep** (Cahş kızı).

Şimdi de bunlarla ilgili kısa bir bilgi vereyim:

Ümmü Eymen (Bereke), Hz. Muhammed'in babasından kendisine cariye olarak veraset yoluyla –mal gibi– geçmişti. Kadın, değil Zeyd'den; Hz. Muhammed'den bile daha yaşlıydı. Daha evvel de anlatıldığı gibi, Zeyd en az on ile yirmi yaş Muhammed'den küçüktü. Bu hanım Zeyd'le evlenmeden önce hem duldu, hem çocuk sahibiydi. Bu hanımdan Zeyd'in **Üsame** adında

---

293 629 yılında. Ki o zaman Zeyd yaklaşık olarak 40-45 yaşlarındaydı

bir çocuğu oluyor ve büyüyünce aktif görevlerde bulunuyor. İslam tarihindeki bilgilere göre, bu dul kadını bizzat Muhammed Zeyd'le evlendirmiş. Peki, Muhammed'in bu gencecik insanı, ninesi durumundaki dul kadınla evlendirmesi doğru mu! Bu kadın, daha önce Ubeyd bin Zeyd'le evlenmiş ve ondan da Eymen adında bir çocuğu olmuştu.[294]

Ümmü Gülsüm Binti Ukbe, önce Zeyd'le evlenir. Belli bir süre kaldıktan sonra Zeyd onu boşar ve zaman içinde sırasıyla Zübeyr bin Avam, Abdurrahman bin Avf ve Amr bin As'la evlenir. Zeyd'in bu kadından Rukiye adında bir de kız çocuğu dünyaya gelir.[295]

Ümmü Mübeşşir Binti Bera, hadisin meşhur ravilerinden olan Bera'nın kızıdır. Ahmet bin Hanbel, Müsned'inde ondan hadisler aktarıyor. Hatta kimileri, "Mübeşşir adında Zeyd'in iki hanımı vardı" diyorlar.[296]

Dürre (Dürey) **Binti Ebu Leyla**: Bazı tarihi kaynaklara baktığımızda, Zeyd bin Harise'nin onunla da evlendiğini görüyoruz. Aynı kaynaklar, daha sonra Zeyd'in onu boşadığını belirtiyor.[297]

Hind Binti Avam, İslami kaynaklarda Zeyd'in bu hanımla da evlendiği yazılı.[298]

Ümeyme Binti Sayfi, daha önce başkasıyla evlenmiş, ondan ayrıldıktan sonra Zeyd onu almış.[299]

---

294 Tecrid-i Sarih, No:1145 şerhinde; Askalani, İsabe, No:2892, 11898; İbni Esir, Üsd, No:6762, Bereke binti Sa'lebe Md., 7363; Ümmü Eymen Md.; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:843; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 1/201; İbni Sad, age, 8/361.

295 Askalani, İsabe, No:2892, Zeyd Md., 11179; Rukiye binti Zeyd Md., 12227; Ümmü Gülsüm Md.; Tehzib-i Tehzib, No:2979; İbni'l Cevzi, a)Ahkâm-i Nisa, 237, b)Sıfat-i Safve, 1/201; İbni Esir, age, No:7577, Ümmü Gülsüm binti Zeyd Md.; İbni Sad, age, No:4151, 8/365; İbni Abdi'm Ber, İstiab, No:4203.

296 Ümmü Mübeşşir'in Zeyd'in hanımı olduğuna ilişkin kaynakça: Ahmet bin Hanbel, Müsned, 6/362-420; İbni Esir, Üsd, No:7582 ve 7583; Askalani: İsabe, No:12242 ve Tehzib-i Tehzib, No:2986, 12/505; İbni Abdi'l Ber, age, No:4208; İbni Sad, age, No:4612, 8/460.

297 Askalani, İsabe, No:2892.

298 İbni Hacer Askalani, İsabe, No:2892

299 İbni Esir, Üsd, No:6852. Ayrıca, burada İbni Sad ve Vakıdi'den de alıntı yapıyor.

Zeynep Binti Cahş, Zeynep konusu daha önce açıklandığı için, burada ayrıca tekrar etmiyorum. Ancak şunu bir daha vurgulamakta yarar var ki, Hz. Muhammed'in getirdiği sisteme göre, köle diye satılan Zeyd bin Harise gibi, kalkıp da bu kadar kadınla evlenmişse, –daha önce de vurgulandığı gibi, o da bu kadarını getirirken henüz gençti; eğer erken öldürülmemiş olsaydı kimbilir daha neler getirecekti?– önemli sahabelerin ne kadar getirdiklerini tahmin etmek herhalde güç olmaz. Zaten ileride önemli sahabelerin hanımlarıyla ilgili bilgi verilecektir. Şunu da hatırlatayım ki Zeyd, bu hanımların çoğunu boşamıştır. Bu da işin başka yanı. İşte bütün bunlar, Hz. Muhammed'in kadın alma konusunda erkeklere tanıdığı avantajların bir parçasıdır.

10-Ebu Süfyan Kızı "Ümmü Habibe" (Remle)

Hz. Muhammed, hicri 7. yılda bu hanımla evlenmiş. Aynı yıl içinde, meşhur olan hanımlarından **Safiye**, **Meymune** ve **Marya** ile de evlenerek dört kez damat olmuştur. Ayrıca, aynı yılda onun boşadıkları veya sözlüleri var mı, yok mu onları ileride göreceğiz; onlar bu listenin dışında. Burada sadece bilinen meşhur hanımlarından söz ediyorum. Bunun asıl adı Remle'dir; kimileri de asıl adı Hind'dir demiştir. Mekke müşriklerinin lideri meşhur Ebu Süfyan'ın kızıdır. Hz. Muhammed'den önce Zeynep binti Cahş'ın ağabeyi "Ubeydullah" ile evlenmiş, daha sonra kocasıyla birlikte Habeşistan'a hicret etmişti. Eşi, orada İslamiyet'ten çıkıp Hıristiyanlığa geçmiş ve aynı zamanda orada vefat etmişti. Güya Hz. Muhammed'in verdiği vekâlet üzerine Habeşistan kralı onu Hz. Muhammed'le –gıyabında– evlendirerek birçok hediye ile birlikte onu Medine'ye Hz. Muhammed'in yanına göndermişti. Eski eşinden "Habibe" adında bir kızı olduğu için ona, Habibe'nin annesi anlamına gelen, "Ümmü Habibe" deniyordu. Evlendiklerinde, Hz. Muhammed **60**; kadınsa **30** yaşlarındaydı. Bu hanım, Hz. Muhammed'in ölümü üzerine dul kalıyor ve diğer dul kalan eşleri gibi bu da Kur'an engeli yüzünden ölene dek evlenemiyor. Hz. Muhammed'den sonra yaklaşık 30-35 yıl daha

yaşıyor. Yaygın olan görüş, kadının h.44'te vefat etmiş olması. Ancak daha fazla yaşadığını söyleyenler de var.[300]

İlginç Bir Açıklama

İbni Abbas anlatıyor: Ebu Süfyan Müslüman olduktan sonra bir gün Hz. Muhammed'e, "Keşke şu üç dileğimi kabul etseydin" diyor ve şöyle sıralıyor: "1. Arapların en güzeli olan kızım Ümmü Habibe'yi eş olarak kabul etmen. 2. Oğlum Muaviye'yi kendine kâtip olarak seçmen. 3. Beni de komutan yapıp İslam ordusunun başına geçirmen. Böyle yaparsan, daha önce nasıl Müslümanlarla savaşmışsam, bu sefer de İslam düşmanlarıyla savaşacağım." Hz. Muhammed Ebu Süfyan'ın tüm isteklerini kabul ediyor.[301]

Bazı hadis yorumcuları, Ebu Süfyan'ın İslam'a girişiyle, Hz. Muhammed'in Ümmü Habibe'yle evlenmesi arasında epey zaman geçmiştir, diyorlar. Yani, Ümmü Habibe ile olan evliliği daha önceymiş. Dolayısıyla, bu hadisin sağlam olduğuna inanılmaz gibi bir şüphe oluşturuyorlar. Eğer hadis sağlam değilse, o zaman **Müslim** gibi sağlam hadis kaynaklarında neden korunuyor?

İslam tarihine baktığımızda Muaviye'nin, Hz. Muhammed'in yanında kâtiplik yaptığı bir gerçek. Bu, şunu gösteriyor: Demek ki Hz. Muhammed onun koşullarını kabul etmiştir. Hadisin doğruluğuna kanıt olan bir diğer husus da, Ebu Süfyan'ın Mekke'nin fethinde Müslüman olduktan sonra Hz. Muhammed'in yanında ayrıcalıklı bir kişi olarak yer alması. Örneğin; Mekke'nin fethinden sonra Müslümanlar Havazin kabilesine baskın düzenliyor ve büyük miktarda ganimet ele geçiriyorlar. Hz. Muhammed, bu ganimetten Ebu Süfyan ve oğlu Muaviye'ye 100'er deve veriyor. Bu olay öylesine olumsuz etki yapıyor ki, bazı Müslümanların Hz. Muhammed'e karşı sert tepki göstermelerine neden oluyor. Hadisin doğruluğunu kanıtlayan bir diğer ipucu da şu: Şayet Hz.

---

[300] Askalani, İsabe, No:11185, Remle Md.; Tecrid-i Sarih, No:634'ün şerhi; İbni Habib, Muhabber, 89; Diyarbekiri, age. 2/60; Belazuri, Ensab, 1/440; Siret Ansiklopedisi, Yeni Şafak gazetesi, 2/196; İbni Esir, El-Kamil, 2/308, Üsd, No:6924, 7401; İbni Sad, Tabakat, No:4119; Kastalanı, El-Mevahib... 1/408; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/145, el-Fusul, 249; Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/31

[301] Müslim, Fedail-i Sahabe, 40. Bab, No:2501

Muhammed Ebu Süfyan'ın bu şartlarını kabul etmemiş olsaydı, nasıl olur da başta Muaviye olmak üzere onun ailesi İslam düzeni içinde bu kadar zirveye çıkabilir, çok kısa dönemde yönetimi ele geçirebilirdi?[302]

Ümmü Habibe'nin, babasının Müslümanlığından önce evlendiğine dair söylentilere gelince; bu doğru olabilir. Gerçekten bazı rivayetlerde Hz. Muhammed, Ebu Süfyan'dan izin almadan kızıyla evlenmiş; babası bunu duyunca, "Muhammed utanmadan nasıl kızımla evlenir?" deyip tepki göstermiştir, şeklinde bilgiler var.[303]

Bunun böyle olması, Ebu Süfyan'ın Hz. Muhammed'le pazarlık yapmasına engel teşkil etmez. Şöyle diyebiliriz; bu evlilik daha önce gerçekleşmiş olabilir. Ancak birbirleriyle barışmaları, kaynaşmaları için Ebu Süfyan kızının evlenmesinden sonra böyle bir teklifte bulunmuş ve Hz. Muhammed de onu kazanmak için bu teklifi kabul etmiştir. Kızımı sana vereyim derken, ya akdin tazelenmesini kastetmiş veya "Bak kızımla isteğim dışında evlendin; o halde, bu imkânları bana tanı, sembolik de olsa ben de artık evet diyeyim" demek istemiş olabilir. İmam Nevevi'nin, yorumu zaten böyle.[304]

Sonuç olarak; ganimet dağıtımında Ebu Süfyan'a tanınan ayrıcalık ve onun ailesinin İslam'da yönetim kademesine yükselmesi gibi durumlar göz önüne alındığında, Hz. Muhammed'in bu konuda pazarlık yaptığı kesin. Peki madem peygamberdi, her şeyi/geleceği biliyordu, o zaman Muaviye'nin zaman içinde onun ailesine kusturduğu kana ne denir! Bunun sebebi, bu sahte pazarlıklar değil mi! Olup bitenlere bakılsa, Ebu Süfyan ve ailesi, bilerek bu planları kurmuş ve böylece yönetimi ele geçirmişlerdir. Daha net bir ifadeyle, Hz. Muhammed'i kandırmışlardır. Çünkü sonuç ortada, İslam tarihi ortada. Gerçi Hz. Muhammed

---

302 Tecrid-i Sarih, No:1040, 1642 hadisler ve şerhleri; Müslim, Zekât, No:1060; İbni Esir, el-Kamil... 2/184; Taberi, MEB. Terc. Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, 5/728, 733; İ. Canan, age. 12/259; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye; 4/359; Hazın tefsiri, Tevbe, 27.

303 İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3344; Askalani, İsabe, No:11185; Belazuri, Ensab, 1/439; İbni Esir, Üsd, No:6924; İbni Sad, age. No:4119, 8/294; Salihi, Ezvaci Nebi, 163.

304 Salihi, Ecvaci Nebi, 169; Nevevi'nin Serh'ü Sahihi Müslim, 16/63.

de Ebu Süfyan ve oğluna mal vermek olsun, onları en yakınına almak olsun, kendilerini kazanmak, tehlikelerini ortadan kaldırmak istemiş; ancak sonuçta başaran yine Ebu Süfyan ve oğlu olmuştur. Ebu Süfyan Bedir harbine, Uhud harbine katılır, burada savaşı yönetir. Peki daha sonra Hz. Muhammed'den ne keramet gördü de Müslüman oldu diye sorulmaz mı? Ortada bir satranç var; ama kaybeden Muhammed. Çünkü zaman içinde Muaviye İslam'ın başına geçince, Hz. Muhammed'in torunlarına ve İslam'a kan kusturur.

Ümmü Habibe'den Önemli Bir Teklif

Ümmü Habibe bir gün Hz. Muhammed'e, "Falanca kız kardeşimi de nikâhına almaz mısın?" diye soruyor. Buna karşılık o, "Neden böyle bir teklife ihtiyaç duydun?" şeklinde karşılık veriyor. Ümmü Habibe, "Yalnız ben sana tahsis edilmiş değilim ki" diyor. Hz. Muhammed, "Senin kız kardeşini getiremem. Çünkü, o benim baldızımdır" cevabını veriyor. Kadın konuşmasını şöyle sürdürüyor: "Senin hanımlarından Ümmü Seleme'nin kız kardeşiyle (baldızınla) evleneceğini duyduğum için, kız kardeşimi teklif ettim. Kendi kendime, mademki ille de evleniyor, bari gelecek olan hanım yabancım olmasın dedim. Zira yabancı olursa huzurumuz bozulur" diye karşılık veriyor. Hz. Muhammed, "Hayır, onun da nikâhı bana haramdır (onu alamam)" yanıtını veriyor.[305]

Ümmü Habibe'nin kendi kız kardeşini Hz. Muhammed'e teklif etmesi ilginç. Bu, tesadüfen söylenen bir söz değildir. Bir kere Hz. Muhammed'den böyle bir beklentisi olmasaydı, kadın bunu söylemezdi. Bir diğer önemli husus, Hz. Muhammed bu hanımla evlenirken 60 yaşındaydı. Demek ki bu yaştan sonra hâlâ gözü başka kadınlarda ki, Ümmü Habibe böyle bir teklifte bulunuyor. Eğer onun öne sürdüğü mazeretler olmasaydı, hemen teşebbüse geçip o kızı alırdı. Çünkü, 54 yaşındayken, 9 yaşında olan Ayşe'yi; 58 yaşındayken, 17 yaşındaki Safiye'yi, yine 58 yaşındayken, 20 yaşında olan Cüveyriye'yi; 60 yaşındayken, 20

---

[305] Tecrid-i Sarih, No:1798, 11/270; Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, 920; Buhari, Nikâh, 20, 25, 26, Nafakat,16; Müslim, Reda, No:1449; Nesa-ı, Nikâh, 46, 6/96; İbnı Mace, Nikâh, 34, No:1939; Ahmet bin Hanbel, age, 6/428.

yaşında olan Marya'yı ve diğer birçok hanımı alan bir Hz. Muhammed, elbette onu da alırdı.

Bu hanım, Hz. Muhammed'den dul kalınca en az 30-35 yıl daha yaşıyor. Bununla ilgili önemli gördüğüm bilgiler bunlardır.

11-Huyey Kızı Safiye

Bu kadının yaşadığı trajedinin benzeri gerçekten çok nadir bulunur. Hemen anlatmaya geçeyim. Safiye, aslen Medine'de yaşayan Beni Nadir Yahudilerindendi. Bunlar, Hz. Muhammed'in baskısıyla daha önce Medine'den çıkartılıp sürgüne gönderilmişti. Ayrıca, Hz. Muhammed onların mallarına da el koymuştu. Bu, zaten Kur'an'ın Haşr Suresi, 2. ayetinden 8. ayetine kadar işlenmiştir. Hz. Muhammed, hicri 7. yılda meydana gelen Hayber Savaşı'nda, hem bu yeni evlenmiş kadının kocası "Kinane bin Hukayk'ı" canlı olarak yakalayıp öldürtmüş, hem de onun hanımı Safiye'yi zorla nikâhına almıştı. Olayın özeti bu. Şimdi de detay kısmına geçelim.

Safiye Evlendiğinde Kaç Yaşındaydı?

Hayber baskını hicri 7. yılda (M. 629) meydana gelmiş. O zaman Hz. Muhammed 60 yaşında, kadınsa 17 yaşına henüz ayak basmış ve o günlerde yeni evlenmiş gencecik bir gelindi. Kadın, şair olan Kinane adındaki meşhur eşini çok severdi. Evlilikleri sevgi temeline dayalıydı. Ayrıca, baba tarafından da Hayber'de yaşayan Yahudi ileri gelenlerindendi. Yani, o günkü şartlara göre herhangi bir kadın değil; tersine hem koca tarafından, hem de baba tarafından çok önemli ailelere mensuptu. İslami kaynaklarda Hz. Muhammed'in **60**; Safiye'nin ise **17** yaşında oldukları konusunda bir ihtilaf söz konusu değildir.[306]

---

306 Zehebi, Sireti Alam-i Nübela, 2/237; Salihi, Ezvaci Nebi, 214; İbni Sad, age. No:4123; Belazuri, Ensab, 3/223; İbni Asakir, Tarihi Medine-i Dımaşk, 3/164-242; Hakim, age. 4/29; Askalani, İsabe, No:10875, Ümeyye ve 11401, Safiye Md.; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/401; Halebi, age. 3/415; Dımyati, Ezvaci Nebi, 79; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/187; Yeni Şafak gazetesi, Siret Ansiklopedisi, 2/196; Mahmut Halebi, Nisaün Havle'r-Resul, 125; Halil Cuma, Nisa'u Ehli'l Beyt, 351; İslam Ansiklopedisi, MEB Tercemesi, A.J. Wensinck, 10/62 vb.

Kadın Henüz Evlenmişti

Arapların o zaman ve hâlâ da kız çocuklarını erken yaşta evlendirdikleri bilinen bir gerçektir. Safiye de erken evlenen kızlardan biriydi. Hatta kimi rivayetlerde, kadının Muhammed'den önce iki erkekle evlendiği, Muhammed'inse onun üçüncü eşi olduğu yazılı. Bu doğru da olabilir, yanlış da. Şu da bilinmeli ki, eğer Araplar bir yanlışı yapmışlarsa bu, Hz. Muhammed'in yanlış yapmasına bir mazeret, bir fetva teşkil etmez. Zira onlar kendi kafalarına göre bunu yapmışlar. O bakımdan, onların yaptıkları tasvip de edilebilir; eleştiri de alabilir. Hz. Muhammed'se, yaptıklarını olağanüstü bir yaratıcıya havale ettiği ve arkasındaki Allah'ın da, "adil ve zulüm yapmayan" biri olduğunu iddia ettiği için, çok farklı olmalı, hiç yanlış yapmamalı! Bu bakımdan, Allah adına Hz. Muhammed şahsında ortaya çıktığı iddia edilen bir sistemin, hem teorisinde, hem de pratiğinde olumsuzluk olmamalı, hele hele kadın, Muhammed ve yandaşlarına hiç ezdirilmemeli![307]

Mademki Hz. Muhammed'in yaptıkları ve söyledikleri insan ötesi bir yerden (Allah'tan) geliyor, o zaman hatalardan uzak olması ve Arap örf ve âdetlerini emsal göstererek onu kurtarmaya çalışmaması gerekir.

Muhammed Kadına Şeytan Diyor

Hayber baskınında Hz. Muhammed ve taraftarlarınca, Safiye'nin babası, amcası, kardeşleri, tüm akrabası ve Hayber halkı öldürülüyor. Safiye'nin kocası Kinane ise sağ olarak ele geçirilip idam ediliyor. Bu arada herkesin bildiği o meşhur Bilali Habeşi, Safiye ile başka bir kadını yanına alıyor ve onları götürüp akrabalarının cenazelerini kendilerine gösteriyor. Onlar bu cenazeleri görünce ağlıyorlar, bağırıp çağırıyorlar ve saçlarını çekiyorlar. Onların bu davranışlarını gören Hz. Muhammed Bilal'e,

---

[307] Tecrid-i Sarih, No:241, 2/306; Buhari, Megazi, 38; Cihad, 74; Ebu Davud, Haraç, No:2995; Askalani, İsabe, No:11401; İ.Canan, age. 15/500; Diyarbekıri, Tarihi Hamis, 2/57; Taberani, Mucemi Kebir, 24/66; Halebi, age. 2/749; İbnı Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/196; Kandehlevi, Hayat-i Sahabe, Ahmet Meylani Terc., 3/305.

"O şeytan kadını uzaklaştırın" diyor. Bu arada, onlara bu cenazeleri gösterdiği için Bilal'e de kızıyor.[308]

Eski Kocası Niçin İdam Edildi?

Az önce, "Safiye'nin kocası sağ olarak yakalanıyor ve Hz. Muhammed'in talimatıyla öldürülüyor" demiştim. Onun nasıl ve niçin öldürüldüğü konusuna açıklık getirmeye çalışalım. Adamın idamıyla ilgili –birbirlerine çok yakın– iki üç neden öne sürülmüş; hepsini teker teker özetleyelim:

1. Bu adam güya Hayberlilerin kıymetli eşyalarının nerede gömüldüğünü (saklandığını) biliyormuş da Hz. Muhammed ve arkadaşlarına, 'Ben bilmiyorum' deyip onlara bilgi vermemiş; o yüzden Cebrail vahiy getirip adamın yalan konuştuğunu; aslında eşyanın yerini bildiğini Muhammed'e haber vermiş; o da bu vahye dayanarak, yalan konuştu diye onu idam ettirmiştir. Birinci neden bu.

2. Bir önceki nedene yakın şöyle bir olay daha vardır: Adamdan o hazinelerin yeri sorulunca "Bilmiyorum" demiş. Fakat, ara sıra bir yere gidip orayı yokluyormuş. Bunu sezen Hz. Muhammed, ona, "Bak sen bize doğru söylemiyorsun; eğer hazinelerinizi bulursak seni öldüreceğiz" demiş. Adam da bunu kabul etmiş ve sonunda mal bulununca, Hz. Muhammed ona, "Sen bunu biliyordun, fakat bize söylemiyordun; o yüzden ben de seni idam ederim" demiş ve onu idam ettirmiş.

3. Bir diğer görüş de şu: Bu savaşta Safiye'nin kocası bir müslümanı vurmuş da kısasa kısas prensibine dayanarak Hz. Muhammed de onun infazına karar vermiş.

Ama bu üç nedenden hangisi olursa olsun, bunlardan hiçbiri adamın öldürülmesini meşru kılamaz. Çünkü, eğer onun idamına neden olan adam öldürmekse, o zaman Hz. Muhammed sadece o kadının hem babasını, hem amcasını, kardeşlerini ve hem de

---

[308] Taberi, MEB Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, 5/608; İbni Esir, Üsd, No:7055, el-Kamil, 2/221; Askalani, İsabe, No:11401; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4005; Meydan Larousse, 10/822; İbni İshak, Siret, Terc. Seza-i Özel, 323; Zehebi, Sireti Alam, 2/238; Ömer Rıda Kehhale, Alam-i Nisa, 2/333; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/197; Vakıdi, Megazi, 2/674.

tüm akrabasını öldürmüştü. Üstelik, baskını da Hz. Muhammed ve taraftarları düzenlemişlerdi (savaşa sebebiyet veren onlardı). Savunmada olan bir insana, "Sen niye adam öldürdün?" denemez ki. O bakımdan, bu savunma sağlıklı değildir. Kaldı ki, İslami yazarlar tarafından onun öldürülmesine neden olan olay, birinci ve ikinci şıkta belirlenen hazine (mal) meselesidir. O zaman Allah adına bir mal davası yüzünden adam öldürmek –ki o mal da zaten Hz. Muhammed ve Müslümanların değildi; eğer saklamışsa kendi malını saklamıştır– nasıl izah edilebilir ve bu gerekçe onun idamını gerektirir mi? Ayrıca, adamın idam biçimi tüyler ürpertici: Hz. Muhammed'in talimatıyla onun elleri ve kolları bağlanır –işkence yapsın diye– Zübeyr bin Avam'a teslim edilir. Bu Zübeyr, Hz. Muhammed'in kendisine cennet müjdesi verdiği on kişiden biridir. Zübeyr, onun bilek kemiğine ve göğsüne vura vura kendisini komaya sokup kol ve bacaklarını kırar, ondan sonra onu Hz. Muhammed'e getirir. Hz. Muhammed bu kez onu, arkadaşlarından Muhammed bin Mesleme'ye teslim eder; o da götürüp kafasını keser ve böylece adamın hayatına nokta konur. Artık bu aşamadan sonra Hz. Muhammed'in Safiye'yi alma işi kolaylaşır, önü açılmış olur.[309]

Önce Kadın Dihye'ye Düşüyor

Savaş bittikten sonra, Hz. Muhammed'in arkadaşlarından "**Dihye**", Hz. Muhammed'e gidip ele geçirilen savaş esiri cariyelerden bir kadın istiyor. O da, "Git kendine bir cariye al" diyor. Dihye bu izni aldıktan sonra gidip en güzeli olan Safiye'yi seçiyor. Bunu gören Hz. Muhammed'in bazı arkadaşları ona gidip "Safiye çok güzeldir, ancak sana uygundur; sen onu nasıl başkasına kaptırıyorsun?" şeklinde şikâyette bulunuyorlar. Bunun üzerine Hz. Muhammed, "O kadını hemen bana getirin" talimatını veriyor.

---

[309] Taberi, age. 5/609-610; Zehebi, Tarih-ı İslam, 2/427; Tecrid-i Sarih, No:241-2/308; Taberani, age. 24/67; Ebu Davud, Haraç, No:3006; Heysemi, age. 6/152; Hindi, Kenz, 7/119, İbni Asakir'den naklen; İbni'l Cevzi, Ahkâm-ı Nisa, 232; İbni Esir, el-Kamil, 2/221; Halebi, age. 2/747; Belazuri, Futuhü'l Büldan, Hayber bölümü, bir önceki dipnotta geçen kaynaklar ve daha niceleri.

Kadını görünce de, Dihye'ye "Sen bunu bırak, sana başkasını/başkalarını veririm" diyor ve Safiye'ye el koyuyor.[310]

Bütün bunlar, İslam camiasında kabul görmüş kaynaklarda itirazsız bir şekilde anlatılmaktadır.[311] Az önceki hadiste şu ifadeler çok açık bir şekilde geçiyor: Hz. Muhammed'in arkadaşları kendisine, "Ey Peygamber, sen kadını Dihye'ye verdin ama o çok güzel bir kadındır ve ancak sana yakışır" diyorlar. O da buna karşılık "Getirin bir bakayım" talimatını veriyor. Hz. Muhammed onu görünce, Dihye'ye, "Bundan vazgeç!" diyor. Bütün bunlar hadis metninde var. Başka bir deyişle, bunlar yorum değil; tersine hadisin içinde var.

Dihye'ye Haksızlık Yapılıyor

Biraz önce, "Kadın önce Dihye'ye düşüyor" demiştim. Tabi ki örfen onu bir daha Dihye'den almak tasvip edilen bir davranış değildi. Bu arada Safiye'yi gördükten sonra onu Dihye'ye kaptırması da artık imkânsızdı. Çünkü, hadiste **"Muhammed'in çok etkilendiği"** yazılı. O bakımdan, Hz. Muhammed burada bir uzlaşma formülünü buluyor: Safiye'yi alıyor, onun yerine –ikisi Safiye'nin akrabası olmak üzere– toplam yedi, dokuz veya on iki cariye/köleyi Dihye'ye veriyor ve böylece bu işe noktayı koyuyor. Nasıl olsa –mal gibi değerlendirilen– savaş esiri cariyeler çoktu; onun için Hz. Muhammed ona istediği kadar verir ve Sa-

---

310 İbni'l Cevzi: Sıfat-i Safve 2/36, Telkih s.11, el-Müntazam... 3/297; İbni Abdi'l Ber: age. Dürer 1/197, No:4005, 1/46; Zehebi: Sireti A'lami Nübela 2/232-35, Tarihi İslam 2/421; M. Sait Mübeyyed, age. s.496; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l-Nihaye, 4/198; Halebi, age. 2/748; Hindi, Kenz... No:37806; Diyarbekiri, age. 2/57; İbni Seyyidi Nas, age. 2/401; Salihi, Ezvaci Nebi, 215; Kurtubi, Ahzâb Tefsiri, ayet 28; Sahih-i İbni Hibban, No:7168; Dımyati, age. 81; İbni Sad, 2/308, Hayber kısmında ve 8/308 Muhammed'in hanımları bölümünde vb.

311 Tecrid-i Sarih, No:241; Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:900; Buhari, Salat, 12; Müslim, Nikâh, No:1365; Ebu Davud, Haraç, No:2998; Nesai, Nikâh, 79, 6/131; İbni Sad, age. No:4123; Askalani, İsabe, No:11401; Kandehlevi, Hayat-i Sahabe, Terc. Ahmet Meylani, 3/305; Halebi, age. 2/748; Mamekani, Tenkihü'l Mekal... 3/81; İbni Kayyım el-Cevzi, Zadü'l Maad, 1/112; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/196; Ömer Rıda Kehhale, age. 2/333; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 101-104; İbni Seyyid-i Nas, age. 2/401; Kelai, el-İktifa... 2/187...

*Tecrid-i Sarih, Diyanet Tercemesi, No:241.

fiye'yi alır. Demin de belirtildiği gibi o zaman kadın **17**; Muhammed'se **60** yaşlarındaydı![312]

Bu ifade sadece bunlarla sınırlı değil; başka kaynaklarda da var. Bazı kaynaklarda Hz. Muhammed'in Dihye'ye, "Git başkasını al" dediği veya "Kendisine Safiye'nin amcasının iki kız kardeşini verdiği" şeklinde farklı bir sayıdan söz ediliyor. Bu, sanki önceki sayıyla çelişik bir ifade oluyor; aslında bu bir çelişki değildir. Çünkü, git başkasını al demek veya ona iki amca kızını verdi demek, artık başkasını vermediği anlamına gelmez. Nitekim, **İbni Seyyidi'n-Nas**, "Hz. Muhammed Safiye'yi aldı, onun yerine 7 cariye (köle) verdi" diyor.[313] Ama aynı yazar kitabın bir başka yerinde, "Safiye'yi ondan aldı, onun yerine Safiye'nin iki amca kızını verdi" diyor.[314] Bundan şu anlaşılıyor: Demek ki, bunların ikisi amca kızları, diğer beş tanesi de yabancıymış. **İbni Kesir**, "İki amca kızını verdi" bilgisini aktarıyor.[315] Ama o da aynı eserin bir diğer yerinde, "Beş tane daha verdi" diye ek bir bilgi daha veriyor.[316] **Taberi** ise, "İki amca kızını verdi" diye yazıyor.[317] Anlaşılan, çelişki yoktur; ancak ikisi kız kardeş oldukları için, ayrı olarak ele alınmış, diğerleri de başka bir ifadeyle dile getirilmiştir. Şöyle de diyebiliriz: Olabilir ki bir yerde iki kız kardeş, başka yerde de beş tane daha vermiş ve böylece yediye tamamlanmış.

---

312 Beyhaki, Sünen-i Kübra, 7/58'de 'Muhammed onu Dihye'den 9 başla aldı' diyor; Yusuf Nebehani, Envari Muhammediye adlı tek ciltlik yapıtının 148. sayfasında, '12 cariye (köle) verip onu Dihye'den geri aldı' diyor; Tecrid-i Sarih, No:241'de, 'Onu Dihye'den alıp yerine başkasını verdi' şeklinde bir ifade kullanılıyor; Müslim, Nikâh, No:1365/87; Ebu Davud, Haraç, No:2997; İbni Mace, Ticaret, 57, No:2272; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 3/123; İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Terc. 17/259'da, 'Muhammed, Safiye'yi Dihye'den yedi başla (köleyle [cariye]) satın aldı' diye bir hadis aktarıyorlar; Buhari ve Müslim'in ittifakla kabul ettikleri bir hadiste, 'Dihye'den aldı, ona başkasını verdi' şeklinde geçiyor. (El-Lü'lüü ve'l Mercan, No:900.)

313 Uyunü'l Eser, 2/401

314 Uyunü'l Eser, 2/185

315 el-Bidaye ve'l-Nihaye, 4/192

316 el-Bidaye ve'l-Nihaye, 4/193-98

317 Tarihü'l Milleli ve'l Hükkam, 3/12

Bir defa esir bir kadının Allah adına (Kur'an'da savaş esiri cariyeler Müslüman erkeklere helaldir fetvası var ya!) bu şekilde kullanılması çok yanlış. Ama o ki Safiye'ye el konmuştu ve ille de birine verilmesi gerekiyordu, o zaman en uygun olanı Dihye'ydi. Çünkü, hem kural gereği ona düştükten sonra artık geri almak doğru değildi, hem de Dihye o kadına çok uygundu. Sebebine gelince; Hz. Muhammed hem çok yaşlıydı hem de onun birçok hanımı vardı. İşte bu, kadın için çok kötü bir şeydi. İkinci önemli neden, Dihye'nin çok yakışıklı olmasıydı. Kendisi hem genç, hem de aynı zamanda çok önemli bir diplomattı. Hz. Muhammed, İslamiyet'e kimlik kazandırmak için altı devlet başkanına elçiler gönderirken, Dihye'yi de o günkü şartlarda en önemli devlet olan Bizans İmparatoru Heraklius'a göndermiş, o da çok güzel bir şekilde Heraklius yanında İslam'ı savunmuş, sonuçta da iyi karşılanmıştı. Onun bir diğer özelliği de şuydu: Çok güzel bir fiziki yapıya sahipti. Bunun için Hz. Muhammed onun hakkında, **"Cebrail bazen Dihye şeklinde bana vahiy getirir"** diyordu.[318]

Burada gayem, Cebrail'in varlığı veya Dihye şeklinde inmesi mitolojisini anlatmak değil; amacım, adamın ne kadar yakışıklı ve aynı zamanda da ne kadar aktif biri olduğu konusunda bilgi vermek. İşte bu nedenlerden ötürü, kadın Dihye'ye verilseydi daha iyi olurdu diyorum. Sonuç ne olursa olsun, bir kere bu olayın savunulacak yanı yok. Onların erkekleri suçlu olabilir; fakat kadın ve çocukların asla suçları yoktu. Dolayısıyla, Allah'ın onları Hz. Muhammed ve arkadaşlarına cariye olarak kullandırması hiçbir şekilde izah edilemez. Hele hele Hz. Muhammed'in en az yedisini seçip kurbanlık koyun gibi onun yerine Dihye'ye vermesi çok ilginç!

Safiye Direniyor, Ama Nafile!

Hayber Savaşı dönüşü yolda bir yerde Hz. Muhammed onunla cinsi münasebette bulunmak istiyor. Kadın direniyor ve kabul

---

[318] Tecrid-i Sarih, No:1336 şerhi ve 1480; Buhari-Müslim Hadisleri, age. No:1594.

etmiyor. Daha sonra "Seddi Revha" denilen yerde bir daha teklifte bulunuyor. Artık kadın her şeyini kaybetmiş, esir düşmüş ve direnemez hale gelmişti. Sonuçta olan oluyor ve o çölde üç gün karargâh kurup düğün yapıyor ve artık her şey bitiyor.[319]

Kılıç Gölgesinde Kadınla İlişkiye Girmek

Hz. Muhammed çölde bu hanımla yatarken, **Ebu Eyyub-i Ensari** (İstanbul'da gömülü olan ve adına Eyüp Camisi yapılan kişi) eline çıplak bir kılıç alıp sabaha kadar onun çadırı etrafında nöbet tutuyor. Hz. Muhammed bir ara dışarı çıkıp onu görünce, "Niçin burada bekliyorsun?" diyor. Adam, "Korkarım ki bu kadın senin başına bir şey getirir. Zira sen bu kadının bütün akrabasını öldürüp onun koynuna giriyorsun. Peki, ya sana bir şey yaparsa! İşte senin emniyetin için ben çıplak kılıçla nöbet tutuyorum" diyor. Hz. Muhammed seviniyor ve nöbet tutan adama dua ediyor.

İslam'ı savunanlar, Hz. Muhammed'in bütün evliliklerinde bir maslahat vardır diyorlar. O halde diğer kadınlarla ilgili sorduğum şu soruyu burada da yineliyorum; "Hz. Muhammed'in o çölde, kılıç gölgesinde o kadınla yatmasında siyasal, sosyal, ekonomik ve benzeri ne gibi yararlar/hikmetler vardı acaba![320]

Safiye'nin Başına Gelenler Allah'ın Emriymiş

Hz. Muhammed, "Gerek kızlarımı evlendirirken gerekse hanımlarımla evlenirken ille de Allah'tan aldığım vahye dayanarak

---

[319] Tecrid-i Sarih, No:241-2/309-310; İbni'l Cevzi, Ahkâmı Nisa, 232; Sıfat-i Safve, 2/37; Askalani, İsabe, No:4123; Halebi, age, 3/44; Tarihi Hamis, 2/53; Vakıdi, age, 2/708; Ömer Rıda Kehhale, age, 2/334.

[320] Belazuri, Ensabü'l Eşraf, 1/443; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 2/57; Hindi, Kenz, No:37802; İbni Kesır, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/212; Ömer Rıda, A'lamı Nisa, 2/333, Heysemi, Mecmeu'z-Zevaıd, 6/152; Muhammed Ebu Şeybe, Sıretu Nebi, 2/385; Muhibbuddın Taberi, Semti Semin, 101-104; İbni Sad, age, 8/308, 2/308, Hayber bölümünde; İbni'l Cevzi: Ahkâmı Nısa 232, Sıfat-ı Safve 2/37, el-Müntazam... 3/296; Kandehlevi, Hayatı Sahabe, Terc. Ahmet Meylanı, 3/306, Halebı, age, 2/749; Hakim, age, 4/29; Mahmut Ta'me Halebi, Nısaun Havle Resul, 133; Yeni Şafak gazetesi, Siret Ansiklopedisi, 2/190; Kelaı, el-İktifa... 2/188, M. Saıt Mübeyyed, Mevsuat... 499; Vakıdı, Megazı, 2/709

bunları yaparım" diyor.[321] Bu durumda, onun Safiye'yi ele geçirip eve bile varmadan yarı yolda ve kılıç gölgesinde onunla yatması da Allah'ın emriymiş. Kısa bir süre önce sevgi temeline dayalı evlenmiş ve kocası canlı olarak ele geçirilip öldürülmüş 17 yaşındaki gencecik bir kadını, adil diye ona inanılan bir Allah, kalkıp birçok hanımı olan ve aynı zamanda Safiye'nin de dedesi durumunda olan 60 yaşındaki bir insana teslim etmesi normal bir olay diye kabul edilirse, ne denilebilir ki!

Safiye İçin Ayet İniyor

Bazı İslami kaynaklarda, "Hz. Muhammed'in bu şekilde Safiye'yi ele geçirmesine kimi çevreler tepki gösterip eleştiride bulunmuşlar; Bu nedenle, Hz. Muhammed'i savunmak amacıyla Ahzâb Suresi'nin 57. ayeti inmiştir" şeklinde bilgi var. Ayetin özeti şu: **"Allah ve Resul'ünü incitenlere Allah hem dünyada, hem de ahirette lanet etmiş ve onlar için horlayıcı bir azap hazırlamıştır."** Bu ayetin, Hz. Muhammed'in Safiye'yi ele geçirirken muhalefet tarafından gösterilen olumsuz tepki üzerine indiğine ilişkin kaynaklarda geniş bilgi vardır.[322] Ben ille de bu ayet Safiye için inmiştir demiyorum. Ancak, gerek bu rivayetler, gerekse ayetin konuyla tıpatıp uygunluğu bir araya getirildiğinde, Safiye olayı bağlamında indiği söylenebilir.

Ağlayan Kadın

Bazı kaynaklarda Safiye'nin İslamiyet'e olan aşkından dolayı hep ağladığını görüyoruz. Fazla ağladığı için halk ona gözyaşları dinmeyen kadın anlamına gelen "**Zat'u Aynin Bâkiye**" lakabını takmıştı.[323] Bir kere bu imkânsız ve kadından beklenmemeli. Çünkü kadın, Hz. Muhammed'in eline geçmeden önce yahu-

---

321 Tecrid-i Sarih, No:241-2/311, No:261-2/351; İbni Esir, Üst, No:7573; Hakim, age. 4/49; Heysemi, age. 9/83, 9/205; Hindi, age. No:37753; Yeni Şafak gazetesi, Siret Ansiklopedisi, 2/200; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, s.26.

322 İmam Suyuti, Lübab... Ahzâb Suresi 57; İbni Kesir tefsiri, Ahzâb Suresi 57. Ayrıca, İbni Kesir burada İbni Abbas'tan da alıntı yapmıştır.

323 Isfahani, Hulliyetü'l Evliya, 2/54; Halit Abdurrahman, Mevsuatü Uzema, 1/179

diydi. Ayrıca onun başına gelenleri de az önce izah etmeye çalıştım: işte bunlar ortadayken nasıl olur da Hz. Muhammed'in eline düştükten sonra her şeyini unutup İslamiyet'e geçer ve onun için ağlar hale gelir? Peki, kadın ne suç işlemiş ki İslamiyet için ağlasın! Aslında olay şu: Safiye çok zeki bir kadındı; hem baba, hem de koca tarafından çok önemli ailelere mensuptu. Buna daha önce de değinildi. Böylesine bir Safiye eğer ağlamışsa (ki bence başına gelenlere bakıldığında ağlamış ve zaten ağlamalıydı), İslamiyet'i sevdiği için değil; tam tersine karşılaştığı trajediden dolayı ağlamıştır. Çünkü kendisi Hz. Muhammed hakkında, **"Dünyada ondan nefret ettiğim kadar hiç kimseden nefret etmedim. Çünkü o babamı, eşimi ve tüm akrabamı öldürmüştü"** diyor. İslam tarihindeki bilgilere göre, –güya– Hz. Muhammed Safiye'ye (bu savaşla ilgili) haklılığını ispatlamış, kendisi de daha sonra onu sevmeye başlamıştır. Bunlar hep yakıştırma ve yalan. Çünkü böylesine 180 derecelik bir değişim insanda olmaz, insan tabiatına aykırıdır.[324] Hz. Muhammed'in nesine bakıp ağlasın? Hz. Muhammed'in yanında onlarca eş var ve Safiye de onlardan bir tane. Bir de Hz. Muhammed artık ahiret yolcusu (60 yaşlarında). Hele eğer ölse kadın artık başkasıyla evlilik de yapamaz. Çünkü bu konuda Kur'an'da yasak var. Tüm akrabası kılıçtan geçirilmiş ve daha neler neler. Durum bu iken, kadının İslamiyet için ağladığı mantık işi olabilir mi!

Bu konuda farklı bir gerekçe daha var: Hz. Muhammed'in ölümünden epey sonra Ömer'in hilafeti zamanında, bazıları bu hanımı Ömer'e: "Yahudi asıllı olduğu için Cuma günü yerine, Cumartesi'yi kutsal olarak biliyor. Ayrıca bir Yahudi akrabasına malını vasiyet etmiş" şeklinde şikâyet ediyorlar. Kadın –korkudan olsa gerek– Cumartesi'yi inkâr edip yerine Cuma'yı kutsal olarak bildiğini söylüyor. Akrabasının vasiyetine gelince, onu inkâr etmiyor ve "Yakın akrabaya şefkatle bakmak İslamiyet'te de vardır. O bakımdan bunun herhangi bir sakıncası/İslamiyet'e ay-

---

[324] Heysemi, age. 9/251...; Taberani, age. 24/66; Halebi, age. 2/749; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/201; Kandehlevi, Hayat-i Sahabe, Terc. Ahmet Meylani, 3/306; Belazuri, Fütuhü'l Büldan, 33-39; Salihi, Ezvaci Nebi, 221.

kırılığı yoktur" diyor. Sonuçta onun vasiyetine rıza gösteriliyor ve onun vasiyet ettiği malı kendi akrabasına veriliyor.[325]

Durum bu iken, geleneklerine bağlı bir kadına, "Hz. Muhammed'in sevgisi ve İslam dini için ağladı" demek, en azından kadına hakarettir, kişiliğiyle oynamaktır. Buna kim inanır ki!

Dağıtım Öncesi Ayrıcalık

Hz. Muhammed, ister savaşa katılsın ister katılmasın ele geçirilen talan (ganimet) henüz dağıtılmadan, önce kendi şahsına o ortak maldan bir şey alır, ondan sonra dağıtımına başlardı. Seçtiği şey genelde kadındı. Örneğin, Safiye, Cüveyriye ve Reyhane gibi. Ama bazen de at, silah, köle vb şeyler seçerdi. Yani duruma göre değişirdi. Onun seçtiği şeye Arapça olarak "**Safiyy**" denirdi. Türkçe karşılığı "Zata mahsus (kişiye özel)" anlamındadır. Zaten Safiye'nin daha önce adı Zeynep'ti. Hz. Muhammed kendine seçtiği için ona Safiye (zata mahsus anlamına gelen) ismini koymuş oldu.[326]

Muhammed Yolda Çarpılıyor

Hz. Muhammed, Hayber baskını sonucu Safiye'yi ele geçirip çölde düğününü yaptıktan sonra, sevinçle onu alıp arkasında devesine bindiriyor ve eve doğru yol alıyor; Medine'ye varıp artık devesinden inmek üzereyken, Hz. Muhammed ve Safiye birden bindikleri hayvandan düşüyorlar... Onun diğer hanımları Safiye'ye, "Yahudi kızı –uğursuz–, senden olmasaydı eşimiz düşmezdi (çarpılmazdı)" şeklinde onur kırıcı sözler söylerler. Halbuki baştan beri anlatıldığı gibi kadın suçsuz.

Bu olaydan şöyle bir sonuç daha ortaya çıkıyor: Hz. Muhammed bir ara yemin içip (İlâ usulü) bütün hanımlarından yirmi dokuz gün uzak kalıyor; hatta Hz. Muhammed'in tüm hanımlarını

---

325 Meydan Larousse, 10/822; İbni Abd'il Ber, İstiab, No:4005; İbni Sad, age. No:4123; Zehebi, Sireti Alam, 2/238; İ.Canan, age. 15/501; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/401; M. Sait Mübeyyed, age. 501.

326 Ebu Davud, Haraç, No:2991...; Hindi, age. No:37804; Taberani, age. 24/66; Belazuri, Ensab... 1/443 ve 2/168; Nesai, Fey', 1. Bab, 7/134; Halebi, age. 2/332.

boşadığı haberi çevreye yayılıyor. Hz. Muhammed'in yaveri (hizmetçisi) olan Enes'in, bu yirmi dokuz günlük hadiseyi anlatımından şunlar ortaya çıkıyor: **"Hz. Muhammed attan düşmüştü; bunun sonucunda kürek kemiği kırılmıştı ve bütün hanımlarımdan uzak kalacağım diye bir aylığına yemin içmişti. Millet onu ziyarete geliyordu; kendisi oturarak, onlarsa ayakta namaz kılıyorlardı"**[327] şeklinde uzunca bir hadis anlatıyor.

Hendek baskını dönüşü (yani bu olay) dışında Hz. Muhammed'in başka bir yerde, başka bir zamanda attan düştüğünü hiçbir kaynak yazmıyor. Dolayısıyla, bundan şu ortaya çıkıyor: Hz. Muhammed'in yirmi dokuz günlük yemini, bu attan düşme olayından sonra olmuştur, nedeni bu olaydır. Çünkü, kaynaklarda geçiyor ki, Safiye yüzünden Zeynep binti Cahş'tan üç ay uzak durmuştu. Ayrıca, Ayşe ve Hafsa'nın Safiye'ye "Yahudi kızı" dedikleri de kesin. Yirmi dokuz günlük yemini de kadınların kavgası yüzünden içtiğine göre, demek ki (her ne kadar İslami yazarlar yazmamışsa da) bütün bu olup bitenlerin kaynağı Safiye olayıdır sonucu ortaya çıkıyor. Çünkü, gerçekten Hz. Muhammed'in bu olay dışında attan düştüğü herhangi bir vak'a yoktur.

Muhammed Ölmüş mü Yoksa Öldürülmüş mü?

Hayber baskını bittikten sonra, Zeynep adında bir Yahudi kadın, Hz. Muhammed'e ikram etmek üzere bir koyun kesip pişiriyor. Henüz yemek hazırlamadan, Hz. Muhammed'in sevdiği et çeşidini soruyor. Gayesi, Hz. Muhammed'in sevdiği ete zehir doldurmak ve böylece onu öldürmekti. Kadın bu konuda bilgi aldıktan sonra hazırladığı ete zehir dolduruyor ve Muhammed'le arkadaşlarına servis yapıyor. "**Bişr**" adında bir Müslüman bu zehirli etten hemen ölüyor; Muhammed'se yaralı olarak kurtuluyor. Bu arada Hz. Muhammed niçin böyle yaptığını sorunca, kadın, "Kendi kendime şunu düşündüm: Muhammed gelip Allah adına bizi öldürüyor. O zaman ben de ona bir suikastta bulunayım, eğer peygamberse zaten Cebrail ona vahiy getirir, kendisi-

---

[327] Buhari, Namaz 18; Ezan 51, 82; Oruç 11; Talak 21; Mezalim 25; Eyman 20 ve daha yüzlerce kaynak...

ne yedirmez; peygamber değilse o zaman bir an evvel ondan kurtulmuş oluruz" yanıtını veriyor. Kimi rivayetlere göre Hz. Muhammed onu öldürüyor, kimilerine göre de affediyor. Gayem kadının öldürülüp öldürülmemesi değildir; gayem, Hayber baskınında, Hz. Muhammed'in ölümüne neden olan olayı izah etmek. Hz. Muhammed'in, bu zehirli etten ötürü öldüğüne ilişkin kendi itirafı vardır. Ölüm döşeğindeyken Ayşe'ye aynen şunları söylüyor: "Ey Ayşe, (üç yıl önce) Hayber'de yediğim o zehirli etten dolayı iç organlarım yok oldu; artık bugün dayanamayıp o zehirli etin etkisiyle ölüyorum" diyor.[328]

Acaba Hayber baskınında yaptığı zulümden dolayı çarpıldı mı ki yolda attan düştü! Gerçekten bu mitolojilere inansaydım, Hz. Muhammed'in hem attan düşmesini hem tüm eşleriyle arasının açılıp hatta bir ara hepsinden bir ay uzak kalmasını ve hem de zehirlenmesini, hak ettiği bir ceza olarak değerlendirirdim. Bunu hakaret anlamında demiyorum. Çünkü olup bitenler ortada.

Bu hanım, Hz. Muhammed'in ölümü üzerine dul kalınca, diğer eşleri gibi Kur'an engeli yüzünden evlenemiyor ve yaklaşık 40 yıl dul olarak yaşıyor, hayat boyu çileli bir yaşama kurban gidiyor.[329]

Bir Savaş Mağduresi Daha

Aslında bu hanımın yeri burası değil; buna ilerde değineceğim. Ama söz savaş esiri kadınların dramından açılmışken, konumuzla yakın ilgisi nedeniyle kısaca değinmekte yarar var diye düşünüyorum. Daha önce de Hz. Muhammed'in, Safiye, Reyhane ve Cüveyriye'yi savaşta ele geçirdiğini yazmıştım. Ayrıca bunların kocalarını öldürdüğünü de beyan etmiştim. Şimdi bunlara bir yenisini daha ekliyorum. Mekke'nin fetih günü **"Kab"**

---

328 Buhari, Megazi, 83; Taberi, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, MEB Terc. 5/611; Halebi, age. 3/57; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/210; İbni Esir, el-Kamil, 2/150; Zehebi, Siret, s.361-64; İbni Beşkeval, Gavamıd, 1/163; Kelai, İktifa... 1/193.

329 İbni Habib, age. 91; Hakim, age. 4/28; Halebi, age. 3/323; Ömer Rıda Kehhale, age. 2/333; Askalani, İsabe, No:11401; Zehebi, Sireti Alam, 2/231 vb.

adında biri, Halit bin Velid tarafından öldürülüyor. Onun ölümünden sonra Hz. Muhammed onun kızı Müleyke veya Melike"yi nikâhına alıyor. Kadın çok güzel olduğu için Muhammed'in hanımlarından Ayşe bunu kıskanıyor ve kadına, **"Utanmıyor musun ki, babanı vurduran adamla** (Muhammed'le) **evleniyor ve onun koynuna giriyorsun?"** şeklinde eleştiri yöneltiyor. Buna dayanamayan Müleyke, Muhammed'i kabul etmiyor; Muhammed onu boşuyor. Mekke'nin fethi hicri 8. yılda olmuş ki, Muhammed o zaman 61 yaşındaydı. Bu kadar hanımı olan Hz. Muhammed'in, hele bu yaştan sonra hâlâ gözünün başkalarında olması, üstelik babasını vurdurduğu mağdur bir kadını ele geçirmesi herhalde izahı zor bir olay.[330]

Kur'an'a göre bir kadın kocasından boşandığı zaman en az üç ay hali görmesi gerekir; aksi takdirde onun başkasıyla evlenmesi haramdır.[331] Şayet kocasının ölümü nedeniyle dul kalmışsa, o zaman dört ay, on gün beklemek zorunda.[332] Fakat bu koşul, savaş esiri kadınlar için geçerli değil. Onlar için yalnız bir ay hali yeterlidir. Savaş esiri kadınlara uygulanan bu indirimin nedeni de Hz. Muhammed ve arkadaşlarının bir an evvel o kadınları kullanmalarıdır. Ayrıca, bu cariye olayının bir amacı da, İslam askerinin gönüllü bir şekilde çabucak savaşa gitmesini sağlamak. Ancak burada şunu sormak lazım: Acaba Safiye ne zaman ay hali gördü de Hz. Muhammed hemen savaştan sonra eve varmadan o çölde onunla ilişkiye girdi? Başka bir deyişle, acaba onun ay haline girme zamanı o ana mı denk gelmişti? İslami kaynaklarda, "Kadın adet gördükten sonra Hz. Muhammed müdahalede bulundu" deniliyor. Böyle bir savunma Safiye, Cüveyriye, Reyhane gibilerinden hangisini kurtarır ki? Daha sonra yine buna değineceğim. Şimdilik bunu noktalıyorum...

---

[330] Askalani, İsabe, No:11769; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 1/117, 1/269; İbni Esir, Üsd, No:7211; Zehebi, Sireti Alam, 2/258; İbni Sad, age. 4129, 2/320; M. Sait Mübeyyed, age. 705.

[331] Bakara Suresi, ayet 228.

[332] Bakara Suresi, ayet 234.

12-Haris Kızı Meymune

Meymune'nin asıl adı "**Berre**"dir. Hz. Muhammed onunla evlenince ismini Meymune olarak değiştiriyor. Bu hanımla evlenmekle aynı zamanda amcası Abbas, Halife Ebu Bekir ve kendi damadı Hz. Ali'ye de bacanak oluyor. Tabi ki Ali, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ancak o aileden evleniyor. Hz. Muhammed'in bu hanımla evliliği, hicri 7. yılda Umretü'l Kaza dönüşünde "**Serif**" denilen yerde gerçekleşiyor. Bu evliliğin hicri 8. yılda gerçekleştiğini söyleyenler de var. Kadın daha önce "**Ebu Ruhm**" ile evlenmişti. Ondan dul kalınca Hz. Muhammed'le evleniyor. Hz. Muhammed eve varmadan tıpkı Safiye'de olduğu gibi yolda düğün yapıyor. Aynı yıl içinde Marya ile evlenince hicri 7. yılda dördüncü kez damat oluyor. Kadının evlilik anındaki yaşı hakkında ihtilaflar var. Onun yaşı 26-36 yıl arasında değişiyor; Muhammed ise o zaman 60 yaşında.[333]

Kadının yaşı ister 26 olsun, ister 36, bu bir şeyi değiştirmez. Çünkü, bir kere Hz. Muhammed'in 60 yaşından sonra birçok hanımı da varken, 26-36 yaşındaki kadınla evlenip eve varmadan yolda düğün yapması ve aynı yıl içinde birkaç kadınla daha evlenmesi, açıklanması zor bir durum.

Beraberlikleri yaklaşık olarak 3 yıl devam etmiş. Hz. Muhammed'in ölümü üzerine kadın dul kalmış ve takriben 40-50 yıl daha yaşamış. Bunun da başkasıyla evlenemeyişinin nedeni, Ahzâb Suresi 53. ayet engeli...

İslam inancına göre, Hac veya Umre için ihrama giren bir hacı adayı, ihramdan çıkıncaya kadar cinsi münasebette bulunamaz. Fakat Hz. Muhammed'in, ihramdan çıkmadan bu hanımla ilişkiye girdiğini veya en azından onunla evlilik akdini ihramlıyken gerçekleştirip ihramdan çıktıktan sonra eve varmadan –yolda– onunla ilişkiye girdiğini görüyoruz. Güvenilir diye bilinen

---

[333] Ahmet Halil Cuma, Nisaü Ehli'l Beyt, s.411; Muhammed Sait Mübeyyed, Mevsuatü Hayati's-Sahabiyat, 711. İbni Sad, Tabakat, No:4125'te evlendiği zaman 26 veya 27 yaşındaydı diye yazıyorlar. Ancak bazı kaynaklarda 36 diye geçiyor. Siret Ansiklopedisi, Yeni Şafak gazetesi, 2/196; Halebi, age. 3/323; Askalani, İsabe, No:11779; İbni Esir, İsd, No:7297

İslami kaynaklarda bu bilgiler var. Hz. Muhammed'in ihramdan çıktıktan sonra kadınla ilişkiye girdiğini iddia edenler de vardır; fakat konuyla ilgili bilgiler bir arada toplandığında ibrenin, Hz. Muhammed'in ihramdan çıkmadan bu hanımla ilişkiye girmesinden yana olduğu ihtimali güçlü. Kaldı ki, var olan kaynaklar da zaten inananlar tarafından yazılmış. Bu durumda ne kadar gerçeği yansıtır acaba?

Sadece hatırlatma olsun diye bunu yazdım; yoksa daha enteresan ve ibret verici konular varken, bu gibi teferruatlar üzerinde fazla durmak abesle iştigaldir.

Meymune ile ilgili şu önemli bilgiyi yinelemek istiyorum: Kadın, Hz. Muhammed'e haber vermeden bir cariyesini azat ediyor/özgürlüğüne kavuşturuyor; daha sonra ona haber verince kendisi, **"Keşke onu azat etmeyip de dayılarından birine hibe (hediye) etseydin, daha iyi olurdu"** diyor. Bu da, kadının vicdanlı biri olduğunun kanıtıdır.[334]

13- Şem'un Kızı Marya Kıpti

Hz. Muhammed hicri 7. yılda 4 sefer evleniyor. Bu yıl içinde evlendiği eşlerden biri de bu Marya'dır. Annesi Rum asıllı bir Hıristiyandır; kendisi ise aslen Habeşistanlıdır. İskenderiye kralı, Marya'yı ve Marya'nın Sirin adındaki kız kardeşini cariye olarak Hz. Muhammed'e hediye ediyor. Ayrıca, Hz. Muhammed'e, "**Me'bur**" adında bir köle, bin miskal altın (yaklaşık 5 kg), güzel kumaştan 20 takım elbise. Düldül adında bir katır. Afir adında bir merkep, bir miktar bal, çeşitli misk ve esanslar gönderiyor.[335]

Evlenirken Hz. Muhammed 60, kadınsa 20 yaşlarında.[336] Kadının çok genç ve güzel olmasının kanıtı şu: Bir kere genç ve gü-

---

[334] Tecrid-i Sarih, No:1135; Buhari, Hibe, 15, 16; el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:583; Müslim, Zekât, No:999; Rıyazü's-Salihin, Diyanet Terc., No:322.

[335] Dımyati, Ezvaci Nebi, 73; Kastalani, Mevahib... 1/416; İbni Esir, Üsd, No:7268,

[336] Siret Ansiklopedisi Yeni Şafak gazetesi, 2/196

zel olmasaydı elbette bir kral onu Hz. Muhammed'e hediye etmezdi. Herhalde kalkıp da çirkin, ihtiyar birini hediye edecek değildi. Safvan bin Muttalib adında bir erkek Sirin'le zina yapıyor; bu yüzden Hz. Muhammed onu şair Hasan'a veriyor.[337] Hz. Muhammed'in, şair Hasan'a hediye ettiği Sirin şöyle dursun, Marya da zinayla suçlanıyordu; hatta onun doğurduğu çocuk (İbrahim) Hz. Muhammed'den değildir şeklinde çok güçlü kanıtlar ve iddialar var. Bu bilgilerin hepsi de İslami kaynaklarda mevcuttur. Marya'nın başkasıyla cinsel ilişkide bulunduğunu, kendisi bizzat Hz. Muhammed'e söylüyor.[338]

Marya'nın zina yaptığı meselesi halk arasında yayılınca Hz. Muhammed Ali'ye, "Git Marya ile ilişkiye giren adamın boynunu vur" talimatını veriyor. Ali adamın yanına varıyor fakat cezayı uygulamadan geri dönüyor. Bunun nedenini şöyle açıklıyor: "Adamın yanına varınca onun tenasül organının olmadığını gördüm; o bakımdan öldürmekten vazgeçtim" diyor. Hz. Muhammed ise, "**İyi ki öldürmedin**" karşılığını veriyor. Halk arasında, "Hz. Muhammed'in cariyesi Marya'nın doğurduğu İbrahim, Hz. Muhammed'den değildir" söylemi dilden dile dolaşınca kendisi, Ali'yi zina eden adamı cezalandırmaya gönderdiği gibi, aynı amaçla Marya'ya da gönderiyor. Ali onu da cezalandırmadan geri dönüyor ve "Kadın henüz doğum yapmış; dolayısıyla onun kanaması devam ediyor, o yüzden erteledim" şeklinde bir mazeret öne sürüyor. Hz. Muhammed de, "İyi ettin ki erteledin; daha sonra kanaması kesilince, gider onun cezasını uygularsın" karşılığını veriyor.[339]

---

337 Bu konu, Kur'an'ın Kökeni adlı kitabımda detaylı olarak ele alındığından burada özet şeklinde değinmek istedim.

338 Taberi, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, MEB Terc., 5/854.

339 Müslim, Tevbe 11, No:2771 ve Hudut 7, No:1705/34; Ebu Davud, Hudut, 32 No:4473; Tirmizi, Hudut, 13, No:1441; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 1/83, 95, 3/281; İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte, 6/219, No:1593, 6/228, No:1602; Ali Nasıf, Tac Hudut, 4,3/27; Seyyid Sabık, Fıkhı-i Sünne, 2/571; İbni Sad, Tabakat, 8/355; İbni Asakir, Tarihi Medinei Dımaşk, 3/236; İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, s.329; Askalani, İsabe, No:7587; Mahmut Halebi, Nisaün Havle'r-Resul, 144; Ahmet Halil Cuma, Nisaü Ehli'l Beyt, 433; Taberi, Sembti Semin, 165; Hülliyetü'l Evliya, 3/177; Mec'meuü'z-Zevaid, 4/4297'den alıntı yapıyor; İbni Abdi'm Ber, İstiab, No:4091, Marya Md.; İbni Esir, Üsd, No:4544; İbni Beşkeval, Gavamıd... 1/497.

Sanki Hz. Muhammed onun doğum yaptığını, İbrahim'i doğurduğunu bilmiyormuş da Hz. Ali ona hatırlatıyor! Burada şunu söylemek istiyorum: Adamın tenasül organı yokmuş falan hep hikâye. Bu konuda iki noktayı hatırlatmak istiyorum; sanırım bu iki husus düğümü çözer.

Bu cariye Hz. Muhammed'e hediye edildiği zaman, onun yanında 16 yaşında Ayşe, 17 yaşında Safiye, 22 yaşında Cüveyriye, 24 yaşında Hafsa, 30 Yaşında Ümmü Habibe, 37 yaşında Zeynep binti Cahş, 32 yaşında Ümmü Seleme, 39 yaşında Meymune ve ayrıca Reyhane ile Sevde vardı. –Zamanı gelince açıklanacağı gibi– ayrıca onun birkaç tane de cariyesi vardı. Peki, bütün bu gencecik hanımlar neden hamile kalmadı da Hz. Muhammed'e bu ömrünün son yılında Marya yetişir yetişmez hemen hamile kaldı ve İbrahim'i doğurdu? Gerçekçi olmak lazım.

Hz. Muhammed'in Ali'ye, **"Git onun boynunu vur!"** demesi, nasıl izah edilebilir? Hani Hz. Muhammed mucize yoluyla geçmişi, geleceği, suçluyu, suçsuzu ve her şeyi biliyordu, neden bu çok önemli hadisede mucizesi görünmedi? Peki, diyelim ki adam bu suçu işlememiş, masum biridir; bu durumda Hz. Muhammed'in talimatı üzerine şayet Hz. Ali o adamı öldürseydi onun vebali kime olurdu? Üstelik bir değil; iki kişiyi cezalandırmak istiyordu. Hz. Ali olmasaydı, ikisi de öldürülecekti.

Olayın doğrusu, Hz. Muhammed'e bir leke gelmesin diye, uydurulan bir senaryodur bu. Çünkü, eğer cezalar uygulansaydı, o zaman zinanın işlendiği konusu kesinlik kazanırdı. Bu ise Hz. Muhammed için daha kötüydü. İşte bu yönteme, eleştirileri bertaraf etmek için, bilerek başvuruldu. Bu işin başka yorumu yok.

Konuyla ilgisi nedeniyle şunu da eklemekte yarar var: Ayşe-Safvan (İfk) olayı meşhurdur. Ayşe zina ile suçlanıyor ve sonuçta Nûr Suresi'nden ondan fazla ayet inip onu kurtarıyor. Aynı olayı Marya olayında da görüyoruz: **"İbrahim Hz. Muhammed'den değildir"** hadisesi etrafa yayılınca, her zamanki gibi Cebrail hemen devreye giriyor. Olayı Hz. Muhammed'den dinleyelim; **"Cebrail bana vahiy getirip ey İbrahim'in babası diye hitap etti"** diyor. İbrahim başkasından olsaydı Cebrail böyle

demezdi demek istiyor. Böyle bir hadisle İbrahim'in kendisinden olduğunu ispatlamaya çalışıyor.[340]

B) Hz. Muhammed'in, Beraber Yaşayıp da Zaman İçinde Boşadığı Eşleri

Bu bölümde, Hz. Muhammed'in kendileriyle epey kaldıktan sonra boşadığı hanımlarından söz edeceğim. Ancak bunları anlatırken, haklarında var olan tüm ihtilaflara da kısaca değineceğim. Bütün bunları Medine döneminde nikâhlamış ve zaman içinde boşamıştır. Başka bir ifadeyle, onun çok evliliğe başlaması, istediği yönetimi kurduğu döneme rastlar. Şimdi de onun beraber kalıp da daha sonra boşadığı hanımlarının teferruatına geçeyim.

1-Dahhak Kızı Fatma

Yaygın olan görüşe göre, Hz. Muhammed Fatma'yla hicri 8. yılda evlenmiş ve daha sonra onu boşamıştır. Boşanma konusunda birkaç neden ileri sürülmüştür.

Hz. Muhammed'in hanımlarından Ayşe ve Hafsa Fatma'yı gerdeğe hazırlarken, güzelliğine hayran kalmışlar ve birbirlerine, "Muhammed şimdi de yabancı kızlara el uzattı; eğer bu güzel kızla tanışırsa artık bizimle ilgilenmez. O zaman Muhammed'in sevmediği bir sözü bu hanıma söyleyelim ki onu Muhammed'e karşı kullansa artık kendisini geri çevirir" derler. Sonunda ona, "Muhammed gerdeğe girdiği zaman sen ona Allah'tan sana sığınırım de! O bu söze çok sevinir ve artık seni aşırı derecede sevmeye başlar" derler. Halbuki onlar, kadının böyle söylemesiyle Hz. Muhammed tarafından boşanacağını biliyorlardı. Çünkü, daha önce Hz. Muhammed'in bu tür sözlerden rahatsız olduğundan

---

340 Askalani, İsabe, No:398; İbrahim Md. 7587, Me'bur Md.; Salihi, Ezvaci Nebi, 231 (burada İbni Sad, Bezar ve Heysemi'den de alıntı yapıyor); Mahmut Halebi, Nisaün Havle'r-Resul, 144. Yazar burada, Ayşe'den başka ikinci bir 'İfk' olayını yaratmak istediler diyor.

haberleri vardı. Bunlara inanan yeni gelin, Hz. Muhammed içeri girince o sözleri sarf eder, bundan rahatsız olan Hz. Muhammed onu boşayıp geri gönderir. Tabi ki bu görüşe göre Hz. Muhammed ona dokunmadan geri çevirir.

Bir diğer rivayette, kadın Hz. Muhammed'in yanında epey kalır ve daha sonra hanımlarıyla ilgili Ahzâb Suresi'ndeki ayetler inince, kadın boşanmasını isteyince, Hz. Muhammed de onu boşamış, denmektedir. Kimisi de, kadının vücudunda bir beyazlık varmış; bu yüzden Hz. Muhammed onu sevmeyip boşamıştır, diyor.

Bir başka görüş de şu: Kadın kendini cami cemaatinden saklamamış, dışarı çıkınca erkeklere bakıyormuş. Hz. Muhammed'in diğer eşleri bunu kendisine anlatınca ve o da bunu görünce Fatma'yı boşamıştır. Boşandıktan sonra, güya Hz. Muhammed'i üzdüğü için çok acayip şeyler geçmiş onun başından, hatta akli dengesinin bozulduğu yazılıyor kaynaklarda. Hicri 60 yılında vefat etmiş. Bundan, bu kadının Hz. Muhammed'le evlendiği zaman çok küçük olduğu anlaşılıyor. O ki Hz. Muhammed'den sonra yaklaşık 50 yıl yaşamış, demek ki onunla evlendiğinde aralarında çok yaş farkı varmış.[341]

Hangi nedenle boşanmışsa boşansın, onun Muhammed'in hanımı olmasında ihtilaf yoktur; ihtilaf ancak boşanma nedeni konusunda vardır. Ayrıca genel kanı şu yöndedir ki, Muhammed bu hanımla uzun süre yaşadıktan sonra onu boşamıştır. Onun hakkında bilgi veren birçok kaynağı, ayrıca dipnot olarak aşağıya alıyorum.[342]

---

341 İbni Sad, Tabakat.. Kilabiye bölümünde.

342 İbni Sad, Tabakat, No:4126-8/317; İbni Esir, Üsd, No:7179; Askalani, İsabe, No:11596; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4058; Ömer Rıda Kehhale, Alam-i Nisa, 4/66; İbni'l Cevzi, Telkih... 12; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Beyhaki: Delail-i Nübüvve 7/288, Sünen-i Kübra 7/214-256; Moğultay, el-İşare, 410; İbni Tolun, Mürşidü'l Muhtar, 130; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/193; A. Kerim Halebi, el-Mevridü'l Azb, 217; Mahmut Halebi, age. 137; İbni Ebi Şeybe Afgani, Musannaf, 4/176; Zehebi, Tehzib-i Sireti Alam, 1/59, No:136; Sireti Alam-i Nübela, 2/109-312; Tecrid-i Esma, No:3544; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/374; İbrahim Canan, age. 15/505-6; Zamahşeri, Keşşaf, Ahzâb, 51-52; Kurtubi, Ahzâb, 28; M. Sait Mübeyyed, age. 639; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 1/270-72; Heysemi, age. 4/300; Belazuri, Ensab, 2/92; Taberani, Mucemi Kebir, 6/161; Harkuşi, Şerefü'n-Nebi, s.70-72; Dımyati, Kitabü Ezvaci'n-Nebi, 90; Kayrevani, Cevamiü's-Sünne, 132 vb.

2-Aliye b. Zabyan

Aliye binti Zabyan hakkında şu görüş ağırlık taşıyor: Hz. Muhammed bununla evlenip uzun süre yaşadıktan sonra zaman içinde onu boşuyor. Bazıları da, gerdek gecesinde Hz. Muhammed'in onu boşadığını yazıyor. Ama her halükârda bu da Muhammed'in nikâhlılarındandır. Boşanma nedenleri de çok farklı. Muhammed, onun bedeninde bir alaca (beyazlık) görünce hoşlanmamış ve onu boşamıştır. Başka sebepler de öne sürülmüş, ancak yaygın olan görüş bu. Fakat bazı yazarlar, Muhammed'in evliliğinde indirim yapmak amacıyla satır aralarında Muhammed'in onu getirdiğini, fakat onunla yatmadığını yazıyorlar. Bu görüşün taraftarı pek fazla değil; bunu da belirteyim. Hz. Muhammed onu getirdikten sonra ister yatsın, ister yatmasın fark etmez; getirdikten sonra onu göndermişse, demek beğenmediği bir şey görmüş ki geri çevirmiş. Kaldı ki, herhalde iş olsun diye getirmemiştir. Aliye'nin Hz. Muhammed'le evliliğini konu alan bazı kaynakları dipnot olarak aşağıya alıyorum.[343]

3-Kab Kızı Müleyke/Melike

Hz. Muhammed, bu kadınla Mekke'nin fethinden hemen sonra evlenmiş. Babası, meşhur sahabe Halit bin Velid tarafından öldürülünce, Safiye, Reyhane ve Cüveyriye gibi savaş ganimeti

---

[343] Dımyati, Kitabü Ezvaci'n-Nebi, 91; Ebu Ubeyde, Ezvaci Nebi, 69; Hakim, age. 4/34; Diyarbekiri, age. 1/270; Taberi: Zeylü'l Müzil 613, Tarihü'l Milel... 3/409; Zehebi: Sireti Alam 2/257, Tecrid-i Esma No:3428, Tarihi İslam 2/393-406; İbni Esir: Üsd No:7084, el-Kamil... 2/310; h-İbni Asakir, Tarih-i Medine-i Dımaşk, 2/183; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/309; İbni'l Cevzi, Telkih, 12; Askalani, İsabe, No:11456; İbni Sad, age. No:4126; Yakubi, 1/410; Salihi, Ezvaci Nebi, 251; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 107; Belazuri, Ensab... 2/93; Harkuşi, age. 70-72; Taberani, age. 6/85... 22/445; Heysemi, age. 9/253; Beyhaki: Delail-i Nübüvve 7/286, Sünen-i Kübra 7/73; Ömer Rıda Kehhale, age. 3/223; M. Sait Mübeyyed, age. 581; Hindi, Kenz, No:37809-13/707; İ. Canan, age. 15/483, 504, 506; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/192; Moğultay, age. 410; İbni Tolun, Murşid... 130; İbni Habib, Muhabber, 93; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4028; A.Razzak, Musannaf, 7/489; Mahmut Halebi, age. 138.

olarak Hz. Muhammed bunu da ele geçirmişti. Onun bu kadıncağızla evlendiği, hemen hemen tüm tarihçilerin ortak görüşü; ancak cinsi ilişkide bulunup bulunmamasında ve boşanma nedeninde ihtilaflar vardır. Hatta kimileri, Hz. Muhammed onunla uzun süre yaşamış ve bu evlilik ancak ölümle sona ermiştir diye yazmışlardır.[344]

Boşanmıştır diyenlerin öne sürdükleri neden şu: Ayşe kadını kıskanıyor ve ona, **"Sen babanı katleden adamın koynuna nasıl girersin, utanmıyor musun?"** şeklinde eleştiri yöneltince, kadının morali bozulmuş ve Hz. Muhammed'den ayrılmasını istemiştir. Bu arada onun akrabaları da Hz. Muhammed'e gelip "Kızımız henüz küçüktür, evlilik çağına gelmemiş; dolayısıyla, evlenme konusunda tercih hakkına sahip değildir. O bakımdan biz onu geri almak istiyoruz" diyorlar ve böylece Hz. Muhammed onu bırakıyor.

Bazı kaynaklarda, "Kadının güzelliği Hz. Muhammed'e anlatılınca, kendisi ona evlenme teklifinde bulunuyor ve bu evlilik hikâyesi bu şekilde başlıyor" diye geçiyor. Mekke'nin fethi, hicri 8. yılda olduğuna göre, Hz. Muhammed o zaman **60-61** yaşlarında. Kızın ne kadar küçük olduğu, akrabasının Hz. Muhammed'e, "**Kızımız henüz evlenme nedir bilmiyor. Dolayısıyla, biz onu geri almak istiyoruz**" demelerinden anlaşılıyor.

İslami kaynaklarda var olan yaygın görüşe göre; Hz. Muhammed az önce isimlerini verdiğim her üç kadınla da evlenmiş, kimisine göre onlarla uzun süre yaşadıktan sonra boşanma olayı gerçekleşmiş, kimisine göre de birleşmenin ilk gecesinde boşanmıştır şeklinde bilgiler var. Bununla ilgili olup bitenleri içeren kaynaklardan bazılarını aşağıya alıyorum.[345]

---

[344] Askalani, İsabe, No:11769; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 107; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 1/269; M. Sait Mübeyyed, age. 705; İbni Sad, age. No:4129; Salihi, Ezvaci Nebi, 260; İbni Asakir, Tarihi Medinei Dımaşk, 3/226; İbni'l Cevzi, Telkih, 12; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310.

[345] İbni Sad, age. No:4129; İbni Esir, Üsd, No:7211; Zehebi, Sireti Alam, 2/258; Hakim, age. 4/28; Beyhaki, Delail, 7/288; Belazuri, Ensab, 2/94; Mahmut Halebi, age. 141; A.Kerim Halebi, Mevrid... 217; İbni Küteybe, Maarif, 40-46; Dımyati, age. 99; Taberi, Zeylü'l Müzil, 596; Nüveyri, Nihayet'ü Ereb, 18/197; Kastalani, age. 415; Moğultay, el-İşare, 412 ve az önce isimleri geçen kaynaklar.

C) Hz. Muhammed'in, Birleşme Olmadan Ayrıldığı Nikâhlı Eşleri

Hz. Muhammed'in, nikâhına alıp da çeşitli nedenlerden ötürü birleşemediği eşleri hayli fazla; bunları teker teker açıklarken karşımıza çok kabarık bir liste çıkacağını peşinen söyleyelim. Bunlarla ilgili var olan önemli olayları anlatmaya çalışacağım. Bir kere bu bilgilerin İslami kaynaklarda var olması çok anlamlıdır. Zira hiç kimse inandığı bir sistemin veya liderin kolay kolay kötülüğünü söylemez (yazmaz). O bakımdan, bu tür kaynaklarda görülen bir olumsuzluk, büyük olumsuzlukların habercisidir demek, yerinde bir kanıdır ve abartı değildir. Detaylarına geçelim.

1-Numan Kızı Esma: Hz. Muhammed bu kadınla h.9. yılda evlenir. Niçin ayrıldığı konusunda farklı görüşler var. Bunlardan öne çıkan bazıları şöyle:

a) Gerdek gecesinde Hz. Muhammed kendisini yanına davet ederken kadın ona, "**Sen yanıma gel**" demiş; bunu hazmedemeyen Hz. Muhammed, ondan ayrılmaya karar vermiş ve kendisini geri çevirmiştir.[346] Bazıları, bu tür ayrılmalar için bir sürü örnek vermişler. Yani yalnız bir tane değil; birçok kadını bu şekilde geri göndermiştir diyorlar.

b) Hz. Muhammed'in hanımları kıskandıkları için kadını kışkırtmışlar; bunun üzerine o da Hz. Muhammed'i kızdıracak ifadeler kullanınca Hz. Muhammed onu boşamıştır.[347]

c) Hz. Muhammed gerdek gecesinde kadının bedeninde (o günkü şartlarda tedavisi olanaksız olan, vücutta beyaz lekeler oluşturan) **Baras** adı verilen bir hastalık görünce onu boşamış.[348]

---

346 Hakim, age. 4/34; Zehebi: Tehzib-i Sireti Alam, 1/59 ve Tecrid-i Esma, No:2965; A. Kerim Halebi, age. 217; Harkuşi, age. 70-72; İbni Abdi'l Ber, age. No:3232; Askalani, İsabe, No:10809; İbni Esir, Üsd, No:6709; D. Bekiri, age. 1/268; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/309; Belazuri, Ensab, 2/94; Mahmut Halebi, age. 137 vb.

347 M. Sait Mübeyyed, age. 47-50; İbni Abdi'l Ber, age. No:3232; Askalani, İsabe, No:10809; İbni Sad, age. No:4127; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 108; D. Bekiri, age. 1/268; Tarihi Yakubi, 1/410; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/192; Dımyati, Kitabü Ezvaci'n-Nebi, 92; Ma'mer bin Müsenna, age. 70.

348 Hindi, Kenz, No:37815-13/709; İbni Abdi'l Ber, age. No:3232; Askalani, age. No:10809; Moğultay, el-İşare, 407; İbni Esir, Üsd, No:6709; İbni Beşkeval, Gavamıd, 2/532 vb.

Bazı kaynaklar, Hz. Muhammed bu hanımla evlendiğinde, Ayşe'nin kıskançlıktan, "Bakıyorum, buradaki kadınlar sana yetmiyormuş gibi, yabancı kadınlara da yöneliyorsun" şeklinde Hz. Muhammed'e karşı sert tepki gösterdiğini yazıyorlar.[349] Özetle, bu kadın da Hz. Muhammed'in nikâhlısı; ancak bazı nedenlerden dolayı boşanmıştır.[350]

2-Kuteyle b. Kays: Hz. Muhammed hicri 10. yılda, yani, vefat ettiği yıl (63 yaşındayken) bu kadını nikâhına alıyor. Ancak düğün yapmadan önce Hz. Muhammed vefat edince, birleşmeleri gerçekleşemiyor. Kadın onun ölümü üzerine Ebu Cehl'in oğlu İkrime'yle evleniyor. O dönem halife olan Ebu Bekir, bu hanımın İkrime'yle evlenmesine karşı çıkıyor. Gerekçe olarak da Ahzâb Suresi'nin 53. ayetini gösteriyor ki, Hz. Muhammed'in nikâhlısıdır artık başkasıyla evlenemez diye. Ömer, "Kadın henüz Hz. Muhammed'le birleşmediğinden dolayı böyle bir yasak onun için geçerli değildir. Kaldı ki, eğer bunu Hz. Muhammed'in hanımlarından sayarsak, ona devlet hazinesinden masraf (maaş) ayırmamız gerekir" diyor. Bu açıklamadan sonra Ebu Bekir ikna ediliyor ve bunun sonucu olarak da kadın, adı geçen adamla evleniyor.

Hz. Muhammed Kuteyle ile evlenmeden önce Esma binti Numan'la evlenmişti. Esma ile anlaşmayıp ayrılınca morali bozuluyor. Bunu fark eden Eş'as adındaki şahıs Hz. Muhammed'e, "Üzülme, Esma yerine ben kendi kız kardeşim Kuteyle'yi sana vereceğim" diyor ve bu şekilde nikâhı kıyılıyor. Bazı İslami kaynaklarda Kuteyle yerine Hayle, Heble veya Kayle şeklinde geçiyor.[351] Bazıları bunu bağımsız biri olarak ele almıştır.[352]

---

349 İbni Habib, Muhabber, 94.

350 Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 11/420; Kadı Beydavi, Ahzâb Suresi, ayet 53.

351 Zamahşeri, Keşşaf tefsiri, Ahzâb Suresi, 51-52; İbni Habib, Muhabber, 92-98; Moğultay, el-İşare, 410.

352 İbni Esir, Üsd, No:721 ve el-Kamil, 2/310; Belazuri, Ensab, 2/94; Beyhaki, Delail, 7/288; Moğultay, el-İşare, 410; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 108; Halebi, age. 3/322-324; Hakim, age. 4/38; İbni Asakir, Tarihi Medine-i Dımaşk, 3/226; Heysemi, age. 9/258; D. Bekiri, age. 1/269-272; Zehebi: Sireti Alam, 2/258 ve Tecrid-i Esma, No:3581; İbni Sad, No: 4128; →

3-Esma veya Seba (Sena) Binti Salt: Siyer, Tabakat ve diğer İslami kaynaklara göre, Hz. Muhammed bununla da evlenmiştir. Bunu işleyenler arasında nerdeyse görüş birliği var. Ancak ayrılma nedeni hakkında değişik görüşler söz konusu. Kimisine göre (kimisi, cinsi münasebetten önce mi yoksa sonra mı konusuna açıklık getirmeden mutlak bir ifadeyle, kimisi de cinsi münasebetten önce) Hz. Muhammed onu boşamıştır; kimisine göre de nikâh akdi yapıldıktan sonra kadın ölmüş ve bu nedenle düğün yapılamamıştır. Kimisi de, Hz. Muhammed'in oğlu İbrahim öldüğünde kadın, "**Eğer Hz. Muhammed peygamber olsaydı onun oğlu ölmezdi**" demiş; buna kızan Hz. Muhammed onu boşamıştır şeklinde görüş belirtmişler. Kimileri de, "Kızın babası onu Hz. Muhammed'e anlatırken çok güzel bir kız olduğunu söylemiş; babasının bu açıklamaları Hz. Muhammed'e olumlu olarak etki yapmış; bunun sonucu olarak da Hz. Muhammed kabul etmiş. Ama daha sonra kızın babası, "Kızım çok sağlamdır, hiç hastalanmaz" gibi abartılı laflar kullanınca, Hz. Muhammed şüphelenmiş ve onu almaktan vazgeçmiştir" diyorlar. Birleşememelerinin bir diğer sebebi de, kadının Hz. Muhammed'le nikâhının kıyıldığını duyunca, sevinçten ölmüş olması. Ayrılık nedeni ağırlıklı olarak bunlar gösterilmiştir. Ama ne olursa olsun bu kadının da Hz. Muhammed'le nikâhı kıyılmıştır.

Hatta değişik kaynaklarda Hz. Muhammed'in Esma adında dört hanımından söz edilmektedir.[353] Keza aşağıdaki kaynakların hemen hemen hepsi, bir Esma'dan değil; birkaç Esma'dan söz ediyor. Bir örnek vermek gerekirse; biri Esma binti Salt,[354] biri

---

→ M. Sait Mübeyyed, age. 659-60; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28; Hindi, Kenz, No:37810... İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:6049; Harkuşi, age. 70-72; A. Kerim Halebi, age. 217; İbni'l Cevzi, Telkih, 12; Askalani, İsabe, No:11657; Nümeyri, Nihayetü'l Ereb, 18/195; Dımyati, Ezvaci Nebi, 96; Taberi, Zeylü'l Müzil, 614; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Taberani, Mucem-i Kebir, 24/15; Tarihi Yakubi, 1/410; Ma'mer bin Müsenna, Ezvaci Nebi.

353 M.Sait Mübeyyed, Mevsuatü Hayati's-Sahabiyat, No:442 ve 769'da 4 tane isimden söz ediliyor. Yine Salihi, Ezvaci Nebi, 241 ve 247'de iki isimden bahsediyor. Mahmut Halebi, Nisaün Havle'r-Resul, s.137-138'de iki taneden söz ediyor.

354 Salihi, age. 241

Esma binti Kab.[355] Fakat, bunların kabileleri aynı olduğu için ve ayrı ayrı ele almak bana tatminkâr gelmediği için –her ne kadar bazı İslam tarihçileri ayrı ayrı kişilerdir diye yazmışlarsa da– hepsini bir kişi olarak ele aldım, farklı yazma konusunda ben şahsen tatmin olmadım.[356]

4-Necdet Kızı Selma: Birçok kaynakta "Selma binti Necdet" adındaki kadın, Hz. Muhammed'in eşi olarak tanıtılmaktadır ve bununla, ömrünün son yılında evlenmiştir denmektedir. Çünkü kaynaklarda, "Hz. Muhammed'in bu hanımla nikâhı kıyılmıştı; ancak kendisinin ölümü üzerine düğün yapılamadı" şeklinde açıklama var. Bunun hakkında pek fazla bilgiye rastlamadım.[357] Genel kanı, Hz. Muhammed'in bunu isteyip de düğün yapmadığı, evliliğin fiilen gerçekleşemediği yönündedir.

5-Huzeyl Kızı Havle: Bu hanımın Hz. Muhammed'le nikâhı kıyılmış; fakat düğün yapılmadan kadın vefat etmiştir; bundan dolayı da birleşmeleri gerçekleşememiştir. Bu ölünce onun yerine aynı aileden Şeraf/Şerafe binti Halife'yi Hz. Muhammed'e vermişler. Ancak bununla da birleşme gerçekleşememiş. Şerafe'yle ilgili bilgiyi onun kısmında sunacağım. Havle binti Huzeyl hakkında fazla bilgi yok. Şunu da hatırlatmadan geçemeyeceğim: Her nedense bu hanımların çoğu nikâh kıyıldıktan sonra yolda ölmüştür deniliyor. Doğrusu, bu pek o kadar inandırıcı gelmiyor. Veya şöyle diyeyim: Acaba o dönemde herhangi bir hastalık mı vardı ki hepsi yolda vefat etmiş! Çünkü, yalnız bu kadın

---

355 Salihi, age. 247

356 İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3228-3388; İbni Esir, Üsd, No:6703; Salihi, Ezvaci Nebi, 241, 247; D. Bekiri, age. 1/269-70; Askalani, İsabe, No:11338-11878; A.Kerim Halebi, age. 217; Beyhaki, Delail, 7/287; İbni Habib, Muhabber, 93; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:2955-3352-3763; Hakim, age. 4/35; M. Sait Mübeyyed, age. No:442, 472, 769; Yakubi, 1/409; Belazuri, Ensab, 2/101; Mahmut Halebi, age. 138; İ.Canan, age. 15/483; İbni Sad, age. No:4131; Ma'mer bin Müsenna, age. 73; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/196; Dımyati, age. 98; İbni Asakir, age. 3/226.

357 Harkuşi (ö. hicri 407), Şerefü'n-Nebi, s.70-72; Salihi, Ezvaci Nebi, 246; Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 1/272; Mahmut Halebi, Nisaün Havle'r-Resul, 138; Moğultay, el-İşaretü İla Sireti'l Mustafa, 407. Ancak çoğu Abdül'l Melik Nisaburi el-Harkuşi'den alıntı yapıyor.

değil; birçoğunun birleşmeme nedeni kadınların ölümü olarak gösteriliyor. O bakımdan, bu gerekçeyi pek sağlıklı bulmuyorum veya dediğim gibi salgın hastalık gibi bir şeyin olması lazım...[358]

6-Şeraf Binti Halife: Hz. Muhammed, Şeraf veya Şerafe binti Halife ile de evlenmiş, fakat düğün yapılamamıştır. Bunun birkaç nedeni var. Bir görüşe göre kadının nikâhı kıyılmış, fakat Hz. Muhammed'e varmadan yolda ölmüş. Bir diğer görüş ise, Hz. Muhammed bundan önce "Havle binti Huzeyl'i" istemiş; bu hanım ölünce onun yerine Şeraf'ı vermişler. Şeraf, aynı zamanda Havle'nin teyzesiymiş. Bir başka rivayet de şu: Hz. Muhammed, hanımlarından Ayşe'yi dünür olarak onu istemeye göndermiş; Ayşe gidip geri dönünce Hz. Muhammed ondan, "Kızı nasıl buldun?" diye sormuş. Ayşe, "Pek uygun bulmadım, sana layık değil" yanıtını verince, Hz. Muhammed tekrar Ayşe'ye, "Sen beğenir misin hiç!" karşılığını verip ona kızmış ve nihayet bu evlilik gerçekleşmemiş. Tabi ki Ayşe buna engel olmasaydı o zaman Ayşe'nin aklından şüphe etmek gerekirdi. Çünkü bir kere Hz. Muhammed'in Ayşe ile birlikte onlarca hanımı vardı; sanki onların kahrı Ayşe için yetmiyormuş da kendisi kalkıp dünür olarak gidip Hz. Muhammed'e başkasını istemiş olsun![359]

---

[358] İbni Sad, Tabakat, No:4139; Taberi, Tarihü'l Milel... 3/409; İbni Esir, Üsd, No:6890; D. Bekiri, age. 1/272; Mahmut Halebi, age. 135; Salihi, Ezvaci Nebi, 237; İbni'l Cevzi, Telkih... 12; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3329; Askalani, İsabe, No:11130; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3195; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 107; İbni Asakir, Tarihi Medinei Dımaşk, 3/226; İ. Canan, age. 15/483; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; M. Sait Mübeyyed, age. 347-353; Moğultay, el-İşare, 409; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Yakubi, 1/410; A. Kerim Halebi, el-Mevrid... 217; Harkuşi, age. 70...; Mamekani, Tenkih... 3/78; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/198; Dımyati, age. 101 vb.

[359] Dımyati, age. 102; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/198; Salihi, Ezvaci Nebi, s.249; Mahmut Halebi, age. 138; İbni Sad, age. No:4140; Askalani, İsabe, No:11369; Şeraf Md., 11093; Hımak, Md., 11130; Havle binti Huzeyl g-Md.; İbni Habib, Muhabber, 93; Taberi, Tarihü'l Milel... 2/310; İbni'l Cevzi, Telkih, 13; Zehebi: Sireti Nebi, 413 ve Tecrid-i Esma, No:3374; Yakubi, 1/409; Moğultay, el-İşare, 408; Heysemi, age. 9/258; Taberani, Mucemi Kebir, 24/318; İbni Esir, Üsd, No:7034; D. Bekiri, age. 1/270-72; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3397; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 110; A.Kerim Halebi, el-Mevrid... 217; M. Sait Mübeyyed, Mevsuat... 486; Ömer Rıda Kehhale, A'lam, 2/291.

7-Yezit Kızı Amre El-Gıfariye: Bu kadın, daha önce Hz. Muhammed'in amca oğlu Fazl'ın hanımıymış; adam onu boşayınca bu sefer Hz. Muhammed onunla evlenmiş; gerdek gecesi kadının vücudunda bir leke görünce ondan hoşlanmamış ve onu boşamış. Tabi ki gerdek gecesinde bedenlerindeki lekelerden veya alaca denen cilt hastalığından ötürü boşadığı kadınlar –daha önce de ifade edildiği gibi– hayli fazla. Çoğu kaynaklarda, "Hz. Muhammed onunla yatmadan geri çevirmiş" şeklinde bilgi var.[360]

8-Yezit Kızı Hind el-Kilabiye: Bazı kaynaklar, Hz. Muhammed'in bununla nikâhının kıyıldığını, ancak daha sonra Hz. Muhammed'in, onun cildinde gördüğü bir lekeden dolayı kendisini boşadığını yazıyor. Bu, ayrıca birçok kaynağa da konu olmuş; onlardan birkaçını aşağıya alıyorum.[361]

9-Davud Kızı Müleyke: Bu da birçok yazar tarafından Hz. Muhammed'in hanımlarından biri olarak işlenmiş. Onun hakkında şu bilgiler var: Hz. Muhammed bununla hicri 8. yılda evlenmiş; ancak herhangi bir nedenle –onunla ilişkiye girmeden– kendisinden ayrılmıştır. Bunun hakkında var olan bilgilerin özeti bu.

---

[360] Salihi, Ezvaci Nebi, 254; Mahmut Halebi, age. 139; İbni Abdi'l Ber, age. No:933; Sad bin Zeyd Tai, 4042, Amre, Md.; D. Bekiri, age. 1/270; İbni Asakir, age. 3/226; İbni Habib, Muhabber, 93; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 108; Zehebi, Sireti Nebi, 413 ve Tecrid-i Esma, No:3478; İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, 325; ibni'l Cevzi, Telkih... 13; Ömer Rıda Kehhale, age. 3/362; Belazuri, Ensab... 2/94; M. Sait Mübeyyed, age. 594; Harkuşi, age. 70-72; Yakubi, 1/410; Moğultay, el-İşare, 409; Beyhaki, Delail, 7/287 ve Süneni Kübra, 7/73; Mamekani, Tenkih... 3/81; Dımyati, age. 100; Taberi, Tarihü'l Milel... 2/410; Askalani, age. No:11515; Prof. Abdullah Ulvan, İslamda Dört Evlilik, s.102; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; İbni Beşkeval, Gavamıd... 2/532; İbni Kuteybe, el-Maarif, 46; Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 4/254; İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, 325; Seyyid Sabık, Fıkhı-i Sünne, 2/192; Ali Nasıf, Tac, 2/327, Nikâh bölümünde, İmam Ahmet bin Hanbel 3/493 (Kab bin Zeyd bölümünde).

[361] İbni Esir, Üsd, No:7349; Mahmut Halebi, age. 141; Moğultay, age. 412; Salihi, Ezvaci Nebi, s.260; Askalani, İsabe, No:11867, Hind bintı Yezit Md., 10914, el-Bersa Md.; İbni Sad, age. No:4126; İbni Abdi'l Ber, Üsd, No:4116; Zamahşeri, Keşşaf, Ahzâb Suresi, 52. ayetin dipnotunda 16 meşhur hanımlarından biri]-olarak ele almış; M. Sait Mübeyyed, age. 766; Hakim, age. 4/35; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; A.Kerim Halebi, Mevrid... 217; D.Bekiri, age. 1/272; İbni İshak, age. 325 vb; Ma'mer bin Müsenna (ö. hicri 209), Tesmiyetü Ezvaci'n-Nebi, s.69

Tabi ki birçok yazar bunu Hz. Muhammed'in eşleri arasında yazmış ve kendisiyle ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır.[362]

10-Rufaa Kızı Neşat veya Şat: Bazı kaynaklar bunun da Hz. Muhammed'in yanında epey kaldığını, daha sonra eşleriyle ilgili Ahzâb Suresi'ndeki ayetler inince, Hz. Muhammed'den boşanma talebinde bulunduğunu, onun da bunu kabul ettiğini yazıyorlar. Tabi ki bunda da ihtilaflar var. Kimi kaynaklarda, "**Şat**", kimilerinde de "**Neşat**" olarak geçiyor. Bunun hakkında önemsenecek farklı bir bilgiye ulaşmadım.[363]

11-Kab Kızı Esma: Çoğu siyer ve tabakat yazarları bunun hakkında İbni İshak'tan alıntı yaparak, Hz. Muhammed'in boşadığı hanımlardan olduğunu öne sürüyorlar. Ayrıca Hz. Muhammed'in Esma'yla yatmadan boşadığını da ifade ediyorlar. Bununla ilgili sağladığım bilgiler bunlar.[364]

12-Haris Kızı (Şaire) Kuteyle: Bunun babası Haris, Hz. Muhammed ve arkadaşları tarafından Bedir Harbi'nde öldürülüyor. Kadın, babasının ölümünden öylesine etkileniyor ki, bu olaydan sonra acı dolu şiirler yazmaya başlıyor ve şiir sanatında önemli mesafe alıyor. Bir gün kendi şiirlerinden Hz. Muhammed'e okuyunca, o çok etkileniyor ve "Daha önce bunları bana okusaydın, babanı öldürmezdim" diyor. Kaynaklarda, bu da Hz. Muhammed'in nikâhlayıp boşadığı hanımlar arasında geçiyor. Ayrılma nedeni hakkında ise doyurucu bir açıklama yok.[365]

---

362 Mahmut Halebi, age. 141; Salihi, age. 259; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3677; Ömer Rıda Kehhale, Alam-i Nisa, 5/107; Moğultay, age. 412; İbni Tolun, Murşidü'l Muhtar, 277; Diyarbekiri, age. 1/272.

363 İbni Asakir, Tarihi Medinei Dımaşk, 3/164-242; Taberi, age. 2/407; Salihi, age. 248; Mahmut Halebi, age. 138; İbni Esir, el-Kamil, 2/309; Salihi, Ezvaci Nebi, 248 ve Taberi, Tarihü'l Milel... 2/407.

364 Salihi, Ezvaci Nebi, s.242; Mahmut Halebi, age. 137; İbni Esir, Üsd, No:6709, Esma Binti Numan bölümünde; İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, 325; Zehebi, Sireti Nebi, 413; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/309; İbni Asakir, age. 3/226; Beyhaki, Delail, 7/287; A. Kerim Halebi, age. 217.

365 Moğultay, el-İşare, 41; Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 3/222; Isfahani, el-Ağani, 1/19; Isfahani, Bahteri, Hammase, 432; Hasari (Kayrevani), Zühr'ül Adab ve Semerü'l Elbab, 1/66.

13-Amr/Ömer Kızı Şenba/Şeyba/Sabiye: Hz. Muhammed, oğlu İbrahim öldüğü yılda onunla evlenmiş. Kimi rivayetlerde, Hz. Muhammed gerdek gecesinde onun yanına varınca ay halinde olduğunu öğrenip müdahalede bulunmadan geri dönmüş; daha sonra Hz. Muhammed'in oğlu İbrahim ölünce kadın, "Hz. Muhammed peygamber olsaydı onun oğlu ölmezdi" demiş; bu söz üzerine Hz. Muhammed'in morali bozuluyor ve onu boşuyor. Bir diğer rivayet de –güya– bunun vücudunda leke varmış da o yüzden kendisini boşamıştır şeklindedir. Tabi ki bunun hakkında ihtilaflar yok değildir. Ama her şeye rağmen bu da Hz. Muhammed'in hanımları arasında geçmektedir. Hatırlanacağı üzere bunun gibi bir kadın daha onun oğlu İbrahim hakkında böyle bir ifade kullandığı için boşanmıştı.[366]

14-Cündüb Bin Dümre Cündui'nin Kızı: Hz. Muhammed'in, kendi nikâhına alıp fakat düğününü yapmadığı hanımlarından biri de Binti Cündüb'dür. Bununla ilgili itirazlar yok değildir. Ayrıca bunu işleyen kaynaklar da çok fazla. Boşanma nedeniyle ilgili bilgi verilmemiştir. Sadece Hz. Muhammed'in boşadığı hanımlar kategorisine alınmıştır.[367]

15-Şerahil Kızı Ümeyme (binti'l Cevn):

Ebu Üseyd şu hadisi aktarıyor: "Biz Hz. Muhammed'le **'Şut'** denilen bir yere gittik. Bize oturun dedi ve kendisi içeri girdi. O sırada, yanında dadısı (ebesi) bulunan Ümeyme adındaki kadın getirildi. Hz. Muhammed kendisine, **'Nefsini bana bağışla** (mehir ücretini istemeden beni eş olarak kabul et)' **dedi.** Kadınsa, **'Melike bir kadın kendini bir sokak adamına** (burada Hz. Muhammed'i küçük görüyor) **hibe eder mi?'** karşılığını verdi.

---

[366] İbni Esir, el-Kamil... 2/309; Mahmut Halebi, age. 138; İbni Abdi'l Ber, age. No:933, Sad bin Zeyd Tai bölümünde; İbni Asakir, age. Siyer bölümünde, 3/164-242; Heysemi, age. 4/300; A. Kerim Halebi, age. 217; Mamekani, Tenkihü'l Mekal, 3/74; İbni İshak, age. 325; Dımyati, age. 110; Taberi, Tarihü'l Milel... 2/408; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/203; Salıhi, Ezvaci Nebi, 250.

[367] İbni Sad, age. No:4130; Nüveyri, age. 18/197; Dımyati, age. 100; Kastalani, age. 1/418; Kurtubi, Ahzâb tefsiri 28. ayet; M.Sait Mübeyyed, age. 242; D.Bekiri, age. 1/271; İbrahim Canan, age. 15/483; İbni'l Cevzi, Telkıh... 12; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3003; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310 vs.

Bunun üzerine Hz. Muhammed ona dokunmak/onu tutmak istedi. Kadınsa, 'Senden Allah'a sığınırım/Allah korusun, ne yapmak istiyorsun?) şeklinde karşılık verdi. Bu olup bitenlerden sonra Hz. Muhammed ondan vazgeçti ve **'Bunu götür kendisine iki takım elbise ver, akrabasına teslim et'** dedi."

Böylece bu teşebbüsle başarı elde edilemeden iş bitiyor. Kadının Hz. Muhammed'e, "Melike biri nasıl kendini bir sokak adamına hibe eder?" demesinden kasıt şu: Bu kadın, Kinde Emirinin kızı olduğu için kabadayı konuşuyor. Ayrıca hadisin metninde "**Kendini bana hibe et**" ibaresi vardır. Bunun anlamı, kendini bedava olarak bana ver demektir. Bu da o günkü geleneklere ters olduğu için kadının izzetinefsine dokunuyor ve bundan çok rahatsız oluyor. Yoksa oraya kadar gelen bir kadının herhalde keyfi geldiği söylenemez; ancak eğer Hz. Muhammed'i görmeden sahipleri tarafından ona verilmişse ve oraya gelip Hz. Muhammed'i yeni görüp beğenmemişse bu ayrı. Hatta kimi kaynaklar, kadının Hz. Muhammed'e yukarıdaki sözü söylemesi üzerine Ömer'in ona çok kızdığını ve kadını cezalandırmak istediğini de yazıyorlar.[368] Bu olay, hicri 9. yılda olmuş ki, Hz. Muhammed ondan 1 yıl sonra vefat ediyor. Bu kadın Kinde Emirinin kızıdır ki bunlar, Medine döneminin sonlarına doğru Müslüman olmuşlar. Bu evlilikle ilgili bilgiler, Diyanet tercemesi Tecrid-i Sarih ile Buhari ve Müslim başta olmak üzere tüm hadis kaynaklarında anlatılmaktadır. Hem bu hadisleri, hem de başka birçok kaynağı, bölümün dipnotuna alıyorum.[369]

16-Muaviye Kızı Amre: Amre binti Muaviye Hz. Muhammed'in nikâhlılarındandı. Rivayetlere göre birleşmeleri gerçek-

---

368 Dr. Makrizi, el-Mechulü fi hata-i Resul giriş kısmında..

369 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:1832,1833; Buhari, Talak, 3; Eşribe, 30; Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:1306; Müslim, Eşribe, No:2007; İbni Mace, Talak, 18, No:2050; Nesai, Talak, 14-6/150; Ebu Ya'li, Müsned. 4/436; Beyhaki, Süneni Kübra, 7/342 ve Delail, 7/288; İsabe, No:10866; Moğultay, el-İşare... 406; Zehebi, Sireti Nebi, 413; İbni Esir, Üsd, No:6734; İbni Küteybe, el-Maarif, 46; Tarihi Yakubi, 1/410; İbni Beşkeval, Gavamıd... 2/532; A. Kerim Halebi, age. 217; M. Sait Mübeyyed, age. 75.

leşmemiştir. Birleşmemenin en güçlü nedeni, Hz. Muhammed'in düğünden önce vefat etmesidir. Çoğu yazar, **bu da onun nikâhlısıdır,** şeklinde çok kısa bilgi vermişken; bazıları da bunu az önceki bilgilerle birlikte ele almıştır. Birçok kaynakta Muhammed'in nikâhlayıp da düğününü yapmadığı hanımlar arasında geçiyor. Bazı yazarlar, kadının Hz. Muhammed'e kafa tutması nedeniyle boşandığını yazıyor.[370]

17-Süfyan Kızı Seba (Sena): Birçok yazar, "Bu hanım kendini Hz. Muhammed'e hibe edenlerdendir" demiştir. Burada önemli olan şudur ki, bu kadın da onun hanımlarından biridir. Kimisi de "Bu kadın normal nikâh yoluyla eşi olmuş; ama düğün yapılmadan önce boşanmıştır" şeklinde bilgi aktarmıştır.[371]

18-Ümmü Haram: Bunun hakkında fazla bilgi olmamakla birlikte bazı İslami kaynaklarda Muhammed'in nikâhlıları arasında geçiyor. Fakat henüz düğünü yapılmayan hanımlar bölümüne alınmış. Bunun dışında farklı bir bilgiye ulaşamadım.[372]

19-Hakim Kızı Leyla: Birçok yazar, Ahmet bin Salih Mısri'ye atıfta bulunarak Leyla'nın da Muhammed'in hanımlarından olduğunu yazmıştır. Bu kısa bilgi dışında onun hakkında pek fazla bir şey yok.[373]

---

370 İbni'l Cevzi, Telkih... 13; Salihi, Ezvaci Nebi, 254; Moğultay, el-İşare... 409; Askalani, İsabe, No:11513; Dımyati, Ezvaci Nebi, 97; Nüveyri, Nihayetü'l Ereb, 18/196; İbni Esir, Üsd, No:7127; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; A. Kerim Halebi, age. 217; Hindi, Kenz... No:37822; D. Bekiri, age. 1/272; Beyhaki, Delail... 7/288; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/309; Mahmut Halebi, age. 138; İbni Kayyım' e'lel Cevzi, Zadü'l Maad, 1/113.

371 Askalani, age. No:11339; İbni Kayyım el Cevzi, age. 1/113; D. Bekiri, age. 1/272; Hakim, age. 4/35; Moğultay, age. 407; A. Kerim Halebi, age. 217; İbni Habib, age. 96; Mahmut Halebi, age. 138; Salihi, age. 246; Zehebi, Siret, 413, Tecrid, No:3353; M. Sait Mübeyyed, age. 472; İbni Sad, 8/317 Kilabiye bölümünde vs.

372 Salihi, age. 245; Mahmut Halebi, Nisa'ün Havle Resul, 137;Taberani, Mucem-i Kebir, 22/446; Heysemi, Mecmeü-'Zevaid, 9/252.

373 Salihi, Ezvaci Nebi, s.259; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4083; İbni Esir, Üsd, No:7254; Dımyatı, age. 106; Nüveyri, age. 18/201; Mahmut Halebi, age. 141, Askalani, İsabe, No:11709; D.Bekiri, age. 1/272; M. Sait Mübeyyed, age. 685; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 110-12; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3636.

D) Hz. Muhammed'in, Mehir Ücretini Ödemeden Aldığı Hür Kadınlar

Hz. Muhammed'in mehir ücretini ödemeden aldığı hanımların detayına geçmeden, konuyla ilgili bazı genel bilgiler sunmak istiyorum. Hz. Muhammed'in, mehir ücretini ödemeden kadın alabilmesi için inen ayette özetle, "Mümin bir kadın eğer kendini Peygamber'e hibe ederse (nikâh anında koca tarafından kadına verilen ücreti almazsa) Peygamber de o kadınla evlenmeye rıza gösterirse, diğer müminlere değil de, sadece sana mahsus olmak üzere biz Allah olarak bunu sana helal kıldık" diyor.[374] Bu ayet, Hz. Muhammed'in vefatına çok az zaman kala inmiştir. Üstelik bu ayette kendini Hz. Muhammed'e hibe etmek isteyen tek bir kadından söz edilmiyor; inanan herhangi bir kadın deniliyor. Zira bu ayette kullanılan kadın terimi (imreeten) şeklinde nekre /yani belirsiz olarak kullanılmıştır ki, herhangi bir kadın anlamındadır. Dolayısıyla, burada sayısal olarak bir sınır koymak yanlış olur.

Öyle anlaşılıyor ki, Hz. Muhammed'in hibe yoluyla aldığı veya başvurduğu kadınlar hayli fazla. Çünkü Hz. Ayşe, "Kendini Hz. Muhammed'e hibe edenleri kıskanırım (ayıplarım)" diyor.[375]

Ayşe burada tek bir kadın demiyor; çoğul bir ifade kullanıyor. Enes bin Malik, "Bir kadın gelip kendini Hz. Muhammed'e hibe etti; yanımda olan kızım, o kadının yaptığını yadırgadı. Ben kızıma, **'Bu kadın senden daha hayırlıdır. Çünkü o Peygamber'e eş olmak istiyor da ondan'** dedim" şeklinde karşılık veriyor.[376] Kur'an, Hz. Muhammed'e sadece hibe yoluyla kadın alma konusunda yetki vermiyor; aynı zamanda onu, hanımlarını boşayabilme konusunda da yetkili kılıyor. Bu konuda Ahzâb Suresinde, özetle, "Sen hanımlarından istediğini yanına alırsın (on-

---

374 Ahzâb Suresi, ayet 50.

375 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:1721; Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:926; Buhari, Nikâh, 29, Ahzâb tefsiri, 7; Müslim, Reda, 14, No:1464.

376 Buhari, Nikâh, 32.

larla sevişirsin); istediğini de geri bırakırsın (boşar veya ona gece sırasını ayırt etmeyebilirsin)" diyor.[377] İslam'da en sağlam kaynak sayılan Buhari'de, "Havle binti Hakim kendini Hz. Muhammed'e hibe edenlerdendir"[378] deniliyor. Yani kendini hibe etmiş demiyor; hibe edenlerdendir diyor. Demek başkaları da varmış ki, bu ifade kullanılıyor.

Hibe yoluyla alınan kadınlar hakkında İslami kaynaklarda var olan bilgileri önce toplu halde sunup ondan sonra teferruat kısmına geçelim.

1. Kadı Beydavi, Ahzâb Suresi, 50. ayetin yorumunda, kendini Hz. Muhammed'e hibe edenlerden örnek verirken, dört kadının isimlerini veriyor: 1-Haris kızı Meymune, 2-Hüzeyme kızı Zeynep, 3-Ümmü Şerik, 4-Hakim kızı Havle. Tabi ki Zeynep ve Meymune onun meşhur hanımlarındandı. Fakat Kadı Beydavi'ye göre bunlar mehir ücretini almamışlar Hz. Muhammed'den. Bunlar, kendilerini Hz. Muhammed'e hibe etmişler diyor.

2. İbni Kayyım'e'l Cevzi,[379] "Kendini hibe edenlerin sayısı 4 ile 30 arasında değişiyor" diyor.

3. İbni Kesir, Ahzâb 51'de, Şa'bi'den alıntı yaparak, "Kendini Hz. Muhammed'e hibe edenler çoktu; bazılarıyla yatmış, bazılarıyla da yatmadan kendilerini geri çevirmiştir. Ancak bu hibelilerden Ümmü Şerik'i ise nikâhlamıştır" diyor.

4. Beyhaki, Süneni Kübra adlı eserinde tıpkı İbni Kesir gibi "Kendini hibe edenler çoktu. Bazılarıyla cinsel ilişkide bulunmuş, bazılarıyla da bulunmamış" diye açıklama yapıyor. Aynı ifadeyi İbni İshak da kendi siretinde dile getiriyor.[380] Dımyati, Hz. Muhammed'in meşhur olan hanımlarını yazarken, sonunda şu bilgiyi de ekliyor: "Kendini Hz. Muhammed'e hibe edenler, nikâhlısı olup da herhangi bir nedenle birleşmeleri gerçekleşmeyenler ve onun sözlüleri 30 civarındaydı" diyor.[381]

---

377 51. ayet

378 Buhari, Nikâh, 29

379 Zadü'l Maad, 1/113

380 İbni İshak, Sireti, Sezai Özel Terc., s.326.

381 Sireti Nebi, s.64

5. Nüveyri, "Sayıları ihtilaflı olmakla birlikte, meşhur, sözlü, hibeli dahil olmak üzere Hz. Muhammed'in toplam kırk hanımı vardı. Bunlardan yirmi biri meşhur olanlardı. Bu yirmi birden altısını boşadı; beşi Hz. Muhammed henüz hayattayken öldü; onu da Hz. Muhammed'in ölümünden sonra dul kaldı; ki bunlardan biriyle (Sevde binti Zem'a') zaten cinsi münasebette bulunmuyordu""[382] diye yazıyor.

6. Buhari'de konuyla ilgili şöyle bir hadis geçiyor: Sehl bin Sad özetle, "Hz. Muhammed'e bir kadın gelerek kendini hibe etmek istedi. Hz. Muhammed ona çok dikkatlice baktı ve en son başını önüne eğdi. Orada bulunan cemaatten biri Hz. Muhammed'e, 'Onu bana ver' deyince, Hz. Muhammed de verdi. Ancak adam fakirdi, mehir ücretini ödeyecek hali yok; bu yüzden mehir ücreti yerine Kur'an'dan birkaç sure okumasını söyledi, adam da okudu ve o kadını alıp götürdü" diye anlatıyor.[383]

Hadisin metnindeki şu ifade dikkat çekicidir: "Hz. Muhammed o kadına dikkatle baktı, yukarıdan aşağıya kadar bir daha baktı, süzdü ve en son onu başkasına verdi." Hatta Buhari'de şöyle bir ek ifade de var: Kadının bu teklifine karşı Hz. Muhammed, "Bugün kadınlara ihtiyacım yoktur yanıtını verdi" şeklinde ilginç bir cümle.[384] Burada şu soru ister istemez akla gelir: Acaba Hz. Muhammed onu beğenseydi başkasına verir miydi?[385]

Konuyla ilgili bu genel bilgiyi sunduktan sonra detay kısmına geçelim.

1-Hakim Kızı Havle: Az önce Havle binti Hakim'le ilgili Ayşe'nin "Havle, kendini Hz. Muhammed'e hibe edenlerdendi" hadisini yazmıştım. Bu konuda İslam Tarihi'nde yüzlerce kaynak vardır ki bu hanım, kendini hibe yoluyla Hz. Muhammed'e verenlerden. Ahmet bin Salih Mısri, hibeden söz etmeden bunu direkt olarak Hz. Muhammed'in hanımlarından saymıştır. Ama

---

382 Nihayetü'l Ereb, 18/206-207

383 Tecrid-i Sarih, No:1803 ve 1804

384 Nikâh, 44. babda

385 Buhari, Nikâh, 14, 32, 35, 37, 40, 44, 50. Bablar ve Libas, 49. Bab. Ayrıca, bu hadis aynı zamanda Buhari ve Müslim'in ortak hadislerindendir. el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:898; Müslim, Nikâh, No:1425/76.)

genel kanı, bu hanım hibelilerdendir. Ne zamana kadar onların beraberlikleri sürmüştür konusu hakkında kesin bir bilgi yok. Ancak bu hanım hem Hz. Muhammed'le, hem de Osman bin Maz'un'la evlenmiştir. İlkin hangisiyle evlendiği konusu da ihtilaflıdır.[386] Kadının önce hangisiyle evlendiği o kadar önemli değil; önemli olan, Hz. Muhammed'in bununla evlenip evlenmemesidir. Tabi ki evlenmiştir.[387]

2-Şureyh Kızı Fatma: Ebu Ubeyde Muammer bin Müsenna, bunu Hz. Muhammed'in meşhur olan hanımları arasında zikretmiştir. Hatta Safiye'den sonra Hz. Muhammed Fatma ile evlenmiştir diyor.[388] Dımyati ise, Hz. Muhammed'in nikâhlı hanımıdır; ama birleşmeleri gerçekleşmemiştir diyor.[389] **Askalani,** Muammer bin Müsenna'dan alıntı yaparak, bunun Hz. Muhammed'in meşhur hanımlarından biri olduğunu yazıyor.[390] Ayrıca, İbni Beşkeval'ın da bunu bu şekilde aktardığını beyan ediyor. **M. Sait Mübeyyed**, bunun hakkında var olan ihtilafları gündeme getirmekle birlikte, Hz. Muhammed'in hanımlarından biri olduğu rivayetini de yazıyor.[391] **Nüveyri**, Ebu Ubeyde'den alıntı yaparak, Hz. Muhammed'in hanımı olduğunu yazıyor.[392] Ayrıca, aşağıdaki kaynakların hepsi, az önce sözünü ettiğim rivayetlerin tümünü içeriyorlar.[393]

---

386 Mamekani, Tenkihü'l Mekal... 2/668'de 'Muhammed onu, Osman'dan sonra almıştır' diyor. İbni'l Cevzi, Telkihü'l Fühum, s.27'de; İbni Sad, Tabakat, No:4137'de, 'Muhammed onu boşadıktan sonra Osman kendisiyle evlenmiştir' diyorlar.

387 Buhari, Nikâh, 29, İ. Canan, age. 4/192; İbni'l Cevzi, Telkih, 27; Taberani, age. 24/237; Askalani, İsabe, No:11113; Hindi, Kenz... No:37821, 13/710; Heysemi, age. 9/2549; İbni Sad, age. No:4137; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3321; İbni Esir, Üsd, No:6881; Beyhaki, Delail... 7/287; Moğultay, age. 407; Mamekani, Tenkih... 3/78; İbni Beşkeval, Gavamıd... 2/668.

388 Tesmiyetü Ezvaci'n-Nebi, s.68

389 Kitab-ü Ezvaci'n-Nebi s.91

390 İsabe, No:11592

391 Mevsuat... s.650

392 Nihayetü'l Ereb, 18/192

393 İbni Esir, el-Kamil, 2/310; Beyhaki, Delail, 7/288; A.Kerim Halebi, age. 217; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Hafız Iraki, Elfiye (Ma'mer bin Müsenna'nın kitabının ekinde, s.84); Moğultay, age. 410; Zamahşeri, Ahzâb tefsiri, 51 ve 52. dipnotta; Zehebi, Sıretı A'lamı Nübela, 2/254 vb.

3-Cabir Kızı Ümmü Şerik: Hüseyin b. Mahmut (h.990 ö.), İbni Abbas'tan alıntı yaparak, bu hanımın kendini Hz. Muhammed'e hibe ettiğini, onun da bunu kabul ettiğini ve sonuçta Hz. Muhammed'in bununla bir eş gibi yaşadığını yazıyor.[394] Ahmet bin Salih Mısri bunu zaten Hz. Muhammed'in hanımlarından saymıştır.[395] Bir görüşe göre bu da kendini Hz. Muhammed'e hibe edenlerdendir diyor. Ahmet bin Hanbel, bu hanım kendini Hz. Muhammed'e hibe eden hanımlardandır şeklinde bir rivayet aktarıyor.[396] Diğer bazı rivayetlerde ise, kadın kendini hibe etmiş ama yaşlı olduğu için Hz. Muhammed onu kabul etmemiştir şeklindedir.[397] Ayrıca Hz. Muhammed'in, "Ümmü Şerik" adında en az 4-5 hanımından söz edilmektedir.

4-Ümmü Şerik Gıfariye: Başta Salih Mısri olmak üzere birçok yazar bunu Hz. Muhammed'in meşhur hanımlarından saymıştır.[398] Yine İbni Abdi'l Ber, Ümmü Şerik Kureyşiye'den (Amiriye'den) uzunca söz ederken, bir yerinde, "Bu hanımın kendini Hz. Muhammed'e hibe ettiğini söyleyenler de vardır" diyor.[399] Bir başka yerde de, Güzeyle (Ümmü Şerik) Ensariye'den (Necariye'den) söz ediyor ve burada yine hibe meselesini gündeme getiriyor.[400] İbni Esir de, bu konuda Salih Mısri'den alıntı yapıyor.[401]

Askalani, bir yerde Salih Mısri'ye göre Hz. Muhammed'in hanımlarındandır, fakat birleşme olmamıştır diyor. Bir başka yerde de Ümmü Şerik Ensariye'den (Necariye'den) söz ediyor

---

394 'Tarihi Hamis' 1/268.

395 İbni Esir, Üsd, No:7486 ve 7150; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 2/38.

396 Müsned, 6/462.

397 Taberi, Tarihü'l Milel... 3/408; Askalani, İsabe, No:12098; Tehzib-i Tehzib, 12/498, No:2955; İbni Habib, Muhabber, s.81.

398 Moğultay, el-İşare, s.413; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4168'de Ümmü Şerik binti Cabir Gıfariye'ye müstakil bir başlık ayırmışlar ve 'Salihi'ye göre bu da Muhammed'in hanımlarındandır' demişlerdir.

399 İstiab, No:4169'da.

400 No:4145'te.

401 Üsd, No:7486'da.

ve Hz. Muhammed'in, "Aslında bunu almak isterdim; fakat Ansar kadınları kıskançtır; o yüzden vazgeçiyorum" şeklinde bir sözünü aktarıyor.[402] Bu bilgi, birçok kaynakta ortak olarak işlenmiştir. Yine Askalani, Ümmü Şerik Devsiye'den bahsettikten sonra Vakıdi'den şunları aktarıyor: "Kendini Hz. Muhammed'e hibe etti; yaşlı olmakla birlikte çok güzeldi, Hz. Muhammed de onu kabul etti."[403] Aynı eserde, Ümmü Şerik Kureyşiye'den (Amiriye'den) uzunca söz ederken, "Bu hanım kendini Hz. Muhammed'e hibe ediyor; Hz. Muhammed ise bunu kabul etmiyor. Böylece bu hanım ölünceye kadar dul kalıyor" diyor.[404] Heysemi ile Taberani, "Bu hanım kendini Hz. Muhammed'e hibe etmiş, o da kabul etmiştir" diyorlar.[405]

Çoğu kaynakta, **"Her dört kadın da aslında bir kişidir ama birkaç isimle yazılmıştır"** şeklinde bir yorum söz konusudur. Gerçekten İslam tarihinde bu hanımla ilgili spekülasyonlar bir hayli fazladır. Şöyle bir soru insanın aklına geliyor: Ümmü Şerik isminde beş kadın nasıl bir arada olabilir? Bunun yanıtı şu olabilir: Zeynep binti Cahş, Zeynep binti Hüzeyme var. Safiye'nin asıl adı da Zeynep'ti ki, bunların hepsi Hz. Muhammed'in hanımlarıydı. Bunlarda hiç tartışma yok. Bundan şunu kastediyorum: Bazı isimler Araplarda çok yaygındı; nitekim Ümmü Şerik ismi de çok kullanılan bir isimdi.[406] O bakımdan bu pek garip gelmemeli: Doğru da olabilir, yanlış da. Kaldı ki, ille de beş farklı Ümmü Şerik almıştır, diye bir iddiam yok. Ben, sadece İslami kaynaklarda var olan bilgileri aktarıyorum.[407]

---

402 İsabe, No:12095 ve 12097.

403 Askalani, No:12098.

404 Askalani, No:12099.

405 Mecmeu'z-Zevaid, 9/94. Mucemi Kebir, 24/351, No:870.

406 İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Terc. 1/440.

407 Dımyati, Ezvaci Nebi, s.107; İbni Sad, age. No:4136; İ.Canan, age. 15/483-505; M. Sait Mübeyyed, age. 142-49; Harkuşi, age. 70-72; Hulliyetü'l Evliya, 2/67; A. Kerim Halebi, age. 217; Halebi, age. 3/419; İbni Beşkeval, age. 2/532; İbni'l Cevzi, a)Telkih... 12; b)Sıfat-i Safve, 2/38; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; İbni Asakir, age. 3/243; İbni Habib, Muhabber, 81; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; İmam Suyuti, ed'Dürrü'l Mansur, Lübab..., Ahzâb Suresi, 50. ayet; Yakubi, 1/407.

Çoğu kaynakta beş farklı Ümmü Şerik anlatılıyor. Mesela: **Salihi,** Ümmü Şerik Ansariye, Ümmü Şerik Gıfariye (Cabir kızı), Ümmü Şerik Devsiye ve Ümmü Şerik Kureyşiye/Amiriye olmak üzere ayrı ayrı yazıyor. Tabi ki aynısı başka kaynaklarda da var. Ben sayıyı o kadar da önemsemiyorum. Benim için önemli olan mentalitedir, kadına nasıl bakılmıştır? Yoksa 10 kadın mı almış, 100 mü almış pek o kadar önemli değil.

5-Hatim Kızı Leyla: Bu hanımla ilgili pek çok rivayet var. Örneğin, güya kendisi Hz. Muhammed'in sırtına vurmuş, o da "Sırtıma vuranı aslan yesin (şaka olsun diye genelde bu cümleyi kullanırdı)" diye karşılık vermiş. Kadın kendisine, "Ben falanca aşiret reisinin kızıyım; kendimi sana hibe ediyorum" demiş; o da kabul etmiş. Daha sonra kadının akrabası, onun yaptığı bu davranışı beğenmeyip fikrini değiştirmeye kalkışınca, kadın bu işten vazgeçmiştir" şeklinde rivayetler var. Bazıları da, "Kadın kendini hibe etmiş ama Hz. Muhammed onu kabul etmemiştir" şeklinde rivayetler aktarmışlar. Yaygın olan görüşler bunlardır. Kadın daha sonra Mesut bin Evs ile evleniyor. İbni Esir, aslında Leyla binti Hatim ile Leyla binti Hakim arasında tek bir harf farkı var; dolayısıyla, burada bir yazım hatası söz konusudur[408] diyor. Tabi ki doğru da, yanlış da olabilir, bu da bir yorum.[409]

E) Hz. Muhammed'in Cariyeleri (Odalıkları)

Hz. Muhammed'in cariyelerini iki kategoride ele almak daha uygun olur.

---

408 Üsd, No:7254.

409 Dımyati, age. 104; Nüveyri, age. 18/200; Taberi, Tarihü'l Milel... 3/410 ve Zeylü'l Müzil, 614; İbni Habib, Muhabber, 96; Kastalani, age. 416; Salihi, Ezvaci Nebi, 258; Belazuri, Ensab... 2/98; Ömer Rıda Kehhale, age. 4/303; İbni Esir, Üsd, No:7255; D.Bekiri, age. 2/272; Askalani, İsabe, No:11710; İbni Sad, age. No:4132 ve 4325; Mahmut Halebi, age. 140; Yakubi, 1/410; Moğultay, age. 411; A.Kerim Halebi, age. 217; Mamekani, age. 3/82; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3637 ve Sireti Nebi, 413; İbni Asakir, age. 3/243; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 110-12; İ. Canan, age. 15/505; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; İbni'l Cevzi, Telkih... 12 vb.

1) Birer eş gibi kullandığı cariyeler.

2) Ev işlerinde çalıştırdığı cariyeler.

Bu bölümde Hz. Muhammed'in eş olarak kullandığı cariyelerini (odalıklarını) işliyorum. Bunlardan Reyhane ve Marya hakkında Hz. Muhammed'in meşhur hanımları bölümünde bilgi verildi. Burada artık onlardan söz etmeyeceğim. Şunu da hemen belirteyim ki odalıklar, başkasına satılmadığı, hibe edilmediği sürece, sahibi onlarla cinsel ilişkide bulunabilir, tüm işlerinde de kullanabilir. Bunu şunun için söylüyorum: Hz. Muhammed –herhangi bir cariyesini başkasına vermediği sürece– onu ev işlerinde çalıştırabildiği gibi, normal bir eşi gibi onunla yatabilirdi de.

Şimdi de odalıkların detayına geçelim.

1-Nefise: Daha önce Zeynep binti Cahş bölümünde dile getirildiği gibi, Hz. Muhammed bir ara Zeynep'ten-kimisine göre 3 ay, kimisine göre de 1 ay- tüm ilişkilerini kesiyor. Daha sonra Zeynep'le barışınca, Zeynep sevinçten ona bir cariye hibe ediyor: Adı, Nefise. Bu olay birçok İslam düşünürleri tarafından kaleme alınmış. Askalani (852. h.ö), bunu Ali bin Ahmet bin Yusuf'un, "**Ahbar-i Nisa**" adlı yapıtında dile getirdiğini yazıyor. Bunun dışında kendisiyle ilgili farklı bir bilgiye rastlanamadı.[410]

2-Cemile: Hz. Muhammed, Cemile'yi savaşta ele geçirmişti. Bunu da diğer cariyeler gibi hanım olarak kullanıyordu. Bu konuda birçok tarihçinin anlattıkları aynı. Hz. Muhammed'in odalıkları sayılırken bu da onların içinde –savaşta ele geçirilmiş diye– yer alıyor. Bunun dışında aktaracağım farklı bir bilgi yok.[411]

---

[410] Askalani, İsabe, No:11819, Nefise bölümü; İbni Asakir, age. 3/234-36; İbni'l Cevzi, Telkih... 13 ve Sıfat-ı Safve, 1/76; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/311; Halebi, age. 3/419; Ahmet bin Hanbel, age. 6/338; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 115; Yeni Şafak gazetesi, Siret Ansiklopedisi, 2/195; Nesai, Üşretin-Nisa, 163; İbni Kayyıme'l Cevzi, Zadü'l Maad, 1/114; Hakim, age. 4/42; M. Sait Mübeyyed, age. 502-738; Zehebi, Sireti Nebi, 418; Dr. Makrizi, 'el-Mechul fi hayat-i Resul' başlangıç kısmında..

[411] Mahmut Halebi, age. 142; İbni'l Cevzi: Sıfat-ı Safve 1/76, Telkih, el-Vefa bi Ahvali'l Mustafa 670; Zehebi, Siret-i Nebi, 418; Hakim, age. 4/40; Muhibbüddin Taberi, age. 115; Yeni Şafak gazetesi Siret Ansiklopedisi, 2/195; İbni Seyyidi'n-Nas, 2/311; İbni Asakir, age. 3/242; Salihi, Ezvaci Nebi, 229; Dımyati, age 120, Nüveyri, age. 18/207 vs.

3-Züleyha El-Kureziye: Ali b. Burhanettin Halebi, "İnsanü'l Uyun" adlı siyer kitabında bu kadın, Hz. Muhammed'in cariyesi (savaş mağduresi) olarak anlatılmaktadır. Ayrıca Alusi Mahmut b. Abdillah (1802-1854) da, "**Ruhü'l Meani**" adlı tefsirinde Halebi'den alıntı yaparak bunu, Hz. Muhammed'in savaş esiri cariyeleri arasında saymıştır.[412]

4-el-Fetat'ül Fezariye: Seleme anlatıyor. Hz. Muhammed'in talimatıyla Ebubekir'le birlikte "**Fezare**" kabilesine baskın yaptık. Ele geçirdiğimiz kadınlardan çok güzel bir kız vardı. Onu Ebubekir'den istedim bana verdi. Sonra biz eve gelince Hz. Muhammed bunu duydu ve gelip benden istedi. Ben de dedim ki, bu güzel kızın fistanını ben henüz kıymadım ki kaldırayım (mecazi anlamda cinselliği kastediyor) nasıl sana veririm dedim ve gitti. Ertesi günü yine gelip bana ver dedi. Ben tekrar ona, ilk gün verdiğim yanıtı verdim, yine gitti. Üçüncü günü bir daha gelip bana ver dedi. Ben aynı şeyleri tekrarladım ve baktım ki olmuyor, kızı ona teslim ettim. Devamla da şunu Seleme söylüyor: Hz. Muhammed onu Mekkelilere verdi, karşılığında da esir düşen Müslümanları geri aldı.

Bu açıklama, Müslim, Ebu Davud gibi hadis kaynaklarında ve birkaç siyer, tabakat kitaplarında geçiyor...[413] Bunun hakkında kısa bir yorum yapmak isterim. Burada esir düşen Müslümanlardan söz ediliyor. Halbuki böyle bir vaka yok. Ne zaman, nerede esir düşmüşlerdi, diye bir bilgi yok. Kadı ki, eğer Hz. Muhammed'in amacı onu alıp esirlere karşı mübadele etmek olsaydı, Seleme'ye yalvarmasına gerek yoktu: Bir talimatla alabilirdi; 2-3 gün üst üste kendisi gitmezdi. Bir de adamın, "Bu güzel kızın fistanını ben henüz kaldırayım" sözü de çok abartalı ve yalan. Bir kere o dönemdeki bir çapulcu kalkıp da bir güzel kız bul-

---

[412] Siret-i Halebi, 3/419: Hz. Muhammed'in hanım ve cariyeleri bölümü.

[413] Müslim, Cihad-Siyer, No:1755. Ebudavud, Cihad kısmında. İmam Ahmet b. Hanbel'in de bunu yazdığını belirtiyor 'bni Kesir. İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/221. h. 7. yıl olayları bölümünde. İbni Sad, Tabakat. Ebubekir'in Necd bölgesindeki Kilaboğulları baskını adlı kısımda. Ali b. Burhanettin Halebi, Siret-i Halebi, Ebubekir seriyesi kısmında.

muş ve ona dokunmadan günlerce beklesin! Bu bir kere teamüllere ters bir şey.

Hz. Muhammed'in kadınlar hakkındaki genel bakışı çerçevesinde bu olay değerlendirilirse, bence bunu da Cahş kızı Zeynep, Safiye ve Cüveyriye gibi gasp etmiştir; bunun başka türlü yorumlamak yanlıştır...

F) Hz. Muhammed'in Evlilik Teklif Ettiği Kadınlar

Bu bölümde Hz. Muhammed'in isteyip de bir türlü muvaffak olamadığı sözlülerinden bahsedeceğim. Bunların da listesi bir hayli kabarık. Şunu da hatırlatayım ki, bunların hemen hemen hepsi onun ömrünün sonunda Medine'de olmuştur. Hemen detaylarına geçelim.

1-Amir Kızı Dubaa: Dubaa'nın güzelliği Hz. Muhammed'e anlatılınca, kendisi ona teklif sunuyor... Bu teklife hem kadın hem de onun akrabası olumlu yanıt veriyorlar. İslam tarihindeki bilgilere göre kadın uzun saçlı, öylesine güzel biriymiş ki, o saçlarla çarşaf gibi kendini kapatıyormuş. Hz. Muhammed henüz onu getirmeden, kadının çok yaşlı olduğunu, dişlerinin döküldüğünü öğrenince, onu almaktan vazgeçiyor. İlk teklif kendisinden geldiği gibi reddetmek de kendisinden geliyor.[414]

2-Nuame Bel'anberi: Müslümanlar, Beni Anber baskınında bu hanımı ele geçirince, Hz. Muhammed ona evlenme teklifinde bulunuyor; fakat kadın, daha önce kendisiyle evli olduğu "**Hariş**" adındaki eşinden vazgeçmeyince, Hz. Muhammed onu tek-

---

[414] İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4018; Taberi, Tarihü'l Milel... 3/410; İbni Esir, el-Kamil... 2/310; İbni Habib, Münammak, 225... Muhabber, 97; Muhibbüddin Taberi, Semti Semin, 112; İ.Canan, age. 15/483; Zehebi, Sireti Nebi, 418; Salihi, Ezvaci Nebi, 267; İbni'l Cevzi, Telkih... 13; D. Bekiri, age. 1/272; İbni Asakir, age. 3/243; A.Kerim Halebi, age. 217; Moğultay, el-İşare... 408; İbni Sad, Tabakat, No:4134; Kastalani, age. 1/417; Dimyati, Ezvaci Nebi, 115; Nüveyri, age. 18/204; Askalani, İsabe, No:11426; Yakubi, 1/411; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; Muhibbüddin Taberi, Semt-i Semin, s.230.

rar eski kocasına veriyor ve böylece bu evlilik gerçekleşmiyor. Saenırım, şayet bu savaş mağduresi kadın direnmeseydi Hz. Muhammed onu da kendi hanımlarına dahil ederdi.[415]

3-Sehl Kızı Habibe Ensariye: Hz. Muhammed ilk önce bu hanımla evlenmek istemiş, fakat her nedense daha sonra vazgeçmiş. İslami kaynaklarda bununla ilgili bilgiler bunlar. Bunun dışında farklı bir bilgi yok veya ben ulaşamadım. Kadın daha sonra Sabit bin Kays ile evleniyor.[416]

4-Cemre Binti Haris Bin Avf Bin Kab Bin Zabyan: Hz. Muhammed Cemre'yi babasından isteyince o vermek istememiş ve "Kızım hastadır" yanıtını vermiş. Halbuki kızın herhangi bir hastalığı da yokmuş. Böylece bu evlilik gerçekleşememiş. Hz. Muhammed'in Cemre binti Haris bin Ebi Haris el-Müzeniye adında bir sözlüsü daha varmış. İslami kaynaklarda bu da ayrı olarak ele alınmıştır. Gerek ikisi hakkındaki bilgilerin birbirlerine yakınlıkları ve gerekse isimlerinin aynı olması, ister istemez ikisinin tek bir kişi olduğunu çağrıştırır. Benim de şahsi kanaatim, bu yönde. O nedenle, her ikisine ayrı başlıklar açmıyorum.[417]

5-Sevde Kureşiye: Rivayetlere göre bu hanım dul kalınca, Hz. Muhammed kendisine evlilik teklifinde bulunmuş, kadın da çocuklarını bahane göstererek onunla evlenmek istememiştir.

---

[415] Askalani, İsabe, No:1692, Hariş Md. ve 11813 Nüame Md.; İbni Esir, Üsd, No:6709, 7314; Moğultay, age. 413; Salihi, Ezvaci Nebi, 268; Mahmut Halebi, age. 150; D.Bekiri, age. 1/272; A.Kerim Halebi, age. 217; Zehebi, Tecrid-i Esma, 2/308; M. Sait Mübeyyed, age. 736 vs.

[416] Askalani, İsabe, No:11027; İbni Esir, Üsd, No:6830; D.Bekiri, age. 1/272; İbni Beşkeval, Gavamıd... 2/642; Salihi, Ezvaci Nebi, 264; Mahmut Halebi, age. 149; İbni Seyyidi'n-Nas, 2/309; Moğultay, age. 407; A.Kerim Halebi, age. 217; Daremi, Talak, 7. Bab, No:2276; İbni Sad, age. No:4582; M. Sait Mübeyyed, age. 279 vs.

[417] Salihi, age. 263; Mahmut Halebi, age. 149; Taberi, Tarihü'l Milel... 3/410; Belazuri, Ensab, 2/23-107; Beyhaki, Delail... 7/287; İbni Asakir, age. 2/310; Ma'mer bin Müsenna, age. 78; A.Kerim Halebi, age. 217; Moğultay, age. 406; Askalani, İsabe, No:1462, Harib bin Avf Md., 10914, 10875; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 5/263; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; M. Sait Mübeyyed, age. 662; Dımyati, age. 117; Nüveyri, age. 18/205.

Bunun dışında kendisiyle ilgili farklı bir bilgi yok. Ancak birçok kaynakta bu da Hz. Muhammed'in sözlüleri arasında geçiyor.[418]

6-Beşame Kızı Safiye: O da bir savaş mağduresidir. Hz. Muhammed onu görünce kendisine evlilik teklif eder. Kadın, hayatta olan eski eşini tercih edince, bu iş olmaz.[419]

7-Ebu Talib'in Kızı Ümmü Hani (Fahite): Bu kadın Hz. Ali'nin ablasıdır. Henüz kız iken Hz. Muhammed kendisini Ebu Talib'den istemiş, fakat o bunu kabul etmemiş ve kızını başka birine vermiştir. Kadın günün birinde dul kalınca, Hz. Muhammed yine ona evlilik teklifinde bulunmuş. İlkin babası kabul etmediği gibi bu sefer de kadın buna hayır demiş ve bu evlilik gerçekleşmemiştir. Burada iki gerekçe gösteriliyor: Biri, eski eşinden çocuklarının olması; diğeri de **Ahzâb** Suresi'nin 50. ayeti. Bu uzunca ayette nikâhları Hz. Muhammed'e helal olan kadınlardan söz edilirken, **"Ey Muhammed, seninle birlikte hicret eden amca kızlarının nikâhını da sana helal kıldık"** deniliyor. Hal böyle olunca, Ümmü Hani onunla birlikte hicret etmemişti. O bakımdan ona nikâhlanamazdı. Çünkü ayet gayet açık. Kimi rivayetlere göre, güya kadın bu ayeti Hz. Muhammed'e hatırlatmış, o da teklifinden vazgeçmiştir.

Hz. Muhammed'le Ümmü Hani'nin şöyle bir anıları da var: Mekke'nin fethedildiği gün Hz. Ali iki kişiyi öldürmek istemiş; onlar da gidip Ümmü Hani'ye sığınmışlar. Ali yine onları öldürmek için ısrar etmiş, Ümmü Hani tekrar direnmiş ve gidip Ali'yi Muhammed'e şikâyet etmiş. Muhammed Ümmü Hani'den yana tavır koymuş ve o iki kişiyi serbest bırakmışlar. Bazı kaynaklarda

---

418 İbni Esir, Üsd, No:7030; Askalani, İsabe, No:11359; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; Halebi, age. 3/324; D. Bekiri, age. 1/270; Salihi, age. 265; Mahmut Halebi, age. 150; İbni'l Cevzi, Telkih... 13; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Zehebi, Tecrid... No:3370; A.Kerim Halebi, age. 217; Moğultay, age. 408; Ebu Ya'li, Müsned, 3/147; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 1/318; M. Sait Mübeyyed, age. 484 vs.

419 A. Kerim Halebi, age. 217; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3394 ve Sireti Nebi, 418; Ömer Rıda Kehhale, age. 2/331, İbni Esir, Üsd, No:7053; İbni Asakir, age. 3/243; Belazuri, age. 2/23/107; İbni'l Cevzi, Telkih... 27; D.Bekiri, age. 1/271-2; İbni Sad, age. No:4135; Askalani, İsabe, No:11397, Taberi, Tarihü'l Milel... 3/410; M. Sait Mübeyyed, age. 509, Belazuri, Ensab... 2/97; Moğultay, age. 408; Nüveyri, age. 18/205; Dimyati, age. 116; Kastalani, age. 417; İbni Habib, Muhabber, 96; Mahmut Halebi, age. 150; Salihi, age. 266

şu bilgiler de geçiyor: Muhammed Ümmü Hani'ye, "Merhaba, senin aman (kurtuluş) dilediğin kimseye ben nasıl aman dilemeyeyim" diye iltifat ettiğini de yazıyorlar.[420] Belli ki Hz. Muhammed onu seviyormuş; ama ne diyelim; kadın onu kabul etmemiş.

8-İsmi Bilinmeyen Biri: Birçok siyer, tabakat ve tarih kitaplarında ismi belli olmayan bir hanımından söz ediliyor. Bunun olayı şöyle anlatılıyor: Hz. Muhammed kendisine evlenme teklifinde bulunuyor; kadın da hayır dememekle birlikte şöyle bir karşılık veriyor: "Ben velimle (yakın akrabamla) bir istişare edip öylesine karar vereyim." Daha sonra karar vermişlerse de, onun bu sözü Hz. Muhammed'in zoruna gittiği için artık kabul etmemiş ve böylece bu evlilik gerçekleşmemiş. Zaten bütün kaynaklarda şu ortak görüş var: Hz. Muhammed, bir kadına evlilik teklifini sunduğu zaman o kadın hayır dedi mi, artık Hz. Muhammed onu kolay kolay almazdı. Bu hanımın evliliğinin gerçekleşmeyişinin nedeni de bu. Bu ifade, ilgili kaynaklarda var.[421]

G) Hz. Muhammed'in Dini Engeller Yüzünden Alamadığı Hanımlar

1-Abbas Kızı Ümmü Habibe: Bu kız henüz çok küçükken Muhammed onu kucağına alıyor; hoşuna gittiği için kendisi hakkında, **"Eğer ben ölmeden bu kız büyüyecek olursa onunla evleneceğim"** diyor. Fakat, kız büyümeden Hz. Muhammed ve-

---

420 İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/298; Müslim, Misafir Namazı, No:719; Fedail, No:2527; Tirmizi, Siyer 26, No:1579; İstizan, 34, No:2734, Ahzâb tefsiri, 17, No:3214; Seyyid Sabık, Fıkhı Sünne, 2/147; Taberani, age. 24/406; Ali Nasıf, Tac, 4/209, Tefsir bölümü; Hakim, age. 2/420; M.Sait Mübeyyed, age. 762; Belazuri, age. 2/97; Moğultay, age. 409; Tecrid-i Sarih, No:230; Yakubi, 1/378; Endülüsi, Ikd... 6/89; El-Lü'lüü ve'l Mercan, No:193; Ebu Davud, Cihad, No:2763; Buhari, Namaz, 4; Edeb, 94, Cizye, 9; A.Kerim Halebi, age. 217; Zehebi, Sireti A'lam... 2/315; Askalani, age. No:12285; İbni Sad, No:4133; Kastalani, age. 417; Salihi, age. 271; Mahmut Halebi, age. 151; Dımyati, age. 113; Nüveyri, age. 18/204; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/310 vs.

421 D.Bekiri, age. 1/271; Kurtubi, Ahzâb tefsiri, 28. ayet; Salihi, Ezvaci Nebi, 272; Mahmut Halebi, age. 152; Dımyati, age. 117; Nüveyri, age. 18/206; Belazuri, age. 2/92-100; İbni Sad, age. No:4140, Şerafe bölümünde.

fat ediyor.[422] Daha sonra kız büyüdüğünde "**Esved**" adında biriyle evlenip iki çocuk dünyaya getiriyor. Bazı rivayetlerde, bu kızın babası Abbas, güya Hz. Muhammed'in sütkardeşiymiş de o yüzden bu evlilik gerçekleşememiş, deniliyor.[423] Bu görüş, pek o kadar yaygın değildir. Şu da var ki, babası olan Abbas, aynı zamanda Muhammed'in öz amcasıydı. Burada dikkatleri çeken, kız o kadar küçük ki, Muhammed'in "Ben ölmeden ergenlik çağına gelirse onu eş olarak alırım" demesi. Yorum yapmadan konuyu burada kapatıyorum.

2-Hamza Kızı Emame (Umare): Aslında Hz. Ali'nin Hz. Muhammed'in gece hayatıyla ilgili şu ifadesi ilginç ve aynı zamanda da onun evlilikleri konusunda önemli bir ipucu: Bir gün Hz. Muhammed'e, "Neden evlenirken hep Kureyş kadınlarını seçiyorsun?" diye soruyor. Muhammed buna karşı "Peki kimler var, sen kimleri öneriyorsun?" şeklinde karşılık veriyor. Ali, Muhammed'in amcası olan Hamza'nın kızı Emame'yi gösteriyor. Buna karşılık Hz. Muhammed, "Hayır o olmaz. Çünkü, onun babasıyla sütkardeşiyiz" diyor ve böylece bu iş gerçekleşemiyor. Evet, kıssadan hisse misali, bu örnek de Hz. Muhammed'in birden fazla evlilikle ilgili anlayışını gözler önüne seriyor. Demek ki engel olmasaydı onu da alacaktı.[424]

3-Muhammed'e Baldızı Teklif Ediliyor: Daha önce de Hz. Muhammed'in hanımlarından Ümmü Habibe bahsinde değinildiği gibi, bu kadın Hz. Muhammed'e kendi kız kardeşi **İzzet binti Ebu Süfyan**'ı –ki Muhammed'in baldızı oluyor– teklif ediyor. Zaten bu hanımla evlendiği zaman kendisi 60, kadınsa 30 yaşlarındaydı. Demek ki, bu sırada kendisi 60 yaşından da bü-

---

422 Taberi, Tarihü'l Milel... 3/410.

423 İbni İshak, Siret, Terc. Sezai Özel, s.326; Askalani, İsabe, No:11956; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:4134; İbni Esir, Üsd, No:7398; Belazuri, Ensab... 2/100.; Moğultay, age. 413; Taberani, age. 25/92, No:238; D.Bekiri, age. 1/272; A.Kerim Halebi, age. 217; M.Sait Mübeyyed, age.., 101; Taberi, Tarihü'l Milel... 3/410. vs.

424 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:1796; Buhari, Nikâh, 20; Müslim, Reda, No:1446-48; İ.Canan, age. 15/483, 16/29; Nesai, Nikâh, 50, 6/99, No:3302; İbni Mace, Nikâh, 34, No:1938; Ahmet bin Hanbel, age. 1/82; İbni Abdi'l Ber, age. İstiab, No:1/29; İbni Sad, age. No:4138; Belazuri, age. 2/100; Moğultay, age. 406, A.Kerim Halebi, age. 217; M.Sait Mübeyyed, age. 59; Halebi, İnsanü'l Uyun, 1/87.

yük. Baldızı ona teklif edilirken, hanımına, "Niçin kız kardeşini bana teklif ediyorsun?" diye soruyor. Kadın, "Yalnız ben sana tahsis edilmiş değilim ki" yanıtını veriyor. Hz. Muhammed, "Senin kardeşin benim baldızımdır; o bakımdan onun nikâhı bana olmaz" cevabını veriyor ve bu evlilik gerçekleşemiyor.[425] Zaten Nisa Suresi 23. ayetinde, biri sağken iki kız kardeşle evlenilmez diye açıklama var.

H) Hz. Muhammed'in Ev İşlerinde Çalışan Cariyeler

Hz. Muhammed'in ev işlerinde çalışan cariyeler hakkında fazla bir araştırma yapmış değilim. Ancak, onun hanımlarını araştırırken kaynaklarda gözüme ilişen bazılarını not ettim; sonuçta bunlardan da büyük bir rakam ortaya çıktı. Kaynaklara baktığımızda bu cariyelerin bir kısmının evli, bir kısmının da evli olmadığını görüyoruz. Tabi ki evli olmayanlarla Hz. Muhammed'in cinsel ilişkiye girmemesi diye bir şey söz konusu değil; istediği zaman onlarla da yatabilir, onları başkasına hibe edebilir, satabilirdi de. Nitekim Beni Kureyza baskınında ele geçirilen Yahudi kız ve kadınlarından, işlerine yarayanları kendi aralarında dağıtıp kalan kısmını da başka bölgelere gönderip satmış ve onların parasıyla da savaş için at ve silah satın almışlardır.

Hz. Muhammed'in ev işlerinde çalıştırdığı cariyelerin sayısını vermeye geçelim.

1. **Bereke (Ümmü Eymen):** Hz. Muhammed'in babasından kendisine veraset yoluyla geçmişti. Hz. Muhammed, daha sonra onu, evlatlığı Zeyd bin Harise ile evlendirmiş.
2. **Emetüllah binti Rüzeyne**;
3. **Hudre**;
4. **Redva**;
5. **Sad kızı Meymune**;
6. **Rüzeyne;**

---

[425] Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:1798; Buhari-Müslim Hadisleri, age. 920; Buhari, Nikâh, 20, 25; Nafakat, 16; Müslim, Reda, No:1449; İbni Mace, Nikâh, 34 No:1939; Ahmet bin Hanbel, age. 6/291; Nesai, Nikâh, 46, No:3285-6/96 vs.

7. **Selma** (Ümmü Rafi);
8. **Marya** (Ümmü Rebab);
9. **Marya** (Ceddetü'l Müsenna);
10. **Ümmü İyaş;**
11. **Havle** (Ceddetü Hafs);
12. **Meymune binti Ebi Abis;**
13. **Ümmü Dümeyre;**
14. **Ümmü Ayaş;**
15. **Rebiha;**
16. **Saibe.**

O günkü şartlarda cariyeleri kullanmak ayıp değildi, kişi istediği kadar cariye alabiliyordu.[426] Kur'an'ın tanrısı da bu konuda ayet göndermek suretiyle bunu resmileştirmiş oluyordu.

Bu kitabı hazırlarken, birbirlerine ya isimleriyle, ya olaylarıyla, ya baba isimleriyle, ya kabileleriyle veya başka benzerlikleriyle... yakın olanları birleştirip Muhammed'in eşleri hakkındaki sayıyı aza indirgemeye çalıştım. Bu konuda somut bir örnek vermek gerekirse, **Seyyid Sabık**, "Hz. Muhammed, Beni Beyaze'den biriyle evlenmiş, gerdek gecesinde onun böğründe cilt hastalığını görünce tekrar onu geri göndermiştir" diyor.[427] Yine **İbni Sad,** "Hz. Muhammed, Belcum kabilesinden biriyle evlendi" diyor.[428] Ben bunu ayrı bir kadın olarak saymadım. Çünkü baktım ki **İbnetü'l Cevn** adındaki kadına çok yakın. O bakımdan, herhalde ikisi de aynıdır, ancak isimlerde az yanlışlık olmuştur deyip bunları bir kadın olarak ele aldım. Gerçekten kelimeleri de, olayları da birbirini tutuyor kaynaklarda. Yine **Heysemi**, "Hz. Muhammed, Beni Hilal'den biriyle de evlenmiş" diyor. Ama ondan başka kimse böyle bir isimden söz etmediği için ve-

---

[426] Moğultay, age. 366; Kastalani, age. 1/431; İbni Seyyidi'n-Nas, age. 2/411 (Bu yazar burada 53 erkek kölenin isimlerini, 15 cariye ile 18 tane de sahabilerden hizmetçi isimlerini veriyor. Hakim, Müstedrek'te 4/42 de açıklıyor. Moğultay ise, el-Işare adlı eserinde s.366'da 11 tanenin açıklamasını yapıyor. İbni'l Cevzı, Telkih 14 ve Sıfat-ı Safve 1/78; Askalani, İsabe, No:10868, 11170, 11172, 11329, 11780, 11785; Zehebi, Tecrid-i Esma... No:3225, 3226, 3693; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3243, 3339, 3349, 3383, 4101; İbni Esir, Üsd, No:6731, 6913, 6914, 7000, 7299, 7302.

[427] Fıkhı Sünne, 2/143.

[428] Tabakat adlı eseri No:4127'de.

ya belki de diğer hanımlardan birinin kabilesinin başka bir adıdır diye, bunu da ayrı bir eş olarak yazmadım. Yine daha önce de ifade edildiği gibi, "**Ümmü Şerik**" adında beş hanımından söz ediliyor ve babalarıyla kabileleri de farklı; ama ben bunlardan sadece biri hakkında bilgi verdim. **Ahmet b. Salih Mısri**, bunları Hz. Muhammed'in eşleri saymıştır.[429] Başlangıçta liste sunarken onları da yazdım; ama teferruat kısmında biri hakkında bilgi sundum... Ayrıca, **İbni Esir**, "Hz. Muhammed'in eşlerinden Saat binti Ömer de vardı" diye yazmış. Fakat, belki Dubaa binti Amr'ı kasdetmiş; ama yazımda yanlışlık olmuş düşüncesiyle, bunları tek bir eş olarak ele aldım.[430] Aynı zamanda Askalani, ve M.Sait Mübeyyed, Hz. Muhammed'in hanımlarından **Ümmü Esved**'den de söz ediyorlar.[431] Ama başka kaynaklarda böyle bir isim görmediğim için veya belki kadının başka ismi de var ve bilinen eşlerinden biridir hesabıyla, onu da ayrı bir başlık altında ele almadım. Yine çoğu kitaplarda Sena binti **Esma** ayrı geçtiği halde ben bunu **Esma** binti Salt ve Seba adındaki isimle tek bir kadın olarak ele alıp o şekilde bilgi verdim. Halbuki birçok kaynakta bunlar ayrı ayrı ele alınmıştır. Aynı zamanda hem Fatma binti **Dahhak**, hem de Amine binti **Dahhak** ayrı ayrı yazıldıkları halde ben bunları da birleştirip tek bir kadın olarak işledim. Yine **Cemre** binti Haris Müzeni ile **Cemre** binti Haris/Kirsafe/Ümmü Şebib ayrı olarak geçiyorlar. Bunları örnek olsun diye yazdım; yoksa benzer örnekler çoğaltılabilir.

Şuna hep vurgu yapıyorum: Hz. Muhammed'in çok evliliğiyle ilgili bu kadar bilgi, Müslüman tarihçiler tarafından yazılmışsa (ki yazılmıştır), insanın aklına daha farklı şeyler de gelir: Acaba İslam'a muhalif olanlar onun hanımları hakkında yazabilselerdi ve yazdıkları da bize ulaşabilseydi nasıl bir tablo ve ne gibi olaylarla karşılaşırdık?

Şimdi de başta dört halife olmak üzere, Hz. Muhammed'in kendilerine cennet müjdesi verdiği on seçkin sahabinin/arkadaşlarının hanımlarını yazmaya geçelim.

---

429 Üsd, Ümmü Şerik b. Cabir kısmında.

430 el-Kamil... 2/310.

431 İsabe, No:11887; Mevsuatü Hayati's-Sahabiyat, s.83.

III. BÖLÜM

EBU BEKİR'İN HANIMLARI

Dört halife içinde hanımları en az olan Ebu Bekir'dir. Kanımca onun az kadınla evliliği ya beceriksizliğinden veya kadınlara ilgi duymamasından kaynaklanıyor. Yoksa diğerleri o kadar getirmiş de neden o getirmesin? Ebu Bekir öylesine saf bir insandı ki Hz. Muhammed, "Ben peygamberim" der demez ya da "Ben bir gecede Mekke'den Kudüs'e gittim, oradan da göklere çıktım" dediğinde, Ebu Bekir buna hemen inanır. Bu nedenle de Hz. Muhammed kendisine –çok doğru biri anlamında– **Sıddık** sıfatını takar.

Ebu Bekir'in karakterinin iyi anlaşılması için şöyle bir örnek daha verelim: Ebu Bekir'in oğlu Abdullah, Atike binti Zeyd adında bir kadınla evlenir, birbirlerini de çok severlermiş. Ebu Bekir bir gün oğluna, "Bu hanımı boşa; çünkü birbirinizi çok sevmeniz din için çalışıp cihad etmene engeldir" demiş. Abdullah, bunun üzerine istemeyerek hanımından ayrılmış. Ayrıldıktan sonra birbirleri hakkında aşk şiirleri söylemeye başlayınca, Ebu Bekir bundan etkilenierek onların yeniden birleşmelerine müsaade etmiş. İslam'a göre bir kadın, kocası tarafından üç kez boşanmayınca, eşi onu tekrar geri alma hakkına sahiptir.[432] Abdullah

---

432 Bakara Suresi, ayet 229.

daha sonra ölünce, bu kez Halife Ömer o kadınla evlenir. Halbuki Ömer, hemen hemen Ebu Bekir yaşındaydı. Bunu Ömer bahsinde zaten anlatacağım.[433]

Ebu Bekir, M.574 yılında Mekke'de doğmuş; 634 yılında da Medine'de vefat etmiştir. Yaygın olan görüşe göre Hz. Muhammed'den üç yaş küçüktür. Az önce de belirtildiği gibi, Ebu Bekir, kadın alma konusunda diğerlerine nazaran çok fakir görünüyor. Herkes birçok cariyeye sahip olduğu halde onunla ilgili fazla bir şeye yok. Ancak Askalani, **"Büheyye"** adında onun bir cariyesinden söz ediyor.[434] Aşağıdaki kadınlardan başka onun hanımları hakkında herhangi bir bilgi edinemedim.

1-Kuteyle Binti Abdi-l Uzza: Ebu Bekir bu hanımla İslamiyet'ten önce evlenmişti. Kendisi Müslüman olunca kadın eski dinine bağlı kalmış ve bu yüzden Ebu Bekir onu boşamıştır. Bundan, Abdullah ve Esma adlarında iki çocukları oluyor.[435]

2-Ümmü Ruman: Asıl adı Zeynep'tir. Ebu Bekir bununla da İslamiyet'ten önce evlenmişti. Bu, Abdurrahman ve Hz. Muhammed'in hanımı Ayşe'nin annesidir. Ebu Bekir'in bu hanımla olan birlikteliğinin, Ayşe'nin İfk olayına kadar devam ettiğini –sağlam hadislerde– görüyoruz. Şu kesin ki, Bununla Ebu Bekir'in ayrılığı ölümledir: Kadın kocasından önce vefat ediyor.[436]

3-Esma Binti Umeys: Bu hanım, önce Hz. Ali'nin ağabeyi "Cafer'le" evlenmişti. Cafer'in "Mute" Harbi'nde öldürülmesi üzerine dul kalınca, bu kez Ebu Bekir'le evlenmiş ve Hz. Muhammed adında bir çocukları olmuştu. Ebu Bekir'in ölümü üzerine bu sefer Hz. Ali'yle evlenmiş; ondan da Yahya ile Avf adla-

---

433 İbni Abdi'l Ber, age. No:4024; Askalani, İsabe, No:11448; İbni Esir, Üsd, No:7079; Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 6/123.

434 Tehzib-i Tehzib, No:2845, 12/433'te

435 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:1141; Askalani, İsabe, No:11638; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3576; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3226; Muhibbüddin Taberi, Riyadü'n-Nadre, 1/187; M.Sait Mübeyyed, age. 662; İbni Esir, Üsd, No:7207 ve az önceki kaynaklar.

436 Askalani, age. No:12023; Taberi, Tarihü'l Milel... 4/245; İbni Abdi'l Ber, age. No:4152; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/124, 2/42; D.Bekiri, age. 2/237; İbni Esir, el-Kamil... 2/420 ve Üsd, No:7442.

rında iki çocuğu olmuş. Bu evlilik, Ali'nin öldürülmesine kadar sürmüş. Tabi ki Ali'yle evlendiği zaman ne Hz. Muhammed, ne de Fatma hayatta değildi, onların ölümünden sonra bu iş gerçekleşmişti.[437]

4-Habibe (Müleyke) Binti Harice: Ebu Bekir öldüğü zaman bu hanım Ümmü Gülsüm adındaki kızına hamileymiş. Doğum yaptıktan sonra bu kez de Hubeyb bin Esaf'la evlenmiş.

Ebu Bekir'in yanında aynı anda birden fazla kadın olduğunu kaynaklardan öğreniyoruz. Ümmü Ruman, Habibe ve Esma binti Umeys gibi. Ancak Ümmü Ruman Ebubekir'den önce vefat edince, yalnız bu ikisi kalıyor. Örneğin, Yakubi, **"Ebu Bekir'in yanında aynı anda hem Habibe, hem de Esma vardı ve bunların evleri de ayrıydı"** diyor. Aynı ifade İbni Sad ve Muhibbüddin Taberi tarafından da yazılmış.[438]

Ebu Bekir en son bir Yahudi kadın tarafından zehirlenerek öldürülüyor. Tabi ki onun ölümüyle ilgili çeşitli rivayetler var; ancak sağlam diye kabul edilen görüş, kendisinin zehirden dolayı öldürülmüş olduğu. Örneğin, Moğultay birçok yazardan alıntı yaparak, "**En sağlam görüş Ebu Bekir'in zehirden öldürülmüş olmasıdır**" diyor.[439]

Ebu Bekir'in hanımlarıyla ilgili önemli bilgiler bunlar.

---

[437] İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3230; İbni Esir, Üsd, No:6706; Askalani, İsabe, No:10803; Mus'ab Zübeyri, Nesebu Kureyşin, Ebu Bekir bölümü; Taberi, age. 4/245; D.Bekiri, age. 2/237; İbni'l Cevzi, el-Mücteba... 97 ve Sıfat-ı Safve, 1/124; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 1/185; Halit A. Rahman, Mevsuatuuzemain, 3/2163; İbni Sad, No:4215 vs.

[438] Askalani, İsabe, No:11023; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3287; İbni Esir, Üsd, No:6828 ve el-Kamil... 2/420; Taberi Tarihi, age. 4/245; D.Bekiri, age. 2/239; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/124; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 1/165; İbni Sad, Tabakat, 3/112 vs. Kendi yazdığı Tarihi Yakubi 2/12'de, Tabakat, 3/112'de.

[439] el-İşare..., s.471'de, İbni Sad, İbni Küteybe ve Hafız Askalani'nin Fethü'l Bari, 7/49'dan alıntı yapıyor.

IV. BÖLÜM

HALİFE ÖMER'İN HANIM VE CARİYELERİ

Ömer, yaygın olan görüşe göre M.581 veya 584 yılında Mekke'de doğup 644'te Medine'de öldürülmüştür. 622'de Medine'ye göçerken evli ve Hafsa, Abdullah ve Abdurrahman adlarında üç çocuğa sahipti. Bunları şundan yazıyorum: Evli ve üç çocuk babasıyken ona kayınvalide olacak Fatma henüz evli bile değildi. Bu hadiseyi ileride açıklayacağım. Ömer, hanım alma konusunda bayağı zengin. Kaç kadınla ve hangi yaşlarda evlendiğini öğrendikten sonra karakteri ancak o zaman anlaşılabilir. Bu kadar hanıma sahip olduğu halde, **"Ben halife oldum olalı her gece ihtilam olurum"** diyordu.[440] İslami kesimin buna yanıtı hemen hazır: Ömer, devlet işleriyle uğraştığı için eve gitmeye zaman bulamamış ki hanımlarıyla sevişsin; o yüzden hep ihtilam oluyormuş. Ama az sonra olayları izleyince, işin pek o kadar da basit olmadığını göreceğiz.

1-Zeynep binti Maz'un (boşanmış): Ömer henüz Müslüman olmadan ve İslamiyet de henüz ortalıkta yokken bu hanımla evlenmiş ve bundan, Abdullah, Hafsa ve Abdurrahman adlarında üç çocuğu dünyaya gelmişti. Bunların ayrılmalarına ise İslamiyet neden olmuştu. Çünkü Ömer Müslüman olmuştu ama eşi eski inancını sürdürüyordu. Bu nedenle Kur'an'ın gereği ola-

440 İmam Malik, Muvatta, Taharet, 81-83.

rak Ömer onu boşamak zorundaydı. Gerekçe ise, Mümtehine Suresi'nin 10. ayeti. Özeti şu: "Kâfir olan hanımları nikâhınızda tutmayın (onları boşayın)." İşte bu ayete dayanarak ayrılmak zorunda kalıyor.[441]

2-Ümmü Gülsüm (Müleyke) Binti Cervel (boşanmış): Bu da Zeynep binti Maz'un gibi İslamiyet'i kabul etmediği için Ömer tarafından boşanır; dul kalınca Ebu Cehm adında başka biriyle evlenir ve ondan da Ubeydullah ve Zeyd adlarında iki çocuk dünyaya getirir.[442]

3-Küçük Karibe Binti Ebi Ümeyye Mahzumiye (boşanmış): Ömer bununla da İslamiyet'ten önce Mekke döneminde evlenmiş; bu da diğerleri gibi İslamiyet'i kabul etmediği için Ömer onu boşar.[443] Ömer'den boşanınca bu kez de Ebu Süfyan oğlu Muaviye ile evlenir. Zaman içinde Muaviye de onu boşar, bu kez de Ebubekir'in oğlu Abdurrahman ile evlenir. Bu çiftten Hafsa, Ümmü Hakim ve Abdullah dünyaya gelir. Bu hanım aynı zamanda Ümmü Seleme'nin kız kardeşi ve Hz. Muhammed'in de baldızıydı.[444]

4-Ümmü Hakim binti Haris Mahzumiye (boşanmış): Bu kadın, Halit bin Velid'in kız kardeşi Fatma'nın kızı. Mekke'nin fetih günü Müslüman olmuş. Daha önce Hz. Hz. Muhammed'in amcası Ebu Leheb'in oğlu İkrime'nin eşiydi. Kocası Müslümanlardan kaçıp Yemen'e gidiyor, kadın arkasından gidip onu getiriyor. Eşi vurulunca bu sefer Halit bin Sait ile evleniyor. O da vu-

---

441 İbni Esir, el-Kamil, 3/54; Askalani, age. No:11250; D.Bekiri, age. 2/251; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/142; Taberi, Tarihü'l Milel... 5/190; M. Sait Mübeyyed, age. 158; Ali-Naci Tantavi, Ahbari Ömer... 363-371; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3365.

442 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:1164-8/173; İbni Beşkeval, Gavamıd... 2/716; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/142; Askalani, age. No:2959 ve 12230; İbni Esir, el-Kamil... 3/54; D.Bekiri, age. 2/251; Ali-Naci Tantavi, age. 363-71; Taberi, Tarih, age. 5/191, İbni Sad, age. 3/141.

443 Buhari, 'Kitab-ü Şurut.' Buna benzer hadis Müslim'de de var.

444 Tecrid-i Sarih, No:1164-8/173; İbni Esir, el-Kamil... 3/54; İbni Sad, age. 3/141; Taberi, age. 5/191; Ali-Naci Tantavi, age. 363-71 Begavi, İsabe ve İbni Sad'dan naklen.

rulunca bu kez de Halife Ömer onu alıyor ve Fatma adında bir kızları oluyor.[445] Kimisi, önce Ömer almış sonra Halit; kimisi de önce Halit almış, daha sonra Ömer diye yazmıştır. Ama ne olursa olsun bu da Ömer'in eşlerindendir.[446]

5-Cemile binti Sabit (boşanmış): İslamiyet'ten sonra hicri 7. yılda Ömer 45 yaşlarındayken bu hanımla evlenmiş ve bunlardan Asım adında bir çocuk dünyaya gelmiş. Zaman içinde Ömer onu da boşayınca, gidip Hz. Muhammed'in evlatlığı Zeyd bin Harise ile evlenir ve bunlardan Abdurahman da doğar.[447] Ömer'in bundan ayrılma nedeni çok ilginç: Ömer Cemile'nin annesiyle (ki kayınvalidesi oluyor) bir konuda tartışıyor. Bunu duyan Ebu Bekir Ömer'e, "Seninle tartışan kadının kızıyla hâlâ evli mi kalacaksın?" diyor. Bu nedenle Ömer onu boşuyor.

Burada çok kadınla evlikten ziyade; Ömer'in buraya kadar anlatılan her beş eşinden ayrılmış olması önemli. Hz. Muhammed ve başta dört halife olmak üzere ona inananlar bir almışlar, bir boşamışlar, hep kadın değiştirmişler. Nasıl olsa din erkeklerin dini ya...[448]

6-Fatma binti Velid: H.8.yılında Mekke'nin fethinden sonra bu hanım Müslüman oluyor ve bu tarihten sonra evleniyorlar. Kadın Ömer'le evlenmeden önce Haris bin Hişam ile evlenmişti; bundan dul kalınca, bu sefer de Ömer onunla evleniyor.[449]

7-Sübey'atü'l Eslemiye binti Haris: Bu kadın, Hudeybiye Antlaşmasından sonra Müslüman oluyor, Mümtehine Suresi'nin

---

445 İmam Malik, 'Muvatta' Nikâh kısmında... Tehzib-i Kemal, 17/40.

446 Ali-Naci Tantavi, age. 363-71; D.Bekiri, age. 2/253; Taberi, age. 5/191; İbni Sad, age. 3/141; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/142.

447 İstiab, No:3277; Kitab'ü Sıkat, 1/285.

448 İbni Beşkeval, Gavamıd... 1/422; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/142; D.Bekiri, age. 2/251; Ali-Naci Tantavi, age. 363-71; İbni Esir, el-Kamil... 3/54 Üsd, No:6809; İbni Abdi'l Ber, age. No:3277; Halit A. Rahman, Mevsuatu Zemain, 1/492; Taberi, age. 5/190; Askalani, age. No:10983-11006; İbni Sad, age. 3/141; İmam Malik, Muvatta, Vasiyet kitabı, velet kimin hakkı kısmında..

449 İbni Abdi-l Ber, age. No:4046; Askalani, İsabe, No:11610; İbni Esir, İsd, No:973.

10. ayetine göre Ömer, eski kocanın ödediği mehir ücretini geri verip bununla evleniyor. Bu evlilik Hz. Muhammed'in emriyle gerçekleşiyor.[450]

8-Ümmü'l Veled Fükeyhe: Fükeyhe, Ömer'in cariyelerinden biridir. İslam inancına göre şayet bir cariye efendisinden çocuk sahibi olursa o cariye onun ölümünden sonra özgürleşir. Böylesi kadınlara fıkıh tabiriyle "**Ümmü'l Veled**" (çocuk sahibi cariye) denir. Ömer'den Zeynep adında bir çocuk sahibi olduğu için kendisine Ümmü'l Veled denmiş.[451]

9-Atike Binti Zeyd Adeviye: Ebu Bekir bahsinde biraz değinildiği gibi bu hanım, daha önce Ebu Bekir'in oğlu Abdullah'la evlenmişti. Eşinin Taif seferinde öldürülmesi üzerine bu kez de Ömer onunla hicri 12. yılda evleniyor. Bu arada Ömer'den "**İyad**" adında bir çocuk sahibi de oluyor. Ömer'in ölümü üzerine Zübeyr bin Avam'la evleniyor ve hicri 41. yılda vefat ediyor.[452]

10-Lüheyye Ümmü Veled: Bu hanım aslen Yemenlidir. Ömer onu cariye olarak kullanmış; zaman içinde Abdurrahman adında bir erkek çocuk sahibi olunca –kural gereği– hür kadınlar statüsüne girmiş ve ona "Ümmü'l Veled" denmiştir. Kimileri de, bu cariye değil; hür kadınlarındandır, demiştir. Ama her halukârda onun eşlerindendir.[453]

---

450 Askalani, İsabe, No:11275; Ali-Naci Tantavi, Ahbari Ömer... 363.

451 İbni Esir, el-Kamil... 3/54; Askalani, age. No:11262; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/142; D.Bekiri, age. 2/252; Taberi, age. 5/192; Ali-Naci Tantavi, age. 363-371, İbni Sad, age. 3/141.

452 İbni Esir, Üsd, No:7079; Isfahani, el-Ağani, 18/62; Kandehlevi, Hayati Sahabe, 3/1307; Askalani, İsabe, No:11448; İbni Abdi'l Ber, age. No:4024; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/142; Taberi Tarihi, age. 5/192; Halebi, İnsanü'l Uyun, Taif bölümü, 3/119; D.Bekiri, age. 2/251; Hindi, Kenzü'l Ummal, 8/302; Ali-Naci Tantavi, age. 371; İbni Sad, age. No:4196-8/381, 3/141; İbni Kesir, 'Bidaye-Nihaye.' 12. hicri yılı olayları kısmında. 3/371 ve 4/28.

453 İbni Esir, Üsd, No:7250, el-Kamil... 3/54; Askalani, İsabe, No:11704; Taberi, age. 5/191. Hicri 23. yılı olayları bölümünde almış. M.Sait Mübeyyed, age. 682; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3722; Ali-Naci Tantavi, age. 371; İbni Sad, age. 3/141; Vakıdi, Ümmül veled'dir diyor... İbni Kesir, hem Fükeyhe, hem de Lüheye ümmül veled'dır diye yazıyor. 23. hicri yılı olayları, Bidaye-Nihaye... 4/139, Ömer'in eş ve çocukları kısmında.

11-Ümmü Veled: Ömer bu kadını da az önce ismi geçen Lüheyye gibi cariye olarak kullanmış, daha sonra küçük Abdurrahman adında bir çocuk doğurunca hürriyetine kavuşmuş ve böylece Ümmü'l Veled olarak Ömer'in yanında kalmıştır.[454]

12-Ümmü Eban Binti Ukbe: Bu kadın, kocasıyla beraber Şam'dayken eşi vuruluyor. Bunun üzerine Ömer, Ali, Zübeyr bin Avam ve Talha bin Ubeydullah ona talip çıkıyorlar. Kadın Ömer'e, "Bu sert olan adamla ben nasıl evleneyim?" deyip tepki gösteriyor En son bunlardan Talha ile evleniyor. Burada şunu demek istiyorum: Eğer Ömer'in eline geçseydi bunu da alırdı.[455]

13-Saide binti Rafi Ansariye: Mus'ab Zübeyri ve Ali b. Muhammed Raşid Matruşi bunu da Ömer'in eşlerinden saymış ve ayrıca bunların Küçük Abdullah adında bir erkek çocukları da olmuştur.[456]

14-Ümmü Henide b. Halit el-Huzai: Hem Buhari hem de Askalani bunu Hz. Ömer'in eşlerinden saymışlardır. Artık ne kadar gerçektir bunu bilemiyorum. Bunun hakkında fazla bilgiye ulaşamadım...[457]

15-Ali'nin Kızı Ümmü Gülsüm (Hz. Ömer'in hanımlarından, Hz. Ali'nin kızı): Ömer'in bu küçücük kızla nasıl evlendiği konusunu aydınlatmaya geçmeden, bazı ek bilgiler vermek isterim. Çünkü konunun bütünlüğü ele alınırsa daha aydınlatıcı olur. Ömer, miladi 581 veya 586'da doğmuştur... Yani nerdeyse Hz. Muhammed'in yaşıtıdır. Hz. Muhammed'in kızı Fatma ise, miladi 605 veya 609 tarihinde dünyaya gelmiştir. Bu durumda, Ömer ile Fatma arasında en az 25 yıllık bir yaş farkı var. Zaten Fatma henüz Ali ile evlenmemiş iken, hem Halife Ebubekir, hem de Hz. Ömer ona talip çıkmışlardı; ancak Hz. Muhammed, '**Kı-**

---

454 İbni'l Cevzi, Sufat-i Safve, 1/142; D.Bekiri, age. 2/251; Ali-Naci Tantavi, age. 363-71; İbni Sad, age. 3/141.

455 İbni Esir, Üsd. No:7352; el-Kamil... 3/54; Taberi Tarihi, age. 5/192. Ayrıca tüm eşlerini İbni Kesir 'el-Bidaye ve'l Nihaye' adlı eseri, hicri 23. yılı olayları bölümünde alıyor...

456 Mas'ab Zübeyri, Neseb-ü Kureyşin, s.350; Ali b. Muhammed Raşit, 'el-Mevahib'ü latife...' s.79.

457 Buhari, Tarih-i Kebir, 8/130; Askalani de İsabe'de almış.

zım küçüktür, aranızda yaş farkı vardır' deyip onlara değil de, amcasının oğlu Ali'ye veriyor.[458] Tabi ki burada vermeyişinin başka nedenleri de vardı: Mesela, Hz. Muhammed, Fatma'yı amca oğullarından birine vermek istediğini de onlara söylemişti; yoksa Hz. Muhammed'in amacı sadece yaş farkı olsaydı, o zaman neden iki kızını Hz. Osman'la evlendirdi? Hz. Osman hemen hemen Hz. Muhammed'in yaşıtıydı.

Ne gariptir ki, Hz. Fatma'yı alamayan Ömer, günün birinde aynı Fatma'nın kızıyla/yani Hz. Muhammed'in torunuyla evlenir ve ondan Zeyd ile Rükiye adlarında iki çocuğu olur.

Hz. Ali-Fatma evliliği hicri 2. yılda gerçekleştiğinde, Hz. Ömer en az 40 yaşlarındaydı. Hele Fatma ve Ali'den doğma çocuklar da sırayla Hasan, Hüseyin, Zeynep (kimisine göre Muhsin) ve Ümmü Gülsüm olunca, durum daha da farklılaşır. Yani, Ömer'in evlendiği Ümmü Gülsüm, Fatma'nın dördüncü sırada doğurduğu kızıdır. Hz. Ömer bununla hicri 17. yılda evlenir. Bir kere şunu akılda tutmak lazım ki, Hz. Fatma'nın evlenmesinden 15 yıl sonra kız gelin olur. Peki bu 15 yıl içinde önce Hasan, daha sonra Hüseyin ve başkaları dünyaya geldiğine ve daha sonra Ümmü Gülsüm doğduğuna göre; acaba kızcağız evlenirken kaç yaşlarındaydı, kocası Ömer kaç yaşında!.. Kabul edelim ki Ümmü Gülsüm, Fatma'nın ilk çocuğu olsun. Hz. Ali-Fatma evliliği de hicri 2. yılda olduğuna göre, bir yıl da Ümmü Gülsüm'ün anne karnında kalma süresi olsun; o zaman kızcağız 13-14 yaşlarında, Ömer de 55 yaşlarında olmuş olur ki bu da, çok anormal bir farktır. Ama daha bitmedi. Kız kesinlikle Hz. Ali ve Fatma'nın ilk çocuğu değildir. Bir kere bu tartışmasızdır. Biz ondan önce doğan Hasan, Hüseyin ve Zeynep'lere 1'er yıl süre versek, yine en az bu kızın hicri 5 veya 6. yılda dünyaya geldiği ortaya çıkıyor. Bu, işin matematiksel yanı. Bir de zaten İslam tarihçileri, bu çocuğun doğduğu yılı (h.6. yıl) yazmışlardır, az sonra bu kaynakları ve konuya ilişkin içerdikleri bilgileri zaten sunaca-

---

[458] Ali Nasıf, Tac: Nikâh kısmı, 2/287; Nesai, Nikâh, 7. bab, No:3219; İbni Kesır, Üsd. No:7175; Tabakat-i Ibni Sad, 8. cilt, Hz. Muhammed'in kızları bölümü.

ğım. Çoğu kaynakta, "**Ömer'le evlenirken henüz ergenlik çağına gelmemiş bir çocuktu**" açıklaması var.[459]

Yeri gelmişken, Hz. Ömer'le ilgili şu hadiseyi de özetlemek isterim: Hz. Ömer, Hz. Muhammed'den dul kalan Ayşe'ye bir gün, '**Git kız kardeşin olan Ümmü Gülsüm'ü bana iste**' diyor. (Bu ayrı bir Ümmü Gülsüm ki, Halife Ebubekir'in kızıdır.) Ayşe istemeye gidiyor; ama sonuçta başka insanlar Ömer'i ayıplayınca (Ne demek bu, ufak çocuklarla evleniyor diye!) bu evlilik gerçekleşmiyor. Halbuki Ebubekir 634'te vefat ettiği zaman bu kız henüz annesinin karnındaydı/doğmamıştı. Ki Ebubekir öldüğünde Ömer yaklaşık 50-53 yaşlarındaydı. Demek ki Ömer başarabilseydi bunu da alırdı.[460]

Ömer, Ümmü Gülsüm'ün Avret Yerine Bakıyor!

Yukarıda belirtildiği gibi bunlar evlenirken, Ömer yaklaşık 55-58 yaşlarında, kız da 10 yaş civarındaydı. 'slami kaynakları baz alarak konu hakkında var olan bilgilere geçelim.

Şu bilinmeli ki, bu evliliğin olduğu dönemde Hz. Ömer halifedir. Bir gün Hz. Ali'ye, 'Kızın Ümmü Gülsüm'ü bana ver. Bu evlilikten kastım zevk değil; aksine Hz. Muhammed'e akrabalık bağıyla daha yakın olmaktır' diyor. Hz. Ali, 'Hayır; kızım hem daha çocuktur/ergenlik çağına gelmemiş, hem de ağabeyimin çocuğuna/yeğenime vermek isterim' diyor. Bazıları bu arada Hz. Ömer'e, '**Hz. Ali bahane uyduruyor, sana vermek istemediği için bu gerekçeleri öne sürüyor**' diyorlar. Bunun üzerine Ömer teklifinde ısrar ediyor ve her ne hikmetse sonuçta Ali Ömer'le anlaşıyor. Ki bence İslam tarihinde bu konuda bazı bilgiler gizlidir/kayıtlara geçmemiştir. Yani Ömer Ali'ye karşı halifelik ma-

---

459 İbni Sad, Tabakat, No:6420.

460 İbni Esir, Üsd, No:3824, 7175; TDV İslam Ansiklopedisi, 12/219; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/152; Askalani, İsabe, No:5740, 11583 ve Tehzib-i Tehzib, No:2860-12/468; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:1878, 4057; Halebi, İnsanü'l Uyun, age. 3/367; Zehebi, Sireti A'lam... 2/119; Ali Nasıf, Tac, Fedail, dipnotta, 3/378.

kamını/otoritesini kullanarak kızı zorla almıştır. Yoksa bu yaştaki bir kız çocuğunun evlenmesine bir babanın karar vermesi tasvip edilir bir davranış değildir. Zaten çoğu kaynakta, Ömer Halife olduğu için Ali'ye baskı kurmuş ve teklifini ona zorla kabul ettirmiştir şeklinde bilgiler var.[461]

Sıra kızı görmeye geliyor. Konu çok ilginç ve bir o kadar da trajik olduğu için, daha teferruatlı ele almak istiyorum. Önce birkaç İslami kaynaktan derlediğim bilgileri/geçtiği yerlerle birlikte verip daha sonra konuyu ele alan pek çok yazarın kaynaklarını ve geçtiği yerleri ayrıca dipnot şeklinde aşağıya alacağım.

1. **Abdurrazzak bin Himam** (h.211 ö.) 'Musannaf' adlı 11 ciltlik yapıtında ve Sait b. Mansur da (h.227 ö.) '**Sünen**' isimli 5 ciltlik eserinde konuya ilişkin şu hadisleri aktarmışlardır:

a) İkrime, 'Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm Hz. Ömer'e verildiği zaman, kızcağız henüz çocuktu ve çocuklarla oyun oynuyordu' anlamında bir hadis aktarıyor.[462]

b) Musannaf ve Sait b. Mansur'un Sünen'inde **Ebu Cafer**'den şu hadis aktarılıyor: 'Ömer Ümmü Gülsüm'ü isteyince, Ali 'küçüktür' yanıtını verir. Ömer'in çevresi kendisine, 'Aslında Ali sana vermek istemediği için bunu bahane olarak öne sürer' deyince, Ömer israr eder ve sonuçta Ali vermeye razı olur. Acaba Ömer tam da emin mi, beğenir mi diye, Hz. Ali, Ömer'e şunu önerir: Ben kızımı sana gönderiyorum, beğenirsen artık eşindir der. Sonunda kız Ömer'e gönderilir... O sırada Ömer kızın fistanını kaldırıp avret mahalline bakınca, utangaç kızcağız Ömer'in bu yaptığına karşı, 'Halife olmasaydın boynunu kırardım' der.'[463]

c) A'meş anlatıyor: Hz. Ömer Ali'den kızını istedi; ama Ali vermek istemedi. Daha sonra Ali, 'Ben kızı sana göndereceğim, beğenirsen artık senin eşindir, sana nikâhladım' diyor ve kızını

---

461 Mamekani, Tenkih'ül Makal fi ılim-ir-Rical, 3/73; Taberi, Zahair-i Ukba, s.168.

462 Musannaf, küçüklerin evliliği bölümü kısmı, No:10351, 6/162; Sait b.Mansur, Sünen,1/147

463 Musannaf, No:10352, cilt 6/163 ve Sait bın Mansur'un Sünen'i 1/147

süsleyip ona gönderiyor. Ömer onu görünce 'Kabul ettim' diyor ve kızın fistanını kaldırıp avret mahalline bakıyor. Bu arada kız, 'Eğer halife olmasaydın boynunu kırardım' diyor.[464]

d) Yine **İkrime**; ama bu kez farklı bir içerikle anlatıyor: 'Hz. Ömer, Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'le evlendiği zaman, kız henüz küçüktü ve çocuklarla oynardı. Ömer'in arkadaşları-çevresi bunu duyunca, Ömer'e hayırlı olsun/mutluluklar dileriz dediler. Bu arada Ömer, bu kızla zevk için evlenmiyorum; tersine Hz. Muhammed'e daha yakın olma niyetiyle evleniyorum, diyor. (Ümmü Gülsüm, Hz. Muhammed'in torunu ve Fatma'nın kızı olduğundan Ömer böyle söylüyor.) Bunlar evlendikten sonra Ömer'le Ümmü Gülsüm'den, Zeyd adında bir erkek çocuk dünyaya geliyor; ancak zaman içinde A. Melik tarafından zehirlenerek öldürülüyor' şeklinde bir hadis aktarılıyor.[465]

2. **Şevkani** (1760-1834), **Neyl'ül Evtar** adlı eserinde konuya ilişkin (Abdurrazzak ve Sait b. Mansur'dan alıntı yaparak) şunları yazıyor: 'Ömer'in, Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'ü istediğini, Ali'nin ilk teklifte 'kızım küçüktür' deyip bunu kabul etmediğini, daha sonra teklifi kabul ettiğini ve (acaba Ömer artık şüphesiz olarak kızı beğenir mi diye) kızı Ömer'in yanına gönderdiğini ve Ömer'in de onun fistanını kaldırıp avret mahalline baktığını ve buna karşı kızın ona, eğer halife olmasaydın gözlerini çıkartırdım/oyardım dediğini...'[466]

3. **Zehebi** (h.673-748 Silvan doğumlu), '**Siret'ü A'lam-i Nübela**' adlı eseri '**Kübbar'ü Tabiin**' kısmında şunları aktarıyor: Ümmü Gülsüm, hicri 6. yılda doğmuş, Hz. Muhammed ölünce 4 yaşında küçücük bir çocuk olduğu için, ondan herhangi bir hadis rivayet etmemiştir. Ömer onu isteyince Hz. Ali, 'Sen bu kızı ne yapacaksın?' diye sormuş. O da, 'Hz. Muhammed'e daha yakın olmak amacıyla bu teklifte bulunuyorum' yanıtını vermiş. Sonunda Hz. Ali kızını bir aba ile Ömer'e (Ömer tam da emin olsun diye) göndermiş (tabi ki aba formalitedir, kız fark et-

---

464 Musannaf, No:10353/6/163; Sait b. Mansur'un Süneni, 1/147.

465 Musannaf, No:10354, cilt 6/163; Sait b. Mansur'un Süneni, 1/147.

466 Neyl'ül Evatar, Nikâh kısmı, No:2644.

mesin diye). Ömer kızcağızın fistanını kaldırıp avret mahalline bakınca kız, 'Bunu yapıyorsun ha!' deyip Ömer'e, 'Halife olmasaydın burnunu kırardım' diye karşılık vermiş. Kız, babası Ali'ye dönünce, 'Baba sen beni ne kötü bir yaşlıya gönderdin' şeklinde tepkisini aktarmış. Buna karşı Ali, 'Kızım Ömer artık senin eşindir, ben seni onunla nikâhladım' demiş. Sonuçta Ömer onunla evlenmiş ve o günkü parayla da 40 bin dirhem gümüş para mehir ücretini vermiştir... Geçen 2-3 yıllık birliktelik esnasında Zeyd adında bir erkek çocukla Rukiye adında bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir.

Aynı rivayetleri, İbni'l Cevzi, '**el-Muntazam**...' adlı yapıtında anlatırken, Zübeyr bin Bekar'ın da bunları yazdığını ifade ediyor (3/1074).[467]

4. İbni Hacer Askalani (773-852 h), '**İsabe**' adlı eserinde şunları anlatıyor:

Hz. Ömer Hz. Ali'den Ümmü Gülsüm'ü isteyince, ilkin Ali, kızım küçüktür deyip hayır yanıtını vermiş. Kimileri Ömer'e, 'Aslında Ali sana vermek istemediği için bahane uyduruyor' demişler. Bunun üzerine Ömer ısrar etmiş ve sonuçta Ali ona, ben kızı gönderiyorum, beğenirsen artık eşindir demiş. Kız gidince, Ömer onun fistanını kaldırıp avret yerine bakmış. Kız da ona, 'Bırak! Sen halife olmasaydın, gözlerine çarpardım' karşılığını vermiş. Sonunda Ömer o günkü parayla 40 bin dirhem mehir ücreti verip kızı nikâhına almış. Bu arada onlardan zaman içinde Zeyd ve Rukiye adlarında iki çocuk dünyaya gelmiştir.[468]

5. İbni Sad, 'Tabakat' adlı kitabında; "Hz. Ömer Ümmü Gülsüm'le evlendiğinde, kız daha ergenlik çağına gelmemişti. Hz. Ömer öldürülene kadar ondan ayrılmıyordu. Onlardan bir de Zeyd ve Rukiye adlarında 2 çocuk oldu. Ömer'den sonra bu mağdure kadın kaç kez evlenmişse de eşleri vefat etmiş, hiç şansı yaver gitmemiştir" diye yazıyor. Ömer onu istediğinde, ilkin Ali vermek

---

[467] Zehebi'nin bu açıklaması, 'Siret-ü Alam', 3/500 'Kubbar'ü Tabiin' kısmında geçiyor. Ayrıca Zehebi bunları, 'Tarih'ül İslam' adlı meşhur kaynağında da anlatıyor.

[468] İsabe, No:12233.

istememiş ve ağabeyim Cafer'in çocuklarına vermeyi düşünüyorum, bir de kızım henüz çocuktur karşılığını vermiş. Ömer ısrar edince, Ali onay vermiş ve Ümmü Gülsüm'ü Ömer'e bir abayla göndermiş. Ömer onu görünce kabul etmiş ve böylece evlilik işi tamamlanmış. Bu arada halk da Ömer'e hayır dileklerini sunmuş. Ömer'in mehir ücreti olarak ödediği miktar da o günkü parayla 40 bin dirhemdi şeklinde bilgi veriyor **İbni Sad** (c.8/254).

Ömer'in hangi niyetle bu kızcağızla evlendiği çok açık: 60 lık bir dede, ben Hz. Muhammed'e daha yakın olayım deyip kızı ele geçiriyor ve 2-3 yıl zarfında da o kızcağızın kucağına 2 çocuk veriyor. Zevk için mi ona ulaşmak istemiş, yoksa Hz. Muhammed'e yakınlık için mi, tüm çıplaklığıyla ortada.

Kimi yazarlar, kendi kaynaklarında bu konuda hem Ömer, hem de Ali'yi sert bir şekilde eleştiriyorlar. Örneğin bir baba olarak Hz. Ali bunu nasıl kabul etmiş, onun da bu işte acaba sorumluluğu yok muydu, gibi sorular soruluyor ve bu noktada o da eleştiriliyor. Hele Ömer'e karşı bu olay yüzünden, "gaspçı/zinakâr, ona zina cezası uygulanmalıydı" şeklinde ağır suçlamalar yapılmış ve değişik kaynaklara konu olmuştur. Kimileri, kızın annesi Hz. Fatma bile (ayıptır diye) utanıp kendi kızının fistanını kaldırmazken; nasıl olur da yabancı bir erkek böylesine çirkin bir davranışta bulunmaya cesaret etmiş, diye Ömer'i eleştirmişlerdir. Daha ağır terimler de kullanılmıştır; ancak ben onları buraya almıyorum. Zaten olup bitenlere bakılınca her şey aşikâr ortada.

Hz. Ali'nin neden kızını verdiğine ve direnmediğine gelince; burada farklı sebepler düşünülebilir. Ben, aslında Ali'nin Ömer'e, **'kızım henüz küçüktür'** sözünün de ciddi olduğuna pek ihtimal vermiyorum. Çünkü ileride Ali'nin eşleri bölümünde anlatacağım gibi, onun da evliliklerinde benzer uygunsuz örnekler var. Yeri gelince anlatacağım; ancak burada kısa bir örnek vereyim: Esma binti Umeys, ilk önce Hz. Ebubekir'le evlenir. O boşayınca bu sefer Hz. Ali onu alır. Ki bir kere Hz. Ebubekir Ali'den çok yaşlıydı. İşte o dönemde evlilik konusunda çok farklı şeyler olurdu, hele küçük yaştaki kızlarla evlenmek âdettendi, çoğu insan bunu yapardı. Bilindiği gibi, Hz. Muhammed'le Ömer arasında yaklaşık 10 yıl yaş farkı var; ama aynı Ömer, küçük yaştaki kızı Hafsa'yı

Muhammed'le evlendirmiştir. Yine Hz. Muhammed, kendi yaşıtı olan Hz. Osman'a iki kızını nikâhlamıştır. Keza Hz. Ebubekir-kiHz. Muhammed'le yaşıttı- 9 yaşındaki kızı Ayşe'yi, 54 yaşında-kiHz. Muhammed'le evlendirmişti. Bunlar meşhur olan hadiselerdir. İşte bu açıdan bakıldığında, Hz. Ali'nin '**kızım küçüktür**' sözünde cidden samimi olduğu söylenemez.

Bir diğer neden, Hz. Ömer'in halifelik makamını (iktidar erkini) bu konuda kullanmasıdır. Hatta Hz. Ali'nin ağabeyi **Akil**, '**Hayır Ümmü Gülsüm Ömer'e verilemez**' deyince, Ömer ona, '**Seni gidi ahmak/beyinsiz herif, sen mi itiraz ediyorsun?**' şeklinde çok yakışıksız tehditlerde bulunuyor.[469] Hz. Ali'nin ağabeyi Akil, o günkü şartlarda kendi bölgesinde nesep tespiti konusunda sayılı 4-5 kişiden biriydi. Yani öyle boş bir insan da değildi. Kaldı ki, İslam tarihindeki bilgilere göre Hz. Fatma, Ömer'in kahrından vefat ediyor. Bunu, Hz. Ali'nin eşleri kısmında anlatacağım. İşte bu da göz önüne alınınca, aslında Ömer bundan uzak durmalıydı; ama maalesef duramamış.

6. Hindi (1480-1567), '**Kenz'ül Ummal**'da şunları aktarıyor: **37589** nolu hadiste, Hz. Ömer gelir kendisi için Hz. Ali'den Ümmü Gülsüm'ü ister; ancak Ali küçüktür' der... **37890**'da, Önce Hz. Ali 'ben yeğenlerimden birine vermek isterim' der; ancak Ömer'in ısrarı üzrerine Ali ona nikâhlar ve halk da Ömer'i kutlar... **37591**'de ise, Ömer'in kıza 40 bin dirhem mehir ücreti verdiğini yazıyor.

Kenz'ül Ummal'da 46624 hadis var; hepsini gözden geçirmedim. Kimbilir belki konuyla alakalı daha farklı hadisler de vardır bu eserde. Ancak yukarıda Hindi'den verdiğim hadisler de birer ispattır ki, Ali önce vermek istememiş; ama daha sonra Ömer bu kızla evlenmiş ve ona belli bir miktar da mehir ücretini vermiştir.

Kandehlevi'nin anlattığına göre, Kenz'ül Ummal'da kızın hem Hz. Ömer'e aba götürdüğünü, hem Ömer'in onun avret yerine baktığını ve hem de Ümmü Gülsüm'ün Ömer'e, '**Halife olmasaydın burnunu kırardım**' sözünü söylediğini anlatırken, bunun Kenz'ül Ummal'da da geçtiğini belirtiyor. Zaten az sonra

---

469 Taberi, Zehair-i Ukba, s.168.

bunu belirteceğim. Bu şu demektir ki, Kenz'in (konuya ilişkin) başka bir yerinde farklı hadisler de varmış.

Ümmü Gülsüm'ün, Ömer'in o çirkin tavrına karşı kullandığı ifade, değişik kaynaklarda farklı terimlerle geçiyor. Örneğin; Çek (elini) anlamında Arapçası **ersil**, bırak anlamına gelen **meh**, halife olmasaydın, yüzüne/gözüne çarpardım anlamında **sekk**, gözlerini oyardım **tems** ve burnunu kırardım **kesr** terimleri geçiyor İslami kaynaklarda.

Yine bazı kaynaklarda Ümmü Gülsüm bir abayla Ömer'e gönderiliyor, deniyor; fakat Dulabi, **Ez'Zürriyet'ü Tahire'** adlı yapıtında 'Hülle' ile gönderdi diyor. Yani aynı cinsten yapılmış bir çift elbiseyle.[470]

7. **Kandehlevi** (1917-1965), **Hayat-i Sahabe**'de şunları anlatıyor: Ömer, Hz. Ali'den kızı Ümmü Gülsüm'ü isteyince Ali, **'Kızım henüz küçüktür'** yanıtını veriyor. Ömer vazgeçmeyince Hz. Ali, kendi çocukları Hasan ve Hüseyin'e, '**Siz bunu çözün, evlendirin'** diyor. Onlar da, **'Hayır biz karışmayız'**, yanıtını verince, bu kez Hz. Ali onlara kızıyor. Bunun üzerine Hasan çok rahatsız oluyor ve tepki olarak da elbisesini tutup çekiyor. Bu olup bitenlerden sonra (Kandehlevi'de bu bölümde fazla detay yok) Hasan ve Hüseyin, kız kardeşleri Ümmü Gülsüm'ü Ömer'le evlendiriyorlar ve Ömer bu arada 40 bin dirhem mehir ücretini veriyor.[471] Çoğu kaynakta, Hz. Ömer'in verdiği mehir ücreti 40 bin olarak geçiyor; ancak istisna da olsa 100 bin dirhem verdiğini yazanlar da var.[472]

Bir başka bölümde de şu bilgileri veriyor Kandehlevi: Ömer Ali'nin kızını isteyince o, kardeşimin çocuklarına vermek isterim diyor. Ömer sonunda (her ne yaptıysa!) Ali'yi ikna ediyor ve Ali, ben kızı sana gönderirim, kabul edersen artık eşindir diyor. Kız Ömer'e varınca, Ömer onun fistanını kaldırıyor. Buna karşı kız, **'İndir! Halife olmasaydın gözünü oyardım'** diyor. Sonun-

---

470 Adı geçen kitap, hadis No:209.

471 Bu bilgi, Hz. Ali ve kızı arasında olanlar ve Ömer'le olan evliliği kısmında geçiyor

472 Belazuri'nin 'Ensab'ül Eşraf', 2/160 gibi.

da Kız Ömer'e veriliyor ve arkadaşları ona mutluluklar dileğinde bulunuyorlar. Ömer, mehir ücreti olarak da 40 bin dirhem para veriyor.

Kandehlevi, bu bilgilerin aynısının '**Kenz**'de' de geçtiğini belirtiyor. Konuya ilişkin bilgiler, Kandehlevi'nin Hayat-i Sahabe'sinde bundan ibaret.[473]

Bu konuda bilgi veren yüzlerce/sayamadığım kaynak var; hatta sadece konuya özel şekilde kitaplar ayıran yazarlar bile var.[474]

Ali Tantavi ve Naci Tantavi adlarındaki iki yazar, Hz. Ömer'in hayatını konu alan bir kitap yazmışlar. Adı, **Ahbar'ü Ömer**. İlgili evlilik konusunda bu kitapta özetle, Hz. Ömer'in eşleri sayılırken, Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm de onun eşlerindendir, şeklinde kısa bir bilgi verilmiş (s.346). Başka bir yerde ise şunlar anlatılıyor: Ömer onu isteyince, Ali kızım küçüktür demiş ve ilkin vermemiş. Daha sonra Ali kabul edip kızını ona vermiş, o da 40 bin dirhem mehir ücretini vermiştir. Bir de bu evlilik hicri 17. yılda meydana gelmiş, daha sonra bunlardan Zeyd ve Rükiye adlarında iki çocuk da dünyaya gelmiş... (s.363).

8. Dulabi (224-310), şunları anlatıyor: Hz. Ali'nin çocuklarından Ümmü Gülsüm, dördüncü sırada dünyaya gelmiş. Ömer onu isteyince, Ali küçüktür deyip vermek istememiş; ancak Ömer ısrar edince Ali, yakınlarıma danışmam lazım demiş. Akil adında Hz. Ali'nin bir yakını bu teklife karşı çıkmış. Ali onu yatıştırmak için Hz. Abbas'a şikâyet etmiş. Sonunda ne olmuşsa Ali ikna olmuş ve kızını, iki çift elbiseyle Ömer'e yollamış. (Burada da Ömer'in onun fistanını kaldırdığı anlatılıyor.) Sonunda Ömer onunla evleniyor ve onlardan Zeyd ile Rükiye adlarında iki çocuk da dünyaya geliyor.[475] Ömer'e soruyorlar: Bu küçücük çocukla evlenip ne yapacaksın, diye. O da 'Hz. Muhammed'e daha yakın olmak için bununla evleniyorum' diyor. Yine burada 40 bin dirhem mehir ücreti anlatılıyor.

---

473 Bunlar, Ali'nin kızını Ömer'le evlendirdiği bölümde anlatılıyor.

474 Mesela: Ebu Muaz, Kitab-ü Zevac-ı Ömer bi Ümmü Gülsüm binti Alı bin Ebi Talip.

475 'Ez'Zürriyet'ü Tahire' adlı tek ciltlik kitabında, no 208'den 222'ye kadar.

Ümmü Gülsüm Ömer'den dul kalınca, önce Avn ile evleniyor. Bundan çocuğu olmuyor. Avn vefat edince de, bu kez Abdullah isminde bir başkasıyla evleniyor. O da vefat edince Muhammed adında biriyle evleniyor. **Dulabi**'nin konu hakkında anlattıkları özetle böyle.

İşte bu Ömer öyle abartılı bir şekilde hümaniter, merhametli, adil gibi olumlu niteliklerle inanan kesimin kafasına işlenmiş ki, bu tanımlama gerçek Ömer'le yüzseksen derece ters düşüyor.

Birçok kaynakta şöyle bir olay anlatılıyor: Güya Ömer bir gün mal (savaş ganimeti) dağıtırken, bir elbise parçası fazla kalıyor. Bu arada cemaat de diyor ki, ey Ömer sen o fazla kalan parçayı, eşin olan Hz. Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'e ver. Ömer de tam tersine başka bir kadına (Ümmü Salit'e) vermek ister ve nitekim de verir.

Bu olayı anlatmakla, Ömer'in ne kadar adil olduğu vurgulanmak isteniyor. Halbuki, Hz. Ömer Ümmü Gülsüm'le hicri 17. yılda evlenmiş. Sözü edilen Ümmü Selit ise, h. 14'te vefat etmiştir. Bunu, İbni'l Cevzi gibi meşhur İslami yazar, **'el-Müntazam'** adlı eserinde belirtiyor ve daha nice tabakat kitapları bunu doğruluyor.[476] Dine dogmatik olarak inanan kesim, öylesine yersiz ve mantıksız bir şekilde bu olumsuzluklara karşı savunma yapıyor ki, insanın aklı duruyor. Mesela, İbni Hiban el-Besti, '**Mecruhin**' adlı yapıtında, Muhammed bin Yunus adındaki kişiyi, yalan konuşan ve birçok hadisi kendiliğinden uyduran biri olarak tanıtıyor. Ümmü Gülsüm-Ömer evliliğini anlatanlar arasında onun da ismi geçtiği için, Ömer'i kurtarmak pahasına, 'İşte bakın bu zat zaten yalancı. Dolayısıyla bu evlilik çok fazla abartılmış' şeklinde savunma yapılıyor. Kaldı ki, bu olayı aktaran birçok sahabe var; yalnız geçen zat tek başına anlatmamış ki. Bir de tarih bunun şahididir ki, Ömer'in bundan Zeyd adında erkek çocuğu oluyor. Bu inkâr edilecek bir olay değil ki... Kimileri de, Ömer'in kaldırıp da avret mahalline baktığı olay konusunda, 'Eh; canım belki de kızın fistanı uzunmuş da, yeri süpürmesin

---

476 4. cilt ilgili konu kısmında.

diye, Ömer onu yukarı çekmiştir' şeklinde kendi kendilerine aslı, esası olmayan uydurmalar yapıyorlar... 55 yaşlarındaki Ömer'in 10 yaşlarındaki Ümmü Gülsüm'le evlenme trajedisini, acaba hiçbir gerekçe/hiçbir savunma kurtarır mı?

Ömer-Ümmü Gülsüm evliliğini anlatan ve kızın bir aba ile Ömer'e gönderildiğini, Ömer'in onun fistanını kaldırılıp avret yerine baktığını, bu arada kızın ona, **'Halife olmasaydın burnunu kırardım, gözünü-gözlerini çıkarırdım'** gibi sert sözler söylediğini ve sonra dönüp bu olup bitenleri anlatınca Ali'nin, 'kızım o senin eşindir artık, ben seni onunla nikâhladım' dediğini ve sonuçta bunlardan 2 çocuk dünyaya geldiğini anlatan kaynaklar çok fazla. Uzun bir kaynak listesini dipnot olarak aşağıya alıyorum.[477]

Her ne kadar o günkü kültürde küçücük kızlar evlendiriliyorsa da (ki yaygındı), kanımca sadece İslami kaynaklardaki bilgiler baz alınsa, yine de bu kızın hemen kolayca Ömer'e verildiği söylenemez. Olup bitenler de bunu doğruluyor. Ali ilkin hayır diyor. İşin içinde Hz. Ali'nin çocukları Hasan-Hüseyin de var ve onlarla Hz. Ali arasında bu konuda tartışmalar-kalp kırmalar oluyor. Yine işin içinde Hz. Ali'nin amcası Abbas var. Yine bu olaydan dolayı Hz. Ömer, Hz. Ali'nin ağabeyi Akil'e, **'Ahmak, beyinsiz herif'** diyor. Bütün bunlar, bu işin kolaylıkla mı yoksa çekişmeyle mi gerçekleştiği noktasında önemli birer ipucudur. Yine olup bitenler arasında kıza karşı uygulanan bir oyun var: Aba bahanesiyle kız Ömer'e gönderiliyor ve Ömer onu kucağına alıp öpüyor, eteğini kaldırıp avret yerine bakıyor. Kızın Hz. Ömer'e, 'Çek elini, bırak! Halife olmasaydın seni tokatlardım, gözlerini

---

[477] İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 2/255; İbni Esir, Üsd'ül Gabe, No-7578; İbni abd'il ber, İstiab, No:4204; İbni Küteybe, El'maarif, s.58; İbni'l Cevz, El'muntazam... Hz. Ömer'in eş ve çocukları bölümü.3/1074; İbni Kesir, Bidaye-Nihaye.. ; Hatib-i Bağdadi, Tarihi Baidat, 6/182; Diyarbekiri, Tarihi Hamis. 2/251 ve 284; Taberi, Riyaz'ü Nadre, 2/80; Halit Abdurrahman, Mevsuat'ü uzemain hevle resul... 3/2170; Ömer Rıza Kehhale, A'lami Nısa, 4/255; İbni Beşkeval (h.578.ö), Gavamıd...2/787; Prof. İ.Canan, Kütüb-i Sitte, 15/527; Zehebi, el-İber, 1/16 ve İslam Tarihi, Muaviye kısmında; Kandehlevi, Hayat-i sahabe, Ahmet Meylani ter. 3/319, Kenz'den naklen; Taberi (615-694) Zehair-ı Ukba'da; Heysemi, 'Mec'ma', 4/272.

çıkartırdım, burnunu kırardım...' gibi ifadeler kullanması, babasına gelince de, 'Baba sen beni ne kötü bir yaşlı adama gönderdin, o hiç abaya bakmıyordu; hep bana bakıyordu ve eteğimi kaldırdı' demesi, İslam camiasında sahih/sağlamdır diye kabul görmüş kaynaklarda anlatılınca, Hz. Ömer'i, sütten çıkmış ak kaşık gibi göstermek mümkün olamıyor.

Ömer'in hanımlarıyla ilgili verdiğim rakama savaş esiri olup da Ömer'den çocuk doğurmayan cariyeler dahil değildir. Cariyelerden sadece çocuk doğuranlar (ümmü'l veled) dahildir. Burada şöyle kısa bir örnek vermek istiyorum: Ebu Bekir halifedir; Yemen'den savaş esiri cariyeler getirtiliyor. Ebu Bekir onları dağıtırken "Leyla" adında bir kızı da kendi oğlu Abdurrahman'a veriyor. Kız çok güzel olduğu için onun oğlu daha önce de ona âşık olmuştu, fakat sahipleri vermemişlerdi. Bu sefer onu savaş yoluyla ele geçirince, oğluna peşkeş çekiyor. Yine Ömer zamanında Irak'tan getirtilen cariyeler dağıtılırken, herkese veriyor, Haşimilere (Muhammed'in akrabasına) ise; "Size ancak mal veririm; cariyelerden size vermem" diyor.

Ömer'in Ümmü'l Velid ve Safiye adlarında iki kız çocuğundan da söz ediliyor; fakat bunların anneleri bilinmiyor. O sıralarda savaş esiri cariyelerin haddi hesabı yoktu. O bakımdan, cariyelerle birlikte onların hanımlarının sayılarını tespit etmekte gerçekten zorluk çekiyoruz.[478] Muhtemeldir ki, bu sayının dışında bizim bilmediğimiz hür hanımları da olabilir.[479]

M. Sait Mübeyyed, Ömer'in **Zaide** adında bir cariyesinden söz ediyor.[480] Bu yüzden, onun cariyeleri hakkında da kesin bir rakam veremiyoruz doğrusu... Kur'an'da yetimlerin durumuyla ilgili olan Nisa Suresi'nin 3. ayeti dışında –ki bu da özel bir durumdur– kadın alma konusunda herhangi bir sınırlama yoktur.

---

478 Örneğin, Kasım bin Selam (h. 224 ölüm) Kitabü'l Emval, s.293 ve 307'de az önceki bilgileri aktarıyor.

479 İbni Esir, Üsd, No:7619; Askalani, İsabe, No:12295, 11410; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3403.

480 Mevsuat... s.394'te.

Kaldı ki, bunların çoğu savaş esiri cariyelerdi. O bakımdan, cariye alma konusunda herhangi bir sınırlama yoktur.[481]

Şurası da kesindir ki bunlar, izahına çalıştığım kadınları almışlardır; bunda şüphe yok. Beğenmediklerini boşamış, yerine başkasını almışlar ve bu şekilde devam etmiş.

Ömer, günün birinde verdiği bir fetva yüzünden, Ebu Lü'lüe adında bir köle tarafından öldürülüyor. Olayın özeti şu: Ebu Lü'lüe, Müslümanlardan "**Muğire**" adında birinin kölesiydi. Muğire her aybaşı ondan 100 dirhem (gümüş) para vergi alıyordu. Köle, ödediği verginin çok fazla olduğu konusunda efendisini Ömer'e şikâyet ediyor, fakat Ömer ona yardımcı olmak şöyle dursun, üstelik onu haksız çıkarıyor; hatta ona, "Sen sanatkârsın, bu vergi sana fazla değildir, öde!" diyor. Ümitsiz kalan köle, artık bu aşamadan sonra Ömer'e karşı planını kuruyor. Bir sabah namazında hem Ömer'i, hem de 13 müslümanı öldürüp birkaç kişiyi de yaralı bırakıyor ve sonunda intihar ediyor.

Muhammed tarafından cennetle müjdelenen Ömer, verdiği bir fetvaya (ki ezileni desteklemiyor; ezenden yana tavır koyuyor) kurban gidiyor. Zaten baştaHz. Muhammed ve dört halife olmak üzere, cennetle müjdelenen on kişinin çoğu öldürülerek bu dünyadan göç etmişlerdir.[482]

---

481 Belazuri, Ensab, 1/421; Ali-Naci Tantavi, age. 363; D.Bekiri, age. 2/239; Halebi, age. 3/89; Zehebi, Tarihi İslam, 3/274, Tecrid-i Esma, No:4042; Taberi Tarihi, age. 5/192; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 1/80... Ali ve Ömer bahsinde; İbni Kesir, el-Kamil, 3/54; Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 6/90.

482 Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 4/263, 320.

V. BÖLÜM

HALİFE OSMAN'IN EŞ VE ÇOCUKLARI

Osman (M.577-656)'ın da Ömer gibi hanımları bir hayli fazladır. Çoğu kaynakta dokuz hanımı, dokuzu erkek, dokuzu kız olmak üzere toplam on sekiz çocuğunun isim ve açıklamaları geçiyor.[483] Ayrıca, birçok İslami kaynakta, "Osman öldürüldüğü zaman onun nikâhında Remle, Naile, Uyeyne'nin kızı Ümmü'l Benin ve Gazvan kızı Fahite adlarında toplam 4 hanımı vardı" diye bilgiler var.[484]

Bu kısa açıklamadan sonra ayrıntılara geçelim.

1-2-Muhammed'in İki Kızıyla Olan Evliliği: Muhammed, kendi yaşındaki Osman'a önce Rukiye adındaki kızını vermiş, bundan Abdullah adında bir erkek çocuk doğmuş ve küçük yaşta vefat etmiş. Rukiye ölünce, bu sefer de Ümmü Gülsüm adındaki kızını vermiş. Şunu da hemen hatırlatayım ki Rukiye, Muhammed 33 yaşındayken doğmuş (peygamberlikten 7 yıl önce), kardeşi Ümmü Gülsüm de kendisinden sonra dünyaya gelmiş. Burada bunların hayat hikâyeleri üzerinde durmuyorum. Ancak çok kısa bir-iki noktaya değinmekte yarar var. Muhammed'le Osman arasında yaklaşık altı yaş fark vardı. Kaldı ki, Muhammed geç –en az 25 yaşındayken– evlenmişti.[485] **Hz. Muham-**

---

483 Muhibbüddin Taberi, Riyadü'n-Nadre, 2/152; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/154; Mus'ab Zübeyri, Nesebu Kureyşin, 2/104; Taberi, Tarihü'l Milel... 5/442; İbni Esir, el-Kamil, 3/185; D.Bekiri, Tarihi Hamis, 2/274 vs.

484 Taberi, age. 5/442; İbni Esir, el-Kamil, 3/185; Ömer'in hanım ve çocukları kısmında; Endülüsi, Ikdü'l Ferid, 4/287.

med, çocuklarının dedesi yaşında olan Osman'la gencecik kızlarını evlendiriyor ve bundan dolayı da Hz. Osman'a "**Zinnureyn**" (İki nur sahibi) deniyor. Bu olayı vicdan sahibi bir İslami yazar nasıl kabul eder, nasıl iyi karşılar hayret ediyorum...

3-Şeybe Kızı Remle: Bu hanımın babası Bedir Harbi'nde Müslümanlar tarafından öldürülüyor. Daha sonra Osman, bununla evleniyor. Osman'ın bu hanımdan Ayşe, Ümmü Eban ve Ümmü Amr adında üç çocuğu dünyaya geliyor.[486]

4-Gazvan Kızı Fahite: Bu hanımdan Küçük Abdurrahman adında bir çocuk doğuyor. Bunun hakkında yazılması gereken önemli bir şey yok; ancak Osman'ın hanımı olduğu İslami kaynaklarda geçiyor.[487]

5-Ümmü Amr Bint-i Cündüb: Osman'ın bu hanımdan Ömer, Amr, Halit, Meryem ve Eban adlarında beş çocuğu dünyaya gelmiş. Bunun hakkında aktarılması öngörülen başka bir bilgi yok.[488]

6-Fatma Binti Velid: Bu kadınla Osman'dan Velit, Sait ve Ümmü Sait adlarında üç çocuk dünyaya gelmiş. Bu da kesin olarak onun hanımlarından biridir.[489]

7-Uyeyne Kızı Ümmü'l Benin: Bundan Abdülmelik ve bir rivayete göre de **Anbese** adında iki çocuk olmuş. Bununla ilgili yazılacak önemli bir bilgi yok.[490]

---

485 İbni Esir, Üsd, No:3583; Askalani, İsabe, No:5452; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:1778; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/160 vb.

486 İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/154; Muhibbüddin Taberi, Riyadü'n-Nadre, 2/152; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3345; İbni Esir, Üsd, No:6925ve el-Kamil, 3/185; Askalani, İsabe, No:11186; Mus'ab Zübeyri, age. Osman bölümü, 2/104; M.Sait Mübeyyed, age. 384; Taberi, age. 5/441.

487 İbni'l Cevzi, age. 1/154; Taberi, age. 5/442; D.Bekiri, age. 2/274; İbni Esir, el-Kamil, 3/185; Muhibbüddin Taberi, age. 2/152.

488 Taberi, age. 5/441; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/154.

489 İbni'l Cevzi, age. 1/154; Taberi, age. 5/441; Muhibbüddin Taberi, age. 2/152; İbni Esir, el-Kamil, 3/185; Askalani, age. No:11608.

490 Taberi, age. 5/441; İbni'l Cevzi, age. 1/154; Muhibbüddin Taberi, age. 2/152; Askalani, age. No:11914 (Askalani burada ayrıca, İbni Sad'ın da Tabakat'ta bundan söz ettiğini yazıyor); İbni Esir, Üsd, No:3583, el-Kamil... 3/185.

8-Ferafise Kızı Naile: Osman'ın bu hanımdan Meryem adında bir kız çocuğu dünyaya gelmiş. Osman evlilik teklifinde bulunduğu zaman, "Acaba ben bu yaşımla sana evlilik teklifinde bulunurken senin zoruna mı gidiyor?" diye sormuş. Ama kadın ne yapsın; sanki o zaman kadına söz hakkı mı vardı![491]

9-Ümmü Veled: Cariye asıllı bu hanımla ilgili şu kısa bilgi var: Osman'dan "Ümmü'l Benin" adında bir kızı olmuş. Bunun dışında aktarılacak önemli bir bilgi yok.[492]

10-Esbağ Kızı Temadür: Bununla daha önce Abdurrahman bin Avf evlenmişti. Avf bu kadını boşayınca Osman ona talip çıkıp kendisini almayı başarmıştı.[493] Bu hanımın ayrıca Zübeyr bin Avam ile de evlendiğini, Abdurrahman bin Avf ve Zübeyr bin Avam bölümünde izah edeceğim. Diyarbekiri, Osman'ın Amre adında bir kızı daha olduğunu ve Muğire adındaki erkek çocuğunun, Esma adında bir hanımından olduğunu yazıyor.[494]

Bu konuda fazla kaynak olmadığı için sadece Diyarbekiri'nin yorumuna bakarak bunu ayrı bir başlık altında yazmadım. Yani, Osman'ın hanımı olabilir, olmayabilir kanısındayım.Tüm sahabeler için geçerli olduğu gibi, Osman için de geçerli olan şu avantajı yinelemek istiyorum: Bu sayılara çocuk doğurmayan (ümmü'l Veled olmayan) cariyeler dahil değildir! Bu konuda bir örnek verip Ali'nin hanımlarını anlatmaya geçeyim.

Abdullah bin Amr, Osman'a bir cariye hediye etmiş; ama cariyenin eşi henüz hayattaymış. Adam ne onlara hibe etmiş, ne de satış gibi herhangi bir devir yapmamış. Osman, cariyenin eşi ondan ayrılmadığı için bunu kabul etmiyor. Bu nedenle, Abdullah bir daha onun eşine uğrayıp kendisini memnun ediyor ve bu sefer Osman kadıncağızı kabul ediyor.[495] İşte o dönemdeki kadının hali...

---

491 İbni'l Cevzi, age. 1/155; Taberi, age. 5/441; Ömer Rıda Kehhale, Alam-i Nisa, 5/147; İbni Esir, Üsd, No:3583 ve el-Kamil, 3/185; Muhibbüddin Taberi, age. 2/152; Zehebi, Tarihi İslam, 3/324; Endülüsi, Ikd.., 6/91.

492 İbni'l Cevzi, age. 1/155; Taberi, age. 5/441, Vakıdi'den alıntı yapıyor; İbni Esir, el-Kamil... 3/185; Muhibbüddin Taberi, age. 2/152...

493 İbni Beşkeval, Gavamıd... 1/351; İbni Sad, Tabakat, No:4243.

494 Tarihi Hamis, 2/274'te.

495 Prof. İbrahim Canan, Kütüb-i Sitte Terc., 16/53... İmam Malik, Muvatta, 2/617. Özellikle İbrahim Canan'ın yorumu çok önemlidir.

VI. BÖLÜM

HZ. ALİ'NİN EŞ VE ÇOCUKLARI

Hz. Ali'nin kaç kadınla evlendiğini, kaç çocuk sahibi olduğunu yazmadan önce, onun birden fazla kadınla evlenme girişiminde bulunduğu süreçle ilgili biraz bilgi vermek istiyorum. Burada Ali'nin şu veya bu kadar kadınla evlendiğini gündeme getirirken, gayem Ali'yi veya Aleviliği kötülemek değildir. Dört halife içinde en mağdur olanın Ali ve ailesi olduğunu da biliyorum. Çok basit bir örnek vereyim: Muhammed Mekke'den Medine'ye göç edince Ali'yi kendi yatağına yatırıyor ve ona, "Müşrikler, yatakta olanın ben olmadığımı geç anlasınlar diye sen erken kalkma, yatakta epey bekle; o zaman ben de bir hayli mesafe almış olur, onlardan kurtulurum" deyip yola çıkınca, Ali de dediklerini aynen uyguluyor. Burada şunu vurgulamak istiyorum: Peki eğer Ali bu baskında Mekkeliler tarafındanHz. Muhammed sanılıp da vurulsaydı! Kaldı ki, Muhammed'in kazandığı en önemli savaşlarda kahraman/vurucu güç Ali'ydi. Ama kadın alma konusuna gelince, –Fatma yüzünden– Muhammed ona müsaade etmemiş. Ali de Hz. Muhammed gibi birçok kadınla evlenmeliydi demek istemiyorum; demek istediğim, mademki Hz. Muhammed'in getirmiş olduğu sistemde birden fazla kadınla evlenmek var ve kendisi de pekâlâ bundan yararlanmıştır, o zaman niçin Ali'ye engel olmuş? Ali'nin birden fazla kadınla olan evliliği Hz. Muhammed ve onun kızı Fatma'nın ölümünden sonra ancak gerçekleşebilmiş. Ali ve diğer sahabelerin fazla kadın almalarında sorumlu olan

kendileri değildir. Çünkü onlar Hz. Muhammed'in getirmiş olduğu sistemden yararlanmışlar. Allah kadına böyle bakmışsa Ali gibileri ne yapsın? O bakımdan, aslında ben bu insanların şahsında Hz. Muhammed'in getirdiği düzeni açıklamak istiyorum; yoksa şahıslarla uğraşmak gibi bir niyetim yok.

Hz. Muhammed henüz hayattayken Ali, Fatma dışında bir başka kadınla da evlenmek istemiş, fakat başaramamış. Bir örnek vermek gerekirse; Ali bir ara Ebu Cehl'in kızıyla evlenmek istemiş; hatta kızın velileri de vermek istemişler. Fakat Hz. Muhammed buna engel olmuş. Üstelik Ali'nin getirmek istediği kadın Müslüman da olmuştu. Dolayısıyla, İslam inancına göre onun Ali gibi bir müslümanın eline geçmesine bir engel de yoktu.[496]

Olayın özü şu: Fatma, Ali'nin başkasıyla evleneceğini duyunca, Hz. Muhammed'in yanına gidip, "Babacığım, duyduğuma göre falan aile kızını Ali'ye verecekmiş; sen de buna seyirci kalacakmışsın. Acaba doğru mu?" diye sormuş. Bunun üzerine Hz. Muhammed hemen bir toplantı yapıp şu açıklamayı yapmış: "Duyduğuma göre Ebu Cehl'in ailesi kızını Ali'ye verecekmiş; şurası bilinsin ki, Fatma benim canımın bir parçasıdır. Onu üzen beni de üzer. Allah'a yemin ederim ki, ya Ali kızımı boşayıp öyle evlenecek veya bu hanımla evlenmeyecek. Ben asla böyle bir evliliğe müsaade etmeyeceğim."[497] Bu yeminini üç sefer tekrarlıyor. Bunun üzerine Ali toplantıyı terk edip gidiyor ve artık Fatma ölünceye kadar hem o kızla, hem de başkasıyla evlenmekten vazgeçiyor. Tabi ki Hz. Ali'nin birçok kadınla olan evliliğinden vazgeçmesi, Hz. Muhammed ve Fatma'nın hayatta oldukları süre içinde geçerli; Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Fatma da zaten altı ay yaşayabiliyor; altı ay sonra o da vefat edince, artık Hz. Muhammed'in erkeklere tanıdığı yetkiyi Ali de kullanmaya başlıyor ve çok evliliğe geçiyor.

---

[496] D.Bekiri, age. 1/412; Halil Cuma, Nisau Ehl'il Beyt, 554.

[497] Tecrid-i Sarih, No:1503; Buhari-Müslim Hadisleri, el-Lü'lüü ve'l Mercan, No:1591-92; Buhari, Farzı Humus, 5; Nikâh, 109; Fedail-i Ashab, 16; Ayrıca, Ali ile Fatma'nın anlaşmazlığı için Buhari, Edep, 113 ve İstizan, 40. Bablar önemlidir. Müslim, Fedail, No:2449; Ebu Davud, Nikâh, No:2096; Tirmizi, Menakıb, No:3867; İbni Mace, No:1998; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 4/328.

Bazı İslami yazarlar "Efendim, Ali'nin evlenmek istediği kadın Ebu Cehil'in kızı olduğu için Hz. Muhammed karşı çıkmış; yoksa Hz. Muhammed bu kadar sert çıkış yapmazdı..." şeklinde savunma yapıyorlar. Bu bir kere doğruyu yansıtmıyor. Çünkü, Ebu Cehil bu olaydan yıllar önce Bedir Harbi'nde vurulmuştu. İkincisi, bu kız Müslüman olmuştu ve İslam'a göre onu inanmayanların elinden kurtarmak gerekiyordu. Bir diğer husus da, Hz. Muhammed'in bu sert çıkışına karşı artık Ali'nin hiçbir kadına evlenme teklifinde bulunamamasıdır. Yani, Hz. Muhammed Ali'nin yalnız Ebu Cehil kızıyla evlenmesine karşı değildi; o hiçbirini istemiyordu. Bunun ispatı, Ali'nin onlar hayattayken evlenme girişiminde bulunmaması ve Fatma ölünce, hemen yedinci günü başka bir kadınla evlenmesi. Ve zaman içinde çokeşli hayatına devam etmesi.

Bir de eğer Ebu Cehil engel ise, niçin Hz. Muhammed, henüz Ebu Süfyan Müslüman olmadan onun kızı Ümmü Habibe'yi aldı, niçin Hayber Savaşında Yahudi olan ve kimi rivayetlere göre de ölene dek Yahudilerin tatil günü olan Cumartesi'yi kutsal sayan Safiye'yi aldı; yine Beni Mustalık harbinde neden Cüveyriye'yi ele geçirip eş olarak kullandı? Hz. Muhammed'le ilgili bu örnekler çoğaltılabilir. Burada şunu demek istiyorum; Kendisi, kadınları son hızla kullanmış, fakat Hz. Ali'ye gelince kendi kızı Fatma için müsaade etmemiş.

Şimdi de –Hz. Muhammed ve Fatma'nın ölümünden sonra– Ali'nin aldığı kadınları ve onlardan doğan çocuk sayısını detaylı bir şekilde anlatmaya geçeyim. Tarihi Hamis'te şu açıklama da var: Ebül Kasım İsmail, **"Kitabü'l Envar"** adlı yapıtında Hz. Ali'nin 32 çocuğu olduğunu belirtiyor. Ya'meri de bunların 29 olduğunu yazıyor. Muhibbüddin Taberi ise gerek **"Zehairi Ukba"**, gerekse **"Riyad-ü Nadre"** adlı yapıtlarında bunlardan 14'ünün erkek, 18 'inin de kız olduğunu belirtiyor. İbni'l Cevzi, **"Sıfat-i Safve"** isimli kitabında Ali'nin 14 erkek, 19 da kız olmak üzere toplam 33 çocuğu olduğunu yazıyor. Detay kısmında bunlardan ayrıca alıntı yapıp sayfalarını da vereceğim.[498]

---

[498] Tarih-I Hamis, 2/283.

1-Hz. Ali'nin Fatma ile Evliliği: Yaygın olan görüşe göre Hz. Ali M. 600; Fatma da 605 veya 609'da Mekke'de doğmuşlar. Medine döneminin 2. yılında evlenirken, Ali 21, Fatma da 16 yaşlarında. Bunlardan sırayla Hasan, Hüseyin, Muhsin, Zeynep ve Ümmü Gülsüm dünyaya gelmişler. Bu evlilik, yaklaşık olarak dokuz yıl sürmüş, hicri 10. yılda Hz. Muhammed'in ölümünden altı ay sonra Fatma da vefat edince, Ali bu tarihten sonra birçok kadınla evlilik hayatına başlamıştır. Fatma, yaklaşık olarak 4-5 yıl Ayşe'den daha büyüktü.[499]

2-Muhammed'in Torunu Emame Binti Zeynep ile Evliliği: Emame, Hz. Muhammed'in büyük kızı Zeynep'ten doğmadır. Babası ise Ebü'l As'tır. Ali, Fatma'nın ölümünden sonra ilk olarak bununla evlenmiş, bunlardan ortanca Muhammed doğmuştur. Bu kız öylesine küçüktü ki, bazen Hz. Muhammed namaz kılarken onun üstüne çıkardı. Bununla Ali arasında epey yaş farkı vardı. Ali'nin öldürülmesinden sonra bu kadın dul kalınca, bu kez de Nevfel oğlu Muğire ile evlenir. Kimisine göre de, bunun ne Ali'den, ne de Muğire'den çocuğu olmamıştır.[500]

3-Esma Binti Umeys: Bu hanım daha önce Ali'nin ağabeyi Cafer'le evlenmişti. Cafer, Mute Harbi'nde öldürülünce bu sefer de Halife Ebu Bekir onunla evlenmiş; Ebu Bekir'den sonra da Halife Ali'yle evlenmiş. Ali ile bu kadından, Yahya ve Avn (Muhammed) adında iki çocuk olmuştur.[501]

---

499 Tecrid-i Sarih, Diyanet Terc., No:578-4/44; TDV İslam Ansiklopedisi, 2/371, 12/219; Zehebi, Sireti A'lam... 2/119; Askalani, Tehzib-i Tehzib, No:2860; İsabe, No:11583; Halebi, age. 3/367; İbni Esir, Üsd, No:7175...

500 İbni Sad, age. No:4152; Mamekani, Tenkih... 3/69; Tecridi Sarih, No:313 ve 625 hadislerin şerhleri; İbni Esir, el-Kamil... 3/397 ve Üsd, No:6717; İbni Abdi'l Ber, İstiab, No:3236; Askalani, İsabe, No:10822; İbni Asakir, Tarihü Medineti Dımaşk, 3/142; Taberi, age. 6/69; İbni Küteybe, el-Maarif, 70; Muhibbüddin Taberi, Zeğair... 116 ve Riyad... 2/248; Belazuri, Ensab... 2/411; D.Bekiri, age. 2/284 vs.

501 İbni Esir, Üsd, No:6706 ve el-Kamil... 3/397; TDV Ansiklopedisi, 11/422; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 2/248 ve Zeğair... 116; Taberi, age. 6/69; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/163 ve el-Mücteba... 97; İbni Küteybe, el-Maarif, 70; Belazuri, age. 2/411; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:2957; D.Bekiri, age. 2/284; Askalani, Tehzib... 12/427, No:2725; Muhammed Rıda, İmam Ali, s.6-9 vs.

4-Cafer Kızı Havle (El-Hanefiye): Bununla Hz. Ali'den, meşhur Muhammed Hanefi doğmuştur. Bu, savaş esiri cariyelerdendir. Hz. Muhammed henüz hayattayken bu cariyeyi Ali'ye hibe etmişti.[502] Hatırlanacağı gibi Ali hür bir kadınla evlenmek isteyince Hz. Muhammed kızmıştı; ancak cariye o dönem için ayıp sayılmıyordu. Aradaki fark bu! Bu hanımın **Muhammed Hanefi'nin** annesi olmasında hiç ihtilaf yok. Ben burada bunların hayat hikâyelerinden ziyade, Ali'nin hanımlarını tespit etmeye çalışıyorum. Bu konuyu da burada kapatıp başka bir eşini anlatmaya geçiyorum...[503]

5-Sehba Binti Rebi' (Ümmü Habib) **Tağlebiye:** Halit bin Velid, "Aynü't-Temr'e" yaptığı baskın sonucu onların hanım ve kızlarını ele geçirmişti. Bu kızlar Müslümanlara dağıtılırken, Ali'ye de Sehba adındaki cariye düşmüştü. Yani bu hanım, bir savaş kurbanıdır. Ali'nin bundan Ömer ve Rukiye adlarında iki çocuğu olmuştur.[504]

6-Hayyan (Hassan) **Kızı Raite:** Mekke'nin fethinden sonra meydana gelen Havazin baskınında ele geçirilen kadınlar Müslümanlara dağıtılırken, Hz. Muhammed bu hanımı Hz. Ali'ye veriyor. Ayrıca bu savaşta ele geçirilen cariyelerden Ebu Bekir, Ömer ve Osman'a da dağıtıyor. Daha sonra esir olan cariyeler içinde Hz. Muhammed'in sütkardeşi çıkınca, onun hatırı için hepsini affediyor. Dağıtılan cariyelerin hemen hepsi serbest bırakılıyor. Demek ki, eğer o sütkardeşi çıkmasaydı bu kadınlar cariye olarak kullanılacaktı. Üstelik de Ali, Hz. Muhammed'in damadı olduğu halde, Hz. Muhammed kendi eliyle bu zavallı kadını ona ikram ediyor. Hz. Muhammed Ali'ye sadece bunu değil;

---

502 Belazuri, Ensab... 2/422.

503 Taberi Tarihi, age. 6/70; D.Bekiri, age. 2/284; İslam Ansiklopedisi, Wensinck A.J., MEB, 1/319; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/164; İbni Esir, el-Kamil... 3/397; İbni Küteybe, age. 70; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 2/248 ve Zeğair... 116; Askalani, İsabe, No:11141; Muhammed Rıda, age. 6-7.

504 Taberi, age. 6/70; D.Bekiri, age. 2/284; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/164; İslam Ansiklopedisi, MEB, age. 1/319; İbni Küteybe, age. 70; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 2/248 ve Zeğair... 116; Askalani, age. No:11420...

birkaç cariye daha vermiş. 'leride bu konuyla ilgili çok çarpıcı bir örnek vereceğim. Bununla ilgili bilgi bu kadar.[505]

7-Urve Kızı Ümmü Sait: Bundan Remle, Ümmü Gülsüm, Ömer ve Ümmü'l Hasan olmak üzere dört çocuk oluyor.

8-Mesut Kızı Leyla: Ubeydullah ve Ebubekir adlarında iki erkek çocuk sahibi oluyor.

9-İmr'ül Kays Kızı Muhayyat: Bundan Ümmü Ya'li adında bir kız dünyaya gelir ve küçük yaşta vefat eder.

10-Fatma (Ümmü'l Benin) **Binti Hiram Vahidiye**: Bundan da Abbas, Cafer, Abdullah ve Osman adlarında dört çocuk doğuyor.[506] Ayrıca, aşağıda isimleri geçen çocuklar da Hz. Ali'nin oldukları halde, onların anneleri kitaplarda geçmiyor (bilinmiyor). Bunların da anneleri hesaba katılırsa, Hz. Ali'nin hanımları hakkında bir hayli kabarık bir sayıyla karşı karşıya kalınır.

1-Meymune, 2-Fatma, 3-Ümmü Hani, 4-k-Ümmü Gülsüm, 5-Hatice, 6-k.-Remle, 7-Ümmü Seleme, 8-k-Zeynep, 9-Cemane, 10-Nefise, 11-Ümmü Kiram, 12-Ümmü Cafer, 13-Takiyye, 14-Emame olmak üzere toplam 37 çocuk sahibi oluyor. Bunlardan beşi Fatma'dan, geriye kalanı diğer hanımlarından. Hatta 'mam Ya'meri, **"Hz. Ali öldürüldüğünde ondan 13 erkek çocuk varis kalmıştır"** diyor ve bu sayıya kızları dahil etmiyor.[507]

---

505 Askalani, İsabe, No:11154; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 4/363; İbni Esir, Üsd... No; 6901; İsl. Ans., MEB, age. 1/319; M.Sait Mübeyyed, age. 363; Zehebi, Tecrid-i Esma, No:3211.

506 İbni Kuteybe, age. s.70; MEB, İslam Ansik., age. 1/319; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, age. 1/164; İbni Esir, el-Kamil... 3/397 ve Üsd... No:6901; Belazuri, Ensab... 2/411; D.Bekiri, age. 2/285; Muhibbüddin Taberi, Riyad... 2/248 ve Zeğair... 116; Taberi Tarihi, age. 6/70; İbni Habib, Muhabber, 56; Mamekani, Telkih... 3/74; Askalani, İsabe, No:11154.

507 Diyarbekiri, Tarihi Hamis, 2/284; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve 1/162; el-Müntazamü fi Tarihi'l İmemi ve'l Müluük, 5/69; Muhibbüddin Taberi, Zağairi Ukba, s.116 ve Riyadü'n-Nadre, 2/248; İbni Kuteybe, el-Maarif, 70; İslam Ansiklopedisi, Wensinck, A.J. MEB, 1/319; Taberi, Tarihü'l Mileli ve'l Hüukkam, 6/69...; İbni Esir, el-Kamil... 3/397; Belazuri, Ensabü'l Eşraf, 2/415; İbni Habib, Muhabber, 56; Mus'ab Zübeyri, Nesebu Kureyşin, 2/41; Muhammed Rıda, İmam Ali, s.5-8. Bu konuda ayrıca Sireti Ya'meri ve Ebü'l Kasım'ın Kitabü'l Emval adlı yapıtları çok önemlidir.

Sayamadığım nice kaynakta, yukarıda yazılan hanım ve çocuklar toplu halde veriliyor. Ayrıca birçok siyer ve tabakat kitapları da bunları ayrı ayrı yazmıştır.[508]

Hz. Ali'yle ilgili son bir örnek verelim.

Büreyde anlatıyor: Halit bin Velid Yemen'de yapılan savaşta hem mal, hem de cariyeler ele geçirmişti. Hz. Muhammed, o mal ve cariyeleri almak için Ali'yi görevlendirmek üzere Yemen'e yolladı. Biz o cariyeleri getirirken Ali yolda onlardan birini alıp kendisiyle cinsi münasebette bulundu. Ali'nin yaptığı bu iş zorumuza gitti; bu nedenle ben onu Halit bin Velid'e şikâyet ettim. Halit ona bir şey diyemedi. Medine'ye vardığımızda bu kez onu Hz. Muhammed'e şikâyet ettik. Hz. Muhammed'den aldığımız yanıt şu oldu: **'Ali'nin fedakârlığına karşı bir cariye ona az gelir bile. O bakımdan, Ali'yi üzmeyin'** dedi ve bu şekilde olayı kapattı...

Hatta İmam **Ahmet bin Hanbel**, "Hz. Muhammed bu şikâyet üzerine, 'Ben kimin büyüğü isem Ali de onun büyüğüdür' ifadesini kullandı" diyor.

Anlaşılan, Hz. Muhammed bu sözüyle bir bakıma onu ödüllendirmiş oluyor. Bazıları bu sözü kanıt göstererek Hz. Muhammed'den sonra ilk halifenin Hz. Ali olması gerektiğini öne sürüyorlar ve diğer üç halifeyi bu konuda eleştiriyorlar. Örneğin, Şiilerin **"Mütefaddile"** grubu bu konuda diğer üç halifeyi çok şiddetli bir şekilde eleştiriyor. Burada şunu demek istiyorum: Hz. Muhammed bu olayda Ali'ye karşı farklı davranması gerekirken; tam tersine ona öylesine bir puan veriyor ki, daha sonra halifelik aşamasında bile bu söz, tartışmalara, hatta halifeliğin Ali'nin hakkı olduğuna bir kanıt olarak gösteriliyor. Oysa, Hz. Muhammed'in verdiği bu karar, birçok yönden eleştirilir: Bir kere Hz. Muhammed Ali'nin kayınpederidir; en azından kendi kızı için bu

---

[508] İbni'l Cevzi, Ali'nin Sıfat-ı Safve, 1/162; Muhibbüddin Taberi, Rıyadü'n-Nadre, 2/248 ve Zeğair-ül Ukba, s.116; Belazuri, Ensab; Taberi, Tarihü'l Mileli ve'l Hükkam, 6/69; MEB Ansiklopedisi, Wensinck, A.J., 1/319; İbni Esir, el-Kamil, 3/397; Muhammed Rıda, s.5-8; İmam Ali bin Ebu Talib; İbni Kuteybe, el-Maarif, s.70; İbni Habib, Muhabber, s.56.

işi yapmamalıydı. Bir diğer husus, İslam inancına göre henüz dağıtılmayan cariyeler devletin ortak malıdır; dolayısıyla hiç kimse onlara karışamaz. Aksi halde suç işlenmiş olur. Ama demin de söylendiği gibi Hz. Muhammed onu ödüllendiriyor ve hatta, **"Nasıl Ali'ye kızarsınız, ona bir cariye azdır bile!"** diyerek şikâyet edenleri azarlıyor.

Kaynakları kuvvetli olmasaydı bundan hiç söz etmezdim. Ama İslami ölçülere göre öylesine delilleri kuvvetli ki, bunlara itiraz etmek zor.[509]

Ayrıca, bu olay anlatılırken, arada çok tuhaf şeyler de geçiyor. Şöyle ki, güya bir savaş cariyesiyle cinsi münasebette bulunabilmek için, o cariyenin en az bir ay hali görmesi gerekiyor. Bu durumda, Ali'nin bu işi aceleye getirip o kadınla yolda ilişkiye girmesi, bu kuralın da çiğnendiğine bariz bir kanıttır. İbrahim Canan –ki o da başka hocaların yorumunu getiriyor– "Ola ki bu cariye bakireymiş de, bakireler için bir ay hali görme koşulu yoktur. Dolayısıyla, Ali burada prosedüre aykırı herhangi bir şey yapmamış oluyor" diyor. Gerçekten çok ilginç ve bir o kadar komik bir açıklama![510]

Burada Ali'nin bölümüne son verip Hz. Muhammed'in kendilerine cennet müjdesini verdiği diğer seçkin sahabinin/arkadaşlarının hanımlarıyla ilgili bilgi vermeye geçiyorum. Tabi ki bunlar Hz. Muhammed ve diğer dört halife kadar önemli olmadıkları için hanımlarıyla ilgili pek detaya girmeyeceğim; sadece bazı önemli bilgilerle bir özet vermek isterim.

---

509 Tecrid-i Sarih, Diyanet Tercemesi, No:1641-10/353; İ.Canan, Kütüb-i Sitte Tercemesi, 12/273, No:4301.

510 Buhari, Megazi, 61. bab; Ahmet bin Hanbel, Müsned, 5/347, 350, 358, 359; Tirmizi, Menakıb, 20. bab, No:3725; Hakim, Müstedrek, 3/310-11; Zehebi, Tarihü'l İslam, 3/629; Heysemi, Mecmeü'z-Zevaid, 9/128.

VII. BÖLÜM

SAHAB'LERİN HANIMLARI

1) Talha Bin Ubeydullah'ın Hanımları

Bu zat, M.596'da doğmuş, 656'da vefat etmiştir.[511] Hz. Muhammed'in kendilerine cennet müjdesi verdiği on kişilik kadronun içindedir ve Hz. Muhammed için önemli bir kişi. Bu şahıs kadın alma konusunda çok zengin biri.[512]

Onun hanım ve çocuklarının sayısı ve isimleri hakkında toplu bir liste verelim:

1-**Cahş Kızı Hamene**: Bu hanımdan **Muhammed** ve **İmran** doğuyorlar. Aynı zamanda bu kadın Muhammed'in de baldızıdır. Yani, Zeynep binti Cahş'ın kardeşidir.

2-**Ka'ka' Kızı Havle**: Bu hanımdan **Musa** adında bir çocuk oluyor.

3-**Utbe Kızı Ümmü Eban**: Bundan da **Yakub, İsmail** ve **İshak** dünyaya geliyorlar.

4-**Ebu Bekir Kızı Ümmü Gülsüm**: Bu şanssız kadından **Zekeriya**, **Yusuf** ve **Ayşe** doğuyor.

---

[511] Halit A. Rahman, Mevsuatü Uzama... 1/667.

[512] Muhibbüddin Taberi, Riyadü'n-Nadre, 2/261; İbni Kuteybe, el-Maarif, 78; İbni'l Cevzı, Sıfat-ı Safve, 1/176; İbni Esir, İbni Abdi'l Ber, Askalani gibileri de, bunları kaynaklarının değişik yerlerinde ele almışlardır.

5-Avm Kızı Su'da: **İsa** ve **Yahya**'yı doğuruyor.
6-Ümmü Veled: **Ümmü İshak** ve **Sa'be**'nin annesidir.
7-Ümmü Veled: Bu başka biri, **Meryem**'i doğuruyor.
8-Feria: **Salih**'in annesidir.
9-Rukiye.

Talha, aynı zamanda Hz. Muhammed'le dört yerde bacanaktı:

1. Hamene, Cahş kızıdır ki, Hz. Muhammed'in hanımı Zeynep'in kız kardeşidir.
2. Ümmü Gülsüm, Ebu Bekir'in kızıdır. Aynı zamanda Ayşe'nin kız kardeşidir.
3. Feria ise, Ebu Süfyan'ın kızıdır. Bu durumda Hz. Muhammed'in eşlerinden Ümmü Habibe'nin kardeşi oluyor.
4. Rukiye, Hz. Muhammed'in hanımlarından Ümmü Seleme'nin kız kardeşidir.[513]

Talha'yla ilgili bir olayı anlatıp onun bölümüne son verelim: Kendisi, 596 doğumludur. Ümmü Gülsüm'se, babası Ebu Bekir vefat ettiği zaman henüz doğmamıştı (annesinin karnındaydı). Bunu daha önce Ebu Bekir bahsinde yazmıştım. Ebu Bekir 634'te vefat ederken Talha o zaman 38 yaşındaydı; ki bu yıl Ümmü Gülsüm'ün doğum yılı. Peki bu durumda Talha bu kızcağızla ne zaman, kaç yaşlarındayken evlendi? Acaba böylesine bir evliliği haklı çıkarmak insanlığın neresine sığar! Kaldı ki, az önce listeleri sunulduğu gibi bu zatın onlarca kadın ve cariyesi vardı!

Talha'nın bu kadar hanımı olduğu halde, "Eğer Muhammed ölürse ben onun hanımlarından Ayşe'yi alacağım" diyordu. Bunu duyan Hz. Muhammed çok üzülünce Ahzâb Suresi'nin 53. ayeti iniveriyor. Daha önce de açıklandığı gibi bu ayetle Hz. Muhammed'in hanımlarının onun ölümünden sonra evlenmeleri yasaklandı. Bence bu yasak ayetin oluşmasına neden olan Talha'nın az önceki sözüdür!

---

[513] Askalani, İsabe, No:4270; Dımyati, Kitabu Ezvaci'n-Nebi, s.140

[514] Bu konuda, detaylı bilgi Kur'an'ın Kökeni adlı yapıtımda verilmiştir.

Görüldüğü gibi Talha, en az dokuz hanım, on beş çocuk sahibi ve de yaşlı olduğu halde; hâlâ gözü başka kadınlarda![514] Ama çokeşlilik konusunda Talha'dan daha ilerde olan kişiler de var; az sonra anlatacağım.

2) Abdurrahman Bin Avf'ın Eş ve Çocukları

580'de doğmuş, 652'de vefat etmiştir. Eş ve çocuklarının listesini sunuyorum.[515]

1-Utbe Kızı Ümmü Gülsüm: Bu hanımdan Salim ve Muhammed adlarında iki çocukları olmuştur.

2-Binti Şeybe: Ümmü Kasım adında bir kızı oluyor.

3-Ukbe Kızı Ümmü Gülsüm: Muhammed, İbrahim, Hamit, İsmail, Cemide, Emetürrahman adlarında altı çocuk sahibi oluyor (Tabi ki hepsi A.Rahman'dan).

4-Asım Kızı Sehle: Ma'n, Ömer, Zeyd ve Abdullah olmak üzere dört çocuk sahibi.

5-Hani Kızı Bahriye: Büyük Urve adında bir çocuk sahibidir.

6-Süheyl Kızı Sehle: Küçük Salim'in annesidir.

7-Kanıt Kızı Ümmü Hakim: Ebu Bekir adında bir çocuk doğurmuştur.

8-Binti Ebi'l Haşhaş: Büyük Abdullah'ın annesidir.

9-Esbağ Kızı Temadur: Küçük Abdullah'ı (Ebu Seleme) doğurmuştur.

10-Selame Kızı Esma: Abdurrahman adında bir çocuk dünyaya getiriyor.

11-Ümmü Haris adında savaş esiri bir cariye: Mus'ab, Amine ve Meryem adlarında üç çocuk sahibir.

12-Yezit Kızı Mecd: Sühey ve Mus'ab'ın annesidir.

13-Kisra Kızı Gazal veya Arak (Ümmü Veled): Sad b. Ebi Vakkas'ın Medayin baskınında ele geçen savaş mağdurlarından biri, yani kendisi cariye. Abdurrahman'la Osman'ın annesidir.

---

515 Muhibbüddin Taberi, Riyad... 2/281; İbni Küteybe, el-Maarif, s.80; İbni'l Cevzi, Sıfat-ı Safve, 1/184 vs.

14-Ümmü Veled (Cariye): Urve, Yahya ve Bilal'in annesi.

15-Sabah Kızı Zeynep: Ümmü Yahya adında bir çocuk sahibidir.

16-Gaylan Kızı Badiye: Cüveyriye adında bir kızı olmuştur.

17-Cahş Kızı Habibe veya Ü.Habibe. Abdurrahman bununla aynı zamanda Hz. Muhammed'le bacanak oluyor. Yani Hz. Muhammed'in evlatlığı Zeyd'den aldığı Zeynep'in kız kardeşidir.

18-Beyşe b. Rabia. Bundan da Ümmü'l Heysem adında bir kızı dünyaya geliyor...

19-Ümmü İbrahim. Bundan Zeyd adında bir erkek çocuğu olur. (Riyadü Nadre, 467)

20-Binti Ebi-l Hayser: Bu kadın hayatında Hz. Muhammed'i görmüş, hatta Hz. Muhammed onun düğününde, "Bir hayvan kesin" demiştir. Bundan Kasım ve Ebu Osman adlarında iki oğlu olmuştur.

İlgili kaynaklar, A.Rahman'ın 28 erkek, 8 de kız çocuğunun isimlerini teker teker izah ediyorlar.[516] Demek ki az önce verdiğim isimler dışında başka çocuk ve hanımları da varmış ki bu kadarını yazmışlar. Enteresandır ki, hanımlarından Cahş kızı –aynı zamanda Hz. Muhammed'in de baldızı– yedi yıl doğum yapmadığı için Abdurrahman onu boşuyor. Sanki bu çocuklar yetmiyormuş gibi adam hâlâ çocuk peşinde.[517]

M. Sait Mübeyyed, "**Abdurrahman öldüğünde onun yanında dört tane hür kadın vardı**" diyor.[518] Yani, ondan dul kalan bu dört hanım sadece hür olanlardı; cariyeler bu sayıya dahil değildi.

---

516 İbni Küteybe el-Maarif, s.80; Muhibbüddin Taberi, Riyad'ü-n-Nadre, 2/281; İbni Sad, Tabakat, 3/127; Isbahani, Marifet'i Sahabe, 2/20 No:467.

517 Askalani, İsabe, No:11962; M.Sait Mübeyyed, age. 398; İbni Sad'dan alıntı yapıyor.

518 Mevsuat... s.248

3) Sad Bin Ebi Vakkas'ın Eş ve Çocukları

Biliyorum; rakam gitgide yükseliyor; ama gerçek...

Evet, bu da cennet müjdesini alan mümtaz şahsiyetlerden biri. Çeşitli İslami kaynaklarda bunun yaklaşık olarak 36 çocuğu ve 13 hanımı olduğu anlatılıyor. Bunların listesini verelim:

1-**Şihab Kızı**: Büyük İshak ve (büyük) Ümmü'l Hakem'in annesidir.

2-**Kays Kızı Muaviye**: Ömer, Muhammed, Hafsa, Ümmü'l Kasım ve Gülsüm'ü doğurmuştur.

3-**Amr Kızı Ümmü Amır**: Amır, İsmail, küçük İshak, Ümmü İmran adında dört çocuk annesidir.

4-**Zübeyde**: İbrahim, Musa, (Küçük) Ümmü'l Hakem, Ümmü Amr, Hind, Ümmü Zübeyr ve Ümmü Musa olmak üzere yedi çocuk sahibidir.

5-**Selma:** Abdullah adında bir oğlu olmuştur.

6-**Amr Kızı Havle**: Bu da Mus'ab'ın annesidir.

7-**Rebi' Kızı Ümmü Hilal**: Küçük Abdullah, Abdurrahman ve Hamide adlarında üç çocuk annesidir.

8-**Karız/Karıt Kızı Ümmü Hakim**: Büyük Umeyr ve Hamene adlarında iki çocuk sahibidir.

9-**Hafsa Kızı Selma**: Küçük Umeyr, Amr, İmran, Ümmü Amr, Ümmü Eyüp ve Ümmü İshak adlarında altı çocuk annesidir.

10-**Amır Kızı Zabya**: Salih'in annesidir.

11-**Ümmü Huceyr**: Osman ve Remle'yi doğurmuştur.

12-**Savaş Esiri Bir Cariye**: Amre adında bir kızı olmuştur.

13-İsmi belirsiz birinden daha söz ediliyor. Onun da **Ayşe** adında bir kızı olmuş.

Bu listede adı geçen hanımlar, bazı kaynaklarda toplu halde geçmekte, bazılarında ise ayrı ayrı yerlerde anlatılmaktadır.[519]

Dikkat edilirse on üç hanımla otuz altı çocuk sahibi bir insan, Hz. Muhammed tarafından cennetle müjdeleniyor. Kaldı ki yal-

---

519 İbni'l Cevzı, age. 1/187; Muhibbüddın Taberi, Riyad'ü Nadre, s.477; İbnı Küteybe, age. s.83 vs.

nız bu zat değil; bu kaynakta isimleri geçen başta dört halife olmak üzere bu on seçkin kişinin (yani cennetle müjdelediği bu mümtaz şahsiyetlerin) hepsi böyle.

4) Sait Bin Zeyd'in Eş ve Çocukları

Bu şahıs M.600'de doğmuş, 671'de vefat etmiştir. (O da cennet müjdesini alanlardan). Bu kişi, aynı zamanda hem Halife Ömer'in amca oğlu, hem de eniştesi. Kendisi Ömer'in kız kardeşi Fatma ile, Hz. Ömer de onun kız kardeşi Atike binti Zeyd ile evliydi.

Burada Atike ile ilgili birkaç cümle eklemek isterim. Daha önce de kısmen onunla ilgili bilgi verildi; ancak burada farklı bir şey eklemek isterim. Bu şanssız kadın, ilkin Ebubekir'in oğlu Abdullah ile evlenir ve aşırı derecede birbirlerini severler. Ebubekir bunu görünce oğluna, "Eşini boşa. Çünkü aranızdaki bu aşırı aşk, senin Allah için cihat etmene/savaşa gitmene engeldir" der, babasını kıramayan Abdullah ondan ayrılır. Tabi ki bu arada ikisi de birbirleri üzerine aşk şiirleri yazmaya başlar. Ebubekir bunu fark edince, üzülür ve tekrardan birleşmelerine izin verir. Daha sonra Taif seferinde eşi Abdullah öldürülür ve bu aşk kısa sürer. Dul kalan Atike, bu sefer Hz. Ömer'in kardeşi Zeyd ile evlenir. Bu da Yemame Savaşında öldürülünce, bu sefer Atike Hz. Ömer'le evlenir. Ömer'in öldürülmesi üzerine yine dul kalır ve zaman içinde Zübeyr bin Avam'la (ki cennetle müjdelenen on kişiden biri) evlenir. Zübeyr de Cemel Vak'asında 'bni Cürmüz tarafından vurulunca bir daha dul kalır. Ancak kadının ekonomik özgürlüğü, bu veraset alma nedeniyle sağlama alınmış durumda. Çünkü Müslümanların o dönem başlattıkları çapulculuk, onları hayli zenginleştirmişti. Özellikle Zübeyr'den Atike'ye çok para geçmişti.

Kadın dul kalınca bu kez Hz. Ali ona evlilik teklif eder; ancak Atike hayır der ve nedenini şöyle açıklar: Görüyorsun, benimle evlenen bu kadar önemli insan hep vuruldu gitti. Seninle

evlenmekten korkarım; öldürülürsün diye. Artık ondan sonra evlenmez. Tabi ki onun da dediği gibi, Hz. Ali de vurulur. Bu kıssadan şu iki hisseyi alıyoruz:

1) Kadının o zamanki durumu. Hele eşlerinden birinin Ömer, diğerinin de onun kardeşi Zeyd olması. Bir diğeri Ebubekir'in oğlu, başka birinin de cennetle müjdelenen Zübeyr bin Avam olması ve son olarak da Hz. Ali'nin ona talip çıkması. Bunun gibi 4 kez, 5 kez evlenen kadınların haddi-hesabı yoktu o dönemde...

2) Birbirlerine aşık olan iki sevgiliyi, Ebubekir ayırabiliyor, aşkınız öncelik alırsa, Allah için savaşmaktan geç kalırsın diyor ve onları ayırıyor. Ama sonunda yine onun oğlu savaşta vuruluyor ve kadın dul kalıyor. Allah için savaşmak, insan vurmak. Ne korkutucu bir şey![520]

İslami kaynaklara göre Sait bin Zeyd **kırk** çocuk babasıymış. Hepsinin isimleri kitaplarda yazılı.[521] İbni Sad ayrıca, **on** hanımının isimlerini ve doğurdukları çocukları teker teker yazıyor. Gereksiz olduğu için onları buraya almıyorum. Zaten adı geçen kaynaklarda bunlar detaylıca açıklanmaktadır.

5) Zübeyr Bin Avam'ın Eşleri

İbni Sad, Zübeyr bin Avam'ın 11 erkek çocukla 9 kız çocuğunun olduğunu yazıyor. İbni'l Cevzi de, onun 10 erkek çocuğu, 9 da kız çocuğu olduğunu açıklıyor.[522]

---

520 Sait b. Zeyd'in bazı çocukları:

Erkekler: Iki tane Abdurrahman adında, ikisi İbrahim ve ikisi de Ömer adında. Esved, Talha, Halit, Muhammed ve Zeyd.

Kızlar: İkisi Ümmü Hasan, ikisi Ümmü Habib, ikisi Ümmü Zeyd, Ayşe, Atike, Hafsa, Zeynep, Ümmü Seleme, Ümmü Musa, Ümmü Sait, Ümmü Numan, Ümmü Halit, Ümmü Salih, Ümmü Abdulhavla ve Zecle. (Sıfat-i Safve, İbni'l Cevzi, s.114)

521 İbni Sad, Tabakat'ül Kübra, 3/204; İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 1/190; Muhibbüddin Taberi, Riyadün-Nadra, 2/307.

522 İbni'l Cevzi, El-Müntazam... 5/108-286; Tabakat-i İbni Sad, 3/101.

Eşleri ise şunlardır:

1-Esma Ebubekir Kızı. Bu kadınla evleniyor ve zaman içinde onu boşuyor.[523]

2-Rebab b. Enif Kelbiye.[524]

3-Emetüllah ümmü Halit.[525]

4-Ukbe kızı Ümmü Gülsüm: Bu kadın, Hz. Osman'ın sütkardeşiymiş aynı zamanda. Daha sonra Zübeyr onu boşuyor. Bir de bunlardan Zeynep adında bir kızları oluyor.

5-Helal binti Kays.[526]

6-Zeynep binti Bişr.[527] Bundan boşanıyor.

7-Temadur binti Asbağ: Bundan da boşanıyor. Kadın aslen Şam tarafından.[528]

8-Atike binti Zeyd: Ömer vefat edince Zübeyr onunla evlenir. Sait kısmında biraz değinmiştik.[529]

İşte bu Zübeyr için Hz. Muhammed, "Her peygamberin havarisi (İsa gibi) olduğu gibi benim de havarim Zübeyr'dir" diyor. Zübeyr, İbni Cürmüz tarafından öldürülüyor.[530]

6) Ubeydullah Bin Cerrah'ın Eşleri

Bu zat Hz. Muhammed'in kendisine cennet müjdesi verdiği on kişiden biridir. Miladi 580 civarında doğmuş, 639'da Ürdün'de savaşlara devam ederken "**Amvas**" adı verilen kıtlıkta ölmüştür. Ubeydullah adı anıldığında, onunla ilgili ilk akla gelen Bedir Harbi'nde babasıyla karşı karşıya gelmesi ve babasını Allah rızası için öldürmesidir. Yani tanrı için baba katili olmuş bir

---

523 İbni'l Cevzi, Sıfat-i Safve, 1/239; İbni Kesir, el-Bidaye ve'l Nihaye, 8/346.

524 İbni'l Cevzi, Sıfati Safve, 1/344.

525 İbni Sad, Tabakat, 3/101; Zehebi, Sireti Âlam...

526 İbni'l Cevzi, Sıfati Safve, 1/244.

527 İbni Hacer, Mükaddimet'ü Fethi'l Bari, 1/294; İbni Sad, Tabakat, 3/101.

528 Tabakat, Zübeyr bölümü.

529 İstiab, 4/1878 Atike bölümünde; el-Bidaye ve'l Nihaye, 7/250.

530 İbni Sad, Tabakat, Zübeyr bölümünde.

insan. Tabi ki tanrı için babasını öldürmüşse, elbette ki tanrı da ona cennet müjdesini verir herhalde! Aynı zamanda bu cinayet nedeniyle de Kur'an'ın Allah'ı onu ödüllendiriyor. Sadece onu değil; onun gibi birçok yakın akraba katilini ödüllendiriyor. Çünkü bunlar Allah için cinayet işlemiştir. Mesela Bedir Harbi'nde Ebubekir, çok israr etmiş ki karşı tarafta yer alan oğlumu ille de ben öldüreceğim diye. Yine Hz. Ömer, din için bu savaşta öz dayısı As bin Hişam'ı öldürmüştü. Mus'ab bin Umeyr, öz kardeşi Ubeyd'i katletmişti bu Bedir harbinde ve buna benzer birçok örnek. İşte bütün bunları kurtarmak, onlara moral vermek için bir ayete gerek vardı ve orda –eksik olmasın- Cebrail hemen devreye girip getiriyor.

Diyanet'in tercemesinden aynen veriyorum:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soy-sopları olsalar bile, Allah'a ve peygamberine düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedi kalacakları cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah tarafında olanlardır. İyi bilin ki, Allah tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir."

Yani bu ayetle, Ubeydullah gibi İslam için babalarını, kardeşlerini, amcalarını vs vuranlar, haklı bulunuyor, terfi ettiriliyor. Yine bu zat, Uhud harbinde Hz. Muhammed'in yüzüne batan miğfer parçalarını dişleriyle çıkarmaya çalışırken iki dişi kırılıyor. Yani Hz. Muhammed için böylesine fedakâr bir insan. Tabi ki bu durumda Hz. Muhammed ona cenneti de, hurileri de, her şeyi de va'deder.

Ubeydullah'ın eşleriyle ilgili fazla bir bilgiye rastlamadım... Anlaşılan, bunun herhangi bir sağlık sorunu varmış ki, kendisi kadınlara fazla yönelmemiş. Yoksa o dönemde Müslüman erkekler birbirleriyle yarışırcasına kadın alırken, onun bundan yararlanmaması herhalde normal bir davranış sayılmaz!

SONUÇ

Şimdiye dek anlattıklarımdan gayem, Muhammed Peygamber ve başta dört halife olmak üzere, cennetle müjdelediği on seçkin arkadaşının aile hayatını deşifre etmek, onları lekelemek değil; tersine, Muhammed Peygamber'in Allah adına ortaya koymuş olduğu sistemin kadına yaklaşımını izah etmek, konu hakkında bilgi vermektir. Peki neden bilgi vermeye gerek duyuyorum! Çünkü eğer yaptıkları o döneme ait olup bitseydi hiç de değinme gereği duyulmazdı; ama bu sistem öylesine dünyayı sarmış ki, ne insan hakları, ne demokrasi, ne bireysel ve toplumsal gelişimler, ne insan iradesi vs gelişemiyor. O bakımdan dini ve dolayısıyla yasalarını deşifre etmek, kamuya sunmak bir insanlık görevidir bence. İşte bunun için anlatıyorum.

Evet çok yaşlı oldukları halde Muhammed Peygamber ve ekibinin, hem sayısal olarak birçok genç kadını almaları, hem de onları usulsüz bir biçimde ele geçirmeleri karşısında suskun kalmak elbette ki insani bir tercih olamaz. Onların, bu hanımların eşlerini ve akrabalarını öldürüp daha sonra zoraki bir şekilde –hem de tanrı adına-o zavallıları ele geçirmeleri tasvip edilen bir davranış değildir. Bazıları, Muhammed Peygamber ve yakın çevresinin birçok hanımla evliliklerinin barış niyetiyle yapıldığını iddia ediyorlar. Bu çok anlamsız bir yorumdur. Muhammed Peygamber ve arkadaşlarının çok kadın almalarını bu şekilde savunanlar, herhalde şunu da haklı bulurlar: Türkiye'nin gerçeğinden bir örnek vereyim; açlık diz boyu, enflasyon zirvede, dünyayı sarsan ve bu arada Türkiye'yi değil ki teğet geçen; belki tam da ortasından vuran ekonomik kriz nedeniyle memleketin çok yaşlı olan zenginle-

ri, "Ey ahali, siz 10-15 yaşlarındaki güzel ve gencecik kızlarınızı bize verin, böylece hem biz onlardan yararlanmış olalım, hem de onlar ekonomik sıkıntıdan kurtulmuş olsunlar" diye bir çağrıda bulunsalar, acaba bu anlayış doğru olur mu? Kaldı ki, Muhammed Peygamber ve ekibi, bu kadınların bir kısmının akrabalarını –Allah adına– öldürmüştür. Buna nasıl barış denilebilir ki? Ayrıca Muhammed Peygamber'in eşelerinden sadece Cüveyriye, Safiye ve Reyhane savaş esiri cariyelerdi. Bunların da eşlerini Muhammed Peygamber vurdurmuştu. Peki diyelim bunlar savaş esirleriydi o yüzden evlilik bahanesiyle yanlarına aldı, ya geriye kalan diğer hanımlarına nasıl bir kılıf bulunur? Muhammed Peygamber ölünce, arkasında bıraktığı nişanlı ve sözlüleri vardı. Bu işin savunulacak yanı olur mu, el insaf!

Muhammed Peygamber'in kendi sistemini ne kadar gaddarca kabul ettirdiğini anlamak için şu hatırlatma çok önemli: Başta Muhammed Peygamber olmak üzere Ebubekir, Ömer, Osman, Ali ve cennetle müjdelediği Talha bin Ubeydullah, Zübeyr bin Avam vb, tabir caizse örgütün beyni durumundaki kadro, öldürülerek bu dünyadan veda etmiştir. Muhammed Peygamber'i, Zeynep adında bir kadın zehirli et yedirerek öldürmüş. Bu zaten daha önce anlatıldı. Ebubekir de zehirlenerek öldürülmüştür... Osman'ı, Kinane bin Bişr vurmuş, Ömer'i Ebu Lü'lüe katletmiştir. Hz. Ali'yi ise Abdurrahman bin Mülcem vurmuştu. İbni Mülcem, daha önce Halife Ömer'in talimatıyla millete Kur'an ve fıkıh dersleri versin diye kendisine camiye yakın bir yerde ev yapılmıştı, o da Kur'an dersleri veriyordu. Yani İslam'da önemli bir şahsiyetti işin başında ve Hz. Osman'ı katleden insanlarla komşuydu aynı mahallede oturuyordu. Hem Hıristiyanlar onu severdi, hem de bağlı bulunduğu siyasi akımın (Haricilerin) önemli bir ferdiydi. Ama buna rağmen Hz. Ali'yi katletti.[531]

Bunları şunun için söylüyorum: Bu önemli kişileri ortadan kaldıranlar (katiller) böyle boş insanlar değildi. Talha ve Zübeyr ise Cemel Vak'asında vurulmuşlardır. Talha'yı Mervan bin Hakem, Zübeyr'i de Amr b. Cürmüz öldürmüştür İşte bir örgütün

---

531 Zehebi, Sireti Alam, 28/287.

kurucu kadrosu, arkamda tanrı vardır dediği halde bu kadar ağır zayiat veriyorsa, bunun üzerinde çok düşünmek lazım. Bugünkü örgütlere bir bakalım! 'leri teknolojiye rağmen yine de bu kadar zayiat vermiyorlar! Üstelik de, "Ey ahali, bu kadar süper güce rağmen biz dayanıyoruz. Şunu bilin ki, arkamızda tanrı vardır, onun için bize bir şey olmuyor" gibi aklın kabul etmediği formüllere de başvurmuyorlar. Hatta öyle örgütler var ki, dünyada söz sahibi devletler onlara terör damgasını vurdukları ve teknolojik silahlarla takip edildikleri halde, yine de hayatı felç edebiliyorlar ve hatta bazı örgütler kurucu kadrolarından kayıp bile vermeden yıllarca mücadelesini sürdürebiliyorlar. Peki bu durumda kalkıp bunları peygamber mi ilan etmek icabeder?

Burada çok kısa bir örnek verelim: Muhammed Peygamber'in cennetle müjdelediği Abdurrahman bin Avf da, Zübeyr bin Avam da aslen Mekkeliydi, Muhammed Peygamber Medine'ye gidince onlar da din için oraya gitmişlerdi. Bunların ikisi de öldükleri (öldürüldükleri zaman) arkalarında nikâhlı dörder kadın bırakmışlardı (savaş esiri cariyeleri bu sayıların dışındadır). Bunların mallarından bu kadınlara **100**'er bin dirhem gümüş para kalmıştı ki bu, kalan tüm paranın **1/8**'ine tekabül ediyordu. Yani yaklaşık 3 milyar 200 bin sadece gümüş para kalmıştı ve bunlardan artakalan altınlar, varislere dağıtılmak için baltayla kesilirdi. Bu kısa dönemde bu kadar gelir yabancı bir memlekette nasıl sağlandı diye sorulmaz mı? Hepsi talan, hepsi çapulculuk; yoksa o dönemde bu kadar geliri kısa dönemde elde etmek için Medine'de ağır sanayi kurulmuş değildi![532]

Aslında eğer Muhammed Peygamber –her konuda olduğu gibi– fazla kadınla evlenme konusunda da çıkarı için dini kullanmasaydı, hiç eleştiride bulunmazdım; çünkü sonunda o da bir insandır, iyi de yapabilir, kötü de. Ama hem "Arkamda çok adil, merhametli, her şeye gücü yeten bir tanrı vardır" der, hem de o tanrı adına gider insanları öldürür, onların kız ve kadınlarının en

---

532 İbni'l Cevz'i, Sıfat-i Safve, 1/153-156. Türkçe tercemesi, Doç. A. Vahap Öztürk. Kahraman yayınları, 2006 İst. Ayrıca İbni Hacer, Feth'ül Bari, Buhari Şerhinde de bunu belirtiyor...

güzellerini kendisine alır, diğerlerini de ya arkadaşlarına dağıtır ya da satarak orduya silah satın alırsa (Beni Kureyza'da yaptığı gibi); bu işin izah tarzı olamaz. Nasıl olur da bir tanrı, hem insanı yaratır, hem de onlara karşı amansız bir savaş ilan eder? Sanki insanı yaratmaya bin pişman bir tanrı vardır.

Muhammed Peygamber, Ebubekir, Osman, Ömer hemen hemen aynı yaştalar. Nasıl olur da Muhammed Peygamber, kendi kızları Rukiye ve Ümmü Gülsüm'ü, kendi yaşındaki Osman'a verir? Yine nasıl olur da 54 yaşında olan bir dede/yani Muhammed Peygamber (haydi diyelim biz kabul ettik ki, Ayşe 18 yaşında olsun), torunu yaşındaki Ebubekir kızı Ayşe ile evlenir? Nasıl izah edilebilir ki, Ömer 60 yaşlarında ve halifelik makamını da kullanarak Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın kızı 9-10 yaşlarındaki Ümmü Gülsüm'ü nikâhına alır? Hangi merhametle Ömer'in kızı Hafsa, dedesi yaşındaki Muhammed Peygamber'le evlenir?

Hatta onlar nezdinde ve hele İslam nezdinde, kadın o kadar değersizdi ki, biri alıp boşuyor, muhtaç olan başkası bu sefer onu alıyordu ve genelde elden ele dolaşıyordu kadınlar. Bu konuda sayısız örnekler var ki, tek bir kadın dört, beş, altı koca ile hayatını birleştirmiş. Tabi ki savaşlarda eşleri öldürülenleri kastetmiyorum; normal koşullarda boşananları anlatmak istiyorum. Kadının zaten boşanma yetkisi yok ki Kur'an'a göre.

Aslında Kur'an'ın, Muhammed Peygamber zamanındaki Mekke halkı ve civarındaki insanlar için ortaya çıkan özel bir yasa olduğu; başka bir ifadeyle tüm insanları ilgilendirmediği Kur'an'ın kendisinde de var. Mesela En'am Suresi 92. ayette, "Bu (Kur'an) Ümmü'l Kurâ denilen Mekke (halkı) ve çevresindekileri uyarman için sana indirdiğimiz mübarek ve kendinden önceki kitapları doğrulayıcı bir kitaptır" deniliyor. Yine aynı ifade Şura Suresi 7. ayette, "(Ey Peygamber!) Biz sana bu kitabı böylece Arapça olarak gönderdik ki, onunla hem 'Ümmü'l Kurâ' denilen Mekke halkını, hem de onun çevresinde bulunanları uyarasın" diye geçiyor.

Muhammed Peygamber zamanında Mekke şehrinin bir diğer adı da Ümmü'l Kurâ'ydı. Eğer sözcük anlamı düşünülüyorsa, Ümmü'l Kurâ demek, şehirlerin, köylerin annesi (başkent) de-

mek. Bu ismi daha önce Araplar takmıştı. İslami yazarlar, Kur'an'ın tüm insanların kitabı olduğu fikrine gölge düşmesin diye, az önceki ayetleri asıl anlamından saptırarak; "Ayette geçen 'Mekke'nin çevresi'nden kasıt sadece Hicaz bölgesi değil; tam tersine tüm dünyadır" şeklinde bir yorum yapmışlardır. Yani Kur'an'da geçen "Ey Muhammed, sen hem Mekke halkını, hem de onun etrafındaki insanları uyarasın diye biz bu Kur'an'ı sana Arapça olarak gönderdik" ifadesinde geçen "**Mekke'nin çevresi**" kavramından dünyanın yedi kıtası kastedilmiştir, yorumunu çıkarıyorlar. Buna şaşmamak mümkün değil!

İster çok açık bir biçimde "Bütün dünya Kur'an'a göre hareket etmek zorundadır" ifadesi kullanılsın; ister deminden beri izahına çalışıldığı gibi zoraki yorumlar yoluyla olsun fark etmez; benim Kur'an'ı değerlendirmem kelime oyununa göre değil, içeriğine göredir. Şunu bir daha yineliyorum ki; Muhammed ve ekibinin kadınları hakkında İslami kaynaklarda bu kadar olumsuz bilgiler kaydedilmişse, doğrusu insan beterinden endişe etmeli. Muhammed zamanında Kur'an'a muhalefet edenler de onun ve kurmaylarının hanımları hakkında bir şeyler yazma fırsatını bulabilselerdi ya da yazdıkları günümüze kadar gelebilseydi, kimbilir bugün nasıl bir manzarayla karşı karşıya kalırdık?

Bu kaynakta Kur'an'ın kadına bakış açısıyla ilgili teorik ve pratik bilgilerin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Akıl, ilim ve sevgi önderliğinde evrimimizi tamamlamak dileğimle...

KAYNAKÇA

1) **A. Melik b. Habib** (ö. hicri 238), "**Kitab-ü Edeb-i Nisa**" Beyrut 1992, Darü'I Garbi'l İslami. Tahkik eden, Abdü'lmecit Türki, Diyanet Kütübhanesi. No:29757 Ankara. Ayrıca, İSAM İstanbul şubesinde var, demirbaş No:21733.

2) **A. Mün'im Haşimi,** 'Ezvac'ü Nebi' tek cilt. İbni Kesir Matbaası 2004 Beyrut.

3) **Ali Muhammet Dahil,** 'Âlami Nisa' 8 cilt. 1992 Dar-ül İslamiye.

4) **A.Gani Abdurrahman**, 'Zevcatü'-n-Nebi ve Hikmetü Taaddüdihin'. 1988 baskısı.

5) **Amr Halit** (1967 doğumlu). 'Mevsuet-ü Zevcat-i'r- Resul', 6 cilt. Hür Matbaası, Mısır 2003. Çok zengin içerikli bir eser.

6) **Ahmet b. Sıddık el-Gumeri** (1901 doğumlu), 'El-mugir' adlı eseri hadisler konusunda önemli.

7) **Ahmet Halil Cuma**; **a)** 'Nisa'ün Mübaşerat'ün bi-l Cenneti', 2 cilt, İbni Kesir Matbaası, Dımaşk/Suriye. 1990; **b)** 'Nisa'ün min Asri'n-Nübüvveti', 2 cilt. İbni Kesir Matbaası, Dımaşk, 1992; **c)** 'Nisa'ül Enbiyai fi Devi'l Kur'an', İbni Kesir Matbaası, Dımaşk. 1992 **d)** 'Nisa'ün Havle'r-Resul,' Yemame Matbaası, Dımaşk, 1996. **e)** 'Nisa'ül ehl-il-beyt fi dav'il Kur'an ve'l-Hadis', Yemame Matbaası, Beyrut/Dımaşk. 1994. Tek cilt; **f)** 'Nisa'ün min Asr'i-t-Tabiin', Dar'ü İbni Kesir, Dımaşk, 1992. 447 sayfa.

8) **A.Kerim Halebi** (h.735 ö), 'El-Mevrid'ül Azb', tek cilt. 1029'da yazılmış, el-yazma, Süleymaniye Kütüphanesi. Damat İbrahim Paşa bölümü, No:420. İst.

9) **Ahmet Zeyni Dahlan** (ö. hicri 1304), 'Sireti Nebi', 2 cilt, Zeyni Dahlan Matbaası. Beyrut, 1983.

10) Alaüddin Ali b. Belban Farisi (ö. hicri 739), 'Sahih-i İbni Hibban bi Tertibi İbni Belban', 16 cilt, 7491 hadis içerir, Risale Matbaası, Beyrut, 1993
11) Alaüddin Moğultay (ö. hicri 762); **a)** 'el-İşaretü ilâ Sireti Ebi'l Kasım', Darü'l Kalem Matbaası, Şam, M.N. Füteyyih; **b)** 'ez-Zührü'l Basim' (Az önceki kitabın aslı ve çok önemli).
12) Ali Tantavi, Naci Tantavi, 'Ahhari Ömer ve Abdullah b. Ömer', Mektebet'ül İslami. Beyrut. 1983.
13) Alusi, Mahmut Şükrü Ebu Sena Sebahattin (ö. hicri 1270); **a)** 'Büluğü'l Ereb fi Marifeti Ahvali'l Arab', 3 cilt, Beyrut. Darü'I Kütüb'il İlmiye, tarihsiz; **b)** 'Ruhü'I Maani', 9 cilt, Kübra Emiriye Matbaası, Mısır. h.1310.
14) Asbahani İbni Hibban (ö. hicri 369), 'Ahbari Ömer', 4 cilt, Darü'l Müslime, Riyad, tarihsiz.
15) Ayni, Bedr'üddün, (m.1361-1451), 'Umdet-ül Kari', 27 cilt.
16) Bahteri Ebu Bişr (ö. hicri 953), 'Hammaset'ü'l Bahtari', 1910. Tahkik eden Lüveys Şeyho. Buna ulaşamadım; ancak değişik kaynaklarda ondan yapılan alıntıları okudum.
17) Begavi, Hüseyin b. Mesut (432-516). 'el-Envar fi Şemaili-n-Nebiyyi'l Muhtar', 1989. Deru Diya, Beyrut, tahkik eden, İbrahim Yakubi. Diyanet Kütüphanesi. No:24870. Ankara.
18) Belazuri. Ahmet b. Yahya b. Cabir (ö. hicri 279); **a)** 'Ensab'ül Eşraf', 13 cilt, Dar'ül fikir. 1996, Beyrut; **b)** 'Futuhü'l Büldan', Mustafa Fayda Tercemesi. 1987.
19) Besam Muhammed el-Hamami, 'Nisaün Havle'-r-Resul', Daniye Matbaası, Dımaşk, 1993, 511 sayfa.
20) Besevi, Ebu Yusuf Yakub b. Süfyan (ö. hicri 277), 'el-Marifelü ve'l-Tarih', 3 cilt. Beyrut, 1974. (İzmir İlahiyat Fakültesi kütüphanesi No:6679).
21) Beyhaki. Ebu Bekir, Ahmet b. Hüseyin (ö. hicri 458); **a)** Delail'ün-Nübüvveti, 7 cilt, Daru Kütüb'il İlmiye. Beyrut; 1985, **b)** 'Süneni Kübra', 10 cilt. Daru Sadır, Beyrut, h. 1353.
22) Biceyremi (ö. hicri 1221). 'Tuhfet'ül Habib ala Şerhi'l Hatip', 5 cilt. Daru Kütüb-il. İlmiye. Beyrut, 1996.
25) Cahız (ö. hicri 255). 'el-Mehasinü ve'l eddad', Beyrut. 1991, Daru İhyai'l ulum. Tahkik eden, M.Sait.

26) **Dımyati, Abdü'l Mümin Şerafettin** (ö. hicri 705); **a)** 'Nisaü Resulillah', Alemü'l Kütüb, Beyrut. 1989-İstanbul İslami Araştırma merkezinde var ('SAM). D. No:297; **b)** 'Es-Siretü'n-Nebeviye', İSAM, demirbaş No:47169, İst.

27) **Diyarbekiri, Hüseyin b. Muhammed** (ö. hicri 990), 'Tarih'ül Hamis', 2 cilt. Daru Sadır, Beyrut, tarihsiz.

28) **Dr. Ayşe binti Şatıi** (1913-1998), 'Nisa'ü-n'Nebi'. Tek cilt, 245 shf. Beyrut, Dar'ül-kütüb-il Arabiye. 1978. Önemli bir eser.

29) **Dr. Makrizi,** 'el-Mechul fi Hayat-i Resul', Tek ciltlik bir kitap. Kitabın adı da ilginç: Bilinmeyen yönleriyle Muhammed'in hayatı demek.

30) **Dr. Galip Kureyşi.** 'Evveliyatü'l Faruki Ömer', Beyrut. 1990.

31) **Dulabi, Ebu Bişr Muhammed b. Ahmet** (224-310.h.). 'ez-Zerriyyetü't-Tahire', 2 cilt. Müesseset'ül â'lâm, Beyrut. 1988 (İSAM'da vardır; D. No:24590, İst.

32) **Ebu Ömer Yusuf b. Abdillah b. Muhammed b. Abd'il Ber** (ö. hicri 463); **a)** 'el-İstiab fi Marifeti'l Ashab', 4 cilt. Der'ü Nahde Matbaası. Mısır. tarihsiz, Tahkik eden, Ali Becavi; **b)** 'el-İstizkar', 30 cilt, Daru Kuteybe. Beyrut, 1993, Emin Kal'acı; **c)** 'ed-Dürrü'l Mesnun fi Ulumi Kitab-il Meknun'. 11 cilt. Darü'l Kalem. Dımaşk. 1986; **d)** 'ed-Direrü fi ihtisari'l Megazi ve-s-siyer', Darü'l Maarif. Mısır. h.1403, tahkik eden Şevki Dayf.

33) **Ebu Ubeyd Kasım b. Selâm** (ö. hicri 224), 'Kitabü'l Emval', Diyanet Küt. D. No:17570, Ankara.

34) **Ebu Yusuf Yakup bin İbrahim** (ö. hicri 182). 'Kitabü'l Haraç', Beyrut. Darü'l Marife, tarihsiz.

35) **Ebü'l Hilal Askeri** (ö. hicri 395): **a)** 'el-Evail'. Darü'l Kütüb'il İlmiye. Beyrut, h.1407; **b)** 'Cemheret'ül Emsal'. Beyrut. 1408 h. Tahkik eden Ahmet Abdüsselam.

36) **Ebu Y'ali,** 'Müsned' 15 cilt+fihrist. Darü Sakafiye el arabi, Şam 1992. Tahkik. Hüseyin Selim Esat.

37) **Emir Mühenna el'Hayami,** 'Zevcat'ün-Nebi'. İzzettin Matbaası. Beyrut. 1990. Tek cilt. 406 shf.

38) **El-Müzi, Cemalettin Yusuf** (ö. hicri 742): **a)** 'Tehzib-i Kemal'. 35 cilt. Risale Matbaası. Beyrut. 1992; **b)** 'Tuhfet'ül Eşraf'. 14 cilt. Daru Kütüb'il İslami. Beyrut. 1983. Komisyon.

39) **Endülüsi, ibni Abdi Rabbih Ahmet** (ö. hicri 328). 'İkdü'l Ferid', 7 cilt. Lecnetü telifat Matbaası. Kahire, 1965.

40) 'et-Temhid Şerh'ü Muvatta' 26 cilt. Mağrib Evkaf Bakanlığınca yayınlanmış, 1992.

41) **Gazali** (1058-1111). 'İhya'ül Ulum...' 4 cilt. Türkçe tercemesi. Huzur yayınevi, İST. Terceme eden, Diyanet İşleri başkanlığı-Haseki Eğitim merkezi eğitim uzmanı Dr. Sıtkı Gülle. 2008.

42) **Halebi, Ali b. Burhanettin** (ö. hicri 1044), 'İnsanü'l Uyun fi Sireti Emini'l Me'mun', 3 cilt, Mekteb'ü'l İslami-i Beyrut, tarihsiz.

43) **Halit Abdurrahman AK,** 'Mevsuatu Uzema'in Havle-r-Resul', 3 cilt. Daru Nefais, Beyrut. 1991.

44) **Harkuşi** (h.407.ö). 'Şeref'ü-n-Nebi', Süleymaniye Kütüphanesi, Esat efendi bölümü, Farsça olarak yazılmış. No:2222. İst.

45) **Hasan Tahsin Emiroğlu** (1901-1988). 'Esbab-i Nüzul', 14 cilt. Yeni Kitap Matbaası, Konya. 1982.

46) **Hazım Hakani.** 'Ümmehat'ül Eimme', 1995. Dar'ül Hak Beyrut.

47) **Heysemi, Ali b. Ebibekir**, (M.1335-1405) 'Mecmeu'z-Zevaid ve Menbaü'l **Fevaid**', Tahkik eden, Abdullah Mahmut Derviş. Darül fikir Matbaası Beyrut, 1986, 8 cilt.

48) **Hindi. Alaüddin Ali bin Ebu Bekir** (ö.1567), 'Kenz'ül Ummal fi Sünen'il Akval-i ve'l Ahval', 16 cilt, Beyrut, 1978.

49) **Isfahani, Ebü'l Ferec Ali b. Hüseyin** (ö. hicri 967); 'el-Eğani', 24 cilt, el'Hey'etü'l Amme. Mısır, 1983, Tahk. Ali Muhammed Becavi.

50) **Isfahani Ebu Nuaym/Naim Ahmet b. Abdullah** (ö. hicri 430); **a)** 'Marifetü's-Sahabe', 3 cilt, 1988, Medine, İSAM. No:20733, İst.; **b)** 'Hülliyetü'l Evliya', 12 cilt, Darü'l Kütüb-il İlmiye, Beyrut, 2002, Tahkik eden, Mustafa Abdülkadir Ata. **c)** **'Tıp'** adlı kitabı da yararlı bir eser. Bir-iki hadisle ilgili ona da baktım.

51) **İbni Asakir Ebu Mansur A. Rahman b. Muhammed** (ö. hicri 620). 'el-Erbain fi Menakıbi Ümmehati'l Müminin', Kahire, 1990. Mektebü't-Türas'il İslami. İSAM, İst. Demirbaş No:27710.

52) **İbni Zebale** (199 ölüm hicri), 'Müntahab-ü Kitabi Ezvac-i Nebi', 82 sayfa. Tahkik eden Ekrem Ziya el-Ömeri. Camiatü'l İslami, Medine 1981.

53) **İbni Asakir Ebü'l Kasım Ali b. Hasan** (ö. hicri 571). 'Tarih-ü Medineti Dımaşk', 60 cilt. Fikir Yayınları. Beyrut. 1996.

54) **İbni Beşkeval Ebü'l Kasım Halef b. Abd'il Melik** (ö. hicri 578), 'Gavamidü'l Esmai'l Mübheme', 2 cilt. Alem'ül kütüb, Beyrut, 1987. Tahk. Komisyon.

55) **İbni Keyserani** (448-507 h.), 'Zahiretü-l Huffaz', Hadislerin sahih-zayıf gibi kritiğini yapan bir eser.

56) **İbni Esir İzzettin Ebü'l Hasan Ali b. Muhammed el-Cezeri** (ö. hicri 630): **a)** 'Üsd'ül Gabe fı Marifet'i-Sahabe', 6 cilt. Dar'ül Fikir. Beyrut. 1993: **b)** 'el-Kamil fi'l-Tarih', 13 cilt. Daru Sadır. Beyrut. 1965.

57) **İbni Habib. Ebu Cafer Muhammed Bağdadi** (ö. hicri 245); **a)** 'el-Muhabber', Beyrut. Afak-i Cedide Matbaası. Tahkik Ştuzer. **b)** 'el-Münammak fi Ahbari Kureyş', Alem-ül Kütüb Matbaası. Beyrut, 1985.

58) **İbni Hacer Askalani** (ö. hicri 852); **a)** 'el-İsabe...' 8 cilt. Dar'ül Ceyl Matbaası. Beyrut. 1993. Tahkik M. Ali Becavi; **b)** 'Feth'ül Bari', 15 cilt. 'Dar'ül Fikir', Beyrut. 1996; **c)** 'Tehzib'ü Tehzib', 12 cilt. Daru Sadır, Beyrut, 1968.

59) **İbni Hazm Ali b. Ahmet** (ö. hicri 456). 'Cami-ü-Siyer', Daru İbni Kesir. Dımaşk. 1986. Tahkik eden Naif Abbas.

60) **İbni Hişam Ebu Muhammed A. Melik** (ö. hicri 213). 'Es-Siretü'n-Nebeviye', 4 cilt, Beyrut. 1989, Ömer Tedmüri tahkik etmiş.

61) **İbni İshak Muhammed** (ö. hicri 151). 'Siret', Terceme eden, Sezai Özel, Akabe Matbaası, İst. 1988.

62) **İbni Kesir** (ö. hicri 774); **a)** 'Camiu'l Mesanidi ve's-Sünne', 37 cilt, Dar'ü kütüb-il ilmiye, Beyrut. 1994; **b)** 'El-Bidaye ve'l Nihaye', 20 cüz, Beyrut. 2003, Alem'ül-kütüb;

63) **İbni Kayyım el-Cevzi Şemsettin Dımaşki** (ö. hicri 751): **a)** 'Zadü'l Maad', 8 cilt. Risale Matbaası, Beyrut, 1992. Tahkik eden, Komisyon; **b)** 'Ahkâmü Ehl'i-z-Zimme', İbni Kesir Matbaası, Beyrut. 1997. **c)** 'Cilaü'l Efham fi Fazl-i Muhammed'in Hayr'il Enam', Dar'ü Türas, 1992.

64) İbni Küteybe ed-Dineveri (213-276), 'el-Maarif', Mısır. h.1300. Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, No:5206. Ankara.

65) İbni'l Cevzi Ebü'l Ferec Cemalettin (ö. hicri 597); **a)** 'Zadü'l Mesir' tefsir. 9 cilt, Mektebü'l İslami, Dımaşk. 1964; **b)** 'Sıfaf-ı Safve', Darü'l Kütübi'l İslami, Beyrut. 1989. 2 cilt. **c)** 'Ahkâm-ı Nisa', Müesseset-ü Kütübis-Sükafiyye. Beyrut. 1988; **d)** 'Telkih'ü Fühum-il Eser fi Uyuni't-Tarih-i ve's-Siyer', Mektebet-ül adab. Mısır. **e)** 'el-Mücteba min'el Müctena', Darü'l fikir. Ürdün. 1988; **f)** el-Muntazam fi Tarihi'l müluki ve'l ümem', 18 cilt. Dar'ü kütüb-il İlmiye. Beyrut. 1992 Komisyon. **g)** 'el-Vefa hi Ahval-il Mustafa', Darü'l kütübi'l İslami. Beyrut. H.1408. Tahkik eden Mustafa Ata. **h)** 'Cilâ'ül Efham', İbni Kesir Matbaası, Dımaşk, 1988. **ı)** Menakıb-i Ömer', Darü'l Kütübi'l İlmiye. Beyrut. h.1407.

66) İbni Seyyid'in-Nas Muhammed b. Muhammed (ö. hicri 734). 'Uyun'ül eser', 2 cilt, Daru Türas, Medine. 1992.

67) İbni Tolun Dımaşki (ö. hicri 953), 'Murşid-ül muhtar ilâ Hasais-il Muhtar', İSAM: demirbaş No:2335. İst.

68) İbn-n Zebale (h. 199 ölüm), 'el-Mintehabu min Kitabi Ezvaci-n-Nebi', Medine, h. 1401. tek cilt.

69) İbni Sad (h. 230 ö). 'Tabakat-i Kübra' 8 cilt. Daru Sadir Matbaası, Beyrut.

70) İbrahim Canan, 'Kütüb-i Sitte' Tercemesi. 17 cilt+fihrist, Akçağ Matbaası, Ankara, 1993.

71) Kadi b. Musa b. İyad Ebü'l Fadl (ö. hicri 544), 'eş-Şifa' 2 cilt Şirketü Dari'l Erkam. Beyrut, tarihsiz.

72) Kalkeşendi, Ahmet b. Ali (1355-1418); **a)** 'Subhü'l A'şa fi Sanaati'l İnşa', 15 cilt, Darü'l fikir, Beyrut, 1987. **b)** 'Nihayetü'l Ereb', 31 cilt, Mısır, 1992.

73) Kandehlevi, Muhammed Yusuf (1917-1965), 'Hayat-i Sahabe', Ahmet Meylani Terc., 1980, İst. İslami Neşriyat,

74) Kastalani, Ahmet bin Muhammed (ö. hicri 923), 'el-Mevahihb-ü'l-Ledüniyye', 3 cilt, Darü'l Kütübi'l İlmiyye, Beyrut. 1996.

75) Kayrevani, Ebu Muhammed Abdullah bin Ebi Zeyd (ö. hicri 386), 'el-Camiu fi's-Süneni ve'l Megazi ve'l-Tarih', Risale Matbaası, Beyrut, 1985. Komisyon.

76) **Kelai. Ebu Rabi Süleyman** (565-634.h.), 'el'İktifau bima Tedemmenehu...', 4 cilt, Beyrut, 1997.

77) **Kurtubi, Muhammed b. Ahmed** (1242-1273 m), 'Câmi'ü Ahkâm'il-Kur'ân' adındaki tefsiri, Ahzab Suresi, 28-29. ayetler. Burada Hz. Muhammed'in 31 hanımını anlatıyor.

78) **Makdisi, Cemalettin** (840-909.h), 'Kitab'ü-ş-Şeceret'i-n-Nebeviyye fi Neseb-i Hayr'il Beriye', İbni Kesir Matbaası, 1997.

79) **Muhammed Ebubekir Eyup Zer'i** (691-751 h.); 'Revdetü'l mühibbin ve Nezhetü'l Müştakin', Darü'l kütübi'l ilmiye, Beyrut 1992.

80) **Menavi, Muhammed Abdurrauf** (h. 924-1031), 'Feydul kadir', 6 cilt. Tahkik eden, Ahmet Abdusselam, Darül kutub-ilmiye', 2001. Beyrut.

81) **Mes'udi, Ali b. Hüseyin** (M.956 Bağdat doğumlu), 'Müruc'ü-z-Zeheb ve Meadin'ül Cevher'. Beyrut, Endülüs Matbaası 1978. cilt sayısı 2.

82) **Muhammed Mahmut Savvaf**, 'Zevcat-ün-Nebi et-Tahirati ve Hikmet'ü Teaddüdihinn', 1997 Kahire, Dar'ül İ'tisam.

83) **Mahmut Ta'me Halebi,** 'Nisaün Havle'r-Resul', Darü'l Maarif, Beyrut, 2001.

84) **Makrizi, Takyeddin Ebu'l Abbas Ahmet bin Ali** (ö. hicri 1441); 'İmta'ül Esma Bima li'r-Resul-i min-el Ebna-i ve'l Ahval' (Arapça el yazma). Süleymaniye Kütüphanesi, Amcazade Hüseyin Paşa bölümü, No:354-357. İst. (Ayrıca Köprülü Kütüphanesi. No:1004'te de var.)

85) **Muammer b. Müsenna** (ö. hicri 209). 'Tesmiyet-ü Ezvac-i Nebi ve Evladihi', tek cilt, Dar'ül Cihan Matbaası. Beyrut. 1990. (İSAM'da vardır. No:24899. İstanbul. Tahkik eden. Kemal Yusuf el-Hut.)

86) **M.Sait Mübeyyed**. 'Mevsuat-ü Hayat-i Sahabiyat'. Suriye. Gazali Matbaası, 1996.

87) **Muhammed Ebu Şeybe**. 'Siret-i Nebi', 3 cilt. Fikir Matbaası. Beyrut. 1992.

88) **Muhammed Reşit Rıda** (ö. hicri 1313). **a)** 'el-Menar', 35 cilt. Menar Matbaası. Mısır (Ankara Diyanet Kütüphanesinde var; **b)** 'İmam Ali bin Ebü Talib', İlmiye Matbaası, Beyrut. 1939. Diyanet Kütüphanesi, No:24849, Ankara.

89) Muhibbüddin Taberi Ahmet b. Abdullah (ö. hicri 615-694): **a)** 'es'Semtü's-Semin fi Menakıbi Ümmehat-il Müminin'. Mektebü Kitabi'l Ezheriye. 1983. İzmir İlahiyat Kütüphanesi. No:10334; **b)** 'Zehairü'l Ukba fi Menakıbi Zevi'l Kurba', El-Mektebet'ül Kudsiye. Kahire. h. 1356; **c)** 'Riyadü-n-Nadre fi Menakıbi'l Aşere', 2 cilt. Hüseyniye Matbaası, h. 1327, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi, No:5320. Ankara.

90) Musa Şahin Laşin, 'Ezvaci Nebi', Maarif Matbaası, Riyad, 1987.

91) Nebehani, Yusuf b. İsmail (1350 ö.h); **a)** 'Cevahirü'l Bihar fi fedail-i nebiyy-il muhtar', 4 cilt. Diyanet Kütüphanesi. No:1572. Ankara; **b)** 'Envar-i Muhammediye', Diyanet Kütüphanesi, No:649, Ankara.

92) Nesai Ebu Abdirrahman Ahmet bin Şuayb (ö. hicri 303), 'Kitab-ü Üşreti-n-Nisa', Müesseset'ü Kütübi-s-Sekafiye. Beyrut. 1989.

93) Nisaburi. Ebü'l Hasan Ali bin Ahmet Vahidi (ö. hicri 468), 'Eshabü'n-Nüzul', İbni Kesir Matbaası. Beyrut, 1993.

94) Nisaburi, Ebu Abdullah Hakim (ö. hicri 405), 'el-Müstedrekü Ale's-Sahihayn', 4 cilt, Mekteb-ü Matbaat'il İslami.

95) Okiç, M. Tayyıp. 'İslamiyet'te kadın öğretimi', Ankara. 1984.

96) Ömer Rıda Kehhale. 'A'lami Nisa', 5 cilt. Risale Matbaası, Beyrut. 1989.

97) Safedi, Selahattin Halil b. Aybek (1297-1363) 'el-Vafi hi'l Vefeyat', 20 cilt. Ştutgart (Almanya) 1992, Diyanet Kütüphanesi. No:30390 (Ansiklopedidir).

98) Sehavi, Muhammed b. Abdurrahman, (h.831-902), **a)** 'el-Kavl'ül-Bed'i fi-s-Salat-i Âla'l-Habib-iş-Şefi', Derü Deyani li-t-Türas, Kahire. 264 sayfa; **b)** 'el-Fahrü-l Mütevali Fimen İntesebe lin-Nebiyyi min'el Hademi ve'l Mevali', Ürdün. h. 1407. Meklebetü'l Menar. Tahkik eden, Meşhur Selman.

99) Samiye Münisa, 'Ezvac-ü Resulillahi ve Nisaü ehl-i Beytihi't-Tahirat. Dar'ül-Fikr-il Arabi Matbaası, 2009. Mısır.

100) Salihi (h.942.ö), 'Kitab'u Ezvac-i Nebi', Dar'u turas, Medine 1992. Tahkik eden, Muhammed Nizamettin Futeyh.

101) San'ani, A.Razzak Ebu Bekir b. Himmam (ö. hicri 211); **a)** 'el-Musannaf', 11 cilt. Darü'l Kütüb'il İslami. Beyrut. 1983. toplam olarak 31033 hadis, içerir; **b)** 'A.Razzak San'ani Tefsiri', 2 cilt. Darü'l Maarif, Beyrut. 1991.

102) Sehavi, Muhammed b. Abdurrahman (h.831-902), 'El-Kavl'ül-Bed'i fi-s-Salat-i Âla'l-Habib-iş-Şefi', Derü Deyan lil Türas. Kahire. 264 sayfa.

103) Semhudi, Ali b Abdiüah (ö.h.911), 'Vefaü'l Vefa hi Ahhari Dari'l Mustafa', 4 cilt, Beyrut. 1984. Tahkik eden, Muhittin A.Hamit.

104) Serahsi, Muhammed b. Ahmet (ö.1090 miladi), 'Siyeri Kebir Şerhi' 4 cilt. Beyrut. 1971-1972. Tahkik eden S. Müneccit.

105) Suyuti. Celalüddin A. Rahman b. Ebi Bekir (ö. hicri 911): **a)** 'ed'Dürri'l Mansur', 8 cilt, Darü'l Fikir. Beyrut, 1992; **b)** 'Riyadü't-Talibin', El yazma, Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü. No:708. İst.: **c)** 'el-İklil Fi İstinbat'ı-t-Tenzil', Darü'l Kütübi'l İlmiye, Beyrut, 1985. Tahkik Seyfettin Katip: **d)** 'Lühabü'n-Nikuıl', Pamuk Yaymevi, İst., tarihsiz; **e)** 'el-itkan', 2 cilt. Fevzi Matbaası, 1987, Dımaşk, Mustafa D. Boğa; **f)** 'Tarihü'l Hulefa', Eser Neşriyat, İst., 1952; **g)** 'el-Vesailü ila Marifeti'l Evail', Tahkik eden Mustafa Ata, h.1408, Beyrut. el-Kütübü'l İlmiye Matbaası.

106) Süheyli, Ebü'l Kasım A.Rahman b.Abdullah b.Ahmet (ö. hicri 581), 'Ravdü'l Unuf', 7 cilt. Kahire. 1967. Tahkik Abdurrahman.

107) Sümeyre Zaid, 'el-Camiu fi-s-Sireti'n-Neheviye', 5 cilt, İSAM. No:34797. İst.

108) Selim, Muhammed Mufık, 'Silsiletü Ümmehati'l Müminin'. Darü'l Hüda, Medine. h.1413.

109) Şevkani. Muhammed b. Ali (hicri 1250.ö). **a)** 'Derr'ü-sahabe', Darü'l fikir, Dımaşk. 1984. Tahk. Hasan Ömeri; **b)** 'Fethü'l Kadir', 5 cilt. Halebi Matbaası. Mısır. 1964; **c)** 'Neyl'ül Evtar', 8 cilt. Dar'ül Hadis. 1993.

110) Şakir A.Hamit, 'Ezvac'ü Resul ve evladuhü'. Lübnan 1996.

111) Ticani, Muhammed b. Ahmet (710 h.ö). 'Tuhfet'ül-Arus ve Nezhet'ün-Nüfus'. Tek cilt. Matbaat-ü Türas'il-Arabi.

Kahire. İst. İSAM'da var. Demirbaş No:27717. Çok önemli bilgiler içeriyor.

112) Tabatabai, Muhammed b. Hüseyin (1902 Tebriz, 1981). 'el-Mizan fi Tefsir'il Kur'an', 20 cilt. Tahkik Adil Abdülcebbar. Beyrut, tarihsiz.

113) Taberani, Ebü'l Kasım Süleyman b. Ahmet (ö. hicri 360); **a)** 'Mucem-i Kebir', Kahire. 25 cilt. İbni Teymiye Matbaası. Kahire, tarihsiz. Tahk. A.Hamdi Selefi; **b)** 'Mucem'ül Evsat', 10 cilt. Mektebü'l Maarif. Riyad. 1995. Tah. Dr. Mahmut Dahhan.

114) Taberi Ebu Cafer b. Cerir (ö. hicri 310): **a)** 'el-Müntahab-ü Min Kitab-i Zeyli'l Mezil' 8 cilt. İstikame Matbaası. Mısır. h. 1358. Marmara İlahiyat Kütüphanesi, No:371; **b)** 'Camiu'l Beyan an Te'vili ayyi'l Kur'an', 30 cilt tefsir; **c)** 'Milletler ve Hükümdarlar Tarihi', MEB Tercemesi. İst., 1991-92 (5 cildin tercemesi elime geçti); **d)** 'Tarihü'l Mileli ve'l Hikkam' Arapça. 11 cilt. Daru Süveydan. Beyrut. 1967.

115) Tabresi (ö. hicri 548), 'Mecmeü'l Beyan an Tevili Ayyi'i Kur'an', 10 cilt. Fikir Matbaası, Beyrut, 1994.

116) Tahavi, Ebu Cafer Ahmet b. Muhammed b. Selame (ö. hicri 321), 'Şerhü'l Müşkili'l Asar', 16 cilt, Risale Matbaası. Beyrut, 1993 (çok önemli bir yapıt).

117) Temimi, Hafız Muhammed b. Hiban b. Ahmet Ebu Hatem Besti (ö.hicri 354), **a)** 'Kitabü-s-Sıkat', 10 cilt, Mektebü'l Maarif. Riyad, 1995, tahkik eden Dr. Mahmut Dahhan; **b)** 'el-Mecruhin'. Darü'l Marife, Beyrut, 1412 h.

118) Vakıdi, Abdullah b. Ömer (Miladi, 747-823), 'Ezvac'ü-n-Nebi', Birçok yazar bundan alıntı yaptığı halde; ben ulaşamadım. Anladığım kadarıyla önemli bir kaynak.

119) 'Tarih-ü Esmai Sükat', İbni Şahin Ebu Cafer Ömer b. Ahmet (h.385.ö.) Darü'l kütübi'l ilmiye, Beyrut, 1406

120) 'Tarih'ü Sükat', Ahmet b. Abdillah Aceli (ö.261.h). Darü'l kütübi'l ilmiye Beyrut, 1405

121) 'Tuhfet'ül Eşraf', Cemalettin Yusuf Müzi (742 h.ö). Risale Matbaası. Beyrut 1413

122) Vehbe Zuheyli, et-Tefsirü' l Münir. 32 cilt. Fikir Yayınevi. Beyrut. Diyanet Kütüphanesi, No:24385.

123) **Yakubi, Ahmet b. Ebi Yakub Abbasi** (ö. hicri 294), 'Tarih-ü Yakubi', 3 cilt, Beyrut, tarihsiz.

124) **Zamahşeri, Mahmut** (ö. hicri 538), 'el-Keşşaf an hakaiki't-Tenzil', 4 ciltlik tefsir kitabı meşhur bir kaynak.

125) **Zebidi, Ebü'l Abbas Zeynüddin Ahmet Yemani** (ö. hicri 893). 'Tecridi Sarih Tercemesi', 11 cilt+fihrist. Diyanet Yayını, Ankara, 1982.

126) **Zehebi, Şemsettin Muhammed b. Ali b. Osman** (ö. hicri 748); **a)** 'Tarihü'l İslam', 45 cilt, kimi baskılara göre 55 cilt, Dar'ü Kütübi'l Arabi. Beyrut, 1981. Tahkik eden A. Selam. **b)** 'Siret-ü âlam-i Nübela', 25 cilt. Risale Matbaası. Beyrut, 1986; **c)** 'el'iberü fi Haberi'n Min Gaber' 4 cilt. Duru kütübi'l İlmiye. Beyrut. 1985; **d)** 'Tecrid'ü Esmai's-Sahabe', 2 cilt. Darü'l Marife. Beyrut, tarihsiz; **c)** 'Siret-i Nebi', Daru Kütübi-l İlmiye. Beyrut. 1982.

127) **Vedat Sükakini**, 'Ümmehat'ül-Müminin', Dar'ül-fikir, Dımaşk, 1986/ 199 shf.

128) **Zekeriya Batris**, 'Nisa'ün-Nebi' adlı eseri tabi ki eleştirel bir kaynak; ancak yanlış anlaşılmasın diye ben ondan hiçbir alıntı yapmadım; sadece gözden geçirdim.

129) **Zerkani** (1645-1710 Mısır), 'Şerhü Mevahibi Ledüniye', 12 cilt. Tahkik eden, Muhammed Abdü'l Aziz el-Halidi. Darü-l kütüb-il ilmiye. Beyrut 1996

130) **Zirikli, Hayrettin b. Muhammed** (1893-1976). 'El-â'lâm', 13 cilt. Diyanet Kütüphanesi, No:13382-13394. Ankara.

131) **Zübeyri, Mus'ab bin Abdillah** (ö. hicri 236). 'Neseb-ü kureyşin', 3 cilt. Darü'l Maarif. Kahire. 1982 (İSAM'da vardır: D. No:3241 İst.).

132) **Zübeyr b. Bekar** (172-256.h), 'Müntahab...' tek cilt 72 sayfa. Tahkik eden Sekine Şehabi. Risale Matbaası. Beyrut.

133) **Zühri, Ebubekir Muhammed b. Müslim** (58-124.h). 'el-Megazi'n-Nebeviye', Darü'l fikir, Dımaşk/Suriye. 1981. Tahkik eden Süheyl Zekkar. Toplam 199 sayfa.

BERFİN YAYINLARI

ARİF TEKİN

Kitapları

Kur'an'ın Kökeni

***

Bilinmeyen Yönleriyle Kur'an
(Kur'an'ın Kökeni-2)

***

Bilinmeyen Yönleriyle
Hz. Muhammed'in Ölümü

***

Kur'an'da Kadın ve Hz. Muhammed'in
Hanımları

***

Kur'an'da Allah

***

Sumerlerden İslam'a Kutsal Kitaplar ve Dinler

***

İslam'da İçki

BERFİN YAYINLARI

Din Kültürü ve Aydınlanma Kitapları...

Turan Dursun / **Din ve Seks** (3. Baskı)
Turan Dursun / **"Evren" Bir Şaka mı?** (2. Baskı)
Abit Dursun / **Turan Dursun ve Aydınlanma**
Abdullah Rıza Ergüven / **Evren-Doğa *(Varlığın Kendiliğindenliği)***
Abdullah Rıza Ergüven / **Dinlerin Kökeni ve İslam'da Reform** (2. Baskı)
Abdullah Rıza Ergüven / **Tanrıları Nasıl Yarattık** (2. Baskı)
Abdullah Rıza Ergüven / **Tanrılar Neyi Yarattı?** (2. Baskı)
Abdullah Rıza Ergüven / **Evrenbilim ve Tanrı Kavramı**
Abdullah Rıza Ergüven / **Yasak Tümceler** (Roman)
Abdullah Rıza Ergüven / **Gece de Güneş Doğar** (Roman)
Abdullah Rıza Ergüven / **Büyük Oyun ve İçimizdeki Cehennem** (Roman)
Abdullah Rıza Ergüven / **Yunus Emre**
Cemşid Bender / **12 İmam ve Alevilik** (5. Baskı)
Faik Bulut / **İslam Komüncüleri / Karmatiler**
Faik Bulut / **Ordu ve Din *(Devlet Gözüyle İslamcı Örgütler)***
Faik Bulut / **Allah Devletinde Demokrasi *(Şeriat Düzeninin Eleştirisi)***
Faik Bulut / **Hasan Sabbah Gerçeği** (3. Baskı)
Faik Bulut / **İslam'da Cinsel Büyüler**
Faik Bulut / **Ali'siz Alevilik** (3. Baskı)
Nurettin Koç / **Laik Eğitimden Şeriatçı Eğitime *(Ulusal Eğitimde Çöküş Süreci)***
Kaya Çetin / **Şeriat mı, Çağdaş Yaşam mı?**
Faik Acar / **Din, İnanç ve Bilinç** (2. Baskı)

ARİF TEKİN

Kur'an'da Kadın ve Hz. Muhammed'in Hanımları

İslami kaynaklara göre, erkek ile kadın arasındaki ilişkiler nasıl düzenlenmiştir? Boşanma, veraset ve sosyal hayatın diğer alanlarında kadının konumu nedir? Cennette erkek huri var mı? Kur'an'a göre, kadın kocasını boşayabilir mi? İslam peygamberi Hz. Muhammed'in hanımları ve cariyeleri. Hz. Ebubekir'in hanımları. Hz. Ömer'in hanımları ve cariyeleri. Hz. Osman'ın hanım ve çocukları. Hz. Ali'nin hanım ve çocukları. Sahabelerin hanımları.

Arif Tekin bu çalışmasında, bilinen ve kabul edilen İslam kaynaklarından hareketle, Hz. Muhammed, halifeler ve sahabelerin evlilik yaşamlarından çarpıcı örneklerle İslam'ın ilk yayılma döneminde kadın erkek ilişkilerine ışık tutmaktadır.

Ana kaynakların ve yüzlerce makalenin incelenmesi ile, çok ciddi bir araştırma yürüten Arif Tekin, çalışmalarında ortaya çıkan sorulara yanıtlar arayarak gerçeği bulmaya çalışmıştır.